

קובץ גליונות

פרשת נצבים - ראש השנה
ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיה בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ

לעילוי נשמת ר' שמעון ב"ר צבי קנול ז"ל

נלב"ע בי"א מרחשוון תשע"ב תנצב"ה

סדר התרת נדרים הקצר

כפי שנוהג לומר מרן ראש הישיבה שליט"א

סדר התרת נדרים - הקצר, עפ"י המובא בחכמת אדם, וכן נוהג רבינו

מתחרט אני על כל הנדרים ושבועות וכן כל מנהג טוב שנהגתי
ולא אמרתי שיהא בלי נדר, ואם הייתי יודע שאתחרט לא הייתי
נודר או נשבע, ובמנהג טוב הייתי מתנה שיהי' בלי נדר, ומבקש
שתתירו לי את כולם.

והדינים משיבים- מותר לך, מותר לך, מותר לך.

ויאמר בפני השלשה- הרי אני מוסר מודעה לפניכם ואני מבטל
מכאן ולהבא כל הנדרים וכל השבועות וקונמות והסכמות
וקבלה בלב או בדיבור, שאקבל עלי, חוץ מנדרי תענית בשעת
מנחה, וכן כל מנהג טוב שאתנהג בלי להזכיר בלי נדר. ובאם
שאשכח לתנאי מודעה הזאת ואדור מהיום עוד, מעתה אני
מתנה עליהם שיהיו כולן בטלין ומבוטלין, ולא יהון חלין כלל.

אם רוצה להתיר לאשתו נדרים, תמנה אותו אשתו לשליח ותאמר בזה"ל-
אם עשיתי נדר או נהגתי מנהג טוב ולא אמרתי בלי נדר אני
מתחרטת, ואני עושה אותך שליח להתיר.

(הובא בעלון פרי חיים)

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900 | הפצה בארה"ב: 6463428424

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גיליון מס' 194-5 | נצבים-ראש השנה
תשע"ו-ז שנה ד'

גליון זה יוצא לע"נ
שאול בן צלחה
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

מספר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א: סיפר לי יהודי נכבד, מעשה מופלא שהתרחש בארה"ב: נסעתי לארה"ב לצורך עיסוקי, ועיקר חנייתי היתה בעיר מיאמי השוכנת לחוף הים. בעיר זו, מתגורר בן-דודי, שלא ראיתיו מזה שנים רבות, ולמרות שידעתי שהוא רחוק מאוד משמירת תורה ומצוות, בכל זאת רציתי להיפגש עמו ולהתוודע למצבו.

התקשרתי אליו ושאלתי האם הוא מעוניין להיפגש, והוא נאות לכך בחפץ לב, והזמין אותי לבוא אל ביתו. והנה, מיד בראותי אותו, נדהמתי מאוד לראות כיפה חבושה לראשו... חשבתי בליבי, שמא חבש את הכיפה לכבודי, אך בהיכנסי למעונו המפואר, הבחנתי להפתעתי הרבה, במזוזה מהודרת הניצבת בפתח הדלת, דבר שלא היה אצלו בפעם האחרונה שביקרתי במקום. מה גדלה תדהמתי, כאשר נכנסתי לסלון, ועיני נתקלו בפמוטות-השבט, בסיידורים וחומשים, בספרי קודש ובעוד 'פריטים יהודיים'... לא יכולתי להתאפק, ושאלתי אותו: "ראה נא יקירי, אני מבחין שחל שינוי מסוים בחייך. כל כך מרגש לראות את הכיפה חבושה לראשך, את המזוזה שנקבעה בפתח ביתכם, ספרי קודש ופמוטות... תוכל נא לספר לי, מה עומד מאחורי השינוי המופלא שחל כאן?"... והאיש החל לספר דבר-פלא שעבר עליו: ביום ראש-השנה האחרון, יושבתי במרפסת ביתי, וצפיתי במרחבי הים הגדול הנראים מול הווילה שלי. לפתע, ראיתי נחיל גדול של אנשים יוצא מבית הכנסת, והולך לכיוון הים. למרות שהייתי רחוק מאוד מיהדות, ושנים רבות לא נכנסתי לבית כנסת, נזכרתי שמדובר במנהג שבו משליכים היהודים את חטאיהם לים ביום ראש השנה - 'תשלך'. המראה המפליא של נחיל היהודים הדתיים הצועד לעבר הים, הזכיר לי את אבי המנוח שהיה לוקח אותי בתור ילד לעשות 'תשלך' בים. בהחלטה של רגע אמרתי לעצמי, שגם אני אצטרף ליהודים הללו לכיוון הים... והלכתי. והנה אני עומד מרגש בתוך היהודים האוחזים בידיהם סידור ומתפללים.

מאן-דהוא ניגש אלי ומסר לי סידור והצביע על הקטעים הנאמרים, ואמרתי את התשלך בהתרגשות יחד עם שאר היהודים. התשלך הסתיים, ופניתי לשוב לעבר ביתי, ואז אני מרגיש דפיקה על גבי.

הסתובבתי, ולנגד עיני עומד יהודי מכובד, גבוה והדור פנים, השואל אותי בהארת פנים: "תאמר לי יהודי, שופר כבר שמעת היום?" - - - השבתי בשלילה, ומיד הוציא מכיס בגדו שופר קטן, ביקש שאשמע ואתכוון לצאת ידי חובה, ותקע בשופר כמה תקיעות. כשסיים פנה אלי ואמר: "קוראים לי משה כץ", והלך לדרכו. חזרתי לביתי, וכולי נפעם. שיתפתי את אשתי בחוויות שהיו לי ב'תשלך', ואף תיארתי בפניה את האיש הדור הפנים שתקע עבורי בשופר, וסיימתי: "משום מה האיש החליט להיפרד ממני תוך כדי שציין את שמו - משה כץ". אשתי שמעה את השם, ומיד פרצה בבכי מר, ובתוך הבכי ביקשה שאתאר לה שוב, באופן ברור, את צורתו וקלסתר פניו של היהודי ההוא. התברר שאותו 'משה כץ', היה אביה של אשתי, שהיה תלמיד חכם ובעל תוקע בעיר פרשבורג שבהונגריה, ונרצח בשואה, כך שמעולם לא הכרתיו. ומכיון שאשתי שינתה את שם משפחתה, לא ידעתי ששם משפחתה הקודם היה 'כץ'. ואכן, סיים הבן-דוד ממיאמי, מאותו רגע השתנו חיינו... ספרתי את הסיפור לרבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א, ואמר שבהחלט יתכן שהיה זה גילוי מן השמים לבני הדור כדי שיפשטו במעשיהם, וכבר מצינו דברים כאלה בחז"ל.

בברכת שבת 8008 כתיבה וחתומה טובה
יצחק זילברשטיין (ב"ר)

ביאורים בתפילת ראש השנה

מסוד חכמים ונבונים ומלמד דעת מבינים אפתחה פי בתפלה ובתחנונים. צ"ב מהו סוד חכמים ונבונים. ו"ל דבע"ז ז' ב' פליגי ר"א אומר שואל צרכיו ואח"כ יתפלל ר' יהושע אומר יתפלל ואח"כ שואל צרכיו וחכ"א שואל צרכיו בשו"ת או בבקשות הקודמות ומסיק שכן הלכה כחכמים, וזהו מסוד חכמים ונבונים שקבעו שתחלה יתפלל שבח ואח"כ יבקש בקשותיו אפתחה פי בתחלה בתפלה ואח"כ בתחנונים.

באין מליץ יושר כו' וצדקנו כו'. אין מובן מה טעם הוא זה. ו"ל דה"פ מתחלה אמר שתזכור לנו זכות אברהם זכות יצחק זכות יעקב ואח"כ אמר אם אין שום מליץ יושר מול המקטרג תפסוק לנו כפי ההלכה דסנהדרין שראו כולם לחובה פוטרין אותו וזהו תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט ולכן וצדקנו במשפט.

בבקרית רועה עדרו מעביר צאנו תחת שבטו. פי' כבעה"ב שמעביר מעשר בהמה תחת שבטו כמש"כ מעביר צאנו תחת שבטו וכמ"ש ב"ר"ה ז' א' ב"ר"ה כל באי עולם עוברין לפני כבני מרון כבני אימרנא פירש"י של מעשר בהמה והעשירי סוקרו בשבט לסימן כך כל מי שנגזר עליו אפשר להכיר וכמ"ש בהוריות ז"ב א' ואף שהאדם שנגזר עליו אין יודע כלום כמו שהכבש אין יודע שסקרו עליו וכ"כ בשם האריז"ל שאפשר להכיר מי שנגזר עליו.

מי יחי' ומי ימות מי בקצו ומי לא בקצו. נראה דזה פירוש למי ימות מי ימות בקצו ומי ימות בלא קצו מי ימות באש ומי בחרב כו' וכן הלאה.

ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה. ב"ר"ה ט"ז ב' חשיב ד' דברים ומוסיף שם שינוי השם והכא לא חשיב לי' משום שזה לא תלוי בעצמו אלא באחרים.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"מה לראש השנה ולמסכת קידושין?"

כל באי ביתו של רבינו שליט"א יודעים: כשהוא מתחיל ללמוד את פרק האשה נקנית במסכת קידושין. הנה סימן שראש השנה קרב ובא... כי הלא בערב ראש השנה הוא מקפיד לקיים את דין השו"ע (סימן תקפ"א ס"ב) להתענות ערב ראש השנה. אבל כדי שיוכל לאכול הוא נוהג לסיים מסכת, וסבור שסיום עדיף מהתענית כי האכילה בסיום של מסכת היא מצוה לעצמה, והיות ובסדר לימודו אוזח במסכת קידושין לכן מקדים בכמה ימים ומסיים את המסכת לכבוד ערב ראש השנה.

השבוע, כשלמד רבינו את הגמרא שבדף ל"א בנושא של כיבוד אב, הרים לפתע את עיניו, ואמר לסובבים אותו:

תשמעו גמרא --

ואז החל קורא בהטעמה את לשון הגמרא בדף ל"א ע"א, מילה במילה:

תני תנא קמיה דרב נחמן: בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו, אמר הקדוש ברוך הוא יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם !!! שאלמלי דרתי ביניהם ציערוני !!!!

והביט רבינו, כאומר: ראו, אפילו השכינה לא רוצה להביט בצערם של ההורים שכאלו.

ונוסיף כאן מעשה נורא שסיפר רבינו שליט"א בענין זה. ואעתיקו גם בספרו אורחות יושר (סימן ז"ד) ונעתיקו בלשונו: "בזמן החזון איש זצ"ל היה בבני ברק אחד שאמר עליו שאין מתנהג עם אביו כראוי, וכשאביו נפטר, אחר כמה שבועות מת פתאום, והוא היה צעיר ובריא. ואמר, שאביו תבעו לדין. "גם היום, יש אחד שלא התנהג כראוי עם אביו בשורה בחייו, ואח"כ יצאו בניו לתרבות רעה רחמנא ליצילן אף שהוא תלמיד חכם, וכן יש כאלו לרוב והרוצה לראות רואה, השי"ת יצילנו".

חופיע יוצא לאור הספר אשיחה ח"ב

ובו תשובות וביאורים

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

על התורה ומועדים ואגדות חז"ל בש"ס ועוד ענינים נפלאים

להשיג בחנויות הספרים או אצל המחבר: 054-8420612

ערב ראש השנה, ראש השנה - תקיעת שופר ותשליו

א. בערב ראש השנה בבוקר אחר שעושה התרת נדרים מסיים מסכת והוי סעודת מצוה, ולכן אינו מתענה כלל.

עי' שו"ע תקפ"א ס"ב דין תענית ערב ר"ה.

ב. אינו הולך לבית הקברות בערב ראש השנה. ואמר שלא ראה אצל אבותיו לנהוג כן, ועי' שו"ע סוס"י תקפ"א ברמ"א שיש נוהגין לילך על הקברות ולהרבות שם בתחינות.

ג. אחרי מנחה דער"ה או קודם מעריב דר"ה אומר הפיוט אחות קטנה ואפילו חל ר"ה בשבת. ועי' בזה בסידור יעב"ץ.

ד. כשמברך ברכת שנה טובה אומר 'לשנה טובה תכתב ותחתם לחיים טובים', ובדרך כלל משמיט תיבת לאלתר.

עי' שו"ה תקפ"ה י"ב, ומה שמשמיט תיבת לאלתר אמר לי טעמו בזה כי הלא בד"כ רק צדיקים נחתמים לאלתר ואין כל אדם מוחזק לצדיק, ושאלתיו ממש"כ "ואם מאחל לו תכתב וכו' נראה כמחזיק לרשע שעוד לא נכתב דינו" וא"כ גם כאן למה לא מאחל לאלתר להחזיקו שאינו רשע, וענה מרן לחלק דלא דמי למש"כ הבאה"ט בסוף סי' תקפ"ב דאין לומר תכתב אחר חצות יום א' דר"ה דיש להחזיק חבירו לצדיק, דשם נראה שעושהו רשע שלא נחתם עדיין אבל אנו הרי בינונים, עי' ברכות ס"א ב'.

ה. מותר לבקש צרכיו הפרטיים בראש השנה, ואפילו כשחל בשבת, וכן נוהג. וה"ה לגבי יום כיפור.

כן הורה מרן החזו"א ועי' מטה אפרים סי' תקפ"ד סכ"ה ובאלף למטה שם.

ו. בסעודת ליל ר"ה, טובל פרוסת המוציא בדבש, וכן מנהגו עד אחרי שמחת תורה.

עי' מ"ב סי' תקפ"ג סק"ג, ובמלוה מלכה של שמחת תורה כבר טובל במלח, וכשטובל בדבש טובל ג"פ כהרגלו במלח, עי' לעיל סי' כ' אות ב'.

ז. ואח"כ אוכל הסימנים ואומר יהי רצון בלי הזכרת השם ובלי תיבת מלפניך.

עי' שו"ע סי' תקפ"ג ס"א מנהגי אכילת הדברים לסימנא טבא.

ח. אינו נוהג לאוכל גזר, שאין זה כתוב בגמ'. כריתות ו' א' שהוא מקור הענין. אבל בהמשך הסעודה שאוכל הדגים טועם מעט מהגזר שמביאים עם הדגים.

ט. גם בליל ב' של ר"ה אוכל מהסימנים אבל לא אומר יהי רצון.

וביאר לי שיה"ר לא מתאים כבר לומר שהרי לחלק האנשים כבר חתמו, ולחלק כבר כתבו (ועי' מ"ב סי' תקפ"ב סק"ד) אבל אכילת הסימנים שהוא למזל - אוכלים.

י. בקידוש ליל ב' דר"ה מברך שהחיינו על פרי חדש ומניח הפרי סמוך אליו שיבחין בו בזמן הקידוש.

עי' שו"ע סי' ת"ר ס"ב.

יא. את הפרי שבירך עליו לא הקפיד לאכול מיד אחרי המוציא, רק באמצע הסעודה.

אמנם עי' מט"א סי' ת"ר דין ו' שתיכף אחרי הקידוש יאכל מן הפרי.

יב. נזהר שלא לאכול כלל מאכל שיש בו טעם חריפות או מר.

עי' מ"ב סי' ת"ר סק"ג שאין לאכול דברים חמוצים או מה שלא נגמר פרי.

אצל מרן לא הקפידו שלא לאכול דברים חמוצים רק בר"ה עצמו. ובעש"ת אין נזהר בזה.

יג. בסוף ברהמ"ז אומר הרחמן הוא יחדש עלינו את השנה וכו'.

ולא את החודש ולא יו"ט ולא שבת (כשחל שבת), בין ביום א' בין ביום שני, ועי' מט"א תקפ"ג ד'.

יד. מה שכתוב בשו"ע שאין לישן בר"ה היינו דווקא לישן על מיטתו אך לנמנם על מקומו אפשר ואין זה סימן

רע ואחרי חצות היום מיקל לישון על המיטה, אבל ביום כיפור יכול לישון אפ' בבוקר.

שו"ע תקפ"ג ס"ב, וכ"כ מרן בספרו טעמא דקרא, לראש השנה.

טו. אינו עושה קידוש לפני התקיעות בראש השנה בב' הימים.

טז. נוהג לומר אחר סיום כל התקיעות דמיושב את היה"ר המודפס בסידורים אך אין לומר בין התקיעות.

עי' מ"ב תקצ"ב סק"ב שהביא דעות האחרונים איך וכיצד לומר.

יז. אחרי התפילה מרן מבקש מבנו שיתקע שוב בביתו, כי לא היה מרוצה כ"כ מהתקיעות בבית הכנסת.

בכל השנים הי' הגאון ר"י שפירא זללה"ה מקריא התקיעות לבעל התוקע הר"ר יצחק ב"ר שלמה כהן ז"ל שהי' מבאי ביתו של מרן החזו"א זי"ע, והוא נהג שלא להפריד כ"כ בין השברים וגם בין שברים לתרועה היה מפסיק מעט, ומרן שליט"א סבר שהחזו"א התכוין אחרת וכדלהלן שהורה לבנו. ובשנת תשס"ט נחלש הגרי"ש זצ"ל וביקשו ממרן שיהי' המקריא ומרן הסכים בתנאי שהבעל תוקע ישמע ויעשה כדעתו, ואכן הוא בא ותקע לפניו כראוי לפני ר"ה ומרן ביקש (עוד) שבשברים תרועה יעשה ארבע שברים ולא שלוש, היות ואם עושה שלוש, ומיד מריע, נמצא שהשבר השלישי חסר - כי מתחבר עם התרועה, ואכן כך נהג, ומרן היה מרוצה, והרבה פעמים לא ביקש לשמוע שוב אחרי התפילה.

יח. אחרי התפילה תוקעים לפניו (ומרן יושב) ומקפידים ביותר א. להפריד מעט בין שבר לשבר ב. בין שברים לתרועה אין שום הפסק אפילו מעט שבמעט שכן דעת החזו"א ג. מדקדק שיהיו השברים קצת ארוכים ולא קצרים מדאי ד. מקפיד כל פעם אחרי התפילה לשמוע עוד ל' תקיעות.

כך כתב לנו בנו הגרי"ש שהוא התוקע, והוסיף: נראה הטעם שמקפיד להפסיק מעט בין שבר לשבר ושלא יהיה שום הפסק בין שברים לתרועה, כי מנהגנו בשברים לעשות אוטו ולא טאוטו ולא טאו ואם כן אם לא יפסיק בין שבר לשבר נמצא קול אחד ארוך אלא שעולה ויורד, והרי קי"ל כל הקולות כשרים, ולכן מורה להפסיק, אבל בין שברים לתרועה אין מה להפסיק דעל כרחך מפסיק בט"ת של תחילת התרועה.

יט. הורה לבעל תוקע (בין תקיעות מעומד ובין מיושב) שיש לעשות ארבע שברים - בשברים תרועה.

עי' לעיל בארוכה בהערה לסעיף יט.

כ. כשהוא מקריא התקיעות לא היה לובש קיטל. עי' מט"א תקפ"ד ג'.

כא. גם התקיעה הראשונה הקריא.

עי' מ"ב תקפ"ה סק"ח שגם תקיעה ראשונה יקריא אבל עי' בשער הציון שם.

כב. לא מברך אשר יצר (אם נצרך) עד אחר התפילה, משום הפסק.

עי' שו"ה תקצ"ב דין י"א.

כג. אומר תשליו על נהר או באר ואפי' על כלי עם מים עם דגים. ואומר מי קל כמוך ואת כל התפילות מהחיד"א ז"ל המודפס בסידורים.

עי' מ"ב תקפ"ג ח' וטוב שיהי' מחוץ לעיר. ובצעירותו הי' הולך בר"ה עם אביו זצ"ל לחוץ לעיר אל נהר הירקון ואומר שם תשליו, ובשנים המאוחרות הי' עולה על בנין גבוה באזור ביתו ומשקיף משם אל הים בתל אביב, ובשנים האחרונות אומר על יד כלי שיש בו דגים.

כד. אחר תשליו מנהר שולי המעיל העליון שלו. עי' מט"א סי' תקצ"ח ד'.

כה. נוהג לומר כל ספר תהילים כל יום מימי ראש השנה.

עי' מ"ב סוף סי' תקפ"ג, וכן נהג אביו זצ"ל ועמש"כ בעבודת הקודש להחיד"א במורה באצבע סוף סי' ח'. וכבר כתבנו להלך בסמוך דנוהג לסיים גם כל יום מעש"ת ויוה"כ.

(אלא הנהגות מרן שליט"א על סדר השו"ע)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

פניני הפרשה

סדר הנצבים

אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל (נצבים כט, ט)

פרש"י החשוב קודם ואח"כ כל איש ישראל.

ועי' תנחומא ובמפרשים למה פירוט את אלו מאחר דאח"כ כתוב כל איש ישראל. והנה בהוריות יג, א כתוב סדר עדיפות את מי צריך לפדות תחילה והחשוב קודם, ולפרש"י שהפסוק מזכיר את החשוב קודם יתכן שיש נ"מ בסדר שכתוב כאן לענין את מי צריך לפדות קודם. ובאמת בירושלמי הוריות (פ"ג ה"ה) מובא מפסוק זה לענין קדימת ראשים לזקנים ע"ש.

ומש"כ בירושלמי משה ע"י שלא נתיגע בת"ת הקדים ראשים לזקנים, יהושע ע"י נתיגע בת"ת הקדים זקנים לראשים.

צ"ב הא צריך לכבד ת"ח ולמה משה הקדים את הראשים?

והנה יש לדון אם חייב לכבד ת"ח בזה שמזכירו קודם או דרך גופו צריך לכבד ולא לענין להזכירו, אמנם בנדרים ל"ב ב אמרין ביקש הקב"ה להוציא כהונה משם שנאמר והוא כהן לקל עליון כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם, הרי שיש גם דין להזכיר קודם, ומ"מ אין רא"י משם דרך להקב"ה חייב לכבד בזה דכאילו השכינה כאן דמלא כל הארץ כבודו, אבל בבן אדם סגי בכבוד היכא שנמצא וכאן היו נצבים כולם והראשים והת"ח לא עמדו ניכרים בפת עצמם.

הוריקו פניהם

למען הקים אתך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלקים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבתך לאברהם ליצחק וליעקב. (נצבים כט, יב) פרש"י: ומ"א למה נסמכה פרשת נצבים לקללות לפי ששמעו ישראל ק' קללות חסר ב' חוץ ממ"ט שבת"כ וכו'.

צ"ב למה רש"י כתב ק' קללות חסר ב' ולא כתב צ"ח קללות? וכמש"כ מ"ט שבת"כ ולא כתב נ' חסר א', ועי' כלי יקר, ובתנחומא אות א' איתא ק' קללות חסר א' או ב'.

וצ"ב וכי לא ברור כמה קללות כתובים בפסוקים, ועוד צ"ב מ"ש הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו התחיל משה לפייסם וכו' הרבה הכעסותם למקום ולא עשה אתכם כליי' צ"ב למה משה פייסם והוריד מהם את הפחד הרי התכלית הי' שיפחדו ולא יחטאו?

והנה למה הוריקו פניהם כששמעו את הקללות הרי הם נצטוו בסיני על תריג מצות ויש עליהם שכר ועונש ופניהם לא הוריקו וע"כ דחשבו שיכלו לעמוד בהם ולמה הוריקו פניהם כששמעו את הקללות?

ויל' שחשבו שאפי' אם יחטאו הם יעשו תשובה, אבל לאחר ששמעו את הקללות שנענשין בעוה"ז הם פחדו שיתקללו ויקשה להם לעשות תשובה לפני שימותו.

ועוד י"ל דעונשין בעוה"ב פחות מרתיע אנשים מעונשין שנאמרו בקללות שנראות במציאות בעוה"ז, וכעין דאיתא בברכות כ"ח ב דריב"ז אמר לתלמידיו הלואי יהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם משום שאדם יותר נרתע ממת שרואה לפניו במוחש.

מיאוס ע"ז

ותראו את שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם. (נצבים כט, טז)

ותראו את שקוציהם פרש"י ע"ש שהם מאוסים כשקצים, והנה אם כונת רש"י שהם מאוסים לישראל א"כ למה הוצרך לדמות את הע"ז לשקצים הרי גם ע"ז מאוס לנו?

ואם כונתו לגוים הרי גם שקצים לא מאוס להם.

והנה מש"כ רש"י שהם מאוסים כשקצים וכגלל א"כ איך זה יהי סיבה להיות נמשך אחרי זה, ובע"כ שבעיני האנשים נראה הדבר יפה, ובאמת לפני שכנסת הגדולה ביטלו את היצר דע"ז כדאיתא ביומא ס"ט ב' הי' משיכה ותאוה גדולה לע"ז עי' סנהדרין ק"ב ב', והיום אחרי שביטלו לא מבינים איך יכול להיות טיפשות כזה, אבל זהו מציאות כיון שיש בחירה ניתן כח להיצר ליפות דברים שלאמתם הם מאוסים כגלל ושקצים.

ועוד צריך לדעת שאם הפסוק קורא לזה שקץ וגלל ע"כ שיש בכח האדם להבין כי מה שזה באמת, אבל אם אין בכח האדם להשיג מזה התורה לא קוראת דהתורה קוראת שם מה שהוא לפי האדם לפי הבנתו היינו שיכול להבין שזה גלל, אלא דמ"מ ניתן כח ליפות את זה וכידוע שגם היום באומות העולם כל האומנות והיופי הוא בפסילים של ע"ז מה דאליבא דאמת זה מגונה וכן הוא בכל הענינים והתאוות.

לעכב פורענות

והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשררות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה. (נצבים כט, יח)

האזה"ח לעיל פסוק י"ז מפרש שהפסוק מדבר באדם שרוצה לקיים את התורה אלא שאינו רוצה שיגיעו עליו הקללות ובזמן שמשה ישיבעם ויענה אמן הוא יבטלנה בלבו והעיקר בשבועה זה הלב ולא יתחייב בכל העונש האמור עכ"ד.

וצ"ב הרי קללות זה עונשין לחוטאים, ואיך אדם זה סבור שיכול לומר שאינו מקבל עונשין על עצמו.

אמנם מצינו שאדם יכול לעכב מעצמו פורענות בעוה"ז ע"י משתמש בשמות וכדו', ועי' סמ"ק סימן ג' שרבינו יהודה החסיד הזהיר את תלמידיו שלא ילכו לחופה מפני ליסטים שבדרך, והלכו ובטחו במה שידעו להזכיר את השם והזכירו ונצלו ובחזרם אמר להם: אבדתם עוה"ב אם לא תשובו בלא שום הזכרת השם ותמסרו נפשכם להריגה והלכו ונהרגו עכ"ד.

וזה חידוש שלא אמר להם לתקן את מעשיהם ע"י תשובה ושיזהרו שלא לעשות כך פעם נוספת אלא דכפרתם תהא רק ע"י זה שילכו וימסרו את נפשם למיתה.

וצ"ב איך אמר להם ללכת למקום סכנה ולמסור נפשם כדי לתקן את החטא. ועמש"כ בפרשת נח ט' ה' בענין. למסור נפשו כדי לעשות תשובה.

ודאי עשה תשובה

ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך. (נצבים ל, ב)

ברכות י"ט א' איתא תנא דבי ר' ישמעאל: אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום דודאי עשה תשובה.

וצ"ע דהא דודאי אם ירצה לבוא להעיד בפניו לא יקבל עדותו ולא ידון כלל על עדותו כל זמן שלא נתברר שעשה תשובה, ולא נאמר דכיון דהוא ת"ח הוא בטח עשה תשובה וכשר להעיד, ואיך נוכל לומר דבודאות שעשה תשובה?

וכן צ"ע במו"ק י"ז א' דשמותי ר"י לההוא צורבא מרבנן דהוו סנו שומעני ולא אמרו דבודאי עשה תשובה?

ואולי לשמותי צריך אפילו שעשה תשובה וכמו אם עשה עבירה שנענש עלי' במלקות או במיתה דלא נפטר ע"י שעשה תשובה.

לא בשמים היא

לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה. (נצבים ל, יב)

הנה ידוע על תנאים, ואמוראים, ראשונים ואחרונים שלמדו תורה מן המגידים, כמו כן יש ס' שו"ת מן השמים שיסודותיו מיוסדים על הלכות שלמד מן השמים. וכבר הקשו הרי לא בשמים היא וכמבואר בגמ' בתמורה דף ט"ז, א?

ואמר רבנו בדרך מו"מ: גם מה שנגלה מן השמים אם בארץ יסכימו מסברא לכך, אכן נוכל לפסוק כהלכה זו, שהרי הסכימו על כך גם בארץ, ואינה הלכה מן השמים בלבד.

ואולם הלכות מן השמים שאין אפשרות לדעתם בסברא גם בארץ, או שהסברא בארץ חלוקה על דין שמים, על כך נאמר 'לא בשמים היא, אין פוסקין הלכה על פי תשובות מן השמים בלבד. (מרפסין איגרא

עמ' רא)

ענין בפרשה - תשובה

הנה זכה דוריני להתעררות גדולה לתשובה גם מאלו שהתרחקו, ורבנו שליט"א מעודד וממריץ ופועל במסי"נ יומם ולילה למען האירוגונים 'לב לאחים וערכים ועוד' ונושא בעולם בגוף ממון ונפש, ונביא כאן כמה שאלות שנשאל בענינים אלו ברחבי תבל, ועוד חזון למועד אי"ה להאריך בזה.

המאור שבה יחזירנה

בכינוס בעניני קירוב רחוקים ארגנטינה (אייר תשס"ו) נשאל רבנו:
ש. אברך הלומד עם יהודי שמתענין ביהדות. במה להתחיל ללמוד עם
בעל תשובה? עניני אמונה או משהו אחר?
ת. **שור שנגח את הפרה!** רק ללמוד, ולא להתנחל עמו בשום דבר. אחרי
זמן הוא יתחיל להתקדם ולעלות, אבל כ"ז שע"י שהאברך ילמד אתו
שור שנגח, בלי שום ויכוח, בלי שום הסברים והוכחות. המאור שבה
מחזירם למוטב...

להקל בשבת

ש. יש כאן קבוצה של סוחרים חילוניים שכבר תקופה מסוימת הם באים לשמוע דברי מוסר וללמוד אבל החנויות שלהם פתוחות בשבת ולטענתם, הם פשוט לא יכולים לסגור, ואינם מתכוונים לסגור. האם להמשיך ללמוד אתם?

ת. במה שאתה לומד אתו, אתה לא גורם לו עבירה. אלא מאי? הוא עושה עבירה והוא ממשיך בסורו. יתכן, שבמשך הזמן הוא יפסיק, בעוד שנה, שנים, או יותר שנים, אולי הוא יסגור החנות. השאלה האם זה כדאי? כדאי! אולי במשך הזמן יסגור.

ש. מסופר על רבי ישראל סלנטר זצ"ל שאמר לסוחרים שיטלטלו את המפתח דרך שינוי, וכך החדיר להם שיש שבת ובסופו של דבר סגרו לגמרי...

ת. זה מעשה שלא הי' ולא נברא!

ש. אבל זה כתוב...

ת. אז מה אם זה כתוב. זה אומר שזה נכון? תדעו לכם שרוב הדברים תדעו הם שקר. רוב הסיפורים הם בחזקת לא נכונים אלא אם יוכח שזה נכון.

ש. ומבחינת הנהגה, זה נכון לנהוג כך?

ת. לא!

זאת מלבד שע"פ רוב זה לא עוזר, אלא גורע. הם חושבים שזה מותר לכתחילה, ואז שואלים את עצמם למה צריך להיות יותר טוב, זה הרי מותר? יש לזה צד טוב וצד לא טוב: מצד אחד זה מונע מהם עבירה, ומצד שני הוא יעשה עבירה ועבירה הזאת פועלת ההיפך. זו לא דרך! לא מלמדים דרכי הערמה! אומרים את האמת לאמיתה - איך צריך להיות, ועם הזמן זה ישפיע! לא מלמדים איך לעקוף....

רק תורה

ש. יש כאן תלמידים בגילאי 13-20 מבתים של קירוב ומאד קשה להם הלימוד. ואם ימשיך להלחיצם ללמוד כל היום, הם יצאו לתרבות רעה. האם יש אפשרות ללמדם אומנות ויש חשש שמא אחרים גם ימשכו? ת. יש כאלה שניסו את זה, והעובדה היא שלא יצא מהם כלום. באר"י היה ב"ס כזה שחצי יום למדו וחצי יום עבדו, ושום דבר לא יצא מהם. כולם נשארו אותו הדבר, כמו חילונים. התפקיד שלנו זה רק תורה, לחנך רק על טהרת הקודש, ליסד ישיבות רק על טהרת הקודש.

מדברים אחרים לא יצא כלום. משיטות אחרות, מלבד שאין לעשות כך, לא יצא כלום. הם לא הגיעו למצב של קבלת התורה, לישיבות. אנחנו עושים רק כמו רצון ד' ומחנכים לתורה בטהרה בלבד, ומי שייצא ייצא. אנחנו עושים רק את המוטל עלינו. התורה ניתנה בסיני, בטהרה, וכך עלינו למסרה לדורות הבאים, ואור שבה יחזירם למוטב. וישיבות שיש בהם יחס יותר אישי, לפי רוחו של כל אחד? אם זו ישיבה על טהרת הקודש רק שרמתה נמוכה יותר, זה משהו אחר. מלימוד מקצוע, לא יצא מהם שום דבר. הם יהיו כמעט חילונים.

לא להקל

ש. איזה אמצעים מותר לעשות בשביל קירוב. האם מותר לתת הרצאות וסמינריונים לחילונים לגברים ונשים בתערובת, שאחרת הם לא יבואו...

ת. שלא יבואו! אין היתר לעשות שום עבירה בשביל זה. אסור לעשות עבירה כדי לקיים כביכול מצוה. אנו מחוייבים לעשות רצון ד', רק בדרך שהיא רצונו...

טעמו וראו

בכינוס במנהטן חשון תשס"ה נשאל רבנו בתוך הדברים:

ש. ישנם רבים שרחוקים מעולמה של תורה. כרבנים, מה עלינו לעשות כדי לקרובם?

ת. אתם פועלים בקרב הקהילה אך גם היצ"ר אינו חדל ממלאכתו. צריך לדעת שיש צמא גדול. הנשמה רוצה אבל הגוף מפריע. מהו דין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני? אלא למעשה האדם רוצה! צריך להסיר רק את התנגדות הגוף. צריך להביא את האנשים אל התורה, זהו הקירוב הגדול ביותר. טעמו וראו כי טוב ד' - ואחר שיטעמו כבר יראו וירצו עוד. ברגע שאדם יקבל מעט חיות בלמוד וכשיחוש בגישמאק, הוא כבר ירצה בעצמו!

חובת הלבבות (שער אהבת ה' פ"ו) כותב שאפילו אדם שמגיע לדרגת מלאך, עדיין אין מגיע לדרגת מזכה הרבים. חייבים לעשות את הכל, עד שהעיר תהפוך להיות עיר שכולה יראים ושלמים, עיר של תורה.

קירוב קרובים עדיף

ש. האם עדיף לעסוק בקירוב רחוקים, או לעבוד עם ה"קרובים"?

ת. **בוודאי ש"קירוב קרובים"**, והכי חשוב לעבוד עם הקרוב ביותר - הוא עצמו. בכל אחד ואחד יש את "רחוקים", שבתוכו, וחייבים לקרבו...

להשיב בן לאביו

שיחת רבנו בא' מ'כינוס'י לב לאחים: הנה כלל ישראל לדאבוניו בזמן האחרון חלק גדול מכלל ישראל כבר רחוק וכאילו נאבד ח"ו, והרי הם כולם בנים של הקב"ה א"כ צריך להיות הרגש שהקב"ה כביכול איבד את הבנים שלו ואם אבא איבד את בנו ויבוא מישוהו ויחזיר לו את הבן איזה שמחה הוא גורם לאבא שלו שמחזיר לו את הילד שנאבד ממנו שנאבדו! וכל אחד שמחזיר ילד לתורה לדאבוניו יש ילדים שהם בבחינה ולמצוות הוא כאילו מביא להקב"ה את הבן שלו והשמחה שיש להקב"ה אין לשער ואין לתאר ובן אדם שעובד עם מחשבה כזאת שהולך לעבוד למטרה הזו כדי להחזיר את הבן לאבא שלו אז את השמחה שהוא גורם להקב"ה אין לתאר וממילא הוא בעצמו צריך להרגיש שמחה שיכול להיות לו את הזכות להחזיר בנים לאביהם שבשמים, ובזכות הזה שאין לך זכות גדול מזה ושמחה גדולה מזה שהוא גורם להקב"ה, בודאי כל אחד יצליח אם יעשה ברגש כזה ויירגש את זה שהקב"ה יצליח דרכו וכולנו נזכה עי"ז שנגיע למצב ששייב הקב"ה לב בנים וגו' שכל כלל ישראל ישובו אליו, ואז הקב"ה ישמח וכשהקב"ה ישמח ממילא כולנו נזכה לאור הגדול מה שע"ז יתקיים ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

קבלות ליום הדין

מידי שנה באים רבים וטובים ומבקשים מרבנו עצה ותושיה מה לקבל ליום הדין, וכל פעם אומר רבנו דברים אחרים, ונביא כאן כמה מהם, והיה רגיל רבנו לכתוב לבחורים במה להתחזק [ראה קובץ אגרות מג- מה] וכתב בסוף המכתב הערה. וז"ל: מבואר בקונטרס מרגינתא טובא שהדפיס מרן בעל החפץ חיים צוק"ל, מהקדוש ר' יהונתן וואלינער זצ"ל, ולכן יזהר מאד משבועה ונדר אף לדבר מצוה והימים הראשונים הי' טובים שהי' נזהרים מאד מחומר עון שבועה, אבל אנו בעו"ה שאנו רואים קלות בזה, וצריך מאוד להרחיק מכל נדר ושבועה אף לדיבור מצוה ומ"מ אם אינו מקיים ח"ו מקרי אינו עומד בדיבורו ואסור אפילו להדיט, לכן אנו מתנים בפירוש שכל זה יהי' בלי נדר, אבל אעפ"כ זה חמור מאד לעבור עליהם ח"ו.

נשאל רבינו מה לקבל לקראת ימים נוראים תשע"ה והשיב **להתחזק בשמירת הדיבור וכגון ליצנות.**

לשמר את השוית

שאלו לרבינו דהנה ביו"כ כל אחד מרגיש התעלות איך אפשר לשמור את ההתעלות שהיתה ביו"כ, אמר רבינו אם אפשר לשמור "שוית" ה' לנגדי תמיד" הכל יהי' בסדר.

פעם ביום חשבון הנפש

(י"א תשרי תשע"ה) שאלו לרבינו כיצד ניתן לשמור את החיזוק וההתעוררות שנשאר מימים נוראים בתחילה אמר רבינו אם היה חיזוק, זה ודאי נשאר, כי משהו חייב להשאר. אח"כ אמר שילמד מוסר או שיעשה לכל הפחות פעם ביום חשבון הנפש.

לקבל בתחילת היום

פ"א הגיע לרבנו תלמיד א' שביקש ממנו להתחזק בדבר אחד הכולל את הכל, ושתק רבנו ולא ענה לו. ולמחרת כשהגיע שוב, אמר לו 'תסתכל בכתר ראש או' ע"א, וז"ל 'עול תורה, אמר רבנו [הגר"ח] דבר מנוסה כשישכים אדם בבוקר ויקבל עליו ביום ההוא עול תורה באמת ובלב תמים היינו שיגמור בלבו שלא ישמע לשום דבר ולא יבטלנו שום טירדה אז יסורו ממנו הביטולים ובודאי יצליח ביום ההוא בתורה וכפי תוקף קבלת עול תורה וכפי חיזוקה הסכמה, כן יעזרהו ה' בו ביום וכן יסורו הטרדות ממנו עכ"ל. ובס' ימלא פי תהלתך כתב ... ההתחלה של היום קובע על כל היום, וכן של כל זמן קובע על אח"כ וכתוב בכתר ראש וכו', וכן באמת צותה התורה לקבל עול מלכות שמים בק"ש ב' פעמים בכל יום שע"י זה יוכל להיות המשך ויסוד למה שאחר כך ובזה צריך להשתדל להתחיל בטוב ובקבלה רצויה אז יש לקוות להצלחה בס"ד.

שיהיה קבלה גמורה

ופ"א אמר רבנו 'אין כאן שאלה במה להתחזק, שבכל דבר שתתחזקו יש תועלת, אך התנאי שיקבלו זאת בקבלה גמורה בלב שלם.

מעביר על מידותיו.

הנה מי אינו רוצה עצה לזכות ליום הדין, והנה ראה מה שמוכא בגמ' ר"ה ז' א' רבא אמר כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו [ופי' רש"י, אין מדת הדין מדקדקת אחריהן אלא מנחתן והולכת:] שנאמר נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון למי שעובר על פשע רב הונא בריה דרב יהושע חלש על רב פפא לשוילי ביה חזייה דחליש ליה עלמא אמר להו צביתו ליה זוודתא [הכינו לו צדה לדרך מה היא צידת המתים תכריכין:] לסוף איתפח [נתרפא:] הוה מיכסיף רב פפא למיחזייה א"ל מאי חזית אמר (ליה) אין הכי הוה מיתה נקנסה עליך:] ואמר להו הקב"ה הואיל ולא מוקים במיליה [אינו מעמיד על מדותיו:] לא תקומו בהדיה. [לא תדקדקו אחרי:] שנאמר נושא עון ועובר על פשע למי נושא עון לעובר פשע לשארית נחלתו.

הרי מבואר הכא כמה גדול הוא מעלת הויתור ומה זוכה ע"ז, שניצול ממיטה שנקנסה עליו.

ומכאן תוכחה גדולה על אלה אנשים שמתנהגים ללא שכל ולא מסוגלים לוותר לחבריהם ועל מה כל זה? גם אם בסוף ירויה מזה אלף דולר מה יש לו מזה, שבעבור כך היה צריך לריב עם חבריו ואינו יכול לוותר לו על כך, והנה אנשים עושים מריבה על חתיכת קרקע ולבסוף חתיכת הקרקע קוברת אותו.

לקבל מענין הדיבור

העיקר צריך לדעת כמו שהח"ח עשה בכולל קדשים בעש"י: "קבלות" וראשית יש לדעת שצריך לעשות את הסור מרע ואח"כ ועשה טוב: ועיקר הקבלה צריכה להיות מענין הדיבור כגון לשה"ר וליצנות שעושים מאחרים, או תלמידים מר"מ וממשגיח וכדו', וחנופה. ומי שנוהר בדיבורו יכול להגיע למדרגות גבוהות מאד. ובחרדים (פ"ד) כת' על לשה"ר דהוי ממצות שתלויות בלשון, ולכאור אינו דוקא בלשון אלא אף בשאר אבריו, ואף ברגלו יכול לעבור על לשה"ר.

עבודת הימים הנוראים - קבלות

ועוד מחסדי הקב"ה עמנו, שכשמקבל האדם ע"ע קבלות טובות בימים אלו הרי הוא מוכיח שרצונו לשפר את מעשיו והקב"ה בחסדיו דן אותו לפי מצבו הנוכחי, וכמ"ש גבי ישמעאל ששמע ה' את קולו "באשר הוא שם". ונפסק כן גם להל' בס' תרג' שגם מי שאינו נזהר בכל השנה מפת פלטר יזהר בזה בימים אלו וכו"ל.

ואמנם שעל האדם לעמוד שיחזיקו קבלותיו למשך השנה, אבל גם אם יצליח שיחזיקו קבלותיו ולו במעט לאחר יוה"כ, וכגון שיקבל ע"ע שלא ידבר לה"ר לאחר יוה"כ ולו לחצי שעה הרי שגם זה דבר גדול הוא, דהרי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו (ואכן היצ"ה"ר "עושה לנו את המוות"), והרי אנו אין לנו את הכח להלחם בו, ועל כן כל מאמץ להתגבר על יצרנו נחשב בעיני המקום.

לישמר מדיבור בשבת

כיון דמבואר בתוס' שבת (דף ק"ג/ב ד"ה שלא יהא), אלא אומר ר"ת כדאמר בויקרא רבה (פ' לד) ר"ש בן יוחי הוה ליה אימא סבתא דהות מישתעיא סגיא אמר לה אימא שבתא הוא שתקה משמע שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול, ובירושל' אמרי' בטורח התירו בשאלת שלום בשבת: **לכן שיקבל על עצמו שעתיים בשבת להשמר מדיבור, ולא ידבר דברים בטלים.** (עצה לקבלה לער"ה תשס"ו לבני ישיבת שערי תורה)

לשתוק לעלבונות

שאלו לרבינו עצה וקבלה לזכות ליום הדין ער"ה תשס"ז עבור בני ישיבה נענה ואמר: שכל אחד יקבל על עצמו **באם אחד יאמר לו איזה דבר עלבון וכדו', ישתוק ולא ישיב לו, במשך שעות הבוקר עד הצהרים.**

תענית דיבור בשעה הראשונה

נשאל מרן רבינו ראש הישיבה שליט"א ער"ה תשע"א במה בחורי הישיבה הקדושה יתחזקו לשנה הבאה ואומר כל פעם דבר אחר לחיזוק" וענה בשנה זו **שבחורי הישיבה הקד' יקבלו על עצמם ללמוד בתענית דיבור בשעה הראשונה של סדר א' וסדר ב'.**

לכוין ברכה ראשונה

בערב ראש השנה תשע"ג שאלו את רבינו מה הקבלה שנקבל על עצמינו לזכות בדין ר"ה הבעל"ט תשע"ג, והשיב: **"לקבל לכוין בברכה ראשונה של שמו"ע".**

לפרוש ממלאכה לפני שבת

כמידי שנה גם בשנה זו זכינו לשאול קמיה רבינו שליט"א מה לקבל להתחזק לקראת ראש השנה תשע"ד
השיב רבינו: **לקבל על עצמו שכל דבר שאסור לעשות בשבת, יפסיק מלעשות כבר חצי שעה לפני השקיעה, וזה גדר שלא יכשלו, ובכך ירגיש כבר שבת** [ודוקא לפרוש ממלאכה ולא לקבל שבת, כדי שאם פעם ישכח משהו יוכל לעשות] וכן נוהג רבינו. ובזכות זה יזכו לכתובה וחתימה טובה.

להתחזק בשמירת הדיבור

מפנקסו של הרה"ג ר' יצחק לוינשטיין ז"ל ליום הארציט כ"ט אלול תשס"ט

הרב יצחק לוינשטיין זצ"ל, מי ששימש במשך שנים רבות עד לפטירתו כדי ימינו ואיש סודו של מרן רבנו, בהם רשם בכל ערב את מה ששמע וראה אצל מורו ורבו, הליכותיו, הנהגותיו, התבטאויותיו והכרעותיו המעמיקות.
הרב לוינשטיין שהה לצידו של מרן הגרא"ל באחריות של מרן ראש הישיבה לשגשוגו ופריחתו של עולם התורה והישיבות, בין אם בהכוונה אישית ובין אם בהשגת תקציבים ותמיכות. כמו גם ברגעי הכרעה בסוגיות ציבוריות רגישות.
הרב לוינשטיין גם ניצב בחדר הבית ימינו של מרן ראש הישיבה שליט"א בכמה ענינים האישיים, כשהוא דואג לו מסביב כל שעות היממה.

מערת המכפלה

נסענו לבית שמש לכינוס 'לב לאחים', ואמרתי למרן שאני רוצה לנסוע למערת המכפלה. ואמר: "אם אתה רוצה להיות שייך לאנשי המזרחי תיסע. מעניין, כל מקום שמתחילים עם ערבים, רק שם הם נמצאים... כגון בשכם, בחברון. לא בכותל ולא ברשב", ואין מה לנסוע".
ושאלתי על רשב", האם לשם אפשר לנסוע.
וענה: "כן, אפשר לנסוע".
אמרתי למרן שכעת מונח לפתחיהם של גדולי ישראל שאלה על הגולן, 'משאל עם' וכו'.
ואמר: "אני לא נכנס לעצם הדבר. אם זה לא א", נ... אבל אם זה א"י - זה בכלל לא פשוט כנגד הטענה של פיקוח נפש ומניעת שפיכות דמים. זה בכלל לא ברור. כי כמו שאנחנו מתפללים על גשם ומזה באים היזקים, תאונות דרכים וכו', אם כן לא נתפלל כלל כי זה מזיק? וזה וודאי לא חשבון, כי בסה"כ אין קשר, אנו מתפללים על גשם והקב"ה מסובב תאונות וכו'.
"כמו"כ כאן, עד היום לא היה שפיכות דמים והיה שקט וכו', אם היתה מלחמה ואז אני צריך להכריע, נו... אבל אין מלחמה ויש שקט, אז אין מוכח שצריך להחזיר".

העיקר בלאט גמרא

נכנסתי לבית מרן ודיברתי עימו על ההצבעה על פיזור הכנסת. ואמר שדעתו נגד, משום שמי אומר שבבחירות נשיג חמישה מנדטים, ולמה להתגרות אם יש ספק אם נשיג משהו מזה, ומי אומר שיהיה יותר טוב. אבל אם הגאון הרב אלישיב אומר, מה אני צריך לדון בעניין.
ואז המשיך בזה"ל: "יצחק, הכל שטויות! העיקר בלאט [דף] גמרא".
וכשארמתי: "במסתרים תבכה נפשי" על מצבי. התבטא מרן ואמר: "רשעים יודעים שסופם מר - ואינם חוזרים. כמה קשה להתרומם ולעלות, אפילו שיודעים כמה מר הסוף".
והתאונן בפני: "אפילו שאני נזהר מלדבר לשה"ר, אבל מה אני יכול לעשות, כל היום אני שומע לשה"ר".

מנהיג

דברנו על איזה עניין ואמרתי שהראש ישיבה מנהיג. והתבטא: "אני 'מנהיג', ומנהיג סופג את הארבעים! ארבעים פשוטילים נגדי".
בי לפגוע זה כמו לפגוע בקיר
נכנסו הרב ... והרב... ואמרו למרן כי כואב להם על הפגיעה בכבוד התורה של רבינו.
ואמר רבינו: "אני לא נפגע. בי לפגוע זה כמו לפגוע בקיר... חמישים שנה שלימדתי בישיבה קטנה עם תלמידים, ואני לא זוכר פעם אחת שנפגעי חוץ מפעם אחת שנפגעתי, ואני מצטער על זה שנפגעתי".
ובהמשך אמר: "אני לא מחייב וזה לא מטבעי לצוות ולבקש. בישיבה קטנה אף פעם לא ביקשתי. אם הייתי בצבא - אף פעם לא היו שמים אותי מפקד, כי אני לא יודע להיות מפקד".

לעילוי נשמת הגה"צ רבי חיים יהודה ליב אויערבאך בן הגה"צ רבי אברהם דוב זצ"ל נלב"ע כ"ה אלול תשי"ד תנצב"ה

הודעה חשובה

החל משנת תשע"ז יהיה ניתן אי"ה להשיג את הגליונות 'כאיל תערוג רן במייל' 0527680034@okmail.co.il

לא תהיה הדפסת הגליונות מהמערכת

ואותם יקרים המדפסים מעצמם בכל מקומות מושבותיהם אשרי חלקם

למעוניינים בגליון נדפס ניתן לרכוש באמצעות 'קובץ גליונות' [לפרטים למקומות הפצה ניתן לפנות 053-3145900

או במייל k.gilyonot@gmail.com

או בקבצי עלונים שונים כגון 'כל העלונים' 'אהלי תורה'

ונביא כאן א' ממכתבי מרן רבנו שליט"א בשנים עברו לקרובי משפחתו לרגל השנה החדשה:

לקראת השנה החדשה הממשמשת ובאה הננו בזה לאחל לכם כתיבה וחתימה טובה בספרן של צדיקים גמורים, לאלתר לחיים טובים ולשלום.

יה"ר שיהי' סוף וקץ לצרות עמנו, תחילה וראש לפדיון נפשנו, ונוכה לראות וליראות בשלש פעמי גליונו בשמחה ובששון עת ירחם ה' עמו וישבו בנים לגבולם. א. ל שטינמן ומשפ'.

ישמח לב מבקשי ה'

יצא לאור מחדש הספר אור השנים שחובר בשנת תקי"ד הגה"ק רבי אריה לייב עפשטיין זצ"ל בעל ספר הפרד"ס

ובו סדר האמירה לפני כל מצוה וסדר התרי"ג מצוות

וסופו ספר גבורות ארי בו מובאים תולדותיו של הגרא"ל עפשטיין זצ"ל

ניתן להשיג בחנויות הספרים

בתי כנסיות ובתי מדרשות ואוצר ספרים המעוננים בספר יפנו בכתב לת"ד 5397 ירושלים ויקבלו בעה"י ובל"נ

לבירורים ורכישת כמויות ניתן לפנות 0527654405

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

ענינו של יום

דברים שנאמרו במשך השנים בשיעורי נפש החיים, ודרך ה' ונרשמו ע"י ח"א שליט"א תלמיד ותיק לרבנו.

עומק הדין

מחטא עץ הדעת רואים אנו כמה עמוק פגם החטא, דהרי חטאו היחיד של אדה"ר היה שאכל מעט חיטה נגד רצונו יתב', ובחז"ל מובא עליו ששב בתשובה שלימה על חטאו זה.

ומובא עירובין (יח, ב) שצם ק"ל שנה כדי שימחל עונו ואעפ"כ לא עלה בידו להחזיר את העולם למצבו הקודם שלפני החטא ונשארה גזירת המיתה עליו ועל זרעו אחריו עד סוף כל הדורות.

ועוד שאע"פ שזכה בדין כמובא שאמר על עצמו שחטא וחזר בתשובה ויצא בדימוס (והיינו שזכה בדין) מ"מ נשאר בעונשו שנענש שבזיעה יאכל לחם וכו'.

וחזינו כאן כמה עמוק פגם החטא דפעמים שמוחלים לאדם על חטאו ואף מגיע למדרגת צדיק גמור, ומ"מ לא מוחלים לו על העונש שנתחייב בו. וכן מצינו גם לגבי מי שחילל שבת בעדים והתראה שאפי' אם ישוב בתשובה שלימה מ"מ לא יוכלו לוותר לו על עונש מיתה שנתחייב על חטאו.

ולכאור' ה"ה גם בזמנינו כן לגבי מה דאי' בגמ' דגם אחר שבטלו ד' מיתות ביד"מ דין ד' מיתות לא בטלו ונופל מן הגג וכדו' ואם כבר נתחייב מיתה ביד"ש על חטאו ונגזרה הגזירה לא תועיל לו התשובה לבטל הגזירה מעליו, אע"ג דתועיל לו לכפר על החטא וודאי דיזכה להכנס לג"ע אחר ששב בתשובה.

ומצינו במשה רבינו שעל אף ששב בתשובה שלימה על חטא מי מריבה מ"מ לא נתבטל העונש ולא נכנס לאר"י.

וכן בעונש חטא העגל אע"פ שרק יחידים ממש מישראל חטאו בו מ"מ הוצרך להתפלל ע"כ ארבעים יום וארבעים לילה שיזכו למחילה עליו, ואעפ"כ עדיין לא נמחל לגמרי כמ"ש "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" שאע"פ שאמר הקב"ה למשה סלחתי כדברך מ"מ נותר רושם החטא.

ועוד רואים אנו שאע"פ ששב החוטא מחטאו ואף הגיע למדרגת צדיק גמור ע"י תשובתו מ"מ כבר הפסיד את מעלותיו הרוחניות וברוב הפעמים לא ישוב אל מעלתו הראשונה.

וכמובא (סנהדרין לו, א) על אדה"ר שמתחילה היה בדרגה גבוהה מאד והיה יותר מן המלאכים עד כדי כך שרצו מלאה"ש לומר לפניו קדוש קדוש וגו', והיו צולין לו בשר ומסננין לו יין, ואחר שחטא אע"פ שחזר בתשובה מאהבה והתענה ופירש מן האשה ק"ל שנה, מ"מ לא חזר לדרגתו הגבוהה שהיה בה קודם חטאו.

ומ"מ יחידים ממש היו שזכו לחזור למעלתם הקודמת כמובא על דוד המלך שיש שסברו שחזר ע"י תשובתו למדרגתו הקודמת, והיה זה משום שהרבה מאד בתשובה כמובא בתהילים שאמר בדמעותי ערשי אמסה והיינו שבכל לילה היתה מיטתו נרטבת מדמעותיו על חטאו.

ואמנם גם בדוד המלך יש שחלקו וסברו דעל אף תשובתו הראויה, מ"מ לא חזר אל מעלתו הראשונה וכדאי שקודם מעשה בת שבע היה הורג אלף מאויביו בחץ אחד (וזו מדרגה רוחנית) ואח"כ היה הורג רק שמונה מאות.

ויש לידע שכשאדם יורד ממעלתו היא גופא עונש הוא לו. ואעפ"כ אין אנו פטורים מלעשות חובותינו ולשוב אל בוראנו כפי יכולתנו, וכל הרהור תשובה חביב הוא כלפי המקום, המקבל בחסדיו את תשובת האדם ואפי' כששב במדרגה פחותה.

שכר ועונש - תשובה - עומק פגם החטא

ובשיעור נוסף אמר רבנו: כ' הדרך ה' (ביאורים סח - סט) וכיון שחטא אדה"ר נשתנו הדברים שנוי גדול וכו'. ואולם מלבד כל זה גזרה מדת דינו יתב"ש שלא יוכלו לא האדם ולא העולם מעתה הגיע אל השלמות עודם בצורה שנתקלקלה וכו' אלא יצטרך להם בהכרח וכו' דהיינו המוות לאדם וכו'.

והנה הרי אי' דאדה"ר שב בתשובה שלימה אחר חטאו היחיד שאכל מעט חיטה נגד רצונו יתב' כמובא דצם ק"ל שנה כדי שימחל עונו ומ"מ לא עלתה בידו להחזיר את העולם למצבו הקודם שלפני החטא והפסיד את מעלותיו הרוחניות, ואף נשארה גזירת מיתה עליו ועל זרעו אחריו עד סוף

גליון 170.
שנה ג'
ראש השנה
שנת תשע"ז

להעדרות, הארות והופעות על הענינים הנכבדים בעלון, לתרומות והנצחות, נא לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il או 0527680034 או בת.ד. 5397 ירושלים, אר בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

כל הדורות, וכן מובא שאמר על עצמו שחטא וחזר בתשובה ויצא בדימוס והיינו שזכה בדין והנה הרי נשאר בעונשו שנענש שבזיעה אפי' תאכל לחם ומשמע דאע"ג שנשאר בעונשו עדיין נקרא שזכה בדימוס.

וחזינו כאן כמה עמוק פגם החטא דפעמים שמוחלים לו על חטאו ואף נקרא צדיק גמור ומ"מ לא מוחלים לו על העונש שנתחייב בו ולא חזר למעלותיו הקודמות. ומלהמה"ד לאדם שנקב חור בדלת אע"פ שיתקע בתוכו מסמר מ"מ החור נשאר.

וכן הוא גם לגבי מי שחילל שבת בעדים והתראה דאפי' אם ישוב בתשובה שלימה מ"מ לא יוכלו לוותר לו על עונש מיתה שנתחייב על חטאו, ולכאור' ה"ה גם לגבי מה דאי' בגמ' דגם אחר שבטלו ד' מיתות ע"י ביד"מ דין ד' מיתות לא בטלו ונופל מן הגג וכדו' דאם כבר נתחייב מיתה ביד"ש על חטאו ונגזרה הגזירה לא תועיל לו התשובה לבטל הגזירה מעליו, אע"ג דתועיל לו לכפר על החטא וודאי דיזכה להכנס לג"ע אחר ששב בתשובה. ובמשה רבינו מצינו שעל אף ששב בתשובה שלימה על חטא מי מריבה מ"מ לא נתבטל העונש ולא נכנס לאר"י, וכן עונש חטא העגל אע"פ שרק יחידים ממש מישראל חטאו בו מ"מ הוצרך להתפלל ע"כ ארבעים יום וארבעים לילה שיזכו למחילה עליו, ואעפ"כ עדיין לא נמחל לגמרי כמ"ש "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" ואע"פ שאמר הקב"ה למשה סלחתי כדברך מ"מ נותר רושם החטא (ומה שמזכירים דווקא פסוק זה ביוה"כ הוא משום שבפסוק זה מוזכר ענין מחילה לרבים).

והנה אדה"ר מתחילה היה בדרגה גבוהה מאד יותר ממלאכים, ורצו מלאה"ש לומר לפניו שירה ועל אף שחזר בתשובה מאהבה והתענה ופירש מן האשה ק"ל שנה, מ"מ לא חזר לדרגה גבוהה כזו שירצו לומר לפניו שירה, ובאמת רובא דרובא של החוזרים בתשובה ואפי' מאהבה אינם זוכים לחזור למדרגתם הקודמת ברוחניות שהיו בה קודם החטא, ומ"מ ביחיד מובא על דוד המלך שיש שסברו שחזר ע"י תשובתו למדרגתו הקודמת, משום שהרבה מאד בתשובה, וכמובא בתהילים שאמר "בדמעותי ערשי אמסה" שבכל לילה היתה מיטתו נרטבת מדמעותיו על חטאו (ולא מובא כמה זמן נהג כן), ומשמע דהיתה זו תשובה בדרגה כזו שהחזיר לו לדרגתו הקודמת.

ויש שחלקו דאף דה"מ לא חזר למעלתו הראשונה וכמובא במו"ק טז: שדרשו ע"פ על שמנה מאות חלל בפעם אחת שהיה זורק חץ ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת והיה מתאנח על מאתים שבתחילה היה הורג אלף ע"י חץ אחד דכתיב איכה ירדף אחד אלף, יצתה בת קול ואמרה רק בדבר אוריה החתי (מלכים א' טו), וכל זה הינם מדרגות רוחניות. שאלתי לרבינו שליט"א האם יתבעו את השב בתשובה על חטאו שלא שב בגינו למעלתו הרוחנית?

והשיב דהא גופא שלא חזר למעלתו עונש הוא על מה שעשה.

יום הדין - עומק הדין לעת"ל - הדין למלאה"ש - בחירה

הנה עומק הדין נורא מאד הוא למתבונן, וכמובא בפיט ונתנה תוקף שאפי' המלאכים רועדים מדין זה. ואף הצדיקים חששו מדין זה וכדמצינו בשמואל הנביא שכשהעלהו שאול המלך באוב ע"י בעלת האוב חשש מהדין הגדול וכדכתיב שא"ל למה הרגזתני, ואם צדיק כמותו פחד מדין זה מה נעני אנו יתמי דיתמי שהרי מי יעמוד בדין זה מלבד יחידים מועטים.

ומ"מ על אף חומר הדין אל לו לאדם להתעסק בזה יותר מדאי, כדי שלא ייאש את עצמו וימנע מלשוב בטענה שאין לך אדם שיכול להיות מושלם בכל עבודתו, ובלא"ה לא יצדק לפניו בדין שאפילו הצדיקים הגדולים חששו ממנו, דהרי אם יתיאש מעיקרא יפסיד הכל ויאבד את כל חלקו והיה אבוד לגמרי, וע"כ אדרבה על האדם לקיים את תפקידו המיועד לו בעוה"ז ולעשות ככל יכולתו בלמוד התורה וקיום המצוות. וכמו שברא הקב"ה את עולמו באופן שלא יפחד כל ימי חייו מיום המיתה, דאל"כ לא היה מסוגל ללמוד ולהתפלל ולעשות את שאר חפציו (ומש"כ אשרי אדם מפחד תמיד היינו מעבירות שבידו כמובא בגיטין נז, ב), וכמו שגם הצדיקים המקבלים את שכרם בגן עדן אינם מפחדים שם מדין העת"ל. אלא שלעולם יהיה הדין לנגד עיניו ולא יחיה בהרגשה שיש לו מאה

ועשרים שנה בכיסו בלא שיהא עליו ליתן עליהם דין וחשבון אח"כ בבי"ד של מעלה.

עבודת הימים הנוראים - דברי חיזוק לר"ה

דרך בני האדם שמקפידים מאוד לעשות את סימני ראש השנה בדקדוק, אבל את העיקר שהוא החובה לשוב בתשובה בימים אלו שוכחים, ובאמת שאפי' מעט תשובה עדיפה על הסימנים לשנה טובה, ואפי' הרהור אמיתי אחד על מצבו ועל חובתו בעולמו טוב מהם ושווה הוא כנגד כל הון דעלמא. ודוגמא להרהור תשובה אמיתי, כמובא אבות דר"נ פ"ו על רבי עקיבא שכשעבר ע"י באר וראה בה דבר חדש שהמים חוררו בה חור והתבונן בדבר זה עד שנתהפכו חייו והיה לתנא הק' רבי עקיבא.

והנה הלא קודם לו עברו הרבה בנ"א ע"י באר זו וראו חור זה והמשיכו בדרכם בלא כל התבוננות בדבר זה ואילו ר"ע שהתבונן בזה הועיל לו ונשתנה מהקצה אל הקצה. והיה זה מפני שהיה בעל מידות טובות כדאי שאף קודם שלמד תורה היה צנוע ומעלי, (יעו"ש תוס' כתובות סב), וע"כ שם אל לבו להתבונן בדבר.

וכן מסופר על הסבא ר' יוזל מנובהרדוק בצעירותו שפגשו הגר"ס בתחנת הרכבת ושאלו למגמת נסיעתו, וא"ל כדי לעשות מסחר, ושאלו הגר"ס מדוע צריך לעשות מסחר? והשיב לו כדי שיהיה לי ממה לחיות! ושאלו הגר"ס וממה למות יש לך? וברגע אחד שינה את כל מגמתו בחיים, ואף יסד אח"כ את שיטתו במוסר.

וגם בינינו, פעמים שיש שזכים שהקב"ה מכניס בלבם רגש ומחשבה טהורה, ואם יתפסו רגע זה וינצלולו להתרוממות ולשינוי במהלך חייהם הרי שיקנו את עולמם ע"י רגע זה. ועל כך נאמר יש קונה עולמו בשעה אחת שיתכן שילמד אדם מוסר שנים רבות ולא יועיל לו, ואילו במחשבה אחת של רגע אחד אם יפנים את הדברים אל לבו יקנה את כל עולמו בזה ובבא.

והנה הרי לכל אחד מישראל יש את הכוחות לעלות ולהיות לאדם גדול, ואם היה האדם לומד מוסר בהתבוננות ראוייה ובמחשבה רצינית ולא כדבר שבשיגרה, ואפי' לדקה אחת ביום הלא היה יכול לעשות מהפך בחייו לנצח. ואם יחשוב האדם על כך שהחיים הנצחיים הם החיים שלאחר המיתה, ואם לא יזכה לעלות לעולם האמת כבעל מדריגה הרי שגם אם יאמרו אחריו קדיש וכדו' ויצילוהו מהעונש מ"מ "בעל מדריגה" לא יהיה. ויעמוד לנצח במדרגתו הנמוכה שהגיע אליה בחייו.

והעיקר בזה שלא ישקר האדם את עצמו, שהרי על כך נלחם היצר ומפתה את האדם לרמות את עצמו כדי שלא ישתנה ממצבו שהיה בו.

עבודת הימים - קשה לשרש הרגלים ומ"מ כל התקדמות ברוחניות יש לה חשיבות רבה

בפסקיתא פ"מ אי' דבכל המועדים נאמר והקרבתם ובר"ה נאמר ועשיתם ומכאן שבר"ה צריך האדם להקריב את עצמו, והביאור בזה דבר"ה על האדם למסור ולשעבד את רצונותיו ותאוותיו לרצונו יתב'.

וע"כ בימים אלו של ימי הדין על כ"א לנסות להיטיב את דרכיו ולו במעט, ועל אף שקשה עלינו מאד לשרש את ההרגלים שהורגלנו בהם מ"מ מוטל עלינו להשתדל ולהתאמץ לפי מצבינו ולעשות אפי' צעד קטן, דכל התקדמות ולו הקטנה ביותר היא משמעותית בעיני הממוסר. שהרי טוב ומיטיב הוא, וע"כ נוהג עמנו שלא כמעשינו ועל אף מצבנו השפל מכיון שאנו בנ"א חלושים שא"א לתבוע מהם מביט הוא אפי' על מאמץ קל שעושה כ"א לפי מדרגתו להתעלות ולו במעט ומחשיבו ביותר.

וכמובא בס' שיחות הח"ח שביאר הגאון להגר"ח מוולאז'ין עמש"כ בתנוד"א פ"א שהקב"ה שמח בחלקו, וביאר: דהכוונה היא שהקב"ה שמח בצדיקי ישראל כפי מצב דורם אע"פ שמועטים הם ובדורות קודמים היה המצב טוב בהרבה מ"מ הקב"ה שמח בחלקו לפי הדור.

ואם על דורו של הגאון נאמרו דברים אלו, הלא וודאי דבדורינו שהמצב כ"כ ירוד וודאי דהקב"ה שמח מאד מאד על כל דבר ודבר שמתאמצים בו ומשיגים אותו. וכמו ששאל מהר"ח וויטאל להאריז"ל על מה שאמר לו שזכה לנשמה גבוהה ושאלו הרי אינו כהתנאים והאמוראים וא"ל: שאין הקב"ה תובע אלא כפי הדור.

ובאמת אנו אם היינו בדורות קודמים של תנאים ואמוראים הלא היו ח"ו מחמירים עלינו יותר, וכל תקוותנו היא על כך שהקב"ה ברא את עולמו במידת החסד והרחמים וינהג עמנו כפי מצבינו. ומסיבה זו תקנו לנו אנשי כנה"ג לסיים את תפילת שמו"ע בבקשה שישים עלינו חן וחסד ורחמים, שהרי בלא זה אין לנו כל תקווה.

וכן מצינו עוד ראיות לדבר דכל התקרבות ואפי' מועטת מתקבלת לפניו יתב', דהרי אי' דתשובה תפילה וצדקה מעבירים גז"ד של אדם והנה פשוט הוא דכל א' מדברים אלו לחוד גם מועיל דאל"כ מי היה עומד לפניו בדין דמי הוא היכול להשיג את כל ג' הדברים האלו כראוי, והנה הרי כתב הרמב"ם בהל' תשובה שבעל עבירה טורפים לו תפילתו בפניו וצועק ואינו נענה, וא"כ צ"ב איך מתקבל התפילה בפני המקום ותעביר את רוע הגזירה הלא כל זמן שלא נעשה בעל תשובה עדיין הוא צועק ואינו נענה וא"כ איך מתקבל תפילתו לקרוע לו גזר דינו הרע?

ובע"כ צ"ל שמעת שנתן החוטא אל לבו להתפלל ולהתקרב לבוראו נכנסת תפילתו לפני המקום בבחינה כל שהיא ולו מעט מהתפילה, ומתקבלת היא לפני המקום וכבר אין טורפים אותה בפניו אע"ג שעדיין אינו בדרגת בעל תשובה גמורה שעליו כ' הרמב"ם שם שצועק ונענה. ומצינו כן באחאב (עי' יומא פז, א) שאע"פ שלא שב בתשובה שלימה מ"מ כבר אמר עליו הקב"ה הראית כי נכנע אחאב וגו'.

וכן מובא שאמר האריז"ל שבדורות אלו היקל הקב"ה לבעלי התשובה שאפי' תשובה פורתא תשובה היא. ועל כן גם כשאומר "אשמונ" ומתכוין להתוודות לפני המקום הרי"ז תשובה כל דהיא וראויה להתקבל לפני המקום בבחינה מסוימת.

ויש להוסיף בזה עוד דנהג הרמב"ם בפ"ז מהל' תשובה כ' דכמו שיש לשוב מהמעשים הרעים כך יש לשוב מהמידות הרעות ככעס וגאווה ועוד. ובהמשך דבריו הביא שכל שלא שב בתשובה שלימה הרי הוא צועק ואינו נענה וטורפים לו תפילתו ומצוותיו בפניו, ולכא"ו הלא הדברים אמורים גם על מי שלא שב ממידותיו הרעות, והנה הלא כבר ידוע בשם הגר"ס שבכדי לעבוד על צדו ולתקן מידה אחת צריך לעמול כל חייו ואם כן הרי אין לנו ח"ו כל תקנה, דהרי אפי' על חטא במידות כבר יטרפו את מצוותיו בפנינו, והרי כל חייו ח"ו לא יספיקו להיות מבעלי התשובה הצועקים ונענים, (ופ"א דברתי על כך ברבים ואח"כ בא אלי ת"ח גדול א' ובכה דא"כ איך יוכל להיות במדרגת בעל תשובה כראוי. וצודק הוא שבכה על כך ומה יכולתי להשיב לו).

וע"כ מ"מ רציתי לומר דמיד כששב החוטא מעט בתשובה ומבקש להיטיב את דרכו ולו במעט אע"פ שאינו בע"ת גמורה, מ"מ כבר אין טורפים אותו ואת מצוותיו מלפני הקב"ה, דאל"כ לעולם לא יוכל האדם להגיע למדרגת בע"ת גמורה דכל זמן שלא ישוב בתשובה שלימה יטרפו לו את תפילתו בפניו.

ונראה שגם אותו חוטא שכשהיה במדרגתו השפלה שהיה צועק ואינו נענה והיו טורפין לו תפילתו ומצוותיו בפניו כשיחזור בתשובה ויתקרב לבוראו, יקבל גם את שכרו על המצוות שעשה בעת שהיה חוטא וטרפו לו אותם בפניו.

וגם אותו חוטא שעליו נאמר שטורפים לו מצוותיו בפניו טוב לזכותו לקיים אפי' מצוה אחת, ותועיל לו היא להחזירו למוטב ולהמשיך ולהתקרב ולחזור ע"כ בתשובה שלימה. (וק"ו שאותו שמזכהו במצווה זו וודאי זכות היא לו).

ובענינו ראוינו כי גם אצל חילוניים שבתחילה התחילו בשמירת שבת או בכשרות ואח"כ זכו לס"ד להוסיף ולהתקדם בשמירת המצוות עד שנעשו לשומרי תורה ומצוות.

עבודת הימים הנוראים - ראש השנה - ההנהגה בשעת התקיעות

נחלקו האם בר"ה בשעת התקיעות צריך לבכות או לשמוח, ומהר"ח מוולאז'ין אמר (כתר ראש) שאדברה ביום התרת מלכו של עולם צריך לשמוח, ומאידך מובא דהאריז"ל אמר דמי שאינו בוכה בר"ה אין נשמתו הגונה.

ובאמת כל דבריהם הם באנשים יראים שסיבת בכייתם או שמחתם היא מהרגשות רוחניות נעלות שבזכים מפני חטאיהם, או ששמחים מפני הכרת מלכו של עולם, וע"כ אמרו דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד וכו"א יעשה כפי השגתו ואו שישמח או שיבכה, אבל לא נתכוון לאדם הבוכה על חסרונו בגשמיות שבוכה מפני רעבונו (ואין הכוונה להבוכה שיהיו לו בנים ת"ח דזה וודאי בכיה על דבר רוחני), ואע"ג דאין איסור לבכות ע"כ בר"ה מ"מ אינו בדרגה זו שכ' עליו האריז"ל שנשמתו הגונה דהרי אין לך אדם שאין לו סיבה לבכות על יסורי עוה"ז וודאי דלא יקרא צדיק בשל כך, (ולפעמים אף מרמה א"ע שבוכה מפני חטאיו), וע"כ מי שאין לו לא הרגשת שמחה ביום זה ולא הרגשת בכיה ואינו עושה לא כמ"ש האריז"ל ולא כמ"ש הגר"ח הרי שאינו במצב טוב.

ובכל רגשות אלו הלא יש כל מיני הרגשים יש המרגיש כתוצאה מיראתו הרגשת שמחה, ויש המרגיש הרגשת עצב, והעקר הוא שיבואו ממקום טהור ואין בזה מקום לחיקויים אלא כל אחד יעשה כהרגשתו.

תפילות הימים הנוראים - מעלת המתפלל בכוונה

בפירוש הרוקח לסידור התפילה (בח"א בסופו) הביא וז"ל כל המתפלל תפילת יח' בכל כוונת לבו חשוב הוא כמלאכי השרת ויצאו לקבל תפילתו י"ח מאות מלאכים וניצול מדינה של גיהנום שהוא י' אלפים רבבות וח' מאות רבבות שנה, על י' אלפים רבבות וח' מאות רבבות שנה, ויזכה לבא בעדן שהוא יח' מאות אלף שנים מהלך על יח' מאות אלף שנים.

ורואים אנו בזה כמה יכול האדם לפעול ולהועיל בתפילת שמו"ע אחת מתפלל כראוי, הרי יכול לעשות מהפכה בכל העולם בתפילה אחת!

והן אמנם שכוונת הרוקח היא על תפילה שמתפלל כראוי וכמ"ש המתפלל "בכל כוונת לבו", אבל הרי מי הוא שזוכה לדרגה זו שרק יחידים זכו לה (ומסתמא הח"ח היה מתפלל בדרגה כזו).

אמנם גם לאנשים כמונו יש תקנה כל שהיא לתפילותיהם.

והיא ע"פ המובא בס' שערי אורה ושלמי ציבור דתפילה אחת בשנה מיוה"כ ליוה"כ שאדם מתפלל בכוונה ראוייה, והיינו לכה"פ כוונה פשוטה של פי' המילות כפי דרגתו, בכחה להעלות את כל התפילות שהתפלל במשך כל השנה למקומם הראוי (והוא כעין משי"כ בנתי"ח ש"ג פ"גדהלומד פ"א לשמה מתקן את כל מה שלמד שלא לשמה). [וראה עוד בענין זה בגליון יוה"כ]

ביאורים בתפילה

דברים שנאמרו במשך השנים בשיעורי נפש החיים ודרך ה' ונרשמו ע"י ח"א שליט"א תלמיד ותיק לרבנו. וראה עוד ביאורים בס' ימלא פי תהלתך ביאורים בתפילה עמ' תיא ואילך.

בביאור תפילת ובכן תן פחדך - ונתנה תוקף, ומלאכים יחפזון

אפ"ל דתפילה זו היא על עולמות האצילות בריאה [יצירה] ועשיה, ומש"כ וישתחוו לפניך כל הברואים קאי על המלאכים ואנו מתפללים שגם עליהם יטיל הקב"ה את אימתו.

ויש לבאר ממה מפחדים המלאכים הרי אינם חוטאים וכל חפצם ותאוותם לעשות רצון קונם.

ובמטה לוי הק' כן עמש"כ בונתנה תוקף ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון והק' הרי בלא"ה מלאה"ש מפחדים מרוממותו יתב' ומדוע יש להם לפחד מהדין?

וביאר דתפילת ונתנה תוקף יש בה ג' חלקים ובתחילה מיירי על דין ר"ה שדנים בו על העוה"ז, ומובשפור גדול יתקע מיירי על יום הדין הגדול והנורא לעת"ל שהוא הדין החמור ביותר משום שהוא דין אחר שכבר נשפט האדם אחר מיתתו וכבר נענש בגיהנום ומדין זה מפחדים גם המלאכים (וכדלקמן).

ועוד אפ"ל שמכיון שהמלאכים משיגים ויודעים בגדלות ה' יותר מברואי מטה, ע"כ נחפזים ונבהלים שמא לא עשו את עבודתם בשלימות כפי גודל השגתם.

ובכן תן כבוד ד' לעמך

היינו דאנו מתפללים שאומה"ע יכירו שכלל ישראל הם עיקר הבריאה ויכבדו אותם כמעלתם הראויה להם, וזה ע"י שכלל ישראל יתרומו ויגיעו לדרגתם הראויה.

תהלה ליראיך, ותקוה טובה לדורשיך, ופתחון פה וכו', שמחה לארצך, וששון לעירך,

כל לשונות אלו הם מדרגות שונות אלו מאלו.

היום הרת עולם וכו' אם כבנים אם כעבדים

תמיד אני שואל על הנוסח אם כבנים אם כעבדים דמשמע דפעמים שכלל ישראל הינם בדרגת בנינים ופעמים שהם בדרגת עבדים?

וצ"ב דלכא"ו הלא זוהי שיטת רבי יהודה בקידושין [לר'] שסבר דכשעושים ישראל את רצונו של מקום קרוים בנינים וכשאין עושים רצונו של מקום אינם קרוים בנינים אבל הלא ההלכה נפסקה כדעת רבי מאיר (וכמבואר בשו"ת הרשב"א ח"א סי' קצ"ד) שם שסבר דבין כך ובין כך קרוים בנינים וא"כ מה שייך הלשון אם כבנים אם כעבדים דהרי לעולם הם כבנים.

והנה הגר"א פירש דלשון אב שבתפילה הוא כשעושים רצונו של מקום ולשון מלך הוא כשאין עושים רצונו של מקום, ואנו בתפילת הימים הנוראים מחזיקים את עצמנו לגדולים ואומרים את שני הלשונות אבינו מלכנו.

וכאבק פורח

מוסף ברה"י ויוה"כ אדם יסודו מעפר וסופו לעפר בנפשו יביא לחמו, משול כחרס הנשבר, כחציר יבש וכציץ נובל, כצל עובר וכענן כלה וכרוח נושבת וכאבק פורח וכחלום יעוף.

יש להבין לאחר שאמר כחלום יעוף, לשם מה כבר נכתב חרס הנשבר וחציר יבש וכו'. ועוד יש להבין מה הוא האריכות הדברים חרס נשבר, וחציר יבש, וציץ נובל?

אלא דרוצה להחדיר לנו מהו האדם לכך חוזר ושונה שהוא חרס הנשבר וחציר יבש וכו' ואלי ע"י כך יחדור דבר זה ללבינו.

וגם את נח באהבה

בתפלת מוסף דר"ה, "וגם את נח באהבה זכרת, ותפקדהו וכו' להרבות זרעו כעפרות תבל וצאצאיו כחול הים. ויש להבין מה יש לנח מזה שהקב"ה הרבה זרעו כל כך הרבה מיני גויים למיניהם, איזה טובה יש לו מזה?

ויש לפרש דהנה עשה הקב"ה חסד גדול עם בריותיו, שהיה יכול לעשות את כל המילאדים האנשים של כל הדורות בדור אחד, אבל אם היה עושה כן לא היה אפשרות תיקון לדורות הקודמים, וחסד גדול עשה ה' שחילק האנשים לכמה דורות, ובכך מי שקלקל בדור זה יכול לתקן בדור הבא, [וכמו שמצינו שמבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק ובודאי זה פועל מהשהוא] וזה מה שהקב"ה הראה לאדם הראשון ולנח כל הדורות להראות להם החסד שעושה שיש אפשרות לתקן מעשיהם של הבני אדם בדורות הבאים. [וראה עוד בגליון יוה"כ מה שהובא באריכות בענין זה]

בקול שופר עליהם

בתפלת ר"ה בקול שופר הופעת עליהם, יש להסתפק אי הי' ממש שופר, וא"כ אם יוצאין בשופר זה, דהא לא הוי מבר חיובא. ועי' בפרקי דר"א מה דכתב בקול השופר אי הוי הקרן שבצד ימין או שמאל. [הספר הראשון אחר התנ"ך זה פרקי דר"א]

אמנם בספר העיקרים כת' בפ"ד מאמר ראשון "אבל בקול השופר בזולת שופר לא הי' מעולם, ולא יהי' כן עד זמן הגאולה וקול כזה לא הי' כמוהו מעולם, אמנם כאמור בפרקי דר"א מבואר לא כך.

תפילות הימים הנוראים - דרגתינו בבקשות התפילה בימים הנוראים

הנה עיקר התפילה בימים הנוראים היא על גילוי מלכותו יתברך לעיני כל חי, וכדיבארו הרמח"ל (מאמר החכמה) ועוד, שביום זה נעשה הקב"ה כמלך על עולמו וע"כ יום זה הוא הזמן הראוי לבקש שתתגלה מלכותו לעת"ל לעיני כל חי.

והן אמנם שבפועל בנ"א מתפללים על מלכותו יתב' אבל הרי בלבם מכוונים לבקש "תפוחי אדמה" לשנה הבאה... (וכמסופר ששאלו לאשה א' על מה מתפללת בר"ה וענתה שמתפללת שתהיה לה משרתת טובה לשנה זו). ועל אף שאין כל איסור להתפלל בר"ה על צרכים גשמיים כפרנסה וכדו', וביותר דהרי לאנשים פחותים כמונו עיקר התפילה בר"ה היא שנצא זכאים בדין, ואדרבה גם אסור שהאדם ירמה א"ע כאילו שאינו מתכוין לכך, מ"מ לכה"פ עלינו לזכור תדיר שאנשים קטנים אנו ועלינו לשאוף שנוזכה להתרומם ולרצות באמת בגילוי מלכותו יתב' במהרה.

וגם יכולים אנו להתפלל להקב"ה שיתן לנו חיים טובים בעוה"ז, כדי שנוכל לעבוד את בוראנו ביתר שאת. ואע"ג שגם זו דרגה גבוהה ולפעמים אף נראה כמשקר כשמתכוין לכך, מ"מ אפשר ללמד ע"כ סגוריא דכמו שאם אדם השקוע באשפה היה מתפלל רק שלא יזיקוהו השרצים אשר שם הרי היה נשאר שם לעולם, ואם לא יתפלל שיצא משם לא יצא מהאשפה לעולם, כך גם אנו יכולים להתפלל על דברים מרוממים כדי שנוזכה להגיע לדרגות כאלו.

וזו גם התועלת במה שאנו מתפללים בר"ה וחושבים על דברים גבוהים, משום שע"כ נשאף גם אנו לכה"פ להתרומם למדרגות גבוהות.

ומה שאע"ג שבכל שנה ושנה אנו מתפללים על גילוי מלכותו יתב' ואין אנו נענים, הסיבה לכך היא מפני שיש לנו "חור בשק" ע"י עבירות שאנו עוברים עליהם וגורמים ר"ל היפך מקידוש ה' וגילוי מלכותו אלא חילול ה' ח"ו.

ועוד דגם אותם שמקיימים את המצוות מרגישים הרגשות של מרמור כאשר במקום להבין ולהתבונן בגודל חסדיו של הקב"ה חשים "שמגיע להם עודף" על המצוות שמקיימים.

ובכן תן פחדך על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת

ביאור הל' ובכן דהוא לשון אז שהוא ל' עתיד.

ולכא"ו צ"ב חילוק הל' בין פחד לאימה, והגר"א (חבקות א, ז) ביאר דפחד קאי על יראת העונש ואימה קאי על יראת הרוממות, ומ"מ פעמים שפחד מהעונש אינו פחד אמיתי מהקב"ה וכמ"ש הח"ח דהחסד שבתשובה הוא דאע"ג ששב מיראת העונש ואל"ה היה ממשיך לחטוא הקב"ה בחסדו מקבל את תשובתו.

על כל מעשיך

מעשיך קאי על העוה"ז שהוא עולם העשיה.

וצ"ב האם המדובר גם על בעלי החיים או אפי' על הדוממים?

ואפ"ל דאולי קאי על המלאכים הממונים על בע"ח והדוממים דאנו מבקשים שהבריאה כולה תבא על תקונה ואפי' בזה הענין.

ויראוך כל המעשים

הכוונה בזה דעד שכלל הבריאה לא תהיה יראה ופחד מהבוי"ת עדיין לא יהיה כבוד שמים בעולם במידה הראויה שעליה אנו מתפללים בתפילתנו בר"ה.

וישתחו לפניך כל הברואים

ברואים היינו אף המלאכים, וצ"ב על מה שאנו מבקשים בקשה זו על המלאכים?

ואפ"ל דקאי על המלאכים הממונים על האומות שאחר שיעשו כולם אגודה אחת יהיו גם המלאכים שלהם בדרגה גבוהה יותר, וזהו גם תיקון העולם.

וצ"ב הל' וישתחוו לפניך וכו' האם שייך במלאה"ש ל' השחווייה.

ויעשו כולם אגודה אחת

ברמח"ל ביאר במאמר החכמה הענין בזה שיעשו כולם אגודה אחת, דהקב"ה הוא אחד וכלל ישראל הם גם גוי אחד ולעת"ל יתקונו גם אומה"ע ע"י שישתעבדו לישראל ועי"ז יהיו שייכים גם הם לבחינה האחדות. ועי"כ אנו מתפללים שהקב"ה ישנה את הבריאה וכ"א יבטל רצונו הפרטי ויוכלו להיות אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם. ומ"מ מלאה"ש לא יהיו באגודה זו אלא יהיו אגודה לעצמם, ולא שייך לומר עליהם בלבב שלם דהרי אין להם לב.

כמו שידענו וכו'

הפי' בזה דאע"ג דבאמת אנו יודעים שבכחו של הקב"ה לתקן הבריאה ולהעמידה בתכלית השלימות מ"מ אנו מבקשים ומתפללים שיהיה כך.

עוז בידך וגבורה בימינך

לגבי הקב"ה יד הכוונה לשמאל, וע"כ אנו מתפללים שבשמאלו של הקב"ה יהיה עוז ובימינו תהיה גבורה.

והגר"א ביאר (חבקות א, ז) דעוז הכוונה למידת הדין ובימין תהיה הגבורה שהוא הרצון במה שכובש כעסו ונותן ארך אפיים לרשעים.

ושמך נורא על מה שבראת

והכוונה בזה היא על המלאכים שהם נקראים בראוי של הקב"ה. וצ"ב אם לשון נורא הוא על ההוה או על העתיד?

הליכות והלכות החג

בגליונות ר"ה תשע"ה – תשע"ו הבאנו הרבה ענינים מרבנו על עניני ר"ה וכאן נביא דברים נוספים.

ברכת ברוך עלינו בער"ה

המברך את חבריו צריך שיכפול את ברכתו, לכך שאומר גוט-מארגן, משיב גוט יאהר, וא' העיר איך שייך לומר בער"ה במנחה וברך שנתנו כשנים הטובות, וכי בכמה שעות תצמח התבואה, אלא דהבי' הוא שאומר שנה אין הכוונה שנה לחדשי השנה, אלא שנה מרגע זה, וכשאחד מברך את חבריו גוט יאהר, פי' שנה שלימה מרגע זה. [ולכך הגרי"ח זוננפלד זצ"ל לא הי' צריך לתקן לשונו בער"ה ממה שאמר גוט יאהר, דגם בער"ה שאומרם גוט יאהר פי' לשנה שלימה].

הבדלה במוצאי ר"ה

שאלה: מי ששכח להבדיל בליל ב' דר"ה שחל במוצאי שבת, והבדיל במוצאי ר"ה ולא זכר כלל מזה שלא הבדיל במוצאי שבת, האם עלתה ההבדלה גם על מוצאי שבת שקדושתו יותר חמורה?
תשובה: כמו שאדם שאינו יודע כלל מה זה הבדלה רק יודע שצריך לומר את נוסח ההבדלה, לכאור' ודאי שיוצא, הכא נמי הכא כיון שהבדיל במוצאי יו"ט אף שאינו יודע שצריך להבדיל נמי על מוצאי שבת יצא יד"ח.

שינה בר"ה

בהא דמבואר בסי' תקפ"ג ס"ב דנוהגים שלא לישון ביום ר"ה משום שאיתא בירושלמי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזלי, הביאור בדבר דכיון דבאותו זמן הוא בטל ואינו פועל ביום הדין מה שצריך, ולפי"ז ליכא סברא לחלק בין אם ישן ע"ג מטתו, או שישן בשיבה על כסאו, דסוף סוף באותו זמן אינו פועל כלום, וכמו שכת' המ"ב דיושב בטל כישן דמי.
וכת' המ"ב בסק"ט דהאר"י אמר שאחר חצות כבר מותר לישן שכבר נתעורר המלאך ע"י תפלות ותקיעות, האר"י היה לו עסק עם מלאכים, אבל אנחנו המלאכים שלנו הלואי שאחרי חצות לא ישנו.
נראה דמנהג זה נוהג אף בנשים, שאף הם צריכים שיהי' להם מזל.

שיחות בר"ה

סיפר רבנו שהגרש"ז [מקלם] לא רצה לומר שיחה בר"ה, [כדי שלא להחשיב עצמו בר"ה]
וסיפרו לרבינו שהמשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל אמר שבר"ה אינו משגיח, הטעם בכ"ז ביאר רבינו שלא לבלוט, להיות שוה עם כולם שכך מיקל על עצמו את הדין.
ואמר רבנו שר' איצלה פטרבורגר הי' אומר אותו דרשה, כל שנה בר"ה.

תקע באיסור

בעל תוקע שחולה לב, ואסרו עליו לתקוע, ותקע, ולבסוף נפטר בר"ה, והי' שאלה אם יצאו ידי חובת התקיעה, שעבר איסור, ואמר רבנו מסתמא צריך לתקוע שוב [באם לא ידע הוי אוסר]

תפילה בליל ר"ה

פ"א גילה רבנו שליט"א לנכדו שבליל ר"ה במעריב מתפלל [בשנים האחרונות] על רבנו הגר"ח שליט"א.

עסק בתהלים עד חצות

בשנה שהתפלל מוסף בביתו וסיימו הרבה זמן לפני חצות, לא הלך רבנו לאכול אלא המשיך באמירת תהלים עד חצות ואז אכל, והסביר די' ענין לעסוק בשירות ותשבחות עד חצות, לכך אמר תהלים עד חצות.

ללמד זכות

בימי הדין רגיל רבנו לומר: עכשיו ר"ה ויו"כ צריך ללמד זכות על כלל ישראל. ובכך ממשיך ללמד זכות עליהם בכמה ענינים, ופ"א רצו לדבר עמו על ענין שהרבה הצטער רבנו על זה שיש בו כשלון, ואמר רבנו שאינו רוצה לדבר על זה בימים אלו כדי לא לעורר קיטרוג.

שצריך להתחיל השנה בטוב

אמר רבנו: מובא במדרש שהאות א' רצתה שבה יתחיל התורה, אבל כיון שבאות א' יש ג"כ ארור, לכך התורה לא מתחילה בה, אבל אות ב' שהיא "ברוך" בה מתחיל התורה, הרי שההתחלה צריכה להיות בדבר טוב, [וכן מצינו בדוד לענין אות נ' שיש בה נפילה לא רצה לכתוב באת נ'] וא"כ בעמדנו לפני השנה החדשה הרי צריכים אנו להתחיל בדבר טוב, ואין טוב אלא תורה.

הרהור תשובה

עובדה ממרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א אשר הניע אליו אדם ששימש כבעל תפילה בימים נוראים והביע בפניו את חששו לגשת לפני התיבה לאור דברי הא"ר דשליח ציבור שאינו ראוי והגון ובקי אין ממתינין לו כשאר עונשים אלא גובין לאלתר הובא במשנ"ב סי' תקפ"א סק"י.
אך אמר לו רבנו: כשאתה ניגש לפני התיבה בדרך ממקומך עד העמוד של החזן תהרהר בתשובה. (הגר"י אבר שליט"א)

ר"ה - אם מותר לדבר בש"ק על אימת הדין

ושאלו לרבינו שליט"א אם מותר לדבר על אימת הדין בש"ק, דהוי חסרון בעונג שבת לדבר בענינים אחרים?
והשיב דהרי על כך נאמר במשלי פ"י כז' יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה וגו' וביאר ע"כ ברבינו יונה שם דהרי בטבעו של עולם שהפחד והיראה מקצרים את חיי האדם וע"כ אמר שלמה שיראת ה' אינה כשאר הפחדים אלא היא תוסיף ימים וא"כ אין לחשוש לדבר על כך בשבת. (ורק בודיו חששו בזה, וג"כ הרי הקילו בחולה הנוטה למות).

מדיני המלך הקדוש

שאלה: מי שאמר ברוך אתה ה' הקל, ועדיין לא חתם, ועבר יותר מזמן כדי דיבור האם יכול עדיין לתקן ולומר המלך הקדוש, כיון דעדיין לא סיים הברכה.

תשובה: לכאור' היה מקום לומר דתלוי האם העיקר להזכיר המלך וכיון שהזכיר המלך קודם סיום הברכה יצא, או דהקפידא דלא יאמר הקל, וכיון דאמר הקל, אף שיזכיר המלך כבר לא יצא, אמנם בפשטות יצא, כיון דהקל זה רחמים והמלך זה משפט, א"כ מסתבר דשאמר גם הקל וגם המלך דיצא.

שאלה: שכח ואמר הקל הקדוש, ונזכר תוך כדי דיבור, ובמקום לומר מיד רק המלך הקדוש, חזר לתחילת החתימה ואמר ברוך אתה ה' המלך הקדוש, האם יצא?

תשובה: נראה דלא יצא, דכיון דהיה צריך להזכיר רק המלך הקדוש, והוסיף התיבות שאינו צריך, הרי זה כאילו יאמר בוקר טוב המלך הקדוש דודאי שלא יצא, ה"נ בזה שחזר לתחילת החתימה הוסיף תיבות שאינו צריך וקלקל בכך.

שאלה: מה הדין ששכח ואמר הקל הקדוש, ותיקן עצמו ואמר המלך הקדוש, אלא די' לו ספק אם תיקן עצמו תוך כדי דיבור או לא?
תשובה: ספק תוכ"ד יצא ואינו חוזר, כדן ספק ברכה להקל.

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ שליט"א**
גליון מס' 136 • ראש השנה תשע"ז

שו"ת הלכות ראש השנה ממרן פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

סדר הסימנים

שאלה: האם יש סדר מסוים לאכילת הסימנים בליל ר"ה?
תשובה: יש מקום להקדים המינים המוזכרים להדיא בגמ' בענין זה, קודם התפוח בדבש, אף שיש לזה גם מקור כדאיתא בביאור הגר"א.

ברכה על סימני ר"ה בסעודה

שאלה: סימני ליל ר"ה כקרא רוביא וכתרי האם יברך עליהם בתוך הסעודה בורא פרי האדמה?
תשובה: יש להסתפק בזה, ולכן ראוי לפוטרם בדבר אחר שודאי מברכים עליו בתוך הסעודה.

שהחיינו על פרי שה' לפניו בקידוש

שאלה: מי שה' לפניו רימון בזמן הקידוש ולא כיון לפטור את הרימון בברכת שהחיינו האם יחזור ויברך?
תשובה: כיון שה' לפניו בזמן הקידוש יצא בשהחיינו של הקידוש.

שמחה בר"ה

שאלה: האם יש מצות שמחה בר"ה כבכל יו"ט?
תשובה: מבואר שיש לשמוח בר"ה (מ"ב סי' תקצז סק"א), אמנם אין שותים יין בר"ה משום שמחה.

בכי בר"ה

שאלה: האם מותר לבכות בר"ה?
תשובה: אם בוכה מפני דאגה על חטאיו ע"ז כתוב לא לבכות, אבל אם בוכה מחמת דביקות או התרגשות ולא בכי של צער זה מותר.

ללבוש 'פראק'

שאלה: הנוהגים ללבוש 'פראק' בימים טובים, האם לובשים גם בר"ה?
תשובה: אפשר ללבושו גם בראש השנה, כיון שהרבה לובשים אותו אף בימות החול ואינו נחשב כבגד מפואר כל כך.

שינה בר"ה אחר עלות השחר

שאלה: המתעורר אחר עלות השחר בר"ה ורוצה לחזור ולישן עד התפילה האם יזהר שלא לישן?
תשובה: כיון שמובא ליזהר מלישן קודם חצות א"כ יש לו לקום וללמוד עד התפילה.

בית הכנסת

ש"ץ שנחלש ואין יכול לעמוד על רגליו

שאלה: ש"ץ שיש לו חזקה להתפלל לפני העמוד בראש השנה ויום הכיפורים, ועכשיו הוא חולה ברגליו ואינו יכול לעמוד על רגליו הרבה זמן, על כן בחזרת הש"ץ הוא צריך לשבת, האם כיון שיש לו חזקה עדיף שיתפלל בישיבה, או עדיף ליקח ש"ץ אחר שיתפלל בעמידה?

תשובה: יש להעדיף שליח ציבור שיתפלל בעמידה אף שלראשון יש חזקה.

ש"ץ שצריך לשותות מים

שאלה: ש"ץ לתפילת מוסף בראש השנה שצריך לו לשותות קצת מים מידי פעם כדי שיוכל להיות ש"ץ, האם שפיר דמי, או יש להם לחפש ש"ץ אחר?
תשובה: ודאי דלא ראוי שיהיה כזה ש"ץ, אא"כ לא מוצאים ש"ץ אחר.

קדימה בש"ץ שיותר מעורר

שאלה: יש אחד שהוא בן שלוששים ונשוי, ויש אחד שאין לו תנאים אלו אך בקולו ובתפילותיו מעורר יותר את לב הציבור, את מי להעדיף?

תשובה: מי שמעורר את הציבור בתפילותיו קודם להיות ש"ץ בימים אלו.

ש"ץ אבל

שאלה: ש"ץ קבוע שהוא אבל, ואם לוקחים ש"ץ אחר יכול להפריע למתפללים, האם יוכל האבל להתפלל בימים נוראים? תשובה: יכול, שזהו בגדר דליכא אחר, וכמבואר במ"ב ס' תקפ"א ס"ק ז'.

שינוי מקום לאבל

שאלה: מי שמתפלל בימים נוראים במקום מסוים, אבל כל השנה לא מתפלל שם כלל, ועכשיו הוא אבל, האם חייב לשנות מקומו?

תשובה: אינו חייב לשנות מקומו לימים נוראים, דאין זה נחשב למקום קבוע לענין זה.

תקיעת שופר

החזרת הס"ת לארון הקודש כשמפסיקים קודם מוסף

שאלה: ביהכנ"ס שעושים בו הפסקה בין קריאה"ת למוסף האם יחזירו את הס"ת לארון קודם ההפסקה?

תשובה: אם רוב הציבור יוצאים מביהכנ"ס אי"ז כבוד הס"ת ויש להחזיר הס"ת לארון הקודש קודם ההפסקה.

מה עדיף להדר בתקיעות או להדר בבעל תוקע

שאלה: מה ראוי להעדיף אם בתקיעות שיהיו יותר יפות ומהודרות או בבעל תוקע שיהיה יותר הגון?

תשובה: אם שניהם תוקעים כדת וכדין מבחינת ההלכה בלא פקפוק, ודאי עדיף את הבעל תוקע היותר הגון אף שתקיעותיו פחות מהודרות, אף דהמצוה היא השמיעה מ"מ יש מעלה גם שהתוקע יהיה ראוי.

שופר כפוף ואין קולו יפה, ואחד שאינו כפוף וקולו יפה

שאלה: מי שיש לפניו שני שופרות אחד כפוף ואין קולו יפה, ואחד שאינו כפוף וקולו יפה?

תשובה: עדיף כפוף דהוא דינא דמתניתין לכתחילה, ובשופר שמשמיע קול יפה אינו אלא הידור מצוה.

אכילה קודם התקיעות

שאלה: האם אפשר לקדש ולאכול מעט קודם התקיעות?

תשובה: מי שהוא חולה קצת או חלוש מותר לו לקדש ולאכול עד כביצה, וכן אם התפילה מתאחרת עד אחר חצות, ואם לא יאכל יצום עד חצי היום שיאכל עד כביצה.

מדידת שיעור אכילה קודם התקיעות

שאלה: האוכל קודם התקיעות שצריך שיהי' יותר מכזית ופחות מכביצה האם צריך למדוד שלא יכשל?

תשובה: כיון שהאיסור הוא מדרבנן אפשר לסמוך על השערה לפי דעתו של הרואה.

זקן שאינו זוכר שהיום תוקעים

שאלה: זקן או חולה שאינו זוכר שהיום ראש השנה ויש תקיעת שופר האם מחוייב בשופר?

תשובה: אם שוכח מיד וצריך כל רגע להזכירו דינו כשוטה ופטור, אבל אם יש איזה משך זמן שאחר שמזכירים לו שר"ה הוא זוכר יש לדון שדינו כעיתים חלים.

חולם בזמן התקיעות

שאלה: מי שחולם בזמן שתוקעים בשופר האם יוצא יד"ח?

תשובה: אם יודע ששמע תקיעות אפי' שלא הי' מרוכז יצא, וצריך שידע שתוקעים למצוה.

ג' שברים

שאלה: האם יש להקפיד במש"כ המ"ב (תק"צ ס"ק י"א) שלא לעשות יותר מן שלשה שברים?

תשובה: החזו"א לא הקפיד על כך, וביאר טעמו, שכיון שיש בעלי תקיעה שאינם תוקעים כהוגן את השבר הראשון והאחרון, לפיכך ראוי יותר שלא להתחשב בהם במנין השברים אלא להוסיף שברים. אכן, מי שתוקע כהוגן ויכול להזהר שכל השברים יהיו כראוי יקפיד כדברי המשנ"ב.

תוקע לחולים מי יברך

שאלה: התוקע לאנשים אחרים ואין בדעתו לצאת בזה יד"ח האם יברך על התקיעות?
תשובה: לכתחילה יברכו השומעים, ובתוקע לחולים שקשה להם לברך יכול לברך להם.

תוקע לחולים

שאלה: מי שתוקע בבית חולים ואין לו זמן לתקוע בכל חדר שלשים קולות, האם יכול לתקוע רק עשרה קולות?
תשובה: בכה"ג יכול לסמוך על דברי המשנ"ב ולתקוע רק עשרה קולות, ואפשר אף לברך על זה.

הפסק בדברים שבקדושה בין התקיעות

שאלה: האם מותר להפסיק בין התקיעות באמירת תהילים או לימוד וכדו'?
תשובה: ברכת אשר יצר, אמירת תהילים, ולימוד הל' תקיעת שופר מותר. ודברים אחרים בהרהור מותר, ובפיו צ"ע.

איש לברך על שופר באמצע שמו"ע

שאלה: אדם שמתפלל עם הש"ץ שמו"ע של מוסף, ולא שמע ברכות שופר, האם מותר לו לברך על התקיעות באמצע שמו"ע?

תשובה: יכול לברך באמצע שמו"ע, ששם הוא מקום המצוה (וכמו בברכת כהנים) אמנם שהחיינו לא יברך באמצע שמו"ע.

לומר לאביו מה להתפלל

שאלה: המתפלל ליד אביו שהוא זקן, וצריך לומר לו מה להתפלל (ולא מספיק להראותו בפנים), האם נחשב הפסק באמצע תקיעות דמעומד?

תשובה: בודאי נחשב צורך התפילה, ומותר לומר לאביו מה להתפלל.

טיפול בילדים בין התקיעות

שאלה: מי שמוכרח לטפל בילדיו הקטנים בין התקיעות האם מותר לו להפסיק לעשות כן?
תשובה: כיון שמוכרח לעשות כן מותר.

תקיעות נוספות בר"ה לצאת עוד שיטות

שאלה: האם מותר לתקוע בר"ה תקיעות נוספות, לצאת עוד שיטות?

תשובה: אחרי ששמע תקיעות כפי מסורת אבותיו אין צריך לחוש ולתקוע כפי שיטות אחרות דלא ראינו דחששו לכך בדורות הקודמים, ומ"מ אם רוצה לתקוע מותר כיון שרוצה לצאת ידי כל הדעות. אבל לתקוע גם כשיטות שנפסק להלכה לא כמותם אסור.

לעמוד בחזרת הש"ץ או כשארון הקודש פתוח

שאלה: מי שיש לו כח לעמוד או בחזרת הש"ץ או כשארון הקודש פתוח מה עדיף?

תשובה: עדיף לעמוד בחזרת הש"ץ שיש לזה יותר מקור, אמנם אם נמצא בין בעלי בתים שייראה כזלזול דאם ישב כשארון הקודש פתוח אז יעמוד.

התרת נדרים לנשים

שאלה: האם נוהגים לעשות התרת נדרים בער"ה לאשתו ולבנותיו?

תשובה: לא נוהגים, וסומכים על כל נדרי שאומרים בבית הכנסת.

מופלא הסמור לאיש בהתרת נדרים

שאלה: האם קטן המופלא סמוך לאיש יעשה התרת נדרים?

תשובה: אם בא להתיר מתירים לו.

כריעה על שטיח המחובר לקרקע

שאלה: כשכורע על הרצפה וצריך שיהיה הפסק אם יש שטיח שמחובר לקרקע האם מועיל?

תשובה: אינו מועיל ואינו נחשב כהפסק.

בעל תוקע יותר הגון או תקיעות יותר יפות

שאלה: מה ראוי להעדיף אם בתקיעות שיהיו יותר יפות ומהודרות או בבעל תוקע שיהיה יותר הגון?

תשובה: אם שניהם תוקעים כדת וכדין מבחינת ההלכה בלא פקפוק, ודאי דעדיף את הבעל תוקע היותר הגון אף שתקיעותיו פחות מהודרות, אף דהמצוה היא השמיעה מ"מ בעינן גם שהתוקע יהיה ראוי.

קול קורא מבית ההוראה של מרן פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

בס"ד, אלול תשע"ו

לשאלת רבים

נתברר לעת עתה ממומחים בתחום, ומועדי הכשרות הגדולים, כי לא מתאפשר לבדוק את סימני הטהרה בדגי "פילה מושט" ו"פילה סלומון" המיובאים מחו"ל. ע"כ מוטל על כל אחד לבדוק בביתו, ואם לא נמצאו סימני טהרה, אין לאוכלם. כמו"כ במוסדות ובאולמות יש לוודא כי המשגיח במקום בדק ומצא סימני טהרה בכל דג ולא להסתמך על חותמת הכשרות. גם בשאר סוגי הדגים קיימים חילוקי דברים בין ועדות הכשרות, כלומר שבחלק מסוגי הדגים מוטלת אחריות בדיקת הסימנים רק על הלקוח ואינם נבדקים ע"י ההשגחה. אי לכך יש לוודא אצל הנאמנים בדבר, באלו דגים השגחתם מדוקדקת לבדוק כל דג, ובאלו מוטל על הלקוח.

שבח צבי רוזנבלט

מנחם מנדל לובין

שריאל רוזנברג

חתיכות דגים ודגים טחונים

בשו"ע (סי' פ"ג סעיף ד') כתב, מצא חתיכות דגים ויש באחת מהן קשקשת, אם החתיכות מתאימות כולן מותרות חזקה מדג אחד באו, ואם אינן מתאימות, את שנמצאו בהן קשקשים מותרות והשאר אסורות, אפילו כולן מלוחות ביחד, ע"כ. והוא מהגמ' ע"ז (מ.) ופרש"י, כשהחתיכות שוות, כשמחברין אותם יחד מתחברת וניכרות וניראות שהיו כולן מדג אחד, עכ"ל. ולפי"ז הקונה חתיכות דגים וכפי מה שמצוי בזמנינו בחנויות, ובחלקם ישנם קשקשים ובחלקם אין קשקשים, אם יכול להשוותם עד שיהיו ניכרות ונראות שכל החתיכות מדג אחד מותר לאוכלן, ואם אינו יכול להשוותם ולא ניכר שהם מדג אחד, דינם שהחתיכה שאין בה קשקשים אסורה באכילה, אא"כ המוכר נאמן והוא מעיד שהוא חתך אותם מדג כשר. וכן הבאים לשמחות וסועדים שם, או המתארח אצל חבריו, ויש שם דגים לאכילה, וכן דגים מלוחים או הערינג וכיוצ"ב צריך לברר אצל בעל השמחה אם אדם נאמן בדק כל דג ומאלו נמצאו כולם טהורים. (חוט שני) הגאון רבי דוד שמידל שליט"א מסר מה שאמר לו החזו"א זצוק"ל וז"ל... אנשים חושבים שבשביל להכשל במאכלות אסורות צריך לקחת אוטו ליפו ושם אולי אפשר למצוא מאכלות אסורות. תדע לך, שאפשר להכנס כאן בבני ברק ולקנות מאכלות אסורות דאורייתא כמו א פעקל פילה [חבילת פילה – בזמנם היה מצוי אריזות ובהם דג פילה בלי עור]. (חוט שני) ת"ח אחד שליט"א שלומד בכולל סיפר לי שנהג להשתמש בחתיכות פילה בלי קשקשים כהיתרם של רבני ירושלים שסומכים על הנאמנות של הביח"ר שכותבים על החבילה שהם מדג טהור ושמע שמרן החזו"א אוסר עד שיהי' על כל חתיכה עור עם שני קשקשים לפחות כנ"ל, הוא בישל לשבת כמנהגו פילה בלי קשקשים, פעם נמלך בעש"ק לפנות ערב לשלוח לשאול את מרן ושלח אחר במקומו לשאול משום שמרן הי' מחמיר לת"ח הנ"ל (כך אמר לי) ושאל השליח בעש"ק לפנות ערב את מרן בלשון זה עני אחד שואל שבשל דג פילה לשבת ומצא קשקשים פזורים על הפילה אבל בלי עור וענה מרן שיזרוק את הפילה ויכשיר את הקדירות והסכו"ם משום שצריך שיהי' עור ועליו קשקשים אבל מזה שהקשקשים פזורים אין רא"י לכשורת הדג משום שאפשר שנפל עליו מבחוץ. ולעובדא הנ"ל יש המשך: גיסו של מרן החזו"א הגאון מוהר"ר נחום מאיר זצ"ל (אביו של הגר"נ קרליץ שליט"א) ספר שהוא הציל לת"ח הנ"ל את הצלחות מחרסינה שלא יצטרך לשברם כי מרן הי' בדעה שצריך לשברם ור' נחום מאיר צדד שלא, מטעם כלי שני או שלישי והסכים מרן זצוק"ל עמו שלא לשברם. (אורחות רבינו)

דג סלומון

עוד סיפר הת"ח הנ"ל ששאל את מרן החזו"א זצוק"ל מ"ט בקופסאות סלומון משתמשים והשיב לו מרן אתה רוצה שאאסור גם את הסלומון. אחר זמן סיפר הגר"ק שבעת המלחמה עם הערבים הגיעו חבילות מזון מאמריקה ובתוכם היו קופסאות סלומון ואסרם מרן החזו"א באיסור מוחלט ומהטעם הנ"ל שא"א להכיר את החתיכות שהם מדג טהור ואין עליהם עור וקשקשים וזה למרות שהי' כתוב על הכתב שהוא מדג טהור ורבני אמריקה התירו לאכלם ולמרות שהי' שעת הדחק ועת מלחמה בכ"ז אסרם מרן. (שם)

לברורים בנושא כשרות הדגים: 0722722360

◀ לתרומות להחזקת העלון או לתגובות והערות: טלפון 072-2164413 פקס 072-2164414 ▶

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

270

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • אלול תשע"ו

מצוה שהוא עושה יש בה פגם, כי המידות הרעות הם פגם בנפש, וכך כתב רבינו יונה שהמידות הם יסודות בנפש, היינו שהם מהות הנפש, ומי שיש לו מידות רעות זהו פגם במהות הנפש, וכשעושה מצוה עם נפש פגומה חסר באהבת השם, ואינו עושה מאהבה שלמה, רק מתוך חשבונות ונגיעות שמבקש להרוויח מקיום המצוה.

והנה אמרו (פסחים ח, א) האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני או שאחיה בן העולם הבא הרי זה צדיק גמור, היינו שגם אדם שעושה מצוה ומתכוון להרוויח בה, הרי הוא נחשב לצדיק, אבל הוא רק "צדיק" ואינו במדרגת "חסיד", כיון שאינו עושה מאהבה לשם שמים, אלא בשביל עצמו, שרוצה להרוויח מקיום המצוה, ומידת חסידות היא לעשות את המצוה מאהבה בלי חשבונות כלל, רק מפני שזהו רצון השם ית', כמו שאמרו (אבות ב, ד) עשה רצונך כרצונו.

וכשנותן צדקה בשביל שיחיה בן העולם הבא, אין זה מאהבת השם, אלא מאהבת עצמו, וזה כמו יראה, שמפחד מהגיהנום ורוצה לזכות לעולם הבא, ואינו עושה לשם שמים אלא בשביל עצמו, וכן כשנותן צדקה בשביל שיחיה בנו, הרי הוא עושה כן בשביל עצמו, מפני שזהו בנו ורוצה שיחיה, ואינו נותן בשביל שיחיו בניהם של אחרים, ואם יתן בשביל אחרים שיחיו, זה באמת יותר לשם שמים.

לבקש על כלל ישראל

וכך גם בתפילה, מתפללים בשביל כלל ישראל, ולא רק בשביל עצמו, כמו שכתב בספר היראה לרבינו יונה (אות של"א) ויתפלל בכל יום כפי צחות לשונו על כל חולי בני ישראל שיתרפאו ועל הבריאם שלא יחלו וכו', היינו גם אלו שלא ביקשו ממנו שיתפלל עבורם, ואינם קרובי משפחה שלו, יתפלל עליהם שיתרפאו ויהיו בריאים, ולכן מבקשים רפאנו בלשון רבים, על כל חולי ישראל. ובאמת זה לא פשוט, וזהו מדרגה גדולה מאד, לחשוב ברפאנו על הכלל, ולא רק על עצמו, שהוא ברוך השם בריא, וגם בני משפחתו בריאים, אבל יש אחרים הזקוקים לרפואה, והוא מתפלל עליהם שיתרפאו.

וכן בברכת השיבנו מבקשים בלשון רבים, והכוונה היא גם על הרחוקים מתורה ומצוות, שיחזרו בתשובה שלמה, כמו שמובא בגמרא (ברכות י, א) על רבי מאיר, שהיו לו שכנים בריונים שעשו לו צרות, וחשב רבי מאיר להתפלל שימותו, אך ברוריה אשתו אמרה לו שכתוב יתמו חטאים מן הארץ, חטאים ולא חוטאים, וצריך לבקש רחמים עליהם שיחזרו בתשובה, ואכן רבי מאיר ביקש רחמים וחזרו בתשובה. ולבקש רחמים הרי צריך שיהיה מכל הלב, שאם אינו מכל הלב, למה יתנו לו מן השמים את מה שהוא מבקש, ותפילתו של רבי מאיר נתקבלה מפני שבאמת ריחם עליהם וביקש עבורם מכל הלב.

וגדולה מזו מצינו במשה רבינו שהתפלל על המצרים, כמו שכתוב (שמות ח, ח) ויצעק משה אל השם, וכתוב (שם כו) ויעתר אל השם, ופירש רש"י שנתאמץ והרבה בתפילה, ובודאי שלא הייתה תפילתו מן השפה ולחוץ, אלא התפלל מכל הלב, מפני שריחם עליהם, שגם הם נבראו בצלם אלוקים (עיין אבות ג, טו).

עלינו להשתדל להשיג מדרגות אלו, וזה שייך על ידי מחשבה והתבוננות, לבקש רחמים על כלל ישראל, השיבנו אבינו לתורתך, וגם הוא בכלל הבקשה, שישבו בתשובה שלמה, כל אחד בתפילתו מבקש על כלל ישראל, וכלל ישראל מבקשים עליו.

אימת הדין – לא על חשבון אחרים

אנו עומדים סמוך לראש השנה, וכבר יש התעוררות, מפני שיודעים שעוד מעט יהיה יום הדין, ורוצים לזכות בדין, ועצם הדבר שיש אימת הדין זוהי זכות, שיש אמונה, ויראים מן הדין, וזה גם משפיע על כל הנהגת האדם, שתהיה הנהגה נכונה לפי הדין.

אמנם יחד עם זה יש גם חשש, כשאדם מרגיש את אימת הדין ושרוי במתח, הוא עלול מחמת זה שלא להתחשב בזולתו, כי הוא חושב על עצמו מה יהיה איתי וכיצד אזכה בדין, ושקוע במחשבות בתוך עצמו, וכשיש איזה צורך לעזור למישהו אינו שם לב אליו, מפני שהוא טרוד באימת הדין, ולא כך היא ההנהגה הראויה, אלא צריך להתייחס בסבר פנים יפות לזולתו, ולעזור לו במה שצריך.

בנתיבות אור (עמ' נט) מובא מרבי ישראל סלנטר "כי עוד בטל ילדותו פעם אחת בערב יום כיפור, בהיותו הולך לבית המדרש להתפלל תפילת מעריב, והנה לקראתו איש אחד מגדולי היראים, פחד וחרדת הדין היה נראה וניכר על פניו ודמעתו על לחיו. אדמו"ר (רבי ישראל) שאל אותו להגיד לו איזה דבר הנחוץ לו, והאיש הירא מגודל עיצבונו וחרדתו לא ענה אותו מאומה. ואמר אדמו"ר בזו הלשון: כאשר עברתי מעל פני האיש חשבתי בלבבי, מה הנני חייב ואשם כי אתה הנך ירא אלוקים ותפחד ותרעד מיום הדין, מה זה נוגע אלי, הלא אתה מחויב להשיב אותי על שאלתי, כי זהו מדרכי הטבה וגמילות חסד".

ועוד מסופר על רבי ישראל, שפעם אחת בלכתו להתפלל כל נדרי, שמע תינוק בוכה בעריסה, וניגש להרגיעו עד שיחזרו הוריו. האמא הלכה לתפילת כל נדרי והשאירה את התינוק בבית, אבל רבי ישראל התעכב עם התינוק ולא הלך להתפלל כל נדרי, למרות החשיבות שבתפילה זו, כי יש חיוב של אהבת הבריות, ואהבת לרעך כמוך, ואם תינוק בוכה ומצטער, כיצד אפשר להעלים עין? אבל האמא לא חשבה על זה, ולא הבינה את זה. עד כדי כך יש טעויות מחמת אימת הדין.

אחדות בין עבדי השם

ידוע שבקלם בחודש אלול הייתה תלויה מודעה להתחזק באהבת הבריות, וכך היה כתוב שם (נדפס בכתבי הסבא מקלם, פנקס הקבלות סימן ד'): הנה מהידוע אמרו ז"ל אמרו לפני וכו' מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, וכאשר נתבונן על תוקף קיום המלוכה של בשר ודם הוא רק כשעבדיו כולם כאיש אחד לעבודת המלך, זהו קיום המלוכה, ואם ח"ו ייפול פירוד בעבדי המלך ניתק קשר המלוכה וכו', ואם כן אחדות העבדים הוא קיום המלוכה.

על כן חובה עלינו קודם יום הדין הבעל"ט לקבל על עצמנו לעסוק בכל השנה במצות עשה דואהבת לרעך כמוך, ובזה יהיה אחדות בין עבדי השי"ת, ויעלה יפה בידינו מלכויות, שנכוון עיקר קיום תקפו של מלכויות, ובזה יבוא זיכרונו לפנינו לטובה. ואם ח"ו עוון בידינו של שנאת הבריות, איך לא נבוש ולא ניכלם להיות דובר שקרים ח"ו נגדו ית' לבקש מלך על כל העולם כולו בכבודך ואנחנו לעצמנו לא הכנו עיקר קיום של מלכות שמים עלינו בתקפו, הרחמן יצילנו, ונקבל על עצמנו עסק אהבת הבריות ואחדות. ע"כ מנוסח המודעה.

ואהבת לרעך כמוך אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד), היינו כמו שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה, שאם חסר לאדם משהו בשלמות המידות, זהו פגם בכל התרי"ג מצוות, וכל

כיצד להמשיך החיזוק

והנה בכל שנה יש חיזוק בחודש אלול, ויותר בעשרת ימי תשובה, עד יום כיפור שהוא השיא, ואחר כך יש ירידה, ובשנה הבאה שוב מתחזקים ושוב יש ירידה, וחוזר חלילה.

נמצא שאדם עומד כל הזמן באותו המצב ואינו מתעלה, וראוי להתבונן מה עושים למנוע את הירידה, ודאי צריכים סייעתא דשמיא לזה, אבל כיצד זוכים לסייעתא דשמיא, הלא צריכים לעשות איזה מעשים והשתדלות לזכות לסייעתא דשמיא.

הנה אם אדם מתפלל ושואף בכל לבו להתעלות, זוכה לסייעתא דשמיא, ואפילו אם בשעת התפילה לא ביקש מכל הלב, רק אמר השיבנו כפי נוסח התפילה, אבל אחר כך במשך היום הוא מתבונן וחושב במחשבתו, שהוא רוצה לזכות לסייעתא דשמיא לשוב בתשובה שלמה, זוהי תפילה שבלב, ואף שאין יוצאים בה ידי חובת תפילה, שהרהור לאו כדיבור דמי, אבל היא גם כן תפילה שעוזרת ומתקבלת, וככל ששואף לזה יותר בכל הלב, זוכה יותר לסייעתא דשמיא.

וכן כל הבקשות שבתפילת שמונה עשרה, **אפילו אם בשעת התפילה עצמה אינו יכול להתפלל ממש מכל הלב, וכשנמצא בציבור חסר לו יישוב הדעת, ואינו רגוע כל כך, מכל מקום אם אחרי התפילה במשך היום הוא חושב על זה, ומבקש בלבו על סייעתא דשמיא, בפרט בענייני רוחניות, זוכה לסייעתא דשמיא.** וכבר הזכרתי מה ששמעתי ממור"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בשם רבי ישראל סלנטר שתפילה על רוחניות אינה חוזרת ריקס, כי בענייני רוחניות אין גבול וקצבה, ורק בגשמיות מזונותיו של אדם קצובים מראש השנה ולא שייך לקבל יותר ממה שנקצב לו, אבל ברוחניות אין קצבה, וכל מה שמבקש על רוחניות, גם בתפילה שבלב, זוכה לסייעתא דשמיא.

והעצה למעשה להמשיך את החיזוק היא על ידי קביעות לימוד המוסר. ספרי המוסר הם התבלין ליצר הרע, וכך הביא המשנה ברורה בסימן א' בשם קדמונים שתבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל, ובאמת כל לימוד תורה הוא תבלין ליצר הרע, אך בפרט לימוד המוסר הוא יותר תבלין, וגם ספרי המוסר הם דברי תורה, שיש בהם הרבה פסוקים ומאמרי חז"ל, וזה תורת היראה.

ובאגרת המוסר לרבי ישראל סלנטר כתב שיש שני עניינים של תורה תבלין, ראשית, כל לימוד התורה הוא תבלין ליצר הרע, גם כשלומדים פרק שור שנגח את הפרה זה מועיל להינצל מלשון הרע, והיינו מצד סוגלת קדושת התורה והשפעתה על הלומד להתגבר על טומאת היצר הרע. אך יש עוד תבלין יותר מזה, והוא כשלומדים את דיני העבירות עצמם, וכגון מי שנכשל בעבירות שבין אדם לחברו, ילמד דיני בין אדם לחברו כגון הלכות אונאה וחושן משפט, וזה יותר תבלין בשבילו, וכך גם ליראת שמים יש את תורת היראה, והם ספרי המוסר המלמדים את תורת היראה, ומביאים לחיזוק ביראת שמים.

לשמוע מוסר החכמים

רבינו יונה כותב בשערי תשובה (ב, י) שאפשר לחזור בתשובה שלמה ולהיות צדיק גמור ברגע אחד, אם יקבל על עצמו לשמוע מוסר החכמים והמוכיחים, ולקיים את כל דבריהם. מלפנים בכל עיר ועיר היו מגידים, גדולי עולם, שהיו מעוררים את הציבור בדברי מוסר, כמו המגיד מדובנא, המגיד ממינסק, ועוד, ויש מהמגידים שחיברו ספרים עמוקים בהלכה, כגון אריה דבי עילאי, וכן הפרי מגדים היה גם מגיד, והם היו מוכיחים את הציבור ומשפיעים יראת שמים, ובימינו יש בישיבות שיחות מוסר, וספרי מוסר, וזהו מוסר החכמים.

זוהי הדרך לתשובה שלמה, ולהמשיך את החיזוק של הימים הנוראים גם למשך כל השנה, אם קובעים זמן בכל יום ללימוד המוסר, וממשיכים בזה גם אחר יום כיפור. גם בימים שבין יום כיפור לסוכות

שטרודים במצוות, כמו שאמרו (תנחומא אמור כ"ב) שיום הראשון של סוכות הוא "ראשון לחשבון עוונות" מפני שקודם לכן טרודים בצרכי החג ואין עושים עבירות, אף על פי כן אפשר גם בימים אלו ללמוד מוסר כמה דקות, וזה משפיע על כל חיי האדם.

סיפרו לי הרבה אברכים שעשו לעצמם קביעות ללימוד מוסר, קצת בכל יום, להתעורר ולהתחזק, וכל חייהם השתנו בזה, שהתחילו לחיות חיים מסודרים, חיים מאושרים ושמחים. לימוד המוסר משמח, יש רק יחידים שאינם יודעים ללימוד מוסר, ונכנסים מחמת זה למתח, ומתהלכים כל היום עם המתח של לימוד המוסר, אבל אצל רוב בני אדם להיפך, לימוד המוסר מרגיע ומשמח.

אדם שיוזע שהוא זקוק לתרופה, כשיש לו רופא הוא כבר שמח, וכשמקבל תרופה הוא יותר שמח, וכשלוקח את התרופה הוא עוד יותר שמח, מפני שיוזע שעל ידי זה יהיה בריא, קל וחומר לימוד המוסר שמשפיע מיד על הלומד, ובמשך הזמן ההשפעה מתחזקת יותר ויותר. וכבר האריך הגר"י בלאור בשערי אור (אות י') שלימוד המוסר אינו עצבות, אלא להיפך, זה נותן חיים מאושרים ושמחים.

הקבלה ליום הדין

וזוהי העצה לפני ראש השנה, **לקבל על עצמו בקבלה שלמה ואמיתית [וכדאי לומר בלי נדר] להמשיך בלימוד המוסר גם אחרי הימים הנוראים, ולהתמיד בזה במשך השנה, כל אחד כפי יכולתו, אפילו כמה דקות ביום, על ידי קבלה כזאת זוכים לסייעתא דשמיא.**

וכפי שכתב רבינו יונה שם בלשון "כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים, יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה. ויקבל בלבו כל דברי התוכחות ושלא יגרע דבר מדבריהם. והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול. כי עת אשר יאזין ויסקיף ולבבו יבין ושב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיותו עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה להיזהר כאשר יזהירוהו יודעי בינה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ומעת אשר קיבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה".

היינו שבזה שאדם מקבל על עצמו ללימוד מוסר, הוא נהפך מיד לצדיק, כיון שהוא כבר נמצא בדרך הבטוחה שתביא אותו לתשובה שלמה, על ידי שישמע מוסר החכמים ויקיים את כל דבריהם, והוסיף רבינו יונה כי כבר מעכשיו יש לו שכר עבור כל המצוות והמעשים הטובים שהוא עתיד לעשות, וגם מה שיעשו המושפעים מכוחו, על ידי שיראו את הנהגתו וילמדו ממנו, מגיע לו מעכשיו השכר על זה, כיון שהוא הולך בדרך הנכונה המביאה לזה.

ובאופן כזה ממילא לא שייך שתהיה ירידה אחרי אלול, ואדרבה החיזוק נמשך גם בכל השנה, ובכל יום יש התעוררות ועלייה נוספת, על ידי התבוננות ולימוד המוסר, ומתרגלים לחיזוק תמידי.

וזוהו שמבקשים בתפילה "שתרגילנו בתורתך", להתרגל! ומבקשים בפרט על תורה, שהיא התבלין ליצר הרע, ודבקות המחשבה בתורה תלויה בהרגל, עד שבמשך הזמן ההרגל נעשה טבע, וזה מושך עד שקשה להפסיק, גם בדורנו יש כאלה שדבוקים בתורה כל הזמן בלי הפסק, וכן כל מחשבות קדושות [כפי שמזכירים בהנני מכוון שלפני הנחת תפילין], מחשבות של אמונה, ועשיית חסד, הדרך לזה היא על ידי הרגל, וצריכים סייעתא דשמיא לזה, יהי רצון שבאמת נזכה לסייעתא דשמיא, ונזכה לכתובה וחתימה טובה!

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית

מרת **רחל שטרן** ע"ה

בת ר' חיים יוסף זצ"ל

נלב"ע כ"ח אלול תשע"ד - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית

מרת **מרים אדלשטיין** ע"ה

בת הגה"צ ר' מרדכי שלמה זצ"ל

נלב"ע י"ט אלול תרצ"ב - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרה"צ

רבי **בנימין גוטרמן** זצ"ל

בן הרה"ח ר' חיים אלעזר זצ"ל

נלב"ע כ"ה אלול תשע"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת מרן גאון ישראל

רבינו **יוסף שלמה כהנמן** זצ"ל

גאב"ד פוניב' וראש הישיבה

נלב"ע כ' אלול תשכ"ט - תנצב"ה

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

271

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • גיליון ראש השנה תשע"ז

כי קרוב אליך הדבר מאד

ההשגחה על הצדיקים

ומצונו בגמרא (ברכות ה, ב) שרב הונא החמיצו לו ארבע מאות חביות של יין, ואמרו לו רבנן שיפספש במעשיו לראות במה חטא ומה צריך תיקון אצלו, ואמר להם שאינו יודע, ואדרבה אם הם יודעים איזה דבר שיגידו, ואמרו לו שלא נתן לאריס את חלקו מזמורות הכרם, ואף על פי שהאריס היה גונב ממנו הרבה, ורב הונא לא היה מחויב מן הדין ליתן לו מהזמורות, אף על פי כן יש בזה טעם גניבה, ולפי דרגתו של רב הונא היה צריך לנהוג לפניו משורת הדין ולתת לאריס אף על פי שלא מגיע לו, וכיון שלא עשה כן, נענש לפי דרגתו, והחמיץ לו היין מהכרם, מידה כנגד מידה על מה שלא נתן לאריס מהזמורות שבכרם.

ונענש רב הונא בעולם הזה, מפני שהיה צדיק, ומן השמים מענישים את הצדיקים כאן בעולם הזה, כדי שיבואו לעולם הבא נקיים מכל חטא, ולא יצטרכו לסבול בגיהנום. ואף שחטאו של רב הונא היה בשוגג, שהרי לא חשב כלל שזה חטא, והיה סבור שזה בהיתר גמור, מכל מקום גם חטא בשוגג צריך כפרה, ומן השמים זכה לסייעתא דשמיא, שהסבירו לו את חטאו, כדי שיוכל לתקנו, ובאמת רב הונא תיקן מיד, ונתן לאריס את חלקו בזמורות, ומיד ביטלו את העונש מן השמים [יש בגמרא שם שני פירושים, או שהחומץ חזר להיות יין, או שנתתיק ונמכר בדמי יין].

ומבואר שיש השגחה וסייעתא דשמיא לצדיקים שלא יהיה בהם שום חטא, ואם יש להם איזה חטא, מיד מן השמים מעוררים אותם לתקנו, כך היה אצל רב הונא, ובדואי גם רבי יוחנן בן זכאי היה במדרגה זו, ואם היה לו איזה חטא, מיד היו מעוררים אותו מן השמים על כך.

והגר"ח מוואלוז'ין (בהקדמה לביאור הגר"א על ספרא דצניעותא) סיפר אודות רבו הגר"א, שפעם אחת בעת עמדו להתפלל שמונה עשרה, עלו במחשבתו פירושים עמוקים בסתרי תורה, ואמר לרבי חיים שהוא מצטער על שהרהר בהם בשעת התפילה, אמר לו רבי חיים, הרי אפשר לשהות מעט רק לסדרם במחשבה, וכי גם זה נחשב הפסק?

אמר לו הגר"א, באמת כך עשיתי, שהייתי כמו רבע מינוט וסידרתי במחשבת, ושוב חזרתי תיכף לגמור תפילתי, אך מיד לאחר התפילה נעלמו מזיכרוני כל הפירושים. והבין כי זהו עונש על מה שהרהר בהם בשעת התפילה, ועשה תשובה על כך, ומיד נזכר בכל הפירושים.

היינו כי בשעת התפילה צריך להרגיש שהוא עומד לפני המלך ומדבר עם המלך, ואין להסיח דעת מכך אפילו רגע אחד, וגם לא לדברי תורה, כך הייתה התביעה לפי דרגתו של הגר"א, וזהו חטא דק כל כך שאפילו רבי חיים לא הבין למה לא לעשות כן, ומן השמים הענישוהו מיד שישכח את הפירושים כדי שיחזור בתשובה על זה.

עד כדי כך מן השמים משגיחים על הצדיקים שלא יהיה להם שום חטא, ואם כן מה הייתה חרדתו של רבי יוחנן, הלא אין שום דבר שמוכיח שיש לו חטא, ומסתבר שאין לו חטא, ומדוע צריך לפחד?

קיצור בעבודת השם

ויש לפרש כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ב, ט) "והנה אנשים צדיקים וישרים בלבבותם שאגה להם כלביא תמיד במחשבותם", המחשבה שואגת, שאגה שלא שומעים אותה, רק הם בעצמם מרגישים את זה,

חרדת גדולי הדורות

הנה בימים אלו עוסקים בעבודת התשובה והכנה לראש השנה, וראיתי מובא מגדולי ישראל מהדורות הקודמים, שהיו כותבים תשובות להלכה, וכששאלו אותם שאלות בימי התשובה, דחו את התשובות עד לאחר יום כיפור, והתנצלו בדבריהם, שאין להם פנאי להתעמק בהלכה בימים אלו, מפני שהם עוסקים בתשובה והכנה ליום הדין.

ואמנם לא ביטלו את סדריהם הקבועים, והמשיכו לעסוק בתורה גם בימים אלו, אבל לכתוב תשובות להלכה, שזה סדר שאינו קבוע, וצריכים בזה להתעמק יותר ביישוב הדעת, לא היה להם פנאי.

ויש להבין וכי גדולי הדורות האלו היה להם חטאים, ועל איזה חטאים היו טרודים כל כך לעשות תשובה.

והנה באורחות חיים להרא"ש (אות לב"ב) כתב "ויבהלוך רעיוןך מדי זכרך חרדת רבן יוחנן בן זכאי זכרונו לברכה". והוא מה שמובא בגמרא (ברכות כח, ב) כשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו, כיון שראה אותם התחיל לבכות, אמרו לו תלמידיו, נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה, אמר להם, אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר וכו' אף על פי כן הייתי בוכה, ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים וכו', ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנום, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי, ולא אבכה!?

וראים שאפילו התנא הקדוש, רבי יוחנן בן זכאי, היה חרד ומפחד מן הדין, עד שהתחיל לבכות [כשנכנסו תלמידיו לבקרו, ולא מוזכר בגמרא שבכה קודם, רק כשראה אותם התרגש ובכה] ואמר כי אינו יודע באיזו דרך מוליכים אותו, אם של גן עדן או של גיהנום.

והרא"ש כתב כי על האדם לזכור חרדה זו תמיד, לא רק בשעת הפטירה, שאז טבע האדם שמתעורר יותר, אלא גם בכל יום ויום, כמו שאמרו (אבות ב, י) שוב יום אחד לפני מיתתך, שאלו תלמידיו את רבי אלעזר וכי אדם יודע איזהו יום ימות? אמר להם וכל שכן ישוב היום שמה ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה (שבת קנ"ג, א).

וצריך ביאור ממה חרד כל כך רבי יוחנן, וכי לא היה בטוח שיהיה בגן עדן, ואם ידע שיש לו חטא, הרי בידו לעשות תשובה.

¹ ראה שו"ת נודע ביהודה (מ"ת חו"מ סימן כה) "מכתבו קיבלתי ויען בימים האדירים הנוראים ועול הציבור עלי ביותר וגם שערי דמעה אינם ננעלות וראשי כבד עלי, לכן לא עיינתי בשאלות הבאים כי אם בדברים הנחוצים ביותר".

ובשו"ת אבני מילואים (סוף ח"א) השיב בערב סוכות לשאלה מיום י"ז אלול, וכתב בדבריו: "אמנם בהגיע ליד ימי רצון ותפילה ותחנונים, ואין עומדים להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה, לא יכולתי לעיין בהם. והנה נתתי לבי לעיין בדברי קדשו, ואם גם לעת כזאת (ערב סוכות) אין הפנאי מסכים כי ימי מצוה ועשייה המה, אולם להיות הלכה למעשה הוא הוכרחתי ליקח לעצמי זמן מה".

ובכתב וחזות רעק"א (תנינא עמ' קכט) "מכתבו היקר הגיעני בערב ראש השנה העבר, ומוחמות טרדות וחרדת קדושת היום, לא שמתי לבי ליתן מכתב במקום המיוחד להיות למזכרת להשיבה, ואזדא מני מילתא עד היום הזה".

ובשו"ת חתם סופר (ח"א סימן קעב) במכתב מיום ה' בתשרי "ואשיב בקיצור כי אין לי פנאי בימים הקדושים האלו לצאת בפלפלת כל שהוא".

"ויהנונו על חטאיהם כנהמת ים", על מה, על איזה חטא? אם יש חטא הרי יכולים לחזור בתשובה, ממשיך רבינו יונה **"על אשר קצור קצרה ידם בעבודת השם"**, היינו אפילו שאין חטא במעשה, אבל הם מקצרים בעבודה, שאינם עושים בשלמות כל מה שהם יכולים לעשות.

יש הרבה דרגות במעלות העליונות, כמו שכתב רבינו יונה (שם ג, יז) שיש עשר או אחת עשרה מעלות עליונות שהן מצוות עשה, ובכולן יש הרבה מדרגות, שאפשר להתקדם ולהתקדם בהן, אין סוף למדרגות, ומי שיש בכוחו להתקדם למדרגה גבוהה יותר ואינו מתקדם לפי כוחותיו, הרי הוא מקצר בעבודת השם, ונענש על זה בגיהנום.

כמו שהביא המסילת ישרים בפרק ד' מדברי הגמרא (ב"ב עה, א) ואש בחופה למה? מלמד שכל אחד נכווה מחופתו של חברו, היינו שבעולם הבא כל צדיק מקבל מדור לפי כבודו, לפי המעשים הטובים שעשה בחיים חיותו בעולם הזה, וכשרואה את חברו שקיבל מדור יותר חשוב ממנו בעולם הבא, והוא לא קיבל כמוהו, זה מכאיב לו כמו כוויית אש השורפת, ומצטער למה לא התאמץ בחייו להשיג את המדרגה הגבוהה יותר, ואז גם הוא היה זוכה למדור מכובד כמו חברו.

והנה אם היה משתדל לעשות בשלמות כל מה שהוא יכול, לא היה לו שום צער, והיה זוכה לעולם הבא שווה עם כל הצדיקים, כיון שעשה כל מה שבכוחו, אבל אם הוא רואה שחברו זוכה לעולם הבא יותר מכובד ממנו, ויש לו צער מזה, סימן שהיה יכול לעשות יותר ולא עשה, ולכן לא קיבל עולם הבא מושלם כמו חברו, וזה עצמו גיהנום, שמכאיב לו ומצער אותו, והצער הזה ממרק ומכפר לו [ויש לעיין אם הצער הזה שנכווה מחופתו של חברו נמשך לעולם, או שהוא לזמן קצוב עד שיתכפר לו].

וזהו צערם של הצדיקים **"על אשר קצור קצרה ידם בעבודת השם"**, על זה הם נוהמים כנהמת ים, ושואגים במחשבותם, למה אני מקצר בעבודה, ואינני עושה בשלמות כל מה שביכולתי, ועל זה הייתה חרדת רבי יוחנן, אפילו אם אין בידו שום חטא, מכל מקום שמא הוא מקצר בעבודה, והוא יכול לעשות יותר ואינו עושה, שעל זה גם כן יש גיהנום.

עונשים וייסורים

והגיהנום הוא איום ונורא, האש הכי חלשה בגיהנום היא פי ששים מהאש שלנו (ברכות נז, ב), ויש שבעה מדורים בגיהנום, שהם ייסורים קשים מאד, שהגוף אינו עומד בהם, אבל בגיהנום זה ייסורי הנפש, והנפש קיימת וסובלת גם את הייסורים הקשים ביותר.

וכשאדם נמצא בגיהנום הוא מבין שהייסורים מגיעים לו, והם מטהרים ומזככים את נפשו, עד שיוכל להיכנס לעולם הבא.

בגמרא מובא (חגיגה טו, ב) על אלישע בן אבויה שהיה צריך לעבור את הגיהנום כדי להיכנס לעולם הבא, אבל לא הניחוהו להיכנס לגיהנום, מפני שלמד הרבה תורה, והתורה הגנה עליו מן הגיהנום, אבל גם לעולם הבא לא היה יכול להיכנס, מפני שעשה הרבה עבירות, וצריך קודם להיטהר מהם בגיהנום, ונשאר בינתיים בכף הקלע, לא בגיהנום ולא בגן עדן, שזה גם כן ייסורי הנפש שאין לשער, עד שנפטר תלמידו רבי מאיר והשתדל עבורו שיכניסוהו לגיהנום כדי שיוכל אחר כך להיכנס לעולם הבא.

ויש גם עונשים וייסורים בעולם הזה, כגון על עבירות שבין אדם לחברו, מי שעושה רעה לחברו בעולם הזה, מן השמים גומלים עימו רעה בעולם הזה, מידה כנגד מידה. כמו שמצינו בריש פאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, וכתב הרמב"ם בפירוש המשניות שהדברים הנזכרים שם הם מצוות שבין אדם לחברו, שבעבורם זוכה האדם לפירות בעולם הזה **"בעבור שנהג מנהג הטוב בין בני אדם"**. וכך גם להיפך **"על עבירות שבין אדם לחברו יש ייסורים בעולם הזה, שהם הפירות, מלבד הקרן של גיהנום הקיימת לעולם הבא"**. וכן על חילול השם אמרו אין מקיפין בחילול השם (קידושין מ, א), ונפרעין ממנו לאלתר כאן בעולם הזה.

* במקום אחר הביא בזה רבינו שליט"א מדברי הירושלמי (פאה א, א) כי בדורו של דוד היו נופלים במלחמה, מפני שהיו בהם בעלי לשון הרע, ובדורו של אחאב היו מונצחים במלחמה, מפני שהיו בעלי מידות טובות, ולא הלשינו לאיזבל על הנביאים שהוחבאו במערה. והיינו כנ"ל, שבשכר מידות טובות זוכים לחיים טובים בעולם הזה, ועל מידות רעות נענשים בעולם הזה, מידה כנגד מידה.

מה איתנו?

והנה אם רבי יוחנן בן זכאי וכל הגדולים פחדו כל כך מן הדין, אנו בודאי שיש לנו ממה לפחד, שאין אנו צדיקים יותר מהם, אבל המציאות היא שאין לנו חרדה, ואין יראת שמים כל כך.

רבי יוחנן ראה כל הזמן את הגיהנום לפניו, כי האמונה הייתה אצלו ברורה ובהירה שיש לפניו שני דרכים, גן עדן וגיהנום, וצריך לעבור באחת מהם, אף שבודאי ידע שיהיה לו גן עדן, מכל מקום שמא יצטרך לעבור "דרך" גיהנום אפילו רגע אחד קודם שייכנס לגן עדן, לא מפני שיש לו חטא, רק קיצר משהו בעבודת השם, שהיה יכול לעשות יותר ולא עשה, והוא אינו יודע ולא שם לב לזה, ויתכן שיש תביעה על עצם הדבר שאינו יודע, כמו שאמרו (אבות ד, יג) ששגגת תלמוד עולה זדון.

וכן רב הונא שנענש על מה שלא נתן לאריס מהזמורות, הוא בעצמו לא חשב כלל שזה חטא, רק לפי דרגתו תבעו ממנו שיהג בחסידות לפניו משורת הדין, והוא לא הבין שתובעים ממנו עד כדי כך, אף על פי כן זה נחשב לו לחטא, ונענש לפי גודל מדרגתו. כך גם כל אחד ואחד, מן השמים תובעים ממנו שיעשה מה שהוא יכול לפי מדרגתו, ואם יכול לעשות יותר ואינו עושה, זהו חטא, וסופו להיענש על זה.

לדעת כל חלקי התורה

וכך אמרו במדרש (משלי פ"י) אמר רבי ישמעאל בוא וראה כמה קשה יום הדין שעתיד הקב"ה לדון את כל העולם וכו', בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה, הקב"ה הופך את פניו ממנו ומיצרי גיהנום מתגברים בו וכו' והם נוטלים אותו ומשליכים אותו לגיהנום. בא מי שיש בידו שני סדרים או שלושה, הקב"ה אומר לו: בני, כל ההלכות למה לא שנית אותם וכו'. בא מי שיש בידו הלכות, אומר לו: בני, תורת כהנים למה לא שנית וכו', תלמוד למה לא למדת וכו' [נעניין ביאור הלכה סימן קנ"ה מה שכתב בזה].

אדם שיודע רק מקרא ואינו יודע משנה, הקב"ה הופך את פניו ממנו, ואם הוא יודע גם משנה, הקב"ה כבר קורא לו בחביבות "בני", אבל עדיין יש עליו טענה, למה לא עסק גם בתלמוד, כי משנה היא רק ההלכה הפשוטה, וצריך גם לעסוק בתלמוד, להתעמק ולהבין, כל אחד לפי כוחו, אם אינו יכול לא יתבעו ממנו, אבל אם היה יכול יותר ולא התאמץ כפי כוחותיו, מיד מלאכי חבלה תופסים ומשליכים אותו לגיהנום.

ואמנם אחרי שיזדכך בגיהנום יהיה לו גן עדן, אבל לא כמו מי שעסק גם בתלמוד, וכפי שהזכרנו שכל אחד זוכה למדור לפי כבודו.

והמשיך המדרש שם כי גם מי שעסק בתלמוד, הקב"ה שואל אותו: צפית במרכבה וכו' כיסא כבודי איך הוא עומד? היינו שתובעים מכל אחד לדעת לפי דרגתו, ומי שהיה מוכשר לעסוק גם בחלקי התורה הללו, יש עליו תביעה למה לא עסק בהם, ומדוע לא ניצל כל כוחותיו.

אם הוא אנוס לא תהיה עליו תביעה, אבל אם היה יכול להתאמץ יותר והיו לו האפשרויות לזה, והוא לא הבין ולא ידע שכך תובעים ממנו, מחוסר שימת לב ומחוסר חשבון הנפש, או שהיה יכול להתייעץ, עד כדי כך ששייך שיגיע למדרגה לידע מהו כיסא הכבוד, אם הוא במדרגה שיכול להתעמק להבין את הנמשל בזה, גם זה יתבעו ממנו ביום הדין.

אהבת השם

ונתבונן אם כן מה עלינו לעשות, הרי העבודה היא קשה מאד, וכיצד אפשר לשוב בתשובה שלמה. אבל באמת כתוב (דברים ל) לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד וגו', ופסוק זה מדבר על מצות התשובה כמו שכתב הרמב"ם. **עבודת התשובה איננה עבודה קשה, וכל אחד בטבעו יש לו את האפשרויות לזה, כפי שיבואר.**

הנה יש כמה מצוות של אהבה. מצות אהבת השם (דברים ו, ה) "ואהבת את השם אלוהיך", ומצות אהבת הבריות (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", וכן אהבת חסד (מכה ו, ח) "מה השם דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד", ועל אהבת חסד כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, יג) שהיא מן החמורות ומן העיקרים הנדרשים מן האדם.

ויש להבין כיצד שייך לצוות על אהבה, הרי אהבה היא דבר טבעי, ולא שייך לאהוב את מה שאינו אוהב, או את מי שאינו מכיר.

אדם מאמין ויודע שיש מציאות השם, אבל הוא לא רואה זאת בחוש, וכיצד יגיע לאהבה? אבל האמת היא שאהבת השם קיימת בטבע האדם,

שהנשמה היא חלק אלוהי ממעל, קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא, הנשמה היא רוחנית, ויש בה אהבה טבעית להקב"ה.

כמו שיש אהבה טבעית בין אב לבן, אפילו אם אינם מכירים, ולא ראו זה את זה מעולם, כגון אם נסע האב למדינה רחוקה, ומעולם לא פגש את בנו, וגם הבן לא ראה את אביו, ואינו מכירו, ואפילו לא ראה את תמונתו, וכי לא תהיה אהבה ביניהם, בודאי שהם אוהבים ומצפים לפגוש זה את זה, ולכל הפחות לכתוב מכתב זה לזה, או לשוחח באופן אחר, כי כן הוא הטבע שיש ביניהם אהבה טבעית.

כך גם אהבת השם, וכל המצוות של אהבה, אם יש מצוה, סימן שהאהבה קיימת בטבע, ומצד הטבע הישר, לולי היצר הרע, יש אהבה.

אדם הראשון קודם החטא, שהיה בלי יצר הרע, היו לו כל האהבות, אהבת השם ואהבת הבריות בשלמות, בלי נגיעות, ומה שהרג קין את הבל היה אחרי החטא של עץ הדעת, שכבר נכנס היצר הרע באדם, ואף שהם נולדו לפני החטא, מכל מקום אחר החטא נכנס היצר הרע בכל הברואים, וכבר היו נגיעות של קנאה ושנאה, עד כדי כך שקין הרג את הבל אחיו, אבל מצד הטבע הישר לולי הנגיעות, האהבה קיימת בטבע.

ואמנם לאהבת השם לא מספיק מה שאין נגיעות, אלא צריך גם להכיר ולהאמין שהכל בידי שמים, כמו שפירש רש"י על הפסוק ואהבת וגו' והיו הדברים האלה וגו' שמתוך כך אתה מכיר ומדבק בדרכיו, היינו שצריך להכיר את הקב"ה, שהוא נותן לאדם את כל החיים, וכל מה שיש לאדם הוא ממנו ית', וההתבוננות בזה מביאה לאהבה.

משל למה הדבר דומה לעני ואביון חסר כל, שיש אחד שתומך בו ושולח לו מתנות, והוא אינו מכיר את האדם התומך בו, רק ידוע לו שיש אדם כזה, ודאי שהוא אוהב אותו, ומכיר לו טובה, ויחפש דרכים כיצד להודות לו, אם אפשר על ידי שלוחים, או באופן אחר.

כך גם אהבת השם, אם אדם מכיר ויודע שהכל בידי שמים, כמו שכתוב "השם אלוהינו השם אחד", ממילא זה מביא לאהבת השם, שכן הוא הטבע שאדם אוהב את מיטיבו, ומכיר לו טובה על כך.

וזהו שער הבחינה ושער עבודת האלוקים בחובות הלבבות, להכיר את החסדים שהקב"ה עושה עימו בכל עת ובכל שעה, וממילא זה מחייב ומביא לעבודת האלוקים, כך הוא הטבע הישר והאמיתי, אלא שיש יצר הרע שמפריע, וצריך לדעת כיצד להתגבר עליו, כמו שהאריך החובות הלבבות שם בכל המשא ומתן של הנפש עם השכל בזה.

אהבת תורה

וכך גם אהבת תורה קיימת בטבע האדם, שהרי יש תענוג ומתיקות בדברי תורה, ועיקר מצות תלמוד תורה היא ללמוד מתוך הנאה ומתיקות כמו שכתב האגלי טל בהקדמתו, ועל זה מבקשים בברכות התורה "והערב נא" שנרגיש את הערבות והמתיקות בתורה.

וזה גם מושך ומעניין מאד, כמו שכתב רש"י על הפסוק (דברים ו, ו) והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום וגו', לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה. דיוטגמא – מצות המלך הבאה במכתב, ע"כ. והיינו כמו כשהמלך מוציא חוק חדש, שכולם מתעניינים ורוצים לדעת מה כתוב בחוק, אפילו אלו שאין זה נוגע להם, הטבע הוא שיש סקרנות, ומתעניינים בפרטי החוק.

כך גם בתורה יש סקרנות, לידע מה הם חוקי התורה, יש שולחן ערוך גדול של הלכות הנוגעות למעשה לכל אחד ואחד, וזה מושך גם מצד יופי חכמת התורה, כשלומדים גמרא ויש קושיא, דבר תמוה מאד, מעניין לדעת מהו הסוד, מה התירוץ על זה, וכשמבינים את התירוץ, סברא חדשה או חשבון יפה, שלא עלו במחשבה קודם, כמה גדולה ההנאה בזה! האם זה קשה? וכי אהבת התורה איננה אהבה טבעית?!

קדושת התורה

וכשעוסקים בתורה מתוך אהבה, מתקדשים בקדושת התורה, וזה משפיע על כל מהות האדם, ומוסיף גם אהבת השם.

כבר סיפרתי העובדא באחד שרצה לקבל אהבת השם, ויעצו לו שילמד ספר שב שמעתתא, ועשה כן, והתחיל ללמוד שב שמעתתא, והרגיש שזה משפיע עליו, שהאמונה מתחזקת אצלו, והוא מרגיש יותר קרבת אלוקים,

ולכאורה מה הקשר בין הדברים, הלא ספר שב שמעתתא עוסק בענייני רוב וחזקה, נאמנות ועד אחד, ומה זה שייך לאהבת השם?

אבל הענין הוא מפני שזה תורת השם, ולימוד תורת השם משפיע אהבת השם, במיוחד ספר כמו השמעתתא שהוא ספר עמוק מאד, שצריכים לזה יותר ריכוז המחשבה, וככל שאדם שקוע ומרוכז יותר בדברי תורה, זה משפיע עליו קדושה, והמוח והלב מתקדשים בזה.

מה הם המוח והלב? ידוע מהזהר הק' שגוף האדם מכוון בצורתו כנגד בית המקדש, ובנפש החיים שער א' כתב שהלב מכוון כנגד בית קדשי הקדשים, ולכאורה אם כן, המוח שנמצא בקצה גוף האדם, מכוון כנגד ארון הקודש שהיה בקצה בית המקדש בצדו המערבי [ויעיון מלבי"ם בפרשת תרומה שכתב "ובמחיצה השלישית היו הארון והלוחות והספר תורה שהוא דומה עם המוח ששם משכן הנפש המשכלת"].

וכתב הנפש החיים שם כי אם בלב האדם יש מחשבה של מידה רעה כגון כעס בלב, או שאר ההורוים אסורים, הרי הוא מכניס טומאה בבית קדשי הקדשים. וכך גם להיפך, כשהמוח והלב דבוקים בתורה, הרי הוא מתקדש בזה, ומוסיף עוד קדושה ועוד קדושה, ונמשך למקור הקדושה, אל המלך הקדוש, וזה משפיע עליו אהבת השם.

אהבת הבריות

וכן מצות ואהבת לרעך כמוך היא בטבע האדם, אהבת הבריות קיימת בטבעו של כל אחד ואחד, כפי שרואים ילדים קטנים שאוהבים זה את זה, אם לא מתעורר ביניהם איזה סכסוך על צעצועים וכדומה, הטבע הוא שיש אהבה ביניהם, ובעיני ראיתי פעם ילד קטן שקיבל כוונה, וילד אחר ראה זאת והתחיל לבכות, וזהו אהבת הבריות הטבעית הקיימת בכל אחד ואחד. ואפילו גויים, בזמן שאין להם נגיעות, מתעוררת בהם אהבת הבריות, זכורני שהגויים ברוסיה, כשהיו שותים לשכרה, היו מחלקים מתנות זה לזה, ואוהבים איש את רעהו, כי מתוך שמחת השתייה שוכחים לרגע מכל הדאגות והנגיעות, וכשאין נגיעות יש אהבת הבריות.

אם אדם שמח בחלקו, כמו שאמרו (אבות ד, א) איזהו עשיר השמח בחלקו, אז אין לו נגיעות, מפני שהוא מרוצה ממה שיש לו, ואינו דואג, ואמנם בדרך הטבע אם יש לאדם מנה הוא רוצה מאתיים (קהלת רבה ג, א), וככל שיש לו יותר גשמיות הוא מרגיש יותר שחסר לו, ומצטער על מה שחסר לו, ואינו שמח בחלקו [נאילו בתורה אין הדבר כן, אלא להיפך, ככל שאדם לומד יותר תורה הוא שמח יותר, ויחד עם זה הוא רוצה ומשתדל ללמוד עוד, הכל מתוך שמחה ובלי צער] ואם אדם שמח בחלקו ואין לו נגיעות, ממילא מתעוררת אהבת הבריות הטבעית.

אהבת חסד

וכן אהבת חסד קיימת בטבע האדם, כמו שאמרו (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, 'רחמנים' היינו שאם יש מי שמצטער מרחמים עליו, 'וגומלי חסדים' היינו אפילו אם אין מי שמצטער, יש טבע של אהבת חסד, שמחפשים עם מי לעשות חסד, כמו אברהם אבינו שישב פתח האוהל כחוס היום וציפה לאורחים, למרות שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה וכולם היו ספונים בבתיים ולא היה מי שזקוק לאירוח, אף על פי כן אברהם אבינו חיכה אולי בכל זאת יבואו אורחים, כי חסרה לו ההנאה של עשיית חסד.

והטבע הזה קיים בכלל ישראל, כפי שמזכירים בתפילת שמונה עשרה "כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד וכו' ורחמים", היינו שהקב"ה הטביע בנו טבע של אהבת חסד ורחמים, אלא שיש חשבונות ונגיעות של יצר הרע המפריעים להוציא לפועל את הטבע, והמצוה היא לסלק את כל החשבונות ולהוציא לפועל את האהבה הטבעית.

נמצא שכל עבודת התשובה, שעניינה הוא לשוב ולהתקרב להקב"ה, קיימת כבר בטבע האדם, וכל אחד ואחד מצד טבעו הישר והאמיתי, אם רק יסלק את הנגיעות, יוכל לשוב בתשובה שלמה.

זכירת האמונה

היה אצלי תלמיד צעיר שביקש חיזוק, והשאלתי לו את הספר "דברי אמת", מהגאון רבי אלכסנדר משה לפידות זצ"ל, שהיה תלמיד של רבי ישראל סלנטר ומגאוני הדור באותו הזמן, והוא צוואה שכתב לבניו בהיותו

בן שמונים שנה, ומסרה לאיש סוד שיפרסם אותה בעילום שם, וכתובים בה הרבה מהנהגותיו בתורה ובמידות טובות, דברי חיזוק המשפיעים מאד! וסיפר לי אותו תלמיד שקיבל מזה תועלת רבה.

ויש עוד הרבה ספרי מוסר שמשפיעים מאד, כל אחד לפי טבעו מה שמשפיע עליו, לא לשכוח מה חובתו בעולמו, כי בדרך הטבע אפילו דברים שהיו ידועים לאדם כבר, במשך הזמן נשכחים ממנו.

וכבר כתב המסילת ישרים בהקדמתו כי הקורא לא ימצא בספרו הרבה חידושים, רק דברים ידועים שהשכחה מצויה בהם. ובאמת יש שם הרבה חידושים עמוקים מאד, אבל גם מי שיודע אותם, אם לא יחזור עליהם סופו לשכוח, כי זהו טבע האדם, יש יצר הרע חזק מאד שמשכיח את האמונה, כמו שכתוב (דברים ח) פן תאכל ושבעת וגו' ושכחת את השם אלוקיך. יש גוף ונשמה, והגוף מושך נגד הנשמה, ומשכיח את האמונה.

לכן צריך כל הזמן להזכיר לעצמו, כמו שכתב בשערי תשובה (ג, כז) שזה מן האזהרות התלויות בלב "לזכור את השם יתברך בכל עת".

וזהו גם מה שכתב הרמ"א באורח חיים סימן א' (והוא מדברי הרמב"ם במורה נבוכים) שויתי השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים, והאריך שם שצריך לזכור כל הזמן שעין רואה ואוזן שומעת וכל מעשך בספר נכתבים (אבות ב, א), וכשיזכור זאת תמיד, כל הנהגתו תהיה הנהגה אחרת לגמרי.

אבל כיצד אפשר לזכור, הרי בדרך הטבע שוכחים, **העצה היא קביעות לימוד המוסר, מי שלומד מוסר בקביעות כל יום, באיזה ספר מוסר שירצה, מה שהוא מרגיש שמשפיע עליו ומעורר אותו, זה מזכיר לו שלא לשכוח מה חובתו בעולמו. אך לא ללמוד רק באופן כללי על כוחות הנפש, כיצד היצר הרע משפיע וכדומה, כי בינתיים הזמן עובר והיצר הרע שולט עליו, אלא ללמוד בעיקר מה שנוגע למעשה, לידע את העבודה המוטלת עליו כעת, וכיצד להתחזק למעשה באהבה וביראה.**

שתמליכוני עליכם

וזהו עבודת המלכויות בראש השנה, אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם (ר"ה לד, ב), ולכאורה וכי הקב"ה צריך להמלכתנו, הרי הוא מלך העולם, ומלכותו בכל משלה, השם מלך השם מלך השם ימלוך לעולם ועד, ומה הוא צריך שנמליך אותו! אמנם הענין הוא **שתמליכוני "עליכם", שאנחנו נרגיש את המלכות, ונתנהג בהתאם לזה כפי שנדרש מעבדי המלך, ולא נהיה ח"ו מורדים במלכותו ית'.**

מהו מלך? אנו מוצאים שבני ישראל ביקשו משמואל הנביא שייתן להם מלך, ומדוע ביקשו זאת? כי מלך הוא הדואג לכל צרכי העם, וכגון כשיוצאים למלחמה, המלך יודע ומבין כיצד לנהל את המלחמה, וכן ענייני כלכלת המדינה, המלך מנהל אותם על הצד הטוב ביותר, וקובע חוקים לטובת כל בני המדינה, והעם אוהבים את המלך, ונותנים לו את כל הכוחות, ומשלמים לו מיסים, כדי שיוכל להנהיגם, כי זוהי טובתם, שהמלך הוא בחיר העם, המובחר שבעם, שהוא המוכשר יותר מכולם לנהל את המדינה לטובת העם, והעם רוצים אותו ועוזרים לו.

ואם אחד מבני המדינה מתנהג שלא כרצון המלך, הרי הוא מפריע לכל הנהגה ומורד במלכות, כגון מי שאינו משלם את המיסים המוטלים עליו, או פקיד שאינו ממלא את תפקידו, על ידי זה יחסר בכל צרכי המדינה, והוא גם מורד במלכות, שמבזה את המלך במעשיו.

וזהו שאומר לנו הקב"ה **"שתמליכוני עליכם"**, תבינו שאני הוא המלך הדואג לכל צרכיכם, ואתם אל תמרדו בי, אלא תקבלו עול מצוותי, ותדעו

שכל זה הוא לטובתכם, כל עסק התורה והמצוות הוא לטובת האדם, וגם תפילה היא לטובת האדם, שהאדם מתרומם ומתקדש בזה, והקב"ה רוצה שנהיה קדושים, כמו שנאמר (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדושים וגו' אני השם מקדשכם, תשתדלו להיות קדושים ואתן לכם סייעתא דשמיא לזה, כי זוהי טובתכם, הטובה הנצחית. מלך בשר ודם דואג רק לחיי שעה, ואילו הקב"ה מלך מלכי המלכים נותן לנו חיי עולם!

נטע בתוכנו

"חיי עולם נטע בתוכנו", היינו כמו נטיעה הצומחת מאליה ועושה פירות, כך גם אנו כלל ישראל, יש בנו הטבע המצמיח פירות תורה ומעשים טובים, והוא כמו נטיעה הנטועה בתוכנו, רק צריכים להשקות את הנטיעה ולטפל בה, וכבר אמרו (ב"ק יז, א) אין מים אלא תורה, והמים האלו משקים את הנטיעה שבתוכנו, וזה מצמיח את כל הפירות ואת כל הכוחות לעשות מה שצריכים לעשות, רק צריכים להשקות! יותר תורה, ויותר מידות טובות, וככל שמוסיפים מעשים, גם הטבע מתחזק בזה, ומקבלים יותר אהבת תורה ויותר אהבת הבריות.

יש כאלו שהם בעלי מידות טובות מאד, אבל מתביישים להוציא לפועל את מידותיהם הטובות, יש להם טבע של אהבת חסד והם מתביישים לעשות חסד. יש טבע של בושה, אבל צריכים לדעת מתי להתבייש, זוהי לא בושה דקדושה, אלא בושה של "לא הביישן למד" (אבות ב, ה), וצריכים להתגבר על הבושה, ובמשך הזמן מתרגלים ולומדים, פעם אחת מתביישים קצת ואחר כך הבושה נשברת. כך גם בתורה ובכל הדברים.

קביעות בספרי מוסר

כל הדרכים והעצות כתובים בספרי המוסר, רק צריכים ללמוד אותם, ולחזור עליהם, כדי שלא לשכוח.

גדולי ישראל בחודש אלול עסקו הרבה בספרי מוסר, ובישיבות הוסיפו באלול עוד רבע שעה ללימוד המוסר לפני תפילת מנחה, מלבד הסדר הקבוע לזה לפני מעריב, ובחיי אדם הלכות יום כיפור האריך בדברי חיזוק והתעוררות לתשובה, וכן בסידור הגר"א בשיח יצחק מביא הרבה דברים נפלאים, דברי חיזוק והכנה לראש השנה, מה לחשוב וכיצד להתחזק, והעיקר לקיים למעשה את מה שלומדים.

יש תשובה מיראה ויש תשובה מאהבה, ובנפש החיים (שער ד' פרק ל"א) כתב "כי עיקר התשובה שלמה האמתית שהיא מאהבה הוא רק על ידי עסק התורה כראוי", אם לומדים תורה מאהבה זה מביא לתשובה מאהבה, ברוך השם אנו עוסקים בתורה מאהבה, אך צריכים יחד עם זה שתהיה גם יראה, לזכור שיש גיהנום ולפחד מדיני שמים, והיראה והאהבה משלימים זה את זה, והדרך להתחזק למעשה באהבה וביראה היא על ידי עסק קבוע בספרי היראה והמוסר.

אלו הם דברים שכל אחד יכול לעשותם. **נותנו לנו כמה ימים עד ראש השנה, ואפשר להתקדם הרבה, אמנם אי אפשר יותר מדי בבת אחת, אבל אם הולכים ומתקדמים בדרך הנכונה, זה נחשב על שם סופו, בן סורר ומורה נענש על שם סופו, ומידה טובה מרובה, כשאדם מקבל על עצמו לשמוע דברי מוסר ולקיימם, הרי הוא כבר מעכשיו בעל תשובה גמור כמו שמבואר בשערי תשובה בדרך השלישית (ב, י).**

אם עוסקים בדרכי התשובה, וממשיכים ברציפות בלי הפסק, זוהי דרך בטוחה לזכות לתשובה גמורה ולכתיבה וחתומה טובה!

לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי **שלמה נח קרול** זצ"ל - רבה של חמד וראש ישיבת חמדת שמואל בן הגאון הצדיק רבי **מרדכי שמואל** זצ"ל רבה של כפר חסידים
מתלמידיה הראשונים של ישיבת פוניבז', הניח את אבן היסוד להצלת ילדי ישראל בארץ הקודש,
התנשא כארי ולחם מלחמות השם בגבורה ובחרוף נפש, ורבים השיב מעוון נלב"ע צום גדליה תשנ"ט

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת **רחל זלזניק** ע"ה
בת הג"ר **יעקב משה קורלנדסקי** זצ"ל נלב"ע א' דראש השנה תשס"ו

"ימים נוראים" במשנת מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

גליון נוסף מדברי מרן ראש הישיבה דפונינז' הגאון רבי גרשון אלדשטיין שליט"א – ערב ר"ה תשע"ז

הנה מפעם לפעם אומר מרן רבינו שליט"א דברי חיזוק, וזאתה השנה נשבעו שלפני ראש השנה, אמר רבינו: "עבשיו זה כבר ליל חמישי, עד ראש השנה יש בדיוק שבוע ימים, כתוב שבדי לזכות בדין לכתיבה וחיטמה טובה, ההתנהגות של כל יום נותנת זכויות ליום הזה לכל השנה, שבוע שלם זה מתקן את כל השבועות של כל השנה, זה תשובה על העבר וזה גם זכויות על העתיד.

מה הרברים המעשיים הטובים שצריך לעשות, מה הרברים שלא צריך ולא בדאי לעשות, מה הם העיקר?

דבר ידוע שהדבר הגדול ביותר לעשות זה עסק התורה, לעסוק בתורה, ללמוד, תורה זה יותר מכל המצוות, כמובן צריך לקיים את התרי"ג מצוות, כל מצוה זה גם כן נותן קדושה, עולם הזה ועולם הבא, אבל מה שהתורה נותנת ומשפיעה על האדם, השכר של התורה והקדושה של התורה, זה אין לשער, זה יותר מכל המצוות.

זה הדרך, עבשיו לפני ראש השנה זה העיקר, כשרוצים לזכות בדין, צריך לחזור בתשובה, והדרך לתשובה זה על ידי מה שיותר דבקות בתורה, יותר רציפות בתורה, כמובן כל אחר לפי כוחו, אדם מוגבל בכוחות, אבל כמה כוחות שיש לו, לפי הכוחות שלו להיות דבוק בתורה. ויחי לזון שנתחזק כולנו בדבקות בחורא אשר זה הזכות הגדולה ביותר כדברי רבינו שליט"א. המו"ל

מוסר ודעת – הימים הנוראים

לקט בעניני הימים הנוראים - מלכויות, זכרונות, שופרות, תשובה, יום הכיפורים

מלכויות

אמרו חז"ל 'אמרו לפני בראש השנה מלכויות כדי שתמליכוני עליכם', אומרים עשרה פסוקי מלכויות כדי להמליך את הקב"ה עלינו, וצ"ב, שהרי הקב"ה הוא מלך העולם, וכי הוא צריך להמלכתנו?

אמנם הביאור הוא כי הנה אין דומה ענין המלך ועבדיו לענין האדון ועבדו, והאדון ועבדו הם תלויים זה בזה, ומי שאין לו עבד אינו נקרא אדון, והאדון צריך את העבד כמו שהעבד צריך את האדון. כי האדון דואג לעצמו וצריך את העבד שיעזור לו וישמש אותו, והעבד גם הוא צריך את האדון ומוכרח לשמש אותו כדי שיתן לו לאכול ולא יענישנו, אך עבודת העבד אינה מאהבת האדון אלא על מנת לקבל פרס, כי הוא ידוע שאם לא יעבוד לא יקבל מזונות, והאדון יכול להעניש אותו ולהכות אותו, וזה ענין עבד ואדון.

אבל מלך עיקר דאגתו אינה לעצמו כי אם לטובת המדינה, שהעם סומכים עליו שמנהיג אותם, ומאמינים בו, והוא דואג לטובת כל אחד ואחד שירגיש בטוב ויהיה לו די מחסורו, ואף אם הוא מעניש, לא באים אליו בטרונא, כי כולם יודעים שהוא צודק, ועונשיו באו בחשבון מדוקדק מתוך שיקול הדעת, והמלך עצמו מצטער על שצריך להעניש, והמלך אהוב על העם ואוהב את העם.

והנה למלך יש עבדים ויש את שאר העם, ומי יותר חשוב, עבדי המלך או העם? ואי עבדי המלך שזוכים לשרתו ולשמשו, ונמצאים תמיד עמו וקרובים אליו, והם גם חלק מהעם שהמלך אוהב אותם ורוצה את טובתם, הנה עבדות זאת היא עבדות מכובדת מאד שזוכים לשמש את המלך, ואין זה כמו עבד שעובד את אדונו מתוך הכרח, אלא עבד המלך שמח לשמש את מלכו אהובו, ולהיות קרוב אליו.

וכאשר אנחנו אומרים מלכויות, הכוונה בזה שהקב"ה מלבד שהוא אדון הכל הרי הוא גם מלך שדואג לטובת העם, ויש דרגה יותר גבוהה מהעם והוא מי שזוכה להיות עבד המלך, וכנאמר על אברהם אבינו 'אברהם עבדי' ועל משה רבינו 'משה עבדי' ועל דוד המלך 'דוד עבדי', שהם זכו לדרגה זו ולהיקרא בתואר עבדי המלך.

זה הוא ענין תפילת מלכויות בראש השנה, להרגיש שאנחנו עבדי המלך, שאז העבודה היא מאהבה ולא מיראה, כי המלך אוהב את תניינו ודואג להם ולא לעצמו, ודאגתו לעמו היא הרבה יותר ממלך בשר ודם שדואג לפרנסת וצרכי העם, אבל הקב"ה מלך העולם מלבד מה שהוא בנותן מזון ומכלכל חיים בחסד, הרי הוא נותן את החיים עצמם ומחיה את האדם בכל רגע ורגע, וכמו שאמרו על כל נשימה ונשימה תהלה קה, ותפילת מלכויות בר"ה היא להגיע להרגשה כזאת של מלכות.

לכן עיקר הבקשות בתפילות ראש השנה הם על מלכות שמים, שכולם יהיו משועבדים למלכות שמים, 'ובכן תן פחדך השם אלוקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת ויראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים', כי במדינה שיש בה אנשים המורדים במלך, הרי זה פגיעה וחסרון בכבוד המלך, והעם האוהבים את המלך, כולם רוצים את כבודו, ומבקשים שכל בני המדינה יכבדוהו ולא ימרדו בו, זהו ענין אמרו לפני מלכויות בראש השנה.

זכרונות

'אמר הקב"ה אמרו לפני וכו' זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה', וצ"ב מהו 'שיעלה זכרונכם לפני לטובה', הלא אם אנו צדיקים יזכור הקב"ה מעצמו את זכויותינו, ומדוע צריכים להזכיר פסוקי הזכרונות, ואם אנו רשעים הרי אנו חייבים לחזור בתשובה, ומה יועיל שנאמר עשרה פסוקי זכרונות, וכי באמירת הפסוקים לבד יעלה זכרוננו לפני לטובה?

ויש לפרש הענין בזה, משום שפסוקי זכרונות נאמרים בברכה אשר בסופה מזכירים את עקדת יצחק, ועל ידי אמירת הברכה והפסוקים ניזכר גם אנו בעקדה ובמסירות נפשו של יצחק, אשר מכה זה קבלו כלל ישראל בכל הדורות את הכח של מסירות נפש בשעת גזירות השמד, וגם כשאין גזירות שייך מסירות נפש להתגבר על הקשיים בעבודת השי"ת, וזוהי מסירות נפש שאינה פעם אחת בלבד, אלא תמיד הנפש מסורה ויש רצון חזק מאד לעשות רצונו ית'.

וזה הפירוש אמרו לפני זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, היינו שנאמר את הפסוקים ונהיה גם אנו בדרגתו של יצחק, עם הכח של מסירות נפש להתגבר על הקשיים, כי יש קשיים לקיים את כל גזירות המלך ומצוותיו, וצריכים את המסירות נפש כדי שנוכל להתגבר על הקשיים ולקבל עול מלכותו ית', ועל ידי זה זוכים בזכויות שיעלה זכרוננו לפני לטובה.

שופרות

אמרו חז"ל 'ובמה? בשופר', היינו שהשופר הוא שמביא לקיום המלכויות והזכרונות כראוי, כי היצר הרע מונע את כל המעשים הטובים וגורם לקשיים בעבודת השם, וכששומעים את תרועת השופר זה מביא לידי חרדה ואימת הדין, וניגשים ליום הדין עם הפחד שיש משפט, ומי ידוע מה יעלה בדינו, האם יש לו זכויות כראוי או לא.

וצריך להרגיש את עצמו שהוא עני בזכויות, כמו שאמרו בגמרא 'כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה' ופירש"י 'שישראל עושין עצמן רשין בראש השנה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנאמר תחנונים

"ימים נוראים" במשנת מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

גליון נוסף מדברי מרן ראש הישיבה דפונינ'ז' הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א – ערב ר"ה תשע"ז

נגמר היום כיפור, למרות שהם רעבים, אבל היום כיפור חשוב להם יותר, יש כאלה ואלה.

מה זה המעלה של יום כיפור? יום כיפור זה יום של כפרת החטא, הבית הלוי אומר בדרשות, יש החטא, החטא זה שמגיע עונש בדיני שמים, יש כפרה אז לא מגיע עונש, הוא כבר נפטר מן העונש, כמו שהוא לא חטא. אבל אף על פי כן עדיין יש רושם שהחטא עשה בנפש, החטא משפיע על האדם, מחזק את היצר הרע, מחזק את השאיפות של חטא, אפילו שהוא מתחרט על החטא, אבל עדיין לא נעקר, היצר הרע קיים עדיין, וכל פעם הוא יתגבר על היצר הרע, השאיפה לחטא קיימת, הגוף אוהב את החטא, והוא צריך להתגבר עם השכל, עם היראת שמים, אבל עדיין בגוף קיימת השאיפה לזה.

מאיפה באה השאיפה? על ידי החטא, עבר ושנה הותרה לו, היצר הרע מתגבר, יש כמה דברים, רוח הטומאה, זה מוסיף טומאה, אז נעשה פגם בנפש, שהנפש נמשכת לחטא, אפילו שהמעשה זה כמו שלא עשה את המעשה, הכפרה על המעשה כמו שלא חטא, אבל השאיפה לחטא מה שחסר בנפש, שהנפש היא נפש כזאת שרוצה את החטא, יש תאוות החטא, התאוה ישנה כבר, אז זה יום כיפור משנה את השאיפות של הנפש, השאיפות הם שאיפות טובות כבר, הוא לא שואף לעבירה, הוא שואף למצוות, זה הכוח של יום כיפור, ביום כיפור יש כוח קדושת היום שאדם מקבל שאיפות של קדושה, שאיפות של מצוות, של תורה.

בלי יום כיפור גם כן תורה תבלין, ככה אומר הבית הלוי, תבלין זה משנה את הטעם, יש תשובה או נחשב כמו שלא חטא, אבל עדיין קיימת בנפש האדם היצר הרע והרצון כן לעשות, ליהנות מההנאות האסורות שזה בטלה או כל הדברים האלה שזה חטא, השאיפה קיימת, אז זה תורה תבלין, אז כמו שתורה תבלין, זה יום כיפור, זה מטהר.

ובאמת זה הלשון שכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, לטהרו, יכפר ולטהר, מה זה לטהר גם כן, יכפר, מה זה גם לטהר? יש גם טהרה, כפרה זה כפרה על המעשה עצמו כמו שלא עשה את המעשה, ולטהר זה על הנפש, על השאיפות.

ובטהרה יש הרבה דרגות, אז ככה גם ביום כיפור, הטהרה, שזה מטהר, יש הרבה דרגות, וזה הכל תלוי לפי השאיפות, לפי המעשים, לפי המחשבות.

לכן למעשה עיקר התועלת מיום כיפור צריכה להיות, לצאת מיום כיפור עם השאיפות של קדושה, כי כל אדם יש בו קדושת ישראל, אביכם שבשמים מטהר אתכם, מן השמים נותנים טהרה, הבא לטהר מסייעים אותו, מוסיפים לו יותר טהרה.

השאיפות האלה צריכים שיהיו קיימות, יש כאלה שאחרי יום כיפור מרגישים הרגשה של טהרה, וצריך שימשכו הלאה השאיפות האלה, ההרגשות האלה, הטעם של טהרה, וכמובן זה רק על ידי שממשיכים עם המעשים ועם המחשבות האלה.

ידבר רש', והיינו להרגיש שאין לו זכויות, וצריך להוסיף זכויות ולעשות יותר מצוות ומעשים טובים, וכששומעים את תרועת השופר, מתעוררים להרגיש את אימת הדין, וממילא משתדלים להרבות בזכויות כדי לזכות בדין.

אם ניגשים ליום הדין מתוך חרדה ופחד, אז התפלה היא אחרת והתורה היא אחרת, וגם ההנהגה בין אדם לחברו היא עם מידות טובות יותר, וכל מה שעושים זוכרים את השכינה השם לנגדי תמיד, כי בלא חרדה עלולים לשכוח, אבל כשיש פחד ויודעים שיש דין זוכרים, ואז יש כח של מסירות נפש, ומקיימים כראוי את התמליכוני עליכם, וזוכים לכתיבה וחתימה טובה.

תשובה

יש דבר הנוגע למעשה, יש מצות תשובה, חייבים בזה ומוכרחים, איך עושים תשובה?

רבי ישראל סלנטר אומר, כשאדם רוצה להתחזק, ויש קשיים וניסיונות, יש שני דרכים, שצריכים את שניהם, קודם 'להקטין' הניסיון, היינו להבין שזה לא כל כך קשה ונורא, אין ממה לפחד, זה קשה רק בהתחלה, אחר כך כשמתרגלים זה כבר לא קשה, זה עצה אחת. והדרך השני הוא 'להגדיל היראה', להוסיף יראת שמים, ביראת שמים יש הרבה דרגות, כל יום אפשר וצריך להוסיף יראת שמים, כמו שכתוב ברבינו יונה.

איך מוסיפים יראת שמים? על ידי ספרי מוסר, ללמוד מה זה יראת שמים, למה לפחד, וכך מקבלים יראת שמים.

הנה אדם שרוצה לחנך את עצמו, הוא יכול לקבל כוחות שהטבע ישתנה ולא יהיה לו קשה. למשל, לשון הרע זה מושך מאד, דברים בטלים זה גם כן מושך, אבל לשון הרע מושך יותר, לספר לשון הרע יש בזה הנאה גדולה, זה יצר הרע שנהנים מזה מאד וזה מעניין ומושך לספר ולשמע ולהאמין. אבל אם מתרגלים ולומדים כל יום שורה אחת בחפץ חיים הלכות לשון הרע, ושורה אחת בשמירת הלשון, במשך הזמן אבנים שחקו מים, טיפה-טיפה עושה חור באבנים, לב האבן זה לא יותר מאבן, כל יום טיפה-טיפה ששומעים על איסור לשון הרע, זה משפיע, וכך מתרגלים עד שנהיה קשה לשמוע, וקשה לדבר לשה"ר. כשמתרגלים מרגישים מיד שזה לשון הרע, מרגישים שזה דוחה, ואז קשה לדבר לשון הרע.

וכך גם ביראת שמים, אם עוסקים בספרי יראה אז מקבלים ירא"ש.

וכתוב ברבינו יונה, שמי שמקבל על עצמו דבר כזה, כבר מיד נעשה בעל תשובה גמור, כיון שבסוף הרי יגיע לידי כך, לכן מעתה שהוא כבר עוסק בזה, מקבל שכר על כל העתיד.

יום הכיפורים

אנחנו עומדים עכשיו לפני יום כיפור, יש כאלה שביום כיפור בזמן של נעילה מחכים כבר שייגמר הצום, אבל יש כאלה שקשה להם למה כבר

צעני המנהגים שציינו רחמים כלמירת סליחות ותקיעת שופר ולמירת 'לדוד וגו' – אמר מרן רבינו שליט"א וציינה צלול תשע"ז:

"כדי שהאדם באמת יתעורר בחודש אלול להתחזק בפנימיותו, תיקנו מנהגים מיוחדים לחודש אלול.

יש מקומות שאומרים סליחות כבר מתחילת החודש, הענין בזה הוא כדי להתעורר לפשפש במעשיו ולחזור בתשובה.

ויש מקומות שאין אומרים סליחות מתחילת החודש, אבל תוקעים בשופר, וגם זה כדי להתעורר, כמו שכתוב בפסוק 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו'. קול השופר מחירד ומעורר שיש סכנה. אבל אנחנו לא מתעוררים, אלא רגילים שזהו המנהג לתקוע בשופר, ורק חושבים על התקיעה, אם היא תקיעה יפה או שאינה יפה כל כך... המטרה של התקיעות היא להתעורר ולחשוב חשבוננו של עולם, היכן אני אוהו, ובאיזו מדרגה אני נמצא.

גם בכל יום לאחר התפילה מוסיפים ואומרים מזמור 'לדוד השם אורי וישעי', והוא פרק מלא בבקשת רחמים על רוחניות, כגון אחת שאלתי מאת השם אותה אבקש שבתי בבית השם וגו', ועוד יש בו הרבה פסוקים של בקשות ושל חיזוק האמונה."

שנה טובה
כתיבה וחתימה טובה

גליון ק', פ' נצבים
כ"ה אלול ה'תשע"ו
רמת - השרון

משיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

ובחרת בתיים

משיחות מו"ר שליט"א בעשי"ת תשס"ב
(נרשם ע"י הרב יוסף ישראל הלר שליט"א)

כפ' נצבים* - ראה נתתי לפניך היום את-החיים
ואת-הטוב ואת-הרעות ואת-הרע וכו', ובחרת
בתיים (פסוק יט)

בעולם הזה כוחות הטוב והרע מתמודדים על האדם, ואמר קהלת² - "גם את זה לעמת זה עשה האלקים". ולגבי היצר הרע, כמו שיש ליצר דרכי עבודה משלו להילחם עם האדם, כך יש גם כנגד זה לאדם דרכי מלחמה נגדו.

דודי ר' יצחק ברמן זצ"ל אמר לי על הפסוק בפר' בראשית: "לפתח חטאת רובין" מהו הפתח? - הגבול שבו האדם עומד לפני עליה רוחנית שאז היצר נלחם ממש לעצור אותו בפתח שהאדם לא יתעלה ולא יכנס בו, שהרי אחרי שהאדם נכנס בדלת לעולם הטוב נעלה דרגא, היצר כבר לא יכול לסלק אותו כי האדם כבר ממלא כל פינה ופינה במקום של מדרגתו.

וכל מלחמת היצר, זה לפני מצוה. הוא אמר זאת ביחס לשקידה בתורה, שהיא פתח נכבד לעליה כללית גדולה יותר. ועל זה בא הציווי של 'ובחרת בחיים'.

קול דודי דופק

[חלק ב']

משיחות מו"ר שליט"א, מעניני דיומא, נרשם
ע"י הרב ששון כהן שליט"א

"צל שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל הקבוצה ועל גמילות חסדים"³. יש ליישם

את ג' הדברים שעליהם עומד העולם. תורה לעזוב את הכל מסביב ולהרגיש שלומד עם אביי ורבא. עבודה **תפילה**, כוין את לבבך לבוראך כך כתוב בארחות חיים להרא"ש, ושמענו מהמשגיח ר' אבא זצ"ל, שיכוין את לבו - לכוון, פירושו כאן כמו היורה חץ או כדור שעושה מה שצריך כדי שהחץ יעוף אל "הכיוון" המדויק של מטרתו של היורה. ככה יש להוציא את המלים של התפילה בכוון ישר אל הבורא, ללא שום סטיה במחשבות לבו, ויכוון זה לפני התפילה. **גמילות חסדים**, בסור מרע, להתרחק ממחלוקת לשון הרע ודיבורים אסורים, ובעשה טוב, לעזור לאחרים במה שאפשר.

וצריך גם ללמוד מוסר, ללכת לשמוע ממי שיודע לדבר מוסר, או שהוא בעצמו ילמד מוסר. ויקיים בעצמו, ככתוב בס' משלי כ"ח: אשרי אדם מפחד תמיד - בדברי תורה, ובזה ינצל מהמשך הפס' מקשה לבו יפול ברעה. [ועיין עוד בשערי תשובה ש"א בסוף העיקר החמישי].

בגמ' בקידושין מ"ט ע"ב איתא שהמקדש אשה ע"מ שאני צדיק, אע"פ שהוא רשע, מקודשת. והתמיה ידועה הרי לא התודה ולא עבר את תהליך התשובה והכפרה, די ש במס' יומא פ"ו ד' חילוקי כפרה, ואיך כאן מיד מקודשת. וידועה התשובה שכלפי התשובה מי שרוצה לשוב לדרך הישר נחשב צדיק מיד, רק צריך לעבור אח"כ חילוקי כפרה לגבי שימחק לו העוון ויתכפר.

זה מעורר שניתן בקלות להכתב בספר חיים, בספרן של צדיקים גמורים, ע"י שיזדוץ לקבל קבלה חזקה לשוב בתשובה, ולנהוג בדרך הישר. והחיד"א על פרשת נצבים מבאר כן על הפס', כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבבך לעשותו, נכתב "לעשותו" לשון עתיד, שאפי' רק יקבל על עצמו בפיו ולבו לעתיד, הוי תשובה.

'בהיותו קרוב'

בתחילת שלחן ערוך או"ח כתב - יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו וכו' והרמ"א הוסיף שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני אלוהים וכו'. והנה השו"ע נכתב עבור כל

יה"ר מלפני השי"ת

שתהא שנה עתירת זכויות
שנה טובה ומתוקה לכל אהובינו.
באהבה רבה,
יעקב בהגרצ"י אדלשטיין

יהודי ויהודי ולא רק לקדושי עליון, וא"כ צריך כל א' וא' להתחזק ולהיות בדבקות בה' כמו שכתב הרמ"א.

והנה המגיד מן השמים אמר לבית יוסף כפ"א שלא נגלה אליו ביום הקבוע, שהטעם שלא נגלה אליו מפני שבאותו זמן היה הב"י צמא מאד ושתה מים, ובאותו רגע לא היה דבוק בה' כהרגלו בקודש לכוון את הכוונות הגבוהות, וע"כ באותה עת לא נתגלה אליו. ואלו מדרגות גבוהות ונשגבות, אבל כאן השו"ע לא כתב מוסר וענינים גבוהים, אלא כתב הלכה לכל יהודי ויהודי.

בעשי"ת צריך יותר להתחזק בהרגשה זו שאנו לפני מלך, דרשו ה' בהמצאו, ואם לא מתחזקים אז חלילה התביעה גדולה.

משל לאדם שהועמד למשפט, ובכניסת השופט הושיט השופט את ידו לשלום לנאשם, אך הנאשם לא הגיש את ידו, ואח"כ הסביר שבידו היתה קופסת הטבק, ולא רצה שתפול מידו ולא תהיה לו למשיב נפש במשפט, האם אנו לא נראים כך בעשי"ת, שהמלך מושיט לנו את ידו, ובמה אנו מתעסקים.

השופר בא לעורר, אבל שלא יהיה כמו אותו אחד במשל של המגיד מדובנא על בן כפר פרימיטיבי שאירע לו לבקר בעיר, וראה שם שיש שריפה והאש שורפת בתים, ושמע קול חצוצרה באזעקה ושאל מה קול החצוצרה, אמרו לו כדי לכבות השריפה. והוא בן כפר חשב שהחצוצרה שמפעילה קול כזה יש לה כח לכבות שריפות, וחזר בשמחה לכפר הפרימיטיבי, ואמר להם יש עכשיו מכשיר לכיבוי שרפות שראיתי אותו בעיר הגדולה. נתנו לו כסף ואמרו שיקנה הדגם שראה וישמיע את הקולות במכשיר הפלאי. ואכן קנה

^א דברים ל', טו

^ב אבות פ"א, מ"ב

לעילוי נשמת: פואד בן מולי, נאווה בת חנה, נפתלי בן נחמה, נאג'י יצחק בן רבקה, פארי זאדה, נורי בן נדימה, לטיף בן נדימה, אבנר בן רפאל, הילדה בת זראדה, עובדיה בן גורג'יה, ברטיין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אליס, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר ז"ל

בשיחי. ובכן קץ למכתבי אשים, ואברך על המוגמר, שינחם ה' אותנו ואתכם, בתוך שאר אבלי צו"ר, ולא יהי עוד פרץ וצווחה במשפחתינו. התנחמו יקירי התנחמו, לי קשה להתנחם, רק שורת הדין מחייב גם אותי להתנחם, ואני מקבל את התנחומין מצד הדין, אבל אתם יקירי התנחמו כפשוטו וכמשמעו, והי' זה גם לי לעונג.

גוד"א (גיסכם ודודכם אוהבכם) המצפה לרחמי שמים,

צביהודא

מכתב מו"ר שליט"א

בס"ד, אלול תשע"ו

ויאמר יעקב (בן הג"ר צבי יהודה ז"ל), כדי להשלים את המשך השתלשלות הדברים בנפלאות הבו"ת, נספר כאן, לקיים מה שנאמר ולא ראיתי צדיק נעזב (תהלים ל"ז) וכו', שיחו ככל נפלאותיו, אשר היה ככתוב וה' ברך את אחרית איוב (איוב פרק מב), ובחסדי השי"ת זכה אאמו"ר וילדיו, לצאת מגיא צלמות של סטאלין ימ"ש, לארץ ישראל, והתישב במושב רמת השרון (מקודם נקראת "עיר שלום", כשם הקבוצה שקנו את האדמה מהערכי ג'מיל, בראשות המייסד ר' יעקב ב"ר שלום, הסבא של האחים הרבנים ר' ישראל בן שלום ז"ל, ויבדל"ח אחיו ר' יהודה שליט"א).

ואחרי שנים אחדות נשא, בזווג שני, את הצדקת רחל מיכלא בת ה"ר שלמה זלמן, חסיד סדיגורא, גדול בתויר"ש, ונולדו להם בן ובת, נ"י, אחי הצעיר הרב הגאון ר' שלמה אדלשטיין, גר בכני ברק, וראש ישיבה בישיבת הגאון הרב כץ בפאריס (צרפת), ששונה שמה בימות השבוע, ואחותי הצעירה שושנה ריזל נשואה להרה"ג יצחק דוד שליט"א לבית ברייטשטיין, משפחה של שופרי יקירי דירושלים עיה"ק. יבורכו מהשי"ת הם וצאצאיהם הי"ו ככתוב בס' תהלים (ל"ז, כ"ו) וזרעו לברכה, ובגלל אבות תושיע בנים, כל עם ישראל, שהם כבנים למקום, בשנה טובה ומתוקה וכוח"ט,

כעתירת הכו"ח באה"ר,

יעקב אדלשטיין

מי להתדבר על ההנהגה ועל העתיד, עלי הי' כולנה. מה אועיל כי אדבר, מה יושיע לי המית לבבי, גם כי אשיחה ואדברה לא ירוח לי. אבל ידידי, קשה מאד קשה לי להבליג על יגוני אשר אנכי לבדי אשאהו. קשה לשאת את כאבי אשר אנכי לבדי אסבלהו.

יש אשר במר נפשי אומר, מי יתנני במדבר הרחק הרחק מאדם העיר, הרחק הרחק משאון העולם והמוגו, שמה שמה תחת השמים הבהירים, אני לבדי עם רעיוני צופה ומביט הייתי בחלל העולם, אולי אולי מצאתי ראיתי את שאהבה נפשי, אולי דברה עמי על העולם והחיים, אולי הגידה לי או הראתה לי מקום משכנה. צופה ומביט הייתי כל ימי חלדי עלי אדמות.

אבל חובת האדם שהטילה עלינו תורה"ק לבלי להתאונן יותר מדאי, ועלינו לשאת בדומי" את אשר נטל עלינו, עלינו לקבל באהבה ולומר בפה מלא ברוך דיין האמת. עלינו הוטל להאמין כי בעולם הבא על הטוב ועל הרע אומרים ברכה אחת, היא הטוב והמטיב, כי גם הרע הוא רק רע מדומה, ובעצם הוא טוב, אין חקר להנהגת ה', קצרה בינת אנוש מהבין.

חובת האדם מצד השכל והאמונה לשאוף לחיים, גם חוק טבעי בהאדם שהוא רוצה בחיים, גם אנכי האמלל רוצה בחיים, שואף לחיים, רוצה אני לחיות ולקוות, לקוות ולראות טובה. אבל אהה, מה היא הטובה שאוכל לראות, אחת היא עתה שאלתי ובקשתי מאת ה' הרחמן שיוכני לגדל את ילדי החביבים לתחומע"ט, ושאוכה להוליכם למזל טוב, בשעה טובה לחופתם. והנני מתאר ומצייר לפני את התמונה המרנינה הזאת, כמה עצב ותוגה יהי' מהולים בשמחתי זאת, כמה דמעות ירדו לתוך הכוס של ברכה.

כן הדבר לא אוכל להשלות את נפשי כי אשכח, לא אוכל לשכוח, גם לא להסיח דעת, לעולם יהי' כאבי אתי. רק עתירתי לה' הטוב שיחזקני בגשם וברוח שאוכל להבליג על יגוני, ושאוכל לגדל ולחנך את ילדי יחיו. כאמור, הנם עתה אצל אחותי תחי' בקלימאווין, לא אוכל להביאם לביתי לע"ע, ושמה לא ירוו נחת ועונג. חיים המה חיי צער ודוחק, לא אדע מה לעשות עמם לימי הקיץ, אוכל עצות הנני, ורק לה' עיני נשואות שישלח לנו עזרתו מקדש ויראנו דרך החיים והטוב לנו. ותקותי חזקה כי זכות מרים ע"ה תעמוד לנו שיחיש ה' עזרתו ויחלצנו מהרה מן המצר.

הנה ידידי שפכתי מעט שיחי ורגשות המית לבבי, ולא אכחד כי גם אנכי רוצה לדבר ולדבר עוד ועוד, אך אם אמרתי לשפוך שיח לא יספיקו עוד הרבה גליונות, ומה אועיל

את החצוצרה, ואחרי איזה זמן פרצה דליקה, ובתי הכפר כולם בנויים מעץ, ויקח האיש את החצוצרה ותקע בה, והשתוממו כאשר ראו שלא כבתה האש וצפר חזק בחצוצרה ע"מ לכבותה, ולא הבינו שזה רק בא לקרוא למכבי האש וכדו', ובנתיים נשרפו בתי העיירה, אף כאן אין השופר מציל ממידת הדין אלא רק מעורר לתשובה.

'וסופו נחמתא'

[חלק ב']

המשך השיחה בגליון השבוע שעבר 'אשת חיל מי ימצא'.

עם השלמת שבועה נחמתא בהפטר "שש" אשיש" של פרשת נצבים לאחר תלאת דפורענותא, בהפטרות של דברי ירמיהו וחזון ישעיהו, מצאנו לנכון להביא כאן בהמשך למה שהבאנו בגליון השבוע שעבר, על "אשת חיל מי ימצא", הרבנית מרים אדלשטיין ע"ה שנפטרה ברוסיה, ונביא בזה מכתב שתחילתו פורענותא וסופו נחמתא שכתב בעלה הרב צבי יהודה אדלשטיין מרוסיה (בעיר שומיאץ) לארץ ישראל, בשלהי דשנת האבל על זוגתו הרבנית מרים ע"ה, אל אחיה הרב ר' בנימין הלוי מובשוביץ, הרב דהרצליה, שהיה בשנת האבל על פטירת אחותו.

והמכתב מודפס בהקדמה לספר "בעקבי הכתובים איוב" ונעתיק אותו כאן כלשון המודפס:

אגרת הגרצ"י זצ"ל

...יקירי רוצה לדבר עמי, רוצה שאדבר אליו. ה' יקירי! מה אוכל לדבר, לא זמירות תשמעו מפי איש אוכל ואמלל כמוני. מן העת אשר יסרני ה' במשפט אשתקיל מלולי, בפי אין מלים, אין רעיון במחי, גם אין רגש בלבבי. אבדתי את הכל. לפני שתיים עשרה שנים בחדש זה כסיתי את פני מרים המלאת חן יופי והדר בצעיף הלבן לפני חופתה, ובמשך השנים האלו לא ידעתי כל מחסור, ידעתי אך כי מאושר הנני, עולמי ראיתי בחי, אמרתי מי ידמה לי מי ישוה לי, הלא מרים העדינה היא חברתי ואשת בריתי לעולם הי' לבי בטוח.

לא ידעתי מה זה עול החיים, היא קיבלה עלי את כל העול, ואני חפשי הייתי מכל דאגה. רעתה אוי' לי, גלמוד נשארתי, אין אף עוזר ותומך למשוך במשא החיים הכבדים, אין עם

דברי אמת

מאמרי חיזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 7 ■ ראש השנה

ראש השנה – המלכת ה'

איתא בגמרא ראש השנה (ט"ז) "אמר הקב"ה... אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם". הנה, נוסח תפילת ראש השנה אשר תקנו אנשי כנסת הגדולה, עוסק בבקשה על התגלות מלכות ה' בעולם: "מלך על כל העולם כולו בכבודך" וגו', משום שעיקר ענינו של יום הוא גילוי מלכות ה' בעולם. אך מדברי חז"ל "אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם" – רואים שלא די בכך אלא צריכים להמליך את הקב"ה עלינו.

להמליך ע"פ סדר האברים – היום

בזוהר הקדוש כתב שיש לאדם להמליך את הקב"ה על כל איבר ואיבר. ואף על פי שבוודאי יש בדבריו סודות גדולים, מכל מקום פשוט דבריו מורים שאין להסתפק בהמלכת ה' באופן כללי, אלא יש צורך להמליך את ה' באופן פרטי – על כל איבר ואיבר!

תפקידנו בראש השנה לעסוק כל הזמן סביב המלכת המלך, לחשוב מחשבות במה וכיצד אני יכול להמליך את ה' עלי.

ולדוגמא: הקב"ה חנן אותי בפה קדוש, האם אני מקפיד לדבר בו רק דברים שרצון ה' שנדבר – או חלילה גם דיבורי הבל וסרק, וגרוע מכך דיבורים אסורים כגון לשון הרע וכדו'?! הקב"ה חנן אותי במוח, האם אני מקפיד לחשוב בו רק מחשבות שרצון ה' שנחשוב – או חלילה אני מהרהר גם בדברים שאינם ראויים, או גרוע מכך ח"ו, בהרהורים אסורים?!

וכן על זה הדרך, צריך שיתבונן בשאר האיברים, עיניים, אוזניים, וכו' האם הוא מנצלם כראוי ומשתמש בהם כרצון ה', או שחלילה וחס הוא עובר בהם על רצונו יתברך!

לשון הסבא מקלם בכונת ותמליכוני עליכם: "להמליך את הקב"ה על כל איבריו וחושיו, ראייה, שמיעה, מחשבתו, וכד', לכבוש אותם כפקודתו!"

מומליך שאדם ימליך את ה' לפי סדר האברים (כדברי הזוהר הק' הנ"ל), או לפי סדר היום, (כגון: קימה, תפילה, ארוחת בוקר, סדר א' וכו'). היתרון בזה, שכאשר המחשבות מסודרות לפי סדר היום או האברים, ביתר קלות ניתן להמליך את ה' על כל האיברים והזמנים בצורה מסודרת, וכשקל יותר ממילא יש לצפות שגם יהיה בתדירות יותר.

ידיעת רצון ה' – רק ע"י לימוד הלכות ולימוד המוסר

והנה פשוט הוא שלא שייך שנקבל על עצמנו את מלכות ה' בלא שנדע היטב מה ה' מצווה אותנו ומה הוא מצפה מאיתנו. ולזה אנו מוכרחים להקפיד מאד על קביעות לימוד הלכה ולימוד המוסר (ספרי מוסר אינם רק ספרי התעוררות אלא הם גם כשולחן ערוך לחובת האדם בעולמו ומה ה' מצפה מאתנו. ומכיוון שכך, לא ניתן לקבל קבלה אמיתית של מלכות ה', ללא לימוד הלכות בקביעות וללא לימוד מוסר). על כן בראש ובראשונה חובתנו לקבל על עצמינו, ללמוד בקביעות וברצינות הלכות ומוסר, וקבלה זו תסייע לנו לקיים את חובת המלכת ה'!

ראש השנה – בריאה חדשה

הגמ' במס' ר"ה (כ"ז) אומרת, שנוסח התפילה שאנו אומרים בסדר זכרונות "זה היום תחילת מעשיך זיכרון ליום ראשון", מיוסד על דעת ר' אליעזר, שבריאת האדם הייתה באחד בתשרי.

ביום זה של בריאת האדם, ישנה הארה מיוחדת שמסייעת לאדם להפוך לבריאה חדשה, להתנתק מהרגליו הרעים ולהתחדש בהרגלים טובים.

ואף מי שרחמנא ליצלו היה שקוע במשך השנה בחטאים, ביכולתו מכח ההארה המיוחדת שישנה בראש השנה להתחיל מחדש, להיחלץ מהרגליו הרעים, ולהתייצב על דרך טובה וחדשה!

בספרים הק' רמזו לזה מיוסף הצדיק, אשר בראש השנה יצא מבית האסורים (ר"ה י"א), ולמדו מכך שסימן הוא לכל ישראל שביכולתם בראש השנה

לצאת ממאסר יצרם הרע לחופשי, ולהפוך להיות אנשים חדשים! והרי בוודאי לכל אחד מאיתנו ישנם הרגלים לא טובים שבוודאי היינו מעוניינים לשנותם, ואולי אף ניסינו במשך השנה לשנותם ולא עלתה בידנו, אם כן זוהי הזדמנות פז עבורנו, וחשוב מאוד שנצל המתנה הנפלאה והנשגבה שה' בחסדיו הגדולים נתן לנו.

נתבונן היטב במעשינו איזה הרגלים לא טובים ראוי לנו לשנות, ואיזה הרגלים כדאי לנו לקנות בעצמינו, וכגון: ללכת לישון בזמן, לקום לתפלה בזמן, ללמוד בהתמדה, ללמוד ברציפות ללא הפסקות ודברים בטלים, ולנצל ההזדמנות היקרה שביכולתנו לשנות ההרגלים – להתנתק מן העבר ולהתחיל מחדש!

חשיבות ההנהגה בראש השנה

לאופן הנהגת האדם בראש השנה ישנה חשיבות רבה מאוד, משום שהנהגה בזמן המשפט יכולה להשפיע על פסק הדין לטוב ולמוטב! הגאון ר' שלמה הרכבי הי"ד למד זאת מדברי הילקוט (תהילים ט' – ט') שהקב"ה דן את ישראל דווקא ביום ולא בלילה, משום שבליילה ישראל ישנים ובטלים מן המצוות. ומבואר בדברי הילקוט, שלהנהגה בזמן המשפט יש משקל חשוב בפסק הדין, והיות והקב"ה חפץ שנזכה בדין על כן הוא מסובב את זמן המשפט דווקא ליום – זמן שאנו מקימים מצוות, בכדי שישפיע לטובה על הדין.

החיד"א זצ"ל כתב, שבראש השנה צריך לחיות כל הזמן עם "שוית' ה' לנגדי תמיד"!

לפיכך צריך שימת לב מיוחדת על ההנהגה בראש השנה, ולהשתדל מאוד מאוד שכל רגע ינוצל כראוי!

להזהר מחטא – וכעס

בראש השנה אנו מקפידים לאכול מאכלים שיש בהם סימנים טובים כפי שמובא בהלכה, ואנו גם נזהרים ונמנעים לאכול מאכלים שיש בהם סימנים שאינם טובים. והנה אם על סימנים אלו אנו כל כך מקפידים, כל שכן שעלינו להקפיד ולהזהר מאוד שחס ושלום לא נעשה דבר איסור ביום הדין – ואף בלא שימת לב!

כמו כן כתב ה'משנה ברורה' (תקפ"ג) "ולכן פשיטא שיוזהר מאוד שלא לכעוס בימים האלו, מלבד גודל האיסור, שיהיה לסימן טוב, רק יהיה שמח לבו ובטוח בה' עם התשובה ומעשים טובים"

בנוסף לזאת, בראש בשנה שאנחנו עוסקים בהמלכת הקב"ה, צריך שתהיה הנהגה של הכנעה אליו ית'. אחד הגדולים התבטא: "ראש השנה זה לא פגישה של שני מלכים!"

כדאי לעורר: בראש השנה באים לישיבה אורחים שלא פגשנו בהם זמן רב, ובוודאי שצריך לקבלם בסבר פנים יפות, אך ראש השנה אינו הזמן להאריך בשיחה, ובוודאי שגם האורחים יבינו זאת!

קורה שאחד היה מעוניין במקום מסוים בתפילה, ולאכזבתו הגבאים לא אפשרו לו את המקום שמאוד רצה, וטבעי הוא שיש לו צער ואכזבה מכך. אך יש ליתן את הדעת שלא להגזים ולעשות עסק מכך, ובעיקר – חלילה לאבד את ראש השנה בשביל דברים קטנים!

ומלבד זאת, ראוי ביום הקדוש הזה לדון את הגבאים לכף זכות, ובאמת שבדרך כלל אין זה באשמתם, ועל כל פנים בוודאי שהם לא עשו לו זאת ח"ו מתוך רצון להרע לו.

הנהגה בזמן הסעודה

כתב השולחן ערוך "אוכלים ושותים ושמוחים, ואין מתענים בראש השנה, אמנם לא יאכלו כל שבעם, למען לא יקלו ראשם ותהיה יראת ה' על פניהם". והוסיף על כך רבנו המשנה ברורה: "רוצה לומר, אף שהוא יום הדין מכל מקום מצווה של "ושמחת בחגך" שייך גם בו שגם הוא בכלל חג, שנאמר

חיזוק ליום ב' דראש השנה

לא פשוט מה שזכינו להתעלות כל כך ביום הראשון של ראש השנה, זכינו להתקרב אל ה' ולהמליך את ה' עלינו, ואין לשער את גודל הזכות. והנה זכינו והקב"ה היטיב עמנו בעוד יום של 'ראש השנה' ועלינו לנצלו כראוי, וכפי שגם נראה היום השני מאוד גורלי עבורנו.

והנה מדין תורה, יו"ט של ר"ה הוא יום אחד בלבד - בראשון בתשרי. אלא שמחמת ספק תיקנו חז"ל לעשות ר"ה שני ימים. וגם האידנא דידיעין בקביעתא דירחא, תקנה לא זזה ממקומה.

וכבר תמה הגרא"א דסלר זצ"ל (הובא ב'מכתב מאלהו' כרך ב' מאמר 'שני ימים של ר"ה'), דבשלמא הא דנוהגים האידנא כל דיני יו"ט ביום השני, כי יש כח לחז"ל לקדש גם את השני בתשרי, ליו"ט. אבל היאך אומרים בתפילת יום ב' דר"ה: "היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים". וכן בתפילת יעלה ויבוא אנו אומרים: "ביום הזיכרון הזה". וכי שייך יום דין מדרבנן?

הרב דסלר זצ"ל מבאר ומיישב זאת על פי דברי הזהו"ק, שהיום הראשון של ר"ה נקרא "דינא קשיא", ובו דנים את הצדיקים בדקדוק רב כפי מעשיהם, האם לתת להם את כל הכלים הנדרשים להם לעבודתם. והיום השני נקרא "דינא רפיא", ובו דנים את שאר העם אשר אין להם זכות מצד עצמם, האם הם ראויים במעשיהם להיות כלים לצדיקים (עיין עוד בדבריו). ואומר הרב דסלר זצ"ל שדין היום השני יותר קל מהדין של היום הראשון!

על פי המקובל מרבותינו, פעמים שאנשים כערכנו יכולים לפעול ביום השני מה שאין בכוחנו לפעול ביום הראשון, שהרי מסתמא אנו שייכים לשאר העם הנידונים ביום השני "בדינא דרפיא" וע"כ גם אם ישנו מי שעייף מהמאמץ של היום הראשון, חלילה שיפסיד את היום השני, בעוד שיתכן שהוא העיקרי והיותר חשוב עבורנו. ובכלל, לאחר שהתרוממנו והמלכנו את ה' עלינו ביום הראשון, צריך להיות שהיום השני יהיה חזק בכפלים.

הנוסח "תכתב ותחתם" מזכיר שיש דין ויש דיין

כאשר לוויית את המשגיח שליט"א לביתו לאחר תפילת ליל ראש השנה, נגיש אליו יהודי שאינו שומר מצוות ובירכו בשנה טובה. המשגיח השיב לו כברכתו - "שנה טובה". לאחר מספר פסיעות נעצר המשגיח ואמר: היצר הרע הצליח להכשיל אותי! והסביר, שהיה עדיף לברך "לשנה טובה תכתב ותחתם" ובכך להזכיר לאותו אדם שיש דין ויש דיין שכותב וחותם, מאשר לומר "שנה טובה", שהוא נוסח שעלול להתפרש כתקווה לטוב גרידא, והוא נוסח ששגור גם אצל אינם מאמינים.

מסע התפלה לציון אדוננו הגר"א זיע"א בוילנא

בשבוע שעבר יצא מו"ר המשגיח שליט"א יחד עם מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א למסע תפילה נורא הוד בציונו של אדוננו הגר"א זיע"א בוילנא, בשליחות קופת העיר, ע"פ בקשת מרנן רה"ה הגרא"ל שטיינמן שליט"א שאף התבטא "אם זה לא פיקוח נפש תיסע!"

חשוב לציין שהמשגיח מעורר הרבה בשיחותיו על המצווה היקרה והחשובה של ישוב ארץ ישראל, אשר לדעת הרמב"ן והחרדים בכל רגע שאדם יושב בארץ הוא מקיים מצווה, ושלמות האדם - כפי המבואר בחז"ל - היא בא"י. וכתב החרדים: "וצריך היושב בא"י להיות שמח תדיר במצוות התדירה ואהבתו אותה". וכן אנו מודים לה' בכל יום בברכת המזון על זכות זאת. ומה שהציונות טשטשה מושגים וגדולי ישראל נאבקו בהם, חלילה שמשום כך נפחית אצלנו מאהבת א"י והכרת גודל מעלת הישיבה בה (עיין בהרחבה ב'לעבדך באמת' פרשת לך לך). וחלילה לצאת מהארץ הקדושה בשביל כל מיני תירוצי סרק והבלים. וגם כשיש סיבה אמיתית לנסוע יש לקחת בחשבון ולשקול כנגד את ההפסד הממשי של ישיבה בא"י. ומאז שעלה המשגיח מווילנא לא"י בהיותו ילד לא יצא לחו"ל, אך בשביל עניי א"י יצא לראשונה מגדרו והסכים לנסוע לוילנא (וכן פעמיים בשנים האחרונות יצא למסע חיזוק לבני חו"ל, בצירוף גיוס כספים להצלת הישיבה). אולם היה ניכר עליו קושי מיוחד ביציאה מהארץ הקדושה וצער בהפסד המצווה המיוחדת של א"י, והתבטא כמה פעמים שאמנם אנו נוסעים למטרה חשובה אך חבל שאנחנו מפסידים את מצוות ישוב א"י. כמו"כ במהלך השהות בחו"ל התעניין הרבה ושאל מתי נזכה להגיע לא"י. ואמנם בציון הגר"א התבטא שכאן אינו מרגיש בטומאת ארץ העמים. במהלך הטיסה ביקשו את ברכתו נדיבים תושבי חו"ל, ובירכם: תזכו לעלות לא"י... לאחר אמר בהומור: אנחנו לא יכולים להתחרות באמריקה - אבל מצוות ישוב א"י יש רק לנו...

בשדה התעופה נערכות בדיקות קפדניות במיוחד, כידוע. המשגיח עורר שניתן ללמוד מכך מהו פשפש במעשים, ואם בשביל חשש ממחבל שרוצה להורגנו בעולם הזה אנו כל כך חוששים ומשום כך מקפידים ומחמירים בכל מיני תקנות ביטחוניות, כל שכן שיש לנו לחשוש מהיצר הרע שמעוניין לאבד אותנו לנצח...

למסע התפלה הצטרפו גם אנשים הזקוקים לישועות שונות. לזוג המצפה לזרע של קיימא בירכם המשגיח, וכסגולה להיפקד הורה להם ללמוד מוסר (והציע ללמוד באורחות צדיקים), כמו כן הדגיש (ע"פ רבנו יונה) שלא סתם לבקש זרע של קיימא, אלא זש"ק לעבודתו התברך! אישה ביקשה ברכה על שבנה נישא לגוייה רח"ל ועל פניה היה ניכר ייאוש, המשגיח עורר אותה להרבות בתפלה ואמר שחשוב לדעת שגם אם נראה שאין סיכוי (דבר שכמובן אינו נכון) תפלתך חביבה מאוד לפני ה', וכל תפלה זה מצווה.

הזכיר שכאשר דיבר בכנס של בוני עולם בפני זוגות שמצפים לילדים עורר שגם כאשר יש יסורים צריך לזכור את הדברים הטובים ולהודות לה' על חסדיו. כמו"כ עורר שכאשר מסכמים את השנה שחלפה ומדגישים את הצרות והייסורים שהיו במשך השנה (במטרה לעורר לאימת הדין וכו') ראוי לא להתעלם מחסדי ה', וראוי להקדים שאמנם זכינו להרבה חסדים וטובות מה' אך יחד עם זאת היו השנה גם הרבה צרות.

כאן המקום להודות להרה"ג יצחק גולדשטוף שליט"א עורך הגליון 'דברי ש"ח' ומו"ל ה'קובץ גליונות' במסירותו ובעמל רב, שהצטרף לנסיעה וזיכה את המשתתפים בקובץ הגליונות ואף הת"ח נהנו מאוד מהקובץ והרעיון עליו את ברכתיהם. מו"ר המשגיח שליט"א עיין בעלון והתפעל וברך בחמימות את הרב גולדשטוף שזיכה להמשיך בזיכוי הרבים ולהביא דברים מועילים. והראה לאלו שישבו ע"י מהמובא ב'דברי ש"ח' על ת"ח שהחמיץ יינו ונכנס למרן שר התורה שליט"א לשאול לפשר הדבר, ומרן שליט"א הביט בפניו ואמר לו "כנראה שאתה בעל גאוון, הינך מתגאה בתור ביתך, ומתנהג ביהירות כלפי אשתך!" ובאמת פניו של הת"ח התכרכמו משום שמרן שליט"א קלע במדויק למצבו.

"תקנו בחודש שופר בכסה ליום חגנו", ונאמר בנחמיה ח' "אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו' כי קדוש היום לאדוננו, ואל תעצבו כי חדוות ה' היא מעוזכם".

זמן הסעודה צריך להיות מנוצל כראוי, וגם בזמן הסעודה אין לדבר דיבורים שאין בהם תועלת, וכל שכן שח"ו לא נדבר דברים אסורים! בזמן הסעודה צריך להתנהג בכבוד ראש, וחלילה שבעת הסעודה יהיה קלות ראש וכד', ואף בזמן הסעודה אסור לשכוח שאנחנו נמצאים בעת דין של מלך מלכי המלכים! ישנם גדולים שלמדו בזמן הסעודה משניות "ראש השנה", והשתדלו לשתף בלימוד המשניות את כל בני המשפחה.

ההנהגה הראויה בראש השנה - דואג ובוטח

כתב ה'טור' (תקפ"א ד'): "רוחצין ומסתפרים על פי המדרש אמר ר' סימן כתיב 'כי מי גוי גדול' וגו', איזו אומה כאומה זו שיודעת אופיה של אלוהיה, פירוש מנהגיו ודיניו, שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואין חותך ציפורניו, לפי שאינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינם כן, לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין ציפורניהם ואוכלין ושותין ושמחין בראש השנה, לפי שיודעים שהקב"ה יעשה להם נס!" ישנם גדולים שסברו שהיחיד לבדו אינו מובטח, ו'בטוחים' שיעשו להם נס" נאמר דווקא ביחס לציבור. אמנם בטור אין רמז לחילוק בין יחיד לציבור.

ומלשון ה'חיי אדם' (קל"ט - ו') שכתב ביחס ליחיד - "רק יהיה לבו שמח ונכון ובטוח בה' עם התשובה ומעשים טובים" - משמע שההבטחה נאמרה אף ליחיד, שמכיון שהיחיד מובטח לפיכך יהיה לבו שמח. אך מוסיף החיי אדם - "עם התשובה ומעשים טובים", דהיינו שההבטחה מותנית בתשובה ומעשים טובים! "בטוחים שיעשו להם נס" בשביל לזכות בדין צריך נס - אך יחד עם התשובה ומעשים טובים אנו בטוחים שיעשה לנו נס!

ההנהגה בראש השנה צריכה להיות כמו שכתב רבנו החיד"א זיע"א: "ישוב לביתו דואג ובוטח". מצד אחד הוא "דואג", שהרי הדין הוא איום ונורא ואסור לנו לשכוח שאנו נמצאים בזמן של דין, אך יחד עם זאת צריך להיות "בוטח", שהרי "בטוחים שיעשו להם נס".

ושני ההנהגות נצרכות. מחד נצרך פחד מן הדין, ובלא שיש פחד ודאגה מהדין אין הבטחה שנוכח בדין, אך יחד עם זאת שאנו מפחדים מן הדין, ונוהגים בהנהגה הרצויה ליום של דין, ממליכים את הקב"ה ושבים בתשובה, אנו גם מחויבים לבטוח בה' שיעשה לנו נס ויזכה אותנו בדין!

משיעורי וחידושי הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

למי לתת את העליה לתורה לבעל תוקע דמיושב, או דמעומד

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

אני גבאי בית הכנסת גדול, בבית הכנסת שלנו יש מאות מתפללים, וכל עליה לתורה בראש השנה, נמכרת באלפיים דולר. עד לפני כמה שנים, היה לנו בעל תוקע מיוחד, שתקע היטב את כל המאה קולות, לאחרונה הבעל תוקע נחלש, ואינו יכול לתקוע את כל המאה תקיעות, ולכן יש אצלנו בבית הכנסת שני בעלי תקיעה אחד לתקיעות דמעומד ואחד לתקיעות דמיושב.

שאלתי היא: מבואר ברמ"א (או"ח סימן תקפד ס"ב) יש מקומות שנוהגים לקרות התוקע ממנין החמשה העולים לספר תורה, וכן נהגו אצלנו בבית הכנסת, האם צריכים לתת עליה לשניהם, ואם לא, לאיזה מהם לתת?

תשובה

לכתחילה מה טוב לתת לשניהם עליה, ואפשר גם לחלק לתת לאחד ביום ראשון של ראש השנה, ולשני ביום ב', אך כיון שזה מונע הכנסות מבית הכנסת, יש לתת את העליה לבעל תוקע דמעומד, שזה עיקר המצוה, ומה טוב, כדי שהבעל תוקע הותיק לא יפגע שאינו מקבל עליה, שיחליפו, ובעל התוקע הותיק, יתקע את התקיעות דמעומד.

מקורות ונימוקים

כתב הלבוש (שם ס"ב) שלכן נהגו לתת עליה לתורה לבעל תוקע, כדי שיהא לבו שמח, כי התורה משמחת כדכתיב (תהלים יט ט) פקודי ה' ישרים וגו', ועל ידי כן יאושר כחו שיוכל לתקוע יפה בלא הפסק או טעות, כי אם יטעה הרי הוא סימן רע לשולחיו, כמו כל שליח ציבור של תפלה.

והנה מן הראוי היה לתת לשניהם עליה, ואפשר לתת לאחד ביום הראשון, ולשני ביום השני. אך היות ויש בזה הפסד כספי גדול לבית הכנסת לכאורה אין מחויבים להפסיד עבור זה סכום גדול כל כך, וצריך לתת רק לאחד, ולכאורה צריך לתת את העליה למי שתוקע את התקיעות העיקריות, אלא שיש לדון אלו תקיעות הם העיקר, התקיעות דמיושב, או דמעומד, ומצאנו בזה מחלוקת ראשונים ואחרונים: דעות הראשונים שהעיקר הם התקיעות דמיושב כתב הר"ף (ראש השנה דף י ע"ב) (ב) נמצא עכשיו שתוקעין תשר"ת ג' פעמים, ותוקעין תש"ת ג' פעמים, ותוקעין תר"ת ג' פעמים, ונהגו העם לתקוען כשהן יושבין, ומברכין עליהם ברכת התקיעה, ומפני שהצבור צריכין לשמוע התקיעות על סדר הברכות לפיכך חוזרין ותוקעין על סדר הברכות תשר"ת פעם אחת, ותש"ת פעם אחת, ותר"ת פעם אחת, ובדין הוא שיהיו תוקעין אותן על סדר ברכות כסדר שתקעו כשהן יושבין, אלא כיון שהברכות אין מעכבות את התקיעות, הרי יצאו ידי חובתן באותן שתקעו כשהן יושבין, ודי להם לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת על סדר ברכות פעם אחת שלא להטריח את הצבור, וכן המנהג בכל העולם, ובשתי ישיבות עכ"ד. וכעין זה כתב הרמב"ם (שופר פ"ג הל"ב).

והנה הקשה הריטב"א (ראש השנה דף לד ע"א) למה אין תוקעין תשר"ת תש"ת תר"ת בסדר הברכות, ומה שכתב הר"ף כי מפני טורח הצבור אנו מקילין בדבר... לא אתי שפיר, שמפני טורח הצבור אין לנו לעשות תקיעות שלא כראוי ושלא נחוש לספיקות.

והנכון בזה דמדינא יצאנו ידי חובת מצות שופר בתקיעות דמיושב ואין תקיעות שעל סדר ברכות באות לחובת מצות שופר, אלא לחובת תפילה בצבור, להעלות תפילה בתרועה כענין בתעניות שתוקעין על ז' ברכות, דמי שענה כדי להעלות תפלה בשופר.

וכעין זה משמע מדברי השו"ע הרב (סימן תקצב ס"ז) שאת עיקר מצות שופר, יצאו בתקיעות דמיושב, והקשה הרי תקיעות דמעומד הן מצוה מדברי סופרים [כי את המצוה מן התורה כבר קיימו בתקיעות דמיושב] ולמה אין מברכין עליהן כמו שמברכין על כל מצוה מדברי סופרים, ותרץ לפי שנפטרין בברכה שבירכו על תקיעות מיושב. הרי שמוכח שעיקר התקיעות הם מיושב.

דעת הפוסקים שהעיקר הם תקיעות דמעומד התוס' בפסחים (דף קטו ע"א ד"ה מתקיף) כתבו, שאם אוכל בליל הסדר מרור לכרפס, יברך על אכילת מרור אף על גב דעיקר מצות מרור, אינו יוצא ראש השנה אלא באכילה שאוכל לאחר אכילת המצה, מועלת הברכה שביד בטיבול ראשון לטיבול שני, מאחר שאכל ממנו מעט בטיבול ראשון, מידי דהוה אברכת שופר, דמברך אתקיעות דשיבה, ומועלת ברכה לתקיעות שבעמידה שהם עיקר, ונעשית על סדר ברכות. הרי שכתבו שעיקר המצוה היא תקיעות דמעומד.

וכעין זה כתב הטור (סימן תקפה) אבל לעולם עיקר תקיעה היא מעומד שהיא על סדר ברכות, וביאר דבריו בבית יוסף שאיתא בראש השנה (דף טז ע"א) אמר רבי יצחק למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, וחוזרין ותוקעין כשהן עומדים כדי לערבב את השטן.

ולכאורה משמע דאתקיעות דמעומד מתמה, למה הן צריכות כיון שכבר תקעו מיושב, ואי אפשר לפרש כן שהרי עיקר התקיעות על סדר הברכות הן, לכך פירש רבינו דאתקיעות דמיושב מתמה, למה הן צריכות, כיון שסופן לתקוע על סדר הברכות והן תקיעות של עיקר, וכך פירש גם הר"ן (ג. ד"ה למה).

כמו כן כתב הט"ז (סימן תקצב סק"ב) לתרץ תמיהת הר"ן למה אסור להפסיק בשיחה בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, הרי אין בשיחה זו הפסק, מידי דהוי אמדבר באמצע הסעודה דאין צריך לחזור ולברך המוציא. ולעד"נ לתרץ דזה הוי כמי שלא התחיל עדיין במצוה וכגון שלא אכל עדיין כלל, דהא בשעת הברכה מתכוין על עיקר קיום המצוה שהיא על סדר הברכות כמ"ש סי' תקע"ה למה תוקעין כשהן יושבין וחוזרים ותוקעין בשעת מוסף כדי לערבב השטן פי' בתקיע' הראשון' מתערבב קודם התפלה כדי שלא יקטרג בשעת התפלה כו'. הרי שעיקר התקיעה של מצוה היא על סדר הברכות, אלא שהתקיעות שמיושב לערבב השטן בעת קיום המצוה שהיא אח"כ, ונהי שאם שח אין צריך לחזור ולברך, כיון שעכ"פ התחיל בעשיית מצוה, מ"מ כל זמן שלא קיים עדיין העיקר אינו יכול להפסיק.

וכעין זה גם כתב במג"א (סימן תקצס"ק יב) שאם טעה בתקיעות דמיושב צריך לחזור ולתקוע, ולא נאמר דנסמוך על תקיעות דמעומד, דכיון שבירך על אלו צריך לעשותן כהוגן, וגם בתקיעות דמעומד צריך לחזור דהם עיקר.

לאור זאת נראה, כיון שלדעת רוב הפוסקים עיקר התקיעות הם דמעומד, ובהם יוצא ידי חובה, יתנו את העליה לבעל תוקע דמעומד, למרות שעל ידי זה הבעל תוקע דמיושב יפסיד את העליה שקיבל מדי שנה [שאז היה תוקע גם במעומד]. אך כדי שלא לפגוע בו, אפשר להחליף, והבעל תוקע הותיק יתקע את התקיעות דמעומד, וגם יקבל עליה.

מי שיש לו מכשיר טמא, ואינו שומע לדברי חכמים, לא יאמר בראש השנה "ועקידת יצחק לזרעו היום תזכור"

הנסיון הגדול של אברהם אבינו בעקידת יצחק לא היה בעצם העקידה, להקריב את יצחק קרבן לה', זה היה אצל האבות דבר קל, להמית את כל החושים שלהם לפני הקב"ה והם ידעו שהעולם הזה הוא רק פרודודור בפני העולם הבא.

אבל מה היה הנסיון הגדול של אברהם אבינו בעקידה, אלא שכל דורו של אברהם אבינו היו מקריבים אנשים לעבודה זרה, והיו גם שהיו מקריבים את בניהם להש"ת, כי היו כל כך משתוקקים להתקרב להקב"ה, עד שהיו מוכנים לתת לו הכל, גם את בניהם.

ואברהם אבינו התווכח אתם, והוכיח להם שקרבן זה רק מבהמה, שצריך להקריב את הבהמיות של האדם להש"ת, אבל להקריב אדם, אין לזה שום משמעות, אדרבה האדם צריך לחיות, ולעבוד את הש"ת בחייו, ולשבור את מדותיו, ולשבר את רצונותיו ותאוותיו, ואין רצונו של הקב"ה שימות למען שמו, אלא שיחיה למען שמו.

וזה הויכוח של אברהם אבינו עם אנשי דורו. והנה כשאמר לו הקדוש ברוך הוא "קח נא את בנך את יחידך והעלהו לי לעולה", אם כן נמצא שכל חייו חי בטעות, וכל מה שהשכיל בעבודת הבורא הכל טעות, וכל מה שהתקוטט עם אנשי דורו על האמונה, הכל היה טעות מוחלט, והם צודקים ולא הוא, ולאחר ההקרבה של יצחק, לא יוכל להוציא את פניו ברחוב, ומ"מ בתום לבבו לא הרחרר כלל.

אך כל זה עדיין מתגמד לעומת הנסיון הגדול של יצחק, כי אברהם אבינו שמע זאת מן הקדוש ברוך הוא בעצמו, ולכן היה קל לו יותר לקיים את הציווי.

אבל יצחק אבינו שגם הוא הגיע לאותה הבנה מעצמו שאליו הגיע אברהם אבינו שאין כזו עבודה בעולם, להקריב אדם קרבן להשם, והוא גם לא שמע את הציווי מהקב"ה, אלא שמעו מפי אביו אברהם, מ"מ לא הרחרר גם אחרי דברי חכמים, ושמע ופשט צווארו.

נמצא שהנסיון של יצחק היה עשרת מונים גדול משל אברהם, כי הנסיון שלו היה באמונת חכמים, מול כל השכלתו בעבודת ה'. [ובאמת כתב החת"ס שלא היה כאן כלל טעות, והקב"ה באמת נתכוון להעלות את יצחק ממש לעולה, ואכן יצחק נקרב והיה עולה כליל. וגם הבנתו של אברהם אבינו שאין כזה קרבן להקריב אדם להש"ת גם כן אמת, ואיך יכול להיות שני הפכים? אלא כי עיקר האדם היא מחשבתו, ובן אדם הנותן נפשו לשחיטה והקטרה בלי שום ציפיה שימלט נפשו ע"ד אליך ה' נפשי אשא, הרי נפשו כולו כליל לה' יתברך, ולא דמי לקרבן בהמה שצריך הפשט וניתוח וכליל לאישים ואז תעלה נפש הבהמה לריח ניחוח, אבל לא כן נפש האדם בחיים חיותו נדבק בהש"ת על ידי מחשבתו, ובתנאי שיהי' מסירת נפש ממש, ואם כן היינו והעלהו לי לעולה והרי העלהו והיה עולה].

ומסיים החת"ס (או"ח סימן רח) לכן אנו אומרים בתפילת מוסף שבראש השנה "ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור", ואין אנו מסיימים ועקידת אברהם, כי אנו מבקשים רחמים בזכות הנסיון של יצחק, ומי יש לו הזכות לבקש רחמים בזכות זה, רק אלו השומעים לתורה שבעל פה ואינם מהרהרים אחר דברי חכמים ותקנותיהם וגזירותיהם, אבל מי שאינו בכלל זה אין לו חלק בתפלה זו.

ואם נפרט את דברי החת"ס לזמננו, מי שיש לו מכשיר טמא שכל גדולי וחכמי זמננו אסרו זאת, והוא מרגיש עצמו יותר חכם מהם, או שהרבנים אינם יודעים, או שאר מיני תירוצים שהיצר הרע מכניס בלבו, כאשר מגיע למלים "ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור", צריך לעקוף אותם ולא לאומרם, כי זה מעורר עליו קטרוג, הרי כל הנסיון של יצחק שהוא שמע לדברי חכמים, גם נגד הבנתו, ואתה אינך שומע לדברי חכמים, גם כשהם מתכוונים לטובתך.

שיחת המשגיח הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א

צרות נוראות רח"ל, פחד. הפסוק או "והיית משועב ממראה עיניך אשר תראה", הגם שהמצב יכול להביא האדם לשגעון אבל אם אינו מסתכל אינו רואה. לא מתבוננים, לא מסתכלים, חיים "קרי" - שהכל מקרה ח"ו, ואם זה מקרה אין לזה צירוף וכל דבר הוא מקרה בפני עצמו, ולא שומעים את ההשגחה ה', את החוט השני העובר בין כל המקרים שהכל משפט. הרי הוא יתברך אוהב משפט, וכפי שהיה אומר תמיד מוריני המשגיח ר' יחזקאל זצ"ל, דאף שמשפט לכאורה היה נראה דזה בדיעבד, משום שאין עיצה אחרת דמלך במשפט יעמיד ארץ, דבלא זה "איש את רעהו חיים בלעו", וא"כ מדוע כתוב "ועוז מלך משפט אהב", דמבואר דהוא ית' אוהב את המשפט. אלא באהבת ה' את המשפט יש ב' טעמים. האחד, מפני שעייז מתעורר האדם, שהרי כשהחיים מתנהלים כהרגלם, האדם לא חלי ולא מרגיש, ולזה צריך לעזע, ואז מתחיל הבני"א לשמוע. הטעם השני, מפני שזה הצלחת האדם דהא חזיין דבר נורא, שפסוק רודף פסוק בתוכחה, עד כדי שנראה כביכול הקב"ה אינו יכול להפסיק בכזו כביכול מרוצה והתלהבות, "כאשר שש להיטיב כן ישיש" אמנם ישיש אחרים אבל "ישיש". כיצד יתכן להבין את זה, הרי לכאוי משפט זה רק בדיעבד. אלא דמשפט הוא מוכרח, "וכל האומר הקב"ה וותרן יותרו חייו" (ב"ק נ.), והגם שהקב"ה רוצה להיטיב וכולו חסד ורחמים, "עושה צדקות בכל עת", אבל ההצלחה של האדם כשזוכה בדין, דהרי לקבל חיים מה שאין מגיע לו הוא נהמא דכיסופא, (היינו, לחס בושא דהאדם מתבייש לקבל את מה שאין מגיע לו בדין), וזה כל התכלית. ולכך "בראשית ברא אלוקים", שברא במידת הדין, (אלא דשיתף רחמים בכדי שיוכל העולם להתקיים אבל התכלית הוא הדין), וזה בשביל שיזכו את העוה"ב בשלימות ולא יהא נהמא דכיסופא, ואם הוא במשפט הכל בדקדוק. ועד כדי ש"עוז מלך משפט אהב", ואייז רק שזה העוצמה של המלך שבוה מעמיד ארץ, אלא שאוהב זאת. והטעם לזה מפני שכך האדם זוכה, ובשביל לוותר אין צריך כלל להבריאה.

עכ"פ חזיין שההנהגה אינה פשוטה, "לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", ואם לא מתעוררים לבד הקב"ה מזעזע את הבריאה בשביל שיתעוררו. ובעומדינו כעת לפני ראש השנה, לתת דין וחשבון על כל דיבור, מחשבה ורחש לב, עשיה ואי עשיה, על מי אנו בוטחים, הא כל האומר הקב"ה וותרן יותרו חייו, והוא הרי "מלך אוהב צדקה ומשפט". א"כ פשוט הוא שבעומדינו לומר סליחות, וביסוד ושורש העבודה כתב דיש בזמן זה התעוררות עצומה, וכיון שהקב"ה רוצה לזכות את ישראל ולכן נתן את ימי דין אלו כמו שאומרים "ותתן לנו ה"א באהבה את יום הזכרון הזה" וכן "באהבה את יום הכיפורים הזה" היינו בכדי שנוכה.

לכן צריך תחילה להתבונן בדברים שהם הקדמה לסליחות שזה גדולת ה', ובכל ברכה צריך לשמוע גדולת ה' יתברך, "בורא פרי העץ" פלא שכזה שמחתוכה של קרש יוצא פרי רך מזין ומרהיב עין ביפיו, וכן בשאר כל הברכות להרגיש את ה"בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם".

ולעניינינו, צריך לידע מהו "חטאנו לפניך", לפני מלכו של עולם, גדולתו עד אין חקר, ומי אני יתוש נטוש כלפי בורא כל עולמים, לא יתכן להתחיל לומר סליחות בלא לדעת מהו "לפניך". ולפניך אייז רק בפניו, אלא הוא גם נגדו, וזה מה

"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום" - בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, "מה נאמר מה נדבר ומה נצטדק, האלוקים מצא את עוון עבדיך", כך אמרו ליוסף "האלוקים" - תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם, כיצד האדם מתעורר ולהרגיש "מצא את עוון עבדיך" - כשיודע שזה האלוקים, כשיש את ההכרה והידיעה בגדולת ה' יתברך דהוא תקיף בעל היכולת ובעל הכוחות כולם, בזה מגיע האדם להכרה של "עוון עבדיך". לכך ההקדמה לבקשת הסליחות שאומרים כל ימי הסליחות (ולא משתנה בחלק מהימים, כשאר הסליחות שמשתנים בחלקם), הם הפסוקים של גדלות ה' יתברך "לך זרוע עם גבורה תעוז ירך תרום ימינך. לך שמים אף לך ארץ תבל ומלואה אתה יסדתם. אתה פוררת בעוז ים שברת ראשי תנינים על המים. אתה הצבת כל גבולות ארץ קיץ וחורף וכו' לך יום אף לך לילה וכו' כי קל גדול ה' וכו' כי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלוקים לבדך" וכן עוד פסוקים כסדר והביאור בזה דכל ההכרה בחומרת החטא, היא רק כשקודם לזה יש את ההכרה בגדולת ה'.

"מי יודע עוז אפך וכיראתך עברתך", שכשם שמבינים שאי אפשר להעריך ולשום את הגדלות של הקב"ה שהוא ללא גבול ושיעור, כך אי אפשר להעריך ולשום את העוצמה של אפך שהוא ללא גבול, (ולכן גם היראה מפני כעסך צריכה להיות ללא גבול). לכך בתוכחה בפרשת כי תבוא כתוב בפסוק (כ"ח, נ"ח) "ליראה את השם הנכבד והנורא", וכן (שם, מ"ז) "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל", שאם היה את ההכרה וההשגה בגדולת ה' היה עובד בשמחה עצומה מרוב כל, לפני בורא כל עולמים שגדולתו עד אין חקר, ולא היה מגיע לחטאים. ולכך פותחים את הסליחות עם הפסוקים שמורים על גדולתו אין חקר. ומה"ט עיצומו של יום הדין הוא מלכויות - "מלכותו בכל משלה", הרי הקב"ה מלכו של עולם וא"כ הרי מלך במשפט יעמיד ארץ, אזי מבינים שמוכרח הוא שיהא משפט.

והנה אף שאנו עומדים עתה בזמן כה סמוך ליום הדין, למרות זאת אין עלינו את הפחד והמורא. אף שכולנו מאמינים בני מאמינים, ואין לאף אחד ספק שעוד מעט ידונו אותנו, וכולנו נעבור לפניו יתברך כבני מרון. והסיבה לזה מפני שאין לנו את ההכרה ב"חטאנו לפניך", היינו, שאין את ההכרה בגדולת ה', וזה גורם שגם אין את ההכרה במלכותו בכל משלה. אנו חיים בהרגש שהקב"ה וותרן, אפילו אם בדעת מבינים שאינו נכון, מ"מ בהרגשה חיים שיהיה טוב והשם יעזור, וזה נובע (לא מבטחון גדול... אלא) מחמת שאין את ההכרה בגדולת ה' ומלכותו בכל משלה, ושהחטא לפניו.

כאשר עומדים אנו עתה לפני סליחות, צריך לזהר שלא יהא ח"ו עתיקא אלא חדתא, וכמו שמביא ביסוד ושורש העבודה (ש"י פ"ה) שמרגלא בפומא דאינשי לשאול האחד את חברו אם כבר אמר סליחות, ולעניינינו זה נובע מעתיקא מחמת שרגילין כל שנה בזמן זה לומר סליחות, אבל הדבר אינו כן כלל, אלא כל יום יהיו בעיניך כחדשים.

"ואם באלה לא תשמעו לי והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בקרי וכו', ואם בזאת לא תשמעו לי והלכתי עמכם בחמת קרי", (ויקרא פכ"ו). כל מה שקורה בזמן האחרון זה נורא נוראות, תסמנה שערות ראש, צריך הבשר להיות חידודין חידודין, אנשים נשים וטף מתינוק ועד איש שיבה,

שאמרו חז"ל "אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה יוסף קטן שבשבטים היה ולא יכלו אחיו לעמוד בפני תוכחתו, אף שהיו גדולים ממנו, כשעתיד הקב"ה לבוא לדון כ"א לפי מה שהוא על אחת כו"כ". ו"לפי מה שהוא" תרתי משמע, לפי גדולת ה' ולפי שפלות האדם. ואימתי מכיר האדם חטא, כשיודע מי למי "לפניך", ולכן אומר רבינו יונה שכשהוא מתבונן בגדולת ה' רואה כמה רעה גדולה מי שהמרה את פיו ואז מגיע להכנעה בושה וחרטה.

לכן ימים אלו הם ימי התבוננות והתחזקות להכיר בכך שמלכותו בכל משלה, והוא עשה ויעשה לכל המעשים. לא הנחש ממית אלא החטא ממית, כל יום בימי דוד המלך כשמתו מאה איש, תקנו חז"ל שיברכו מאה ברכות ביום בכדי שיפסיקו למות, חזינו דסיבת המיתה היתה משום שהיה חסר בהכרה זו, ולזה תקנו מאה ברכות לחזור ולומר דהכל "אתה" והקב"ה עושה, וזה גרם להם להפסיק לחטוא מחמת ההכרה של "חטאנו לפניך". וא"כ נמצא שאם באים בחיזוק בברכות, ולא כזורקו מפיו, אלא כראוי ובכוונה הנדרשת, בזה זוכים לחיים וזוכים לתשובה דהרי יש כבר הכרה בחטא.

"כתבינו בספר החיים למענך אלוקים חיים", אם יש לנו את ההכרה באלוים חיים, זה סיבה לזכות לכתבינו בספר החיים, ולכך כ' היסושה"ע לכוון בזה מאד. ואם באמת נוהרים בזה בכוונה בברכות או בתפילה, אי"ז רק סיבה לזכות אלא מגיעים לשורש תיקון החטאים, דהא זה נובע מחסרון בהכרה ממעלת ה' יתברך. ולכן אומר רבינו יונה "ולא זכר יוצרו אשר בראו יש מאין, וחסד עשה עמו וידו תנחו בכל עת, ונוצר נפשו בכל רגע ואיך מלאו ליבו להכעיס לפניו".

ובאמת מלבד ההתבוננות בגדולת ה' עצם הדבר שמתחזקים בזה עם קבלה לעתיד, אין לנו השגה כמה חיים ושפע מונח בזה, היינו שנקבל ע"ע לברך ברכות כדבעי. החיי אדם הביא מעשה על חסיד א' שעמד להיפטר מן העולם, ושמע שמכריזין שצדיק גדול בא, ושאלוהו אם קיים תורה שבכתב, והשיב הן, שאלו מי מעיד עליו, מיד באו רבבות מלאכים להעיד ע"ז, ושאלו על כל שאר חלקי התורה ועל הכל העידו כנ"ל, עד ששאלוהו אם נזהר בברכות כראוי, ושתק, שאלו מי מעיד עליו מיד באו גדודים של מלאכים לבושים שחורים, וא"ל טיפה סרוחה, איך העזת לומר שמו של הקב"ה בלא רתת וזיע, הרי אפילו שרפים וחיות הקודש מזדעזעין בהזכרת שמו ית', מיד קרעו ביי"ד של מעלה בגדיהם, וגם הוא קרע את בגדיו, ופסקו לו גהינום או גלגול. חזינו מהכא החומרא של ברכות דאף שקיים ממש כל התורה כולה, מ"מ לא הועיל לו כלום מחמת שלא נזהר בברכות.

"בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך" (שמות כ', כ"א), א"כ בימים אלו מוטל עלינו להיזהר בברכות שבה מונח כל האמונה בגדולת ה' ובהשגחתו, ויש בזה ג"כ "ליראה את השם הנכבד והנורא", וגם אבן פינה של "תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה", דהרי ככל שיש יותר הכרה בגדולת ה' כך השמחה יותר גדולה במה שזוכים לעשות רצונו ית', כמו שכתוב "ישמח ישראל בעושי בני ציון יגילו במלכם". וזה פתח תקוה נכבד מאד לזכות בדין ולפתוח שערי הצלחה, ולכן הקב"ה נתן את כוח הברכה גם לבני"א, "ונברכו בך", הברכות נתונות בידך, כי

האדם דומה לבוראו לכך נתן הקב"ה להאדם שיהא לו חלק בברכות שמים, וזה ע"י שמברך את חבריו. על אחת כו"כ כשמברך כביכול כלפי שמיא, בבחינה של "נתנו עוז לאלוקים", וזה פותח שערים לכל דבר, ולכן חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום. גדולי עולם חיו כסדר עם המשנה ברורה, שעושה החשבון כיצד להשלים כל יום למאה ברכות.

וביסוד ושורש העבודה כתב דצריך להיות לכ"א פחד מהדין, משום דכ"א כמה ברכות בירך לבטלה וכן ברכות בלא כוונה, ומה שמאריך דוקא בזה, כיון שזה אבן פינה להכל.

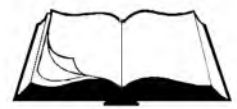
"בא חבקוק והעמידם על אחת, צדיק באמונתו יחיה" (מכות כד.), וכיצד חיים עם אמונה? עם ברכות, וזה המפתח שנתן הקב"ה לעם ישראל, שע"ז יזכו לשפע, וזה מבואר בספרים שאם מברכים כאן מועיל כלפי שמים לפתוח אוצרות.

ולפי שורת הדין לא מצאנו ידינו ורגלנו בעת הדין, אלא דיש את ההנהגה של "חתור לנו חתירה מתחת כסא כבודך", דלכאוי יש להבין מה שייד לבקש לחתור תחת כסא הכבוד, אלא הפירוש בזה דהרי אנו מעמידים כביכול את כסא ה' יתברך, וזה ע"י האמונה עד שבא אצלנו לידי ביטוי בכל תנועה, א"כ כשאנו מברכים ברכה אנו מעמידים בזה את כסא כבודו, ולכן שייד לבקש "חתור לנו חתירה". ומטעם זה אף שהרי אין מבקשים בקשות בג' ראשונות, דהם רק לשבח, אפ"ה מבקשים "זכרנו לחיים", משום דזה "למענך אלוקים חיים" בעבור שאנו מאמינים בך וא"כ הוי צורך גבוה, והוא שבח ומקומו בג' ראשונות.

ואם נתחזק בדבר זה של להעמיד כסא כבודו של הקב"ה, "שתמליכוני עליכם", בברכות - שאנו ממליכים אותו על פרט מהחיים, זה פתח תקוה נכבד מאד לזכות בעז"ה. ולכן הגם שמצד אחד, היה צריך להיות, שלא תהיה כלל האפשרות להזכיר את שמו של ה', דמי הוא בשר ודם שיזכיר שמו של מלכו של עולם גדולתו אין חקר, ואם היינו זוכים להזכיר שמו אפילו רק פ"א בחיים היה כדאי, ונתן לנו הקב"ה מתנה זו, מפני שזה הכרח של פתיחת אוצרות השמים ושל נתינת חיים. הנה הרי במקום שלא שיקרו לא מתו, ובמקום ששיקרו מתו, והרי השקר הגדול ביותר כשלא מייחסים לקב"ה את הכל ולא משבחים אותו ע"כ, וכשמייחסים הכל לקב"ה ומשבחים אותו, וזה ע"י הברכות, זה האמת הגדולה ביותר דאין עוד מלבדו והכל הוא, ואמת נותן חיים. ולכן המאה ברכות נתנו חיים, דזה הביטוי לאמת המוחלטת שאין עוד מלבדו ומלכותו בכל משלה. והוא פיקוח נפש בשביל שנוכה להציל את עצמינו ואת הכלל ישראל, והקב"ה יעזור ברוב רחמיו שנוכה לזה, ואין צריך לזה אלא שימת לב, ואז הקב"ה עוזר דאם בכל התורה הבא ליטהר מסייעין אותו, גם בזה כן הוא שהקב"ה עוזר ופוקח את עיניו ומרגיש, ומי לנו גדול מהחפץ חיים זצ"ל שהיה מברך אשר יצר מתוך סידור והצביע מילה במילה, בכדי לשמוע כל מילה, ומזה אנו חיים. **ואם נתחזק בעז"ה, נזכה אנו וכל ישראל בימי הדין הבעל"ט להיכתב ולהיחתם בספר החיים, ונזכה כבר לחיים האמתיים, בביאת משיח צדקינו ובבנין בית המקדש ויתגדל ויתקדש שמו יתברך לעיני כל חי, אמן.**

מִי יֵרֵם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה לבד" (ברכות ח').

גליון 297

תשרי תשע"ז

מהל' ראש השנה, סליחות, תקיעות, יום שני

יום גדליה, עשית

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"י דברי שיר"ב

עניני סליחות

העברת ס"ת לצורך סליחות

▲ **שאלה:** האם מותר להעביר ס"ת לחדר שמתפללים בו סליחות כדי שיהיה שם בשעה שפותחין הארון ל"שמע קולנו" ו"אבינו מלכנו"?
תשובה: כל שהוא צורך הציבור מותר להעביר ס"ת, דנחשב לדבר מצוה לכבוד התפילה (הגר"נ קרליץ שליט"א, והגר"ח קניבסקי שליט"א).

ראש השנה

אכילת סימנים

▲ **כתוב בשו"ע** (סי' תקפ"ג י"א) וזהו לשון גמ' הוריות י"ב: יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא וכו', דהיינו אכילת הסימנים. ויש להעיר מהו לשון "יהא רגיל", אם אוכל רק בלילה הראשון אלא משמע שיש לעשות כן גם בלילה השני (כן מדייק ה"בן יהודה"). וכ"כ בשו"ע סי' ק"ג בשם "אליה רבה" ומח"ב להחיד"א) וגם בסעודת היום יש מקום לאכול הסימנים הנזכרים לאכילה בליל ר"ה אם יש לו ורוצה בכך ("מטה אפרים" סי' תקצ"ז סעיף ד').

סימנים עם חשש תולעים

▲ **שאלה:** בכמה מהסימנים יש חשש תולעים וקשה לבדוקם, מה צריכים לעשות?
תשובה: אע"פ שאין לאוכלם מ"מ יניחם לפניו ויאמר את ה"יהי רצון", רק על ראייתם, מכיון שאין זו ברכה אלא תפילה בלבד ובקשת רחמים, ואפשר לאומרה אפילו בלי אכילה וראיה ("כף החיים" סי' תקפ"ג ס"ק ו').

איזו תפילה עדיפה

▲ חולה שקשה לו להתפלל את כל התפילות שמתפללים בראש השנה, ויכול להתפלל רק תפילה אחת, צריך להתפלל תפילת מוסף, מפני שבתפילה זו כלול גם מעין תפילת שחרית, וגם ברכות של מלכויות, זכרונות ושופרות (בעל "שבט הלוי" צ"ל).

שתיית מים לפני התפילה

▲ אלו שלא עושים קידוש לפני התקיעות, ראוי לכתחילה לשתות מים לפני התפילה כדי שלא יתענו עד לאחר חצות היום. (ועי' משנ"ב תקפ"ד ס"ק ה', ו"ערוך השולחן" סי' תקפ"ח סעיף א', וב"אלף למגן" סי' תקצ"ב ב', וספר "דרכי יוסף צבי" סי' ה').

ניגון באמצע הקדיש

▲ **כתב במשנ"ב** (סי' נ"ו ס"ק ב' וסי' קכ"ד ס"ק ל"ה), שאם החזן מאריך בניגון של "ואמרנו אמן", יאמרו הקהל מיד "אמן" כי הניגון הוא הפסק, וצריך לענות מיד לאחר בקשת "ובזמן קריב", או אחר תיבת "דאמרין בעלמא", עי' שם.
 ולפי' העירו על מה שבישיבות הקדושות נוהגים בשחרית של הימים הנוראים להאריך בניגון לאחר "בעגלא ובזמן קריב" וכן בנעילה של יום כיפור, ויש להזהר בזה (הגר"ח קניבסקי שליט"א). וכבר כמה שנים שבישיבת פוניב' נזהרים לעשות את הניגון אחרי מילת "בעגלא" ואח"כ החזן ממשיך "ובזמן קריב". וי"א שאין זה נחשב כלל 'מאריך בניגון' משום שזה הנוסח ומותר לעשות כן (הגר"ש אוערבך צ"ל).

תשלום שליח ציבור

▲ חזן המקבל שכר עבור תפילתו בימים הנוראים, יזהר להתפלל עוד תפילה אחת חשובה כגון סליחות וכד', בכדי שיהא שכר יו"ט בהבלעה (וכמבואר בשו"ע סי' ש"ו, ומשנ"ב ס"ק כ"ד). אבל אם מתפלל רק מנחה רגילה של חול, אין להקל בזה, דכו"ע יודעים שאין נותנים שכר עבור זה (הגר"ש אוערבך צ"ל מובא בשש"כ פ' כ"ח קמ"ה).

תקיעות

השתנה הקול באמצע התקיעה

▲ איתא בשו"ע (תקפ"ו ו') כל הקולות כשרים בשופר, ע"כ. ולפי' ה"ה כן אם תוך כדי התקיעה השתנה הקול מעב לדק או לצרוד או מקול

חזק לקול חלש, ואף אם חוזר חלילה לקול חזק כשר, כיון שנשמע הכל ברצף אחד בלי הפסק ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' קפ"ג בשם מרן ה"חזון איש" ובעל ה"קהילות יעקב" צ"ל, שלא הקפידו על כך, ועי' ספר "קיצור ה' מועדים" עמ' נ"ה שכן משמע ב"לקט יוסף" עמ' קכ"ה). אמנם היו גדולים שדקדקו שיהיה הקול ישר מתחילתו ועד סופו, ואם היה משתנה באמצע היו מצווים לתקוע שנית (מהרי"ל דיסקין צ"ל, מובא בספר "שאלות שלמה" ח"ב סי' נ"ה). אבל רוב ישראל לא נהגו לדקדק בכך, ומ"מ נכון שבעל התקוע ירגיל עצמו לתקוע בקול אחד מתחילה ועד סוף (עי' "אשל אברהם" תניא סי' ק"צ, ובספר "מועדים וזמנים" ח"א סי' ה').

הפסיקה באמצע תקיעה או תרועה

▲ איתא בשו"ע (תק"צ ד') ג' שברים צריך לעשותם בנשימה אחת, וכתב ב"שו"ע הרב" (סעיף ד' וחי') שה"ה כל תקיעה וכל תרועה חייב לעשותם בנשימה אחת. והנה מצוי שבאמצע שתוקע, אינו מצליח להשמיע קול שופר, ויוצא נפחה של אויר בעלמא לתוך השופר, ושוב חוזר ומשמיע קול שופר (וזה מצוי בתרועה), אם יש בו שיעור כדי נשימה נחשב כהפסק.

תוקע תרועה קצרה

▲ **שאלה:** בתקיעות של תשר"ת או תר"ת עשה תרועה של ג' נקודות ונפסק, האם מספיק לחזור ולעשות תרועה חדשה?
תשובה: בשו"ע (תק"צ סעיף ג') יש ב' דעות מהו שיעור תרועה, ולפי דעה ראשונה שיעור תרועה הוא ג' כוחות, עי' שם. וא"כ בנד"ד מעיקר הדין יצא, אמנם לכתחילה חוששין לדעה שנייה לעשות תרועה של ט' כוחות (משנ"ב ס"ק י"ב).

ולכן לא מספיק לתקוע תרועה שלימה פעם שניה, דנמצא שעשה פעמיים תרועה שנחשב להפסק (שו"ע שם סעיף ה', ומשנ"ב סי' תקפ"ח ס"ק ח'), ולכן עליו לחזור על כל השורה, ותוקע עוד פעם מתקיעה ראשונה.

חסרה תקיעה באמצע

▲ **שאלה:** לאחר שגמרו את כל שלושים התקיעות, העירו כמה מהשומעים שבתשר"ת השני, הבעל תוקע עשה רק תקיעה אחת בין השני לשלישי, מה עליו לעשות?
תשובה: נמצא שחסר תשר"ת אחד, לכן יש לחזור ולתקוע עוד פעם אחת תשר"ת, ואין זה מעכב מה שעשה תשר"ת ותשר"ת באמצע, העיקר שלא להפסיק באמצע תשר"ת עצמו.

תקרה אקוסטית בתקיעת שופר

▲ **שאלה:** בבית כנסת שיש בו תקרה אקוסטית שמעבירה את הקול לרחבי האולם, האם כשר לתקיעת שופר?
תשובה: כתב השו"ע (סי' תקפ"ו א') אם שומעים קול הברה ולא קול השופר, לא יצא יד"ח, עי' שם. אולם בנד"ד שתקרה אקוסטית עשויה לפזר את הקול הטבעי של השופר עצמו, לכל צדדי האולם, ונחשב כקול השופר עצמו ולא כקול הברה (הגר"נ קרליץ שליט"א, "חוט השני" ראש השנה פ"ג ס"ק ג').

אבל אם פותחים עוד חדרים לתפילה ומעבירים את התפילה מביהמ"ד המרכזי ע"י צינורות וכד'. באופן זה יש לבדוק דרך הצינורות שמא שומעים רק קול הברה, ואם לא שומעים קול השופר עצמו לא יוצאים ידי חובה (שם).

טיפול במתעלף לפני התקיעות

▲ **שאלה:** מעשה באחד מבתי הכנסת, לאחר שבירכו על השופר (ב' ברכות) התעלף אחד מהשומעים, כולם צעקו ו"הצלה" הגיעה, ורק לאחר כעשר דקות רצו לתקוע, האם צריך לחזור ולברך?
תשובה: אלו שדיברו, מכיון שזה בין הברכה לתחילת המצוה (אע"פ שהיה אונס ואפילו פקוח נפש סו"ס זה שלא לצורך המצוה) צריכים לחזור ולברך, ולכן צריך אחד יברך ויוציא את כולם בברכה, ובנד"ד הבעל תוקע שחיכה ולא דיבר, לא יברך אלא יבקשו מה"מקריא" שיברך להוציא את כולם.

שמיעת תקיעות שופר באמצע שמו"ע

מי שנמצא באמצע שמו"ע של מוסף, והשי"ץ כבר תוקע, יפסיק ישמע התקיעות, ואין בזה חשש הפסק, וגם יוצא בזה ידי חובתו (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סי' קע"ג).

הפסיד חלק מתקיעות דמעומד

מי שהלך לצרכיו בשעה שתקע השי"ץ תקיעות דמעומד, אינו צריך להשלים אח"כ, כי תקיעות אלו נתקנו לציבור ולא ליחיד (עי' "חזון איש" או"ח סי' קל"ז ס"ק ד').

"אשר יצר" ותהילים בין התקיעות

מותר לברך ברכת "אשר יצר" לפני גמר התקיעות דמעומד ואי"ז הפסק, (מנחת יצחק ח"ד סי' מ"ד, "שבט הלוי" ח"ז סי' ע"ט). וכן מי שגמר שמו"ע של לחש יכול לומר תהילים ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' קצ"א) שכן נהג בעל "הקהילות יעקב" זצ"ל, והגרי"ש אלישיב זצ"ל.

חיוב חינוך

שאלה: ילד בן תשע שנים חולה, ואינו יכול ללכת לביהכ"נ בראש השנה, מה הדין לענין תקיעת שופר?

תשובה: מצות שופר הוא חיוב על כל אחד ואחד, ולכן היות שהגיע כבר לגיל חינוך חייב עכ"פ מדרבנן לשמוע שופר, ואביו יתקע עבורו, ואם לא יכול לתקוע, יביא אחר לביתו שיתקע עבורו.

לומר לאביו מה להתפלל

שאלה: המתפלל ליד אביו שהוא זקן, וצריך לומר לו מה להתפלל (ולא מספיק להראותו בפנים), האם מותר גם באמצע תקיעות דמעומד?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' תקצ"ב ג') לא ישיח לא התוקע ולא הציבור בין תקיעות דמושב לתקיעות דמעומד, אבל מענין התקיעות והתפילות לא נחשב הפסק. וכן כל סוגי התפילות לא נחשבות כהפסק. וכן מי שגמר שמו"ע של לחש יכול לומר תהילים ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' קצ"א, שכן נהג בעל "הקהילות יעקב" זצ"ל, והגרי"ש אלישיב זצ"ל). וכן מותר לומר ברכת "אשר יצר" (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ג סי' מ"ד, ושו"ת "שבט הלוי" ח"ז סי' ע"ט).

וכן לעזור לאביו בענין התפילה בודאי נחשב צורך, ומותר לומר לאביו מה להתפלל (הגרי"נ קרליץ שליט"א).

להשתמש בשופר חברו עבור אשה

שאלה: האם מותר לקחת שופר של חברו בלי דעתו לצורך תקיעת אשה?

יסוד השאלה הוא, דכתב המשנ"ב (סי' תקפ"ו ס"ק ט') בשם אחרונים דמותר ליטול שופר של חברו בלא ידיעתו לתקוע בו, משום דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממונו, ובודאי היה מתרצה בזה. אמרינן ניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממונו, האם דוקא במצוה חיובית כגון לולב (רמ"א סי' תרמ"ט ה'), תפילין, תלמוד תורה, שופר לאיש, אבל למצוה קיומית אולי לא.

תשובה: מסתבר שגם לצורך מצוה קיומית אמרינן ניחא ליה לאינש וכו', וראיה לדין זה דאיתא בשו"ע (סי' י"ד ס"ד) שמותר ליטול טלית חברו ולברך עליה, אע"פ שהמנהג ללבוש טלית בשעת התפילה אינו חיוב אלא מנהג טוב (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ב תש" ק"ו, ושו"ת "התעוררות תשובה" ח"א תש" קע"ז).

ויש להוסיף שכן משמע במשנ"ב (שם) שכתב שמותר לתקוע כל מאה הקולות אע"פ שאינו מדינא, כיון שנהגו כן בודאי לא ימחה.

הבאת שופר לחולה בראש השנה

שאלה: חולה שנמצא בבית חולים וסיכם עם חברו שיבוא בראש השנה לתקוע לו בשופר ע"י עירוב תחומין שיעשה מערב יו"ט, ובדרך לבית החולים יעבור דרך הבית של החולה לקחת את השופר לו המונח שם כדי לתקוע בו, האם אפשר לעשות כן?

תשובה: יש דין שכליו של אדם ה"ה כמו בעליהם, וכל מקום שלבעלים מותר ללכת מותר להביא את כליו לשם, וכמבואר בשו"ע (סי' שצ"ז סעי' ג'), ולכן לבעל תוקע שעשה עירוב תחומין מותר ללכת לבקר את החולה עפ"י ההיתר של העירוב שעשה, אבל הוא לא יוכל לקחת עמו את השופר של החולה, היות שלגבי החולה הוא מחוץ לתחום, ואסור לאדם אחר לקחת חפציו לשם. וא"כ לא יכול הבעל תוקע להביא לחולה את השופר שלו, כיון שיש בזה איסור תחומין.

אולם יש לדון דאיתא בשו"ע (שם סעי' י"א) השואל כלי מחברו בערב יו"ט אפילו לא לקחו אלא בלילה, הר"ז כרגלי השואל, ומפ' המשנ"ב אפילו שלא משך את הכלי מערב יו"ט ועדיין לאו ברשותיה, מ"מ כיון שהבטיחו לשאלו, לענין עירוב נחשב כברשותו, ע"י שם. ולפ"ז כיון שהחולה כבר אמר לבעל תוקע שיקח את השופר ביו"ט שמא נחשב ברשותו מערב יו"ט, והר"ז כרגלי הבעל תוקע.

ואמנם י"ל שכאן לא נחשב הבעל תוקע כשואל, מכיון שהרי הוא מביאו לצורך הבעלים ותוקע לצורך הבעלים, ואין זה נחשב כשואל, נמצא שבין השמשות של יו"ט הוא עדיין ברשות החולה ואסור לו להביא את השופר עמו לבית החולים.

כריעה בתפילת "עלינו"

בתפילת "עלינו" שאומרים באמצע תפילת מוסף בלחש המנהג הוא לכרוע קצת כשאומרים "ואנחנו כורעים ומשתחוים", ואין בו משום איסור להוסיף על הכריעות, שעיקר האיסור הוא בשעת התחלה וסוף של ברכות שמו"ע, אבל בשאר המקומות יכול לכרוע (עי' משנ"ב סי' קי"ג ס"ק ט'), והגר"ח קניבסקי שליט"א.

ואפילו לדעת הגר"א (סי' נ"ו ס"ק ד') שאין לכרוע בקדיש משום שאין להוסיף על הכריעות אפילו שאינו בתפילת שמו"ע, מ"מ בשעת אמירת "ואנחנו כורעים" כל השנה וגם בתפילת ר"ה יש לכרוע, מכיון שאמר "ואנחנו כורעים", ואם אינו כורע הוי כמו דובר שקרים ולכן גם לדעת הגר"א יש לכרוע כאן (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

יום שני של ראש השנה

יומא אריכתא

יש לדעת שהחשש לכך שראש השנה הוא יומא אריכתא, היינו דווקא לחומרא, אבל לא לקולא. ומטעם זה מבואר בשו"ע (סי' תק"ג) שאין לבשל מיום טוב אחד לחברו ואפילו מיום ראשון של ראש השנה ליום שני, ע"י שם. וכן אין להביא מחזור ביום ראשון לצורך מחר, ואין להניח שתיה במקרה לצורך מחר, ואין לגלול ספר תורה ביום הראשון לצורך יום שני של ראש השנה.

ברכת "שהחינו" בליל שני

לכתחילה יש ללבוש בגד חדש או להניח פרי חדש לאמירת "שהחינו" בליל שני, ואם אין לו בגד או פרי חדש, יאמר "שהחינו" גם בלא זה (שו"ע סי' ת"ר סעי' ב'), וה"ה לנשים בשעת הדלקת נרות שמברכות אז "שהחינו" (משנ"ב ס"ק ד').

וכן הבעל תוקע ילבש בגד חדש בשעת התקיעות ביום השני ומ"מ אף אם אין לו יברך "שהחינו" (למנהג בני אשכנז).

השומעים בנוגע לפרי חדש

בני הבית שיוצאים בקידוש של בעה"ב, יוצאים גם בברכת "שהחינו" שמברך לצורך קדושת היום, ומכוון גם על הפרי, וע"כ לא יברכו "שהחינו" כשיאכלו את הפרי (קובץ "בבית לוי"), ובכה"ג אינם חייבים לאכול מהפרי החדש, אלא שאם לא אוכלים יכוונו לצאת רק על הצד שחייבים משום קדושת היום.

אכילת פרי חדש שברכו עליו "שהחינו"

אשה שמדליקה נרות בליל שני בבית, ובשעת ברכת "שהחינו" כיוונה על פרי חדש שמונח לפניו, אם הולכת אח"כ לאכול בבית אחר, לכתחילה יש לה לקחת הפרי עמה ולאכול שם, כיון שבירכה על הפרי.

מתי אוכלים את הפרי החדש

אוכלים את הפרי החדש מיד לאחר קידוש לפני נטילת ידיים לסעודה ("מטה אפרים" סי' ת"ר סעי' ו'), ונכון להקפיד לאכול פחות מכזית, וגם לא יהא בריה, שלא להיכנס לחשש ברכה אחרונה ("מטה אפרים" שם סעי' ו'), ולא לו הנהיגם כהרמ"א (סי' רע"א) שנטילים ידיים לפני קידוש יאכלו את הפרי החדש מיד לאחר אכילת "המוציא". אולם מנהג העולם לכו"ע לאכלם לאחר המוציא.

צום גדליה

מתענים למחרת ראש השנה, והוא תענית ציבור (שו"ע סי' תר"ב ס"א). אדם החושש שתעניתו בצום גדליה עלולה לגרום שלא יוכל להתענות ביום הכיפורים, פליגי בזה המוסקים יש שסוברים שיש לו להתענות בצום גדליה ("אשל אברהם מבוטשאש" סי' תרי"ב, ושו"ת "להורות נתן" ח"ח סי' ל"ב), ואם ביה"כ לא יוכל להתענות נחשב לאנוס ופטור (עי' "שדה חמד" מערכת יוה"כ סי' ג' ס"ק י').

אולם הרבה נוטים כפוסקים, שעדיף שלא יתענה בצום גדליה, בכדי שיוכל לצום ביום הכיפורים שהוא תענית דאורייתא (שו"ת "הלכות קטנות" ח"א סי' ר"צ, ושו"ת "ציץ אליעזר" ח"י סי' כ"ב. וע"ע שו"ת "באר משה" ח"ח סי' ל"ד שהעולם נהגו להקל ולא להתענות, ואם הכוונה לשם שמים בכדי שיכול לצום ביה"כ אין גוערין בו).

"עננו"

קטן שלא מתענה לא יאמר "עננו" (דלא שייך לחנוכו על אמירת "עננו" כיון שגם בגדילתו מי שלא מתענה אינו אומר "עננו"). אבל קטן שמתענה שעות ומתפלל מנחה לפני האכילה, אפשר לחנוכו לומר "עננו" (שו"ת "שבט הלוי" ח"ח סי' קל"ג).

עשרת ימי תשובה

שכח "המלך הקדוש"

שאלה: שכח לומר "המלך הקדוש" ונזכר בברכת "אתה חונן וחזר לברכת "אתה קדוש", והמשיך עד הסוף, האם יצא או לא?

תשובה: בדיעבד לא יצא (שהרי חייבונו לחזור לתחילת שמו"ע), ויש לו לחזור ולהתפלל (וכדאי להתנות שאם יש צד שהוא כבר יצא, שיהיה תפילת נדבה).

ספרים ט"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים נצבים- ערב ראש השנה גליון מס' 82

ט"ו

'צפית לישועה'

בתפילות ראש השנה ויום הכיפורים, נוהגים להוסיף בברכת 'אתה קדוש': 'ובכן תן פחדך וכו', 'ובכן תן כבוד ה' לעמך וכו', 'ובכן צדיקים וכו', 'ותמלך אתה ה' לבדך וכו' (טור או"ח סי' תקפב). ויש הנוהגים כן בכל עשרת ימי תשובה (רמב"ם הל' תפילה פ"ב הי"ט). כמובן, שבבקשת 'תן כבוד ה' לעמך' אין אנו מבקשים על החזרת הכבוד הפרטי של כל אחד ואחד, שהרי חיפוש הכבוד ובקשתו היא תכונה רעה בנפש האדם. אלא, שאנו מבקשים על כבודו של כלל ישראל (ח"ח חיינו ופעלו ע' תתצ"ז). וכבוד זה הוא חלק מכבודו של הקב"ה ית' וית', שכבוד שמים יתרבה ויתגלה לעין כל במולכו על ישראל, ודעת ה' תחדור לכל פינה בעולם, כשישוב המלך ב"ה לכסא מלכותו, ונזכה לראות בעינינו בשובו לציון ברחמים (שם עמ' תתקיג), וזוהי תפילת 'ותמלך אתה ה' לבדך על מעשיך בהר ציון משכן כבודך ובירושלים עיר קדשך וכו'.

בשנת תרע"ז [1917], אירעה ה'המהפכה הקומוניסטית', בה הודח הצאר ניקולאי מכיסאו, והוגלה יחד עם בני משפחתו לעיר טובולסק שבמערב סיביר. לאחר זמן מה התפרסם, שהצאר ביקש שיגדילו לו ולמשפחתו את מנות המזון שלהם. כל השומעים צחקו מלא פיהם לשמע שמועה זו, ואמרו: שליט אדיר זה שקע בשפלות-נפש כזו, עד שאינו דורש ותובע עוד את מלכותו ושלטונו, אלא רק מנה גדולה יותר של תפוחי אדמה ולחם, ולעגו: 'וכי מה ניתן לצפות מטיפש שכזה?!'. רבנו (שם) אמר, צריכים אנו ללמוד ממעשה זה לגבי תפילותינו בימים הנוראים: הלא אנו בני מלכים שגלו מעל שולחן אביהם, כאותו ניקולאי האוויל, אל לנו להתנהג באווילות כמותו ולבקש על תוספת תפוחי אדמה וקצת מזון, בקשותינו צריכות להיות רק על החזרת כבוד מלכותו ית' עלינו. וממילא, כשיחזור וימלך עלינו לעין כל, הוא לא יתן לנו-נסיכיו, לרעוב וללחם, ומובטחים אנו גם בכל הטוב הגשמי. אל לנו לעזוב את העיקר ולהתייחס אל הטפל. ומוסיף רבנו (ח"ח עה"ת פי' נח), שבאמת בכל יום ויום אנו מצווים לחכות ולצפות לגאולה השלימה, ולבקש 'מתי תמלך בציון'. וחז"ל (פסיקתא רבתי פלי"ד) אמרו, שהקב"ה תובע את צדיקי הדורות, על שלא חיכו למלכותו אף שחיבבו את התורה. ואף שביאת המשיח שאז תתגלה מלכותו ית' וית' על כל הארץ מתמהמהת, עלינו לצפות לה בכל יום. כפי שהורים מצפים לבנם יחידם השב אליהם לאחר שנים מרובות, ואף אם לא הגיע בזמן היועד לכך הם ממשיכים לצפות לו בכל יום.

צריכים אנו להאמין באמונה שלימה, שבוא יבוא היום שמלכותו ית' וכבודו ימלאו את כל הארץ. דומה הדבר, לאמונת כולנו שהשמש תזרח מחר בבוקר ותאיר את העולם. יסוד אמונה זו אינו מובן לכאורה, וכי מפני שהיום השמש זרחה, היא צריכה לזרוח כן גם מחר. אלא, שישוד ביטחוננו זה מבוסס על הבטחת התורה (בראשית ח, כב) "יום ולילה לא ישובתו". וכשם שהבטיחה התורה את זריחת השמש, כך היא הבטיחה את גילוי כבודו ית' שנאמר (במדבר יד, כא) "חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ", שסוף כל סוף תבוא הגאולה השלימה ותתכונן מלכות שמים בגלוי. וכשם שאנו מאמינים בהבטחת זריחת השמש, כך עלינו להאמין בהבטחת ביאת המשיח.

הימים הנוראים במחיצת החפץ חיים. "בימים הנוראים ישתדל להעביר על מדותיו"

ירגיל עצמו במידה של 'מעביר על מדותיו', שמלבד שהיא מדה קדושה שעבור זה מעבירין לו לאדם על כל פשעיו כמו שאמרו חז"ל, עוד היא תועלת גדולה שעיי"ז לא יבוא האדם לידי כעס ומחלוקת. ואל יקשה עלי הקורא, למה אנו צריכים לכל העצות האלו, והלוא יש לנו עצה מחז"ל על מאי דכתיב "האומנם אלם צדק תדברון", מה אומנותו של אדם בעולם הזה, ישים אדם עצמו כאילם. תשובה לזה: סחורה זו יפה היא מאוד וכה הוא משומר מכל נזק, אבל לא הכל יכולים לקנותה כי אם העשירים הגדולים בנגישותם, אבל כעת אנו מוכרחים להתנהג במדה המצומצמת. אכן, בימים הנוראים הקדושים בוודאי נכון מאד להתנהג במדה הקדושה הזו. וכן שמעתי שנהג הגאון הצדיק רבי יצחק אב"ד פטרבורג, מראש חודש אלול עד אחר יום הכיפורים היה משים עצמו כאילם כעצת חז"ל. והפוחת לא יפחות עכ"פ מעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים. חובת השמירה פרק י

ספרים טיול

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקדים

פנינים לראש השנה

בס"ד

מתוך הספר "הימים הנוראים במחיצת החפץ חיים"

הכנה לראש השנה. עלה פעם החפץ חיים ז"ל לדבר לפני בני הישיבה בראדן כמה ימים לפני ראש השנה, ועמד ותמה על ענין החרדה הנוראה אשר מקובל להתפחד ולחרוד בהתקרב ראש השנה, וכך היו דבריו: הלא מהי התשובה, חרטה על העבר וקבלה על העתיד. ואם כן, הרי אפשר להתחרט על העבר ולקבל על העתיד והכל יבוא על מקומו בשלום, ומהי כל החרדה?! בני הישיבה בראדן הפצירו בהג"ר נפתלי טרופ ז"ל להשקיט את מבוכתם, מאשר דברי החפץ חיים סותרים את אשר ידוע לכולם מגודל הפחד מיום הדין, וביקשו ממנו להעמידם על הבנת הענין לאמיתן.

הג"ר נפתלי ז"ל כדרכו בעמקותו החודרת, עלה ואמר: הלא כל המוטל עלינו הוא להגיע לידי חרטה, אבל שתהא 'חרטה'!... חזר שוב ואמר: הלא צריכים אנו להגיע לידי חרטה, אבל 'חרטה'!... וכן חזר עוד פעם על הדבר: הלא צריכים אנו להגיע לידי חרטה, אבל 'חרטה'! וכן אמר הג"ר נפתלי ז"ל: הלא צריכים אנו להגיע לידי קבלה על העתיד, אבל שתהא 'קבלה'!... וחזר שוב ואמר: הלא צריכים אנו להגיע לידי קבלה, אבל 'קבלה'! וכן חזר עוד פעם על הדבר: הלא צריכים אנו להגיע לידי קבלה, אבל 'קבלה'!

בדברי הג"ר נפתלי הללו כבר היה לבני הישיבה תשובה להשקיט את מבוכתם. בוודאי כי על ידי חרטה על העבר וקבלה על העתיד על ידי דברים הפשוטים הללו הכל יבוא על מקומו בשלום, אבל הרי צריך הכנה רבה כדי שאכן תהא 'חרטה'. וכן בוודאי קבלה, אבל צריך הכנה רבה כדי שתהא 'קבלה'. וכן הדבר גם כאשר נגשים ללמוד, בוודאי כי כל אשר נדרש ממנו הוא 'פשוט ללמוד', אבל צריך הכנה רבה כדי שאכן יהיה זה 'למוד תורה', היינו שיכיר ויבחין שם עולם אחר, וירגיש בעצמו כי בלמודו תורה מתחדשת גם בו בעצמו עצם מציאותו להיות 'מציאות מעולם אחר' מוסר ודעת

דוגמא לפחד אמיתי. סיפר החפץ חיים, שהובא מעשה בעיתון על איזה בן ישיבה שתפסוהו הרוסים ברחוב ורצו להרגו על המקום בלי כל משפט, וכבר שלפו את הרובה וניסו ללחוץ על ההדק, אך על פי נס לא הצליחו בשום אופן לירות. בתחילה סברו הם שכנראה נעשה איזה קלקול ברובה, ובמשך רבע שעה עמלו בנסיונות נואשים לתקנו ולירות, ולא עלתה בידם, עד שהחליטו רשעים אלו שיש כאן איזה מין 'כח עליון' המעכב בעדם מלהפיק זממם, ושיחרורו לבסוף לנפשו. אמנם מרוב פחד ואימת מוות שהיה נתון בהם הבחור, נתלבנו כל שערותיו באותה רבע שעה!

אמר החפץ חיים, שזאת היא התביעה עלינו: אם כך הוא מצבו של האדם ברגעים בהם הוא נתון בתחושות של פחד מוות, מדוע אי"כ לא יתלבנו שערותינו מפחד המשפט הנורא?! הצדיק רבי שלמה

תפקידו של חזן. פעם בהיותו בוורשה בחודש אלול בא אליו צעיר אחד שהשכיר את עצמו למשורר במקלה של חזן, ושאלו איך להתנהג בתפלתו בציבור בראש השנה ויום כיפור, כי קשה לרכז את המחשבה ולהתבונן בתפילה, בה בשעה שצריכים לשים לב לנגינה. "ראשית הכל" - הזהירו החפץ חיים - "עליך להשתדל לומר בקול נעים ויפה. הלא משלמים לך בעד זה, ואם תתרשל בזה - הכסף שאתה נוטל יהיה גזל בידך"

דרכי התשובה לחזנים. מספרים על חזן שנכנס פעם לרבי ישראל מסלנט ושאל אותו: "יאמר לי רבינו, מה התשובה המיוחדת שלי כחזן?". "עליך לעשות כל מאמץ שקולך יהיה ערב, שהרי משלמים לך בשביל זה" - ענה לו רבי ישראל.

למענד אלוקים חיים. אנו מבקשים מאת השי"ת שיתן לנו חיים, וכי זה יהיה לטובת השי"ת כי נוכל לפרוע את חובותינו, ושאלו חייבים לו כמו הסוחר המבקש גמ"ח למען יוכל להמשיך מסחרו ולשלם לנושיו, וזהו "למענד אלוקים חיים".

אבי עזרי

מתורתו של רבינו הגדול מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל על פרשת השבוע

דבר העורך

"מחוטב עציץ עד שואב מימך". (כ"ט י').

סיפר מרן זצ"ל בהספדו על מרן הגרי"ז, שהיה דרכו בכל ערב שבת לשאול את הגרי"ז ממה שהתקשה בלימודו במהלך השבוע, ופעם אחת בערב שבת קודש פרשת נצבים הוא שאל כדרכו את כל שאלותיו, והגרי"ז השיב לו אחת על אחת, ולבסוף הציג לפניו שאלה בפשט בפרשת השבוע, והגרי"ז השיב לו איני יודע, ואמר מרן זצ"ל שהייתה לו שמחה גדולה בתשובה זאת, יותר מכל שאר התשובות שהוא קיבל על שאר שאלותיו, כי בזה הוא נוכח לראות שהוא שואל היטב...

וכה הייתה שאלתו, שבפרשה כתוב "אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציץ עד שאב מימך", והקשה מרן הגרא"מ שך זצ"ל שהרי הדרך הוא שכאשר רוצים לכלול את כולם אז מונים מהפחות שבעם ועד המיוחד שבעם, ואם כן התורה הייתה צריכה לומר 'מחוטב עציץ עד המלך', ומדוע התורה אומרת מחוטב עציץ עד שואב מימך, ששניהם הם הפחותים שבעם.

ועל זאת השיב הגרי"ז איני יודע.

[ובמשמר הלוי על התורה (פרשת נצבים) ציין לדברי הרש"ר הירש זצ"ל בפירושו על התורה (בראשית י"ד כ"ג) על הפסוק אם מחוט ועד שרוך נעל, שכתב "אם שפתנו רוצה לציין דבר מקיף, הכולל בקרבו את הכל, אין היא נוקטת דבר קטן וגדול, קרוב ורחוק ואומרת מן הקטן הזה ועד הגדול ההוא, מן הקרוב הזה ועד הרחוק ההוא, אלא היא רואה את הדברים מסודרים במעגל, נוקטת שתי נקודות סמוכות ואומרת, מזו ועד זו, מסביב לכל המעגל, כך כלל האומה, שאיננו פירמידה, אלא מעגל (העני הוא לפני המלך, כדרך שהוא לאחריו), "מחוטב עציץ עד שאב מימך" (כ"ט, י'). וכן גם כאן: "מחוט ועד שרוך נעל", וכן גם לדעת חז"ל (מגילה י"א א') "מהודו ועד כוש - שמלך בכיפה", מלכותו הקיפה את כל כדור הארץ, תחילתה בהודו וסופה חוזר עד כוש". עיי"ש.]

בברכה שיועילו הדברים הבאים בגליון ללמדנו מקצת ארחות רבינו, למען נלך בדרך טובים, ותתחזק ותתרפא נפשנו, ונזכה לקבל עלינו מלכות שמים בימי הדין הבאים עלינו לטובה, כתיבה וחתימה טובה ושבת שלום ומבורך.

מוסד על פרשת השבוע

ובחרת בחיים - כח הבחירה לבחור אפילו ברע

..."בהא דכתיב (דברים ל טו) "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב, ואת המות ואת הרע וגו', החיים והמוות נתתי לפניך הברכה והקללה, ובחרת בחיים". ואיתא במדרש (ד"ר ג ד), א"ר חגי ולא עוד שנתתי לכם שני דרכים [שנתתי לכם היום את החיים ואת הטוב, את המוות ואת הרע, לא די בזה], אלא שנכנסתי לפני משורת הדין ואמרתי לכם ובחרת בחיים, ע"כ.

וצריך ביאור בזה (מה חידוש הוא שיבחרו בחיים עד שהגילוי "ובחרת בחיים" הוא לפני משורת הדין). והמובן הוא, שהרי בתורה יש תרי"ג מצוות, ויש עליהם ענשים ושכר, על מצוה יש שכר, ועל עבירה יש ענש מלקות או מיתת בית דין וכו'. וכשרואים אדם שאינו מקיים מצוות, יתכנו שני אופנים, או שהוא חלילה כופר בעיקר ואינו מאמין בשכר ועונש, או שהוא מאמין בשכר ועונש, אלא שמורה היתר ואומר שבאופן מסוים אין איסור כמו אינו מתכווין וכדומה, אבל אדם שיכיר את האמת ויאמין בה, לא יתכן שיבחר במוות. אבל כאן מבואר בחז"ל שהבחירה ניתנה בין חיים למוות, עד שאפילו אם אדם יודע שזה חיים וזה מוות ומכיר בכך ואינו מכחיש, יתכן שיבחר במוות. ולזה בא ציווי מיוחד לבחור בחיים, שזה ניתן כמצווה. וזהו כח מיוחד של בחירה שניתן לאדם, כח שאינו קיים אצל בעל חי, שהרי בעל חי נזהר באופן טבעי מהמוות ואין ללא בחירה על כך, שהנפש הבהמית אינה יכולה להתגבר על רצון החיים ולבחור במוות, אך לאדם יש בחירה גם על זה, וזה ממעלת האדם וגדלותו, וכשזוכה הרי זה ובחרת בחיים, ואם לא - הרי זוהי בחירה במוות. ולכן אין תמיהה כלל על העולם שעושים היפך הטוב, כי הוא מפני כח הבחירה שניתנה לבני אדם.

כל זה נלקח ממעלת האדם, וממעלת הבחירה, שהכל מונח בידו ותחת בחירתו, ומזה צריך להתעלות בהכרת הבורא, שהרי בטבע לא יתכן שהיה כח כזה של בחירה, וכשרואים כח כזה מכירים שיש בורא, כי רק הבורא עולם יכול לברוא כזה כח שאדם יבחר במוות. באופן טבעי אדם לא היה בוחר במוות, שהרי לכל בעל חי יש תשוקת החיים, ולמרות זאת האדם יכול לבחור במוות, עד כדי כך שנצרך ציווי מיוחד לבחור בחיים !

וזהו שאמרו שנכנס לפני משורת הדין, שאמרתי לך "ובחרת בחיים", שעשיתי ענין זה למצוה, ונתתי לך כח בחירה גם על כך.

(שיחה בישיבת פוניבז' אב תשל"ד).

אתם נצבים - מעשה טוב צריך להיות קנין בנפש

..."הכתוב אומר אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלוהיכם", ואמרו במדרש (ילקו"ש ריש פ' נצבים רמז תתקס) זה שאמר הכתוב (משלי יב ז) "הפוך רשעים ואינם, ובית צדיקים יעמד", ע"כ. הביאור בזה הוא, משה רבינו אמר לכלל ישראל - נתברכתם בברכה של "אתם נצבים", שאינכם שטחיים, מה שיש לכם קנייתם בנפשכם, קנייתם ע"י מעמד הר סיני, וכן האבות החדירו בכס את מה שהם השיגו, עד שנעשה אצלכם קנין בנפש, ובהו אתם שונים מאחרים, שהמעשה הטוב שאתם עושים אינו מעשה שטחי אלא יסודי ופנימי, ואילו

כאשר אומות העולם עושים מעשה טוב, הוא מעשה חיצוני, שטחי ורעוע, מעשה שנעשה ללא שיכות לעצמיותם, אין הוא קנין בנפש, ואין הנפש נעשית זכה וטהורה. וזהו שנאמר "הפוך רשעים ואינם", אבל "בית צדיקים יעמד", אצל כלל ישראל - "אתם נצבים".

בענין זה אמר הפסוק (תהילים א ג-ד) "והיה כעץ שתול על גבי מים, אשר פריו יתן בעתו, ועלהו לא יבול וגו', לא כן הרשעים, כי

אם כמץ אשר תדפנו רוח". הצדיק הוא כעץ שתול, הוא יציב, אבל הרשעים, גם כאשר הם עושים מעשה טוב, אין הוא אלא כמוץ, זוהי עשיה מן השפה ולחוץ, מעשה חיצוני ללא קנין בנפש...

...הבה נתבונן מעט מהו המכוון של ימי הדין, ראש השנה עשי"ת ויום הכפורים. ההבנה של המון העם על ימים אלו היא שטחית, הם מבינים שזהו חודש של ימים טובים, קונים חליפה חדשה או נעליים חדשות לכבוד יום טוב, ורוחצים לכבוד החג, ובודאי מובן שלא זהו המכוון. ואפילו אם מעריכים יותר בתפילת "שמונה עשרה"? האם זהו כל המכוון? הרי מה שרוצים בעיקר הוא ההמשך, מה שנעשה לאחר תפלת ה"שמונה עשרה" הארוכה! הנה גם על תקיעת שופר נאמר "(עמוס ג ו)" אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, ואין הכונה והתכלית בזה שברגע של התקיעה תהיה חרדה ופחד כי מהי החשיבות שישנה לאותה חרדה רגעית? עיקר הכוונה של "והעם לא יחרדו" בזה שלאחר שישמעו את קול השופר תהיה חרדה, אך אם

לא תהיה חרדה אח"כ הרי זה כהכנסת חפץ לים שאין לזה ערך. ע"כ אין לאדם להרגיע את עצמו בדברים אילו, במה שהוא התפלל טוב יותר, כי אמנם אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, אך לא זו עיקר הכונה הנרצית מראש השנה ועשרת ימי תשובה ויום הכיפורים, זה לבד אינו מכריע את הדין, ולא זה העיקר אלא בתוצאות שיבוא אח"כ. ימים אילו צריכים לגרום לתוצאות ואים אין תוצאות הרי זה כאילו לא אמר כלום. כך הוא המכוון לכל יהודי, ובפרט בני תורה שמבינים יותר, עליהם להבין כך, ואינני מדבר להגיע מיד לכל מה שכתב הרבינו יונה ב"שערי תשובה", אבל לפחות שיזוז משהו, ואצלנו לא זו שום דבר, לא מתפעלים אסור לנו לרמות את עצמינו, ועלינו להיות בגדר של ניצב, "אתם ניצבים", כענין "והנה ה' ניצב עלי", שהקב"ה יכול לעמוד עליו, שיהיה בסיס מוצק. (שיחה בישיבת פוניבז' תשרי תשמ"א).

מעשה דב

ידידי וקבלות שכתב רבינו הגדול לעצמו בערב ראש השנה

נמצא בכתבי רבינו הגדול זצוק"ל לאחר פטירתו, קבלות שכתב לעצמו בערב ר"ה תשכ"ב, נורא הדבר אם זהו המבט של גדולי הדור על עצמם מה נענה אנן אבתריהו...

"ב"ה ער"ה תשכ"ב בני ברק

להתחזק בתפילה בכוונתה. גם להתחזק בכוונה בברכת המזון. ולהזהר מספק ברכה. לעיין כל פעם שמתעורר ספק בהלכה בפנים הספר.

להזהר מכעס המכלה הגוף והנפש ובאין ע"י כעס לכמה מכשולים ועוד ועוד.

לב יודע מרת נפשו וד' הוא העד והוא הדיין וכל מעשיך בספר נכתבים. ואוי ואבוי למי שממרה את פיו.

וביטול תורה על כולם ד' יכפר בעדי.

כל ראש לחלי וכל לבב דוי ועדיין לא שבתו מטעויותי ומה אענה

ליום הדין ואינני שם על לב על כל היסורין ועגמ"נ שיש לו שהן מה שחטאי הרבים גרמו לי ולהזהר ממחשבות זרות ואסורות. (שמושה של תורה).

"ושבת עד ה' אלקיך" (ל, ב)

רבינו יונה "בשערי תשובה" (שער ב) מונה שש סיבות, אשר בכחן לעורר את האדם לשוב בתשובה. "ויותר מהמה - כותב רבינו יונה - בני הזהר, לשוב בכל יום ונפשך לטהר, בלעדי תחזה סיבה מעוררת."

סך הרב צבי פרנקרייך שליט"א:

פעם בשעת לילה מאוחרת, כאשר קם מרן זצ"ל מעיון תלמודו, החל לדבר דברי "מוסר" לעצמו פתח ואמר:

"כאן בעולם הזה, חושבים הרב שך משהו, עושים ממנו ענין, צרמוניה, חושבים מי יודע מה. אבל לאחר מאה ועשרים אין את כל הדברים הללו. שמה צריך להיות נקי..."

(לולי תורתך).

ילמדנו רבינו-עניא דיומא

המשפחה בביגוד חדש, ובזה מסתכמת ההכנה שלהם לר"ה. אבל המתבונן מבין, שלא זו היא ההכנה הראויה והרצויה. אילו אינם אילו דברים חיצוניים, שאין להם מאומה עם פנימיותו של האדם. ההכנה הנדרשת, היא הכנה פנימית, שהאדם בעצמותו ובמהותו יעמוד במצב יותר טוב. וזה הלא יתכן גם כאשר האדם לבוש בגדים בלואים, גם כאשר בגדיו קרועים ומחוררים. גם כך, כאשר חיצוניותו פגומה, יכול הוא לזכות ביום הדין, אם אך ישפר את עצמו ויטיב את פנימיותו, אם רק יהיה לבו יותר זך ונקי, והמידות שלו תהיינה יותר מעובדות ומתוקנות. ואם אכן זכה לתוספת יראת שמים בלבו, ואם זכה לרכוש לנפשו את המדות הטובות שהתורה דורשת מן האדם, הרי בידו הכנה ראויה לראש השנה.

זהו עיקר ההכנה ליום הדין, שיכין האדם את עצמו ונפשו. ואילו שאר הדברים, הם אינם אלא חיצונים וטפלים, שאם יעסוק רק בהם ולא יכין עצמו בהכנה האמיתית, אין לא במה לבוא לראש השנה. כי העיקר הוא שהאדם עצמו ישתפר בפנימיותו ויתעלה במידותיו, שהיה טוב ומטיב, ויהיה בעל מידות טובות ויעסוק ויהגה בתורה, וישקור מלבו את המידות הרעות, שישלק את מידת הקנאה ושלא יהיה בעל גאווה. זה הוא עיקר האדם וזו היא ההכנה ליום הדין.

(שיחה בישיבת פוניבז' אלול תשנ"א).

ערב ראש השנה!

דבר אחד יש לי לומר עתה: כעת ערב ראש השנה! מילים אילו לכשעצמם, כבר יש בהם לעורר אותנו! חלילה לנו לשכוח שאנו עומדים ימים ספורים לפני יום הדין, ויום הדין איננו שחוק בעלמא, מעד שנוכל להתעלם ממנו. הלא בו יתבונן מי יחיה ומי ימות, מי בקיצו ומי לא בקיצו! והדין הוא דין אמת ואי אפשר לו לאדם להמלט מן הדין או להחבא מלפניו. בכל מקום שאנו נמצאים עומדים אנו תחת הדין, מבלי שום אפשרות לברוח ממנו, למדינה זו או אחרת. וגם אם בין כתלי הישיבה, עלול איזה תלמיד לעשות ככל העולה על רוחו, מתוך מחשבה מדומה שלא רואים אותו ולא שומעים ממנו, ואף שבסופו של דבר רואים ושומעים מעשיו, אבל לו נדמה שאין רואה ואין שומע, אך כלפי דיני שמים, אין מי שידמה לנפשו שאפשר לעשות איזה שהוא מעשה בהחבא, כי עין רואה ואוזן שומעת את כל מעשיו, והכל יבוא לפניו יתברך בדין. יגיע יום ראש השנה ויבוא יום הדין.

ובאמת, הכל יודעים שיש ראש השנה, והכל מתכוננים לראש השנה, אבל לא הרי ההכנה של המון העם כהרי ההכנה האמיתית הנדרשת מאיתנו. צאו וראו איך הבריות מתכוננים לר"ה - מתרחצים, מסתפרים, קונים בגדים חדשים להם ולבני ביתם, מייפים את כל בני

להצלחת מרדכי בן רוזה חי' ולכל משפחתו לכתובה וחתימה טובה.

כל הזכויות שמורות. לתגובות הערות והנצחות וקבלת העלון במייל: a0527631139@gmail.com | טל: 052-7631139

דעת תורה

חדשים לעבודת הבורא, הרי ששינה זו נכללת בגדר שנתו של יעקב אבינו "וישן במקום ההוא", ושינה זו היא מצווה לכשעצמה.

נקודה נוספת ישנה שבאמצעותה ניתן לקניינים של עושר רוחני רב. על ידי עשיית חסד האחד עם השני יכולים לזכות לדברים גדולים עד למאד. לעזור לשני, לחשוב על השני, להיות עמו בזמנים בהם הוא נזקק לכך, דברים אלו הינם אמצעים נפלאים להתעלות והצלחה בכל דבר שברוח.

המליכוני עליכם

באים אנו ליום הדין ומטבע הדברים הרי שמחפשים אנו כל דרך בכדי לזכות בדין. אמנם, עצה יעוצה ובדוקה יכולים אנו למצא בדברי חז"ל המלמדים אותנו - "אמר הקב"ה לישראל אימרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, (ראש השנה ט"ז). מגלים לנו חז"ל שכל הרוצה לזכות בדין הרי שדרך אחת ויחידה עומדת בפניו - להמליך את הקב"ה, להמליך ולייחד את ייחוד הקב"ה שהוא יחיד בעולמו, ואנחנו כולנו עבדים.

אחר זאת הרי ודאי וברור הוא שיבקש כל אחד ואחד באמת לזכות ולהמליך על עצמו את בורא עולם, אולם מבקש הוא לדעת איך וכיצד אמליך על עצמי את בורא עולם. מהם המעשים אשר אותם צריך אני לעשות ומהם ההרגשים הנצרכים בכדי להיות באמת ובתמים עבדו של מלך. זאת נדע, אין כל אפשרות להמליך על עצמינו את הקב"ה אם לא שנרגיש עצמינו באמת ובתמים כרשים וכדלים, כמאמר הפסוק "כדלים וכרשים דפקנו דלתיך".

צריך האדם לידע שבאמת ובתמים המצב שלו לאשורו הוא שאין לו ולא כלום משלו. יסוד מוסד הוא שממש מתחילת יצירתו של האדם ועד לרגע האחרון בחייו, בכל אותו זמן כל כולו וכל ענייניו מסורים בידי בורא עולם. זה אשר זכה והגיע לידי כך שהכרה וידיעה זו אכן מפעמת בקרבו במוחש ובבירור, הוא זה אשר זכה להמליך על עצמו את בורא עולם. אדם בר מעלה אשר כזה זוכה לדבר תחנונים ותפילה לפני שומע תפילה וזוכה שכל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה.

עבודת התשובה

נמצאים אנו לקראת תום ימי האלול, לפני ימי ראש השנה ולקראת עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים. בימים אלו עבודת התשובה מגיעה לשאיאה וכל יהודי ויהודי מחפש ותר אחר הדרך בה ילך ואחר המעשה אותו יעשה בכדי להכין עצמו ולזכות בדין. נביא בזה דברי שנשמעו מפי רבינו זללה"ה, דברים אשר יתנו לכל אחד ואחד מאיתנו צידה לדרך המובילה לקרבת אלוקים.

מעבודת האלול צריך ואפשר לקנות

יסודות לכל החיים ולנצח

בימי האלול נותן האדם את דעתו ביתר שאת וביתר עוז לכל פעולה ועולה שהוא עושה. המצוות נעשות עם תשומת לב ויראת שמים, לימוד התורה נעשה ברצינות וללא הפסק וכך גם מידת החסד וכל שאר ענייני הרוח. אמנם אופן זה של עבודת ד' הוא אופן נפלא ביותר אשר על ידו ניתן להתעשר עושר רוחני עצום לא רק בימי האלול אלא בכל השנה כולה. במשך כל השנה ניתן להתמיד בדרך זו ועל ידי כך לזכות לחיי נצח.

אמנם עבודה רוחנית זו חלילה שתעשה מתוך לחץ ופחדים כאלה ואחרים. עבודת ד' צריכה להיות מתוך שמחה ונחת ככתוב "פיקודי ד' ישרים משמחי לב". חלילה לו לאדם להתאמץ יותר מכוחותיו אלא יש לו לשמור על כוחותיו ולעבוד את בוראו בהתאם ליכולתו. אולם זוהי דרכו של היצר הרע. מגיע הוא לאדם המבקש לעבוד את קונו ומכניס הוא בליבו מחשבות טעות ומטעות. טועה הוא האדם לחשוב שיכול הוא לטפס בבת אחת בסולם העליה וההתעלות ובבת אחת לדרוש מעצמו להגיע לשיאים אליהם לא התקרב מעודו.

לא כך הוא ולא נכון הוא. צריך האדם להתעלות שלב אחר שלב. להקפיד בד בבד עם עבודת הבורא לתת לעצמו את צרכי הגוף, להקפיד על שינה מספקת ועל אכילה נאותה. אכן, זאת יש לדעת, כאשר פורש האדם למיטתו מתוך מחשבה ורצון לקום בכוחות

כל הרוצה לזכות

בדין הרי שדרך אחת

ויחידה עומדת בפניו - להמליך את הקב"ה, להמליך ולייחד את

ייחוד הקב"ה שהוא יחיד

בעולמו, ואנחנו

כולנו עבדים.

במעשים, זהירות בהנהגות, זהירות בבין אדם למקום ובבין אדם לחבירו. בכדי להגיע לאותה זהירות הנדרשת הרי שרק על ידי לימוד התורה ניתן להגיע לאותה מידת הזהירות הנדרשת. רק על ידי לימוד התורה ניתן לדעת במה וכיצד צריך להיזהר, ורק על ידי לימוד התורה נקבל את הכוחות להיזהר מכל הטעון שמירה וזהירות.

נמצאים אנו סמוך ונראה ממש לימי ראש השנה, לימים בהם ספרי חיים פתוחים לפנינו ובריות בו יפקדון. בנוגע לימים אלו מוצאים אנו אריכות דברים באגרותיו של ר' ישראל סלנטר אודות הצורך לעורר את עצמו ואת בני משפחתו אודות הדין והמשפט של ראש השנה. הן ברור הוא לכל בר דעת שימים אלו הינם המפתח לכל השנה כולה. הרי יכול האדם לבנות בית מפואר בתכלית הפאר ולרהט אותו בכל הרהיטים הנפלאים ביותר, אולם לולי יהיה בידו מפתח להיכנס הביתה מה טעם לכל אותו בנין פאר אשר בנה. ימים אלו הינם המפתח לזכות לכל טוב ואושר לכל השנה כולה.

נדע, ימים אלו אליהם אנו נכנסים כעת הינם ימים שיש בהם אפשרות נפלאה להשיג קרבת אלוקים. באותם ימים שערי רצון פתוחים לרווחה וחלילה לנו מלהחמיץ את ההזדמנות לקנות מעלות של חיים. כן! מדובר על מעלות של חיים ולא פחות מכך. הנה "אנכי נותן לפניכם היום את החיים ואת הטוב את המוות ואת הרע ובחרת בחיים", הבחירה ברורה, הטוב גלוי והשערים פתוחים וכל אשר אנו צריכים לעשות הוא לבחור. בימים אלו נעשית הבחירה בחיים, בימים אלו כאמור ניתן וצריך לרכוש מעלות של חיים.

וכדי שניטיב לראות את גודל ויקרת בזמן ואת פאר המעלות אותם ניתן להשיג נזדקק לדברי רש"י אודות הפסוק "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי". מבאר רש"י - "כאילו שהקב"ה לוקח לידו והוא שם את היד על החלק מה שיש לבחור". נשים נא לב לדברים המבהילים אותם מבאר רש"י. כה חפץ בורא עולם להטיב לנו, כה חפץ הוא שנבחר בדרך טוב עד כי לוקח הוא את ידינו ושם את ידינו על החלק אותו יש לבחור. היש לנו אושר גדול מזה. האם יכולים אנו במצב אשר כזה להסיג את ידינו אחורנית וחלילה לא לבחור באותו טוב עליו מניח בורא עולם את ידינו אנו.

ובאם נבקש לדעת מהי אותה בחירה אשר בה מצפה בורא עולם שנבחר, הן הדברים ברורים לגמרי. הקב"ה זיכה לנו ונתן לנו תורת ה', אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו שיש לנו איך להתגדל, יש לנו דרכים איך להשיג את המעלות הגדולות, איך לייסד

צד נוסף ישנו להמלכת בורא עולם על עצמינו. הן ברור הוא שגם אם נצעק בראש כל חוצות שהמלכנו על עצמינו את הקב"ה, אולם מאידך לא נקיים את גזרותיו ומצוותיו אותם צווה, הרי שלא המלכנו ולא עשינו דבר. יסוד הדבר הוא יראה - יראת ד', יראת חטא, יראת העונש ויראת הרוממות. אכן יכול כל אחד ואחד לבחון את עצמו אודות מידת היראה שבקרבנו. המבחן הוא תפילה. שים לב כיצד נראית תפילתך, כיצד נאמרות מילות התפילה אם מתוך מצוות אנשים מלומדה או בתשומת לב ובלשון תחנונים. זה אשר היראה שבקרבנו באה לידי ביטוי באופן תפילתו, הוא זה אשר תפילתו מתקבלת וזוכה לכל הברכות.

לערוך מחשבות ביראת ד'

מוצאים אנו ברבינו יונה לשון הטעונה לימוד והבנה. רבינו יונה מלין על אותם אנשים "אשר אינם עורכים מחשבות להתבונן תמיד ביראת ה'". נשים נא לב ללשון עורכים מחשבות. בקרב ציבור הלומדים מוכר המושג מערכות, כמהלך תורני של חידושי תורה או מערכה בסוגיה אותה יכולים אנו למצא למשל בחידושי ר' עקיבא אייגר. היינו, מערכה הינה מהלך מחשבתי הבוחן כל הנחת יסוד, אינו מקבל דבר כמובן מאליו ומבקש להבין ולהתעמק בכל פרט ובכל נקודה.

זהו איפה הנדרש מאדם ירא אלוקים - לערוך מחשבות ביראת ד'. הרי הדברים מבהילים על כל רעיון מצווים אנו להתעמק ביראת ד', להבין כל פרט ופרט ולהגיע בעמקות מחשבתית והבנתית אל יסוד ומסקנת הדברים.

וממשיך ומלמד אותנו הרבינו יונה שזה אשר חלילה אינו עורך מחשבות ביראת הבורא, עליו אומר הכתוב "ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה". חלילה לנו מלקיים את מצוות הבורא מתוך הרגל ושגרה. צריכים אנו לחדש תדיר ביראת ד', לרענן את יראת הכבוד ויראת הרוממות ומתוך כך לקיים מצוות ולעבוד את הבורא מתוך הרגשת רעננות וחיוניות.

אכן, חשוב להדגיש עד למאד - אין פירוש הדברים שעלינו לחיות בפחדים, חלילה לנו מלהיות ממורמרים - וגילו ברעדה! אמנם ברעדה אבל עם גילו. עלינו להגיע למצב בו יראת ד' ויראת החטא גורמת לנו לשמחה על המצב הנפלא בו אנו זוכים להיות ועל הקרבת אלוקים לה אנו זוכים. יראת אלוקים הנובעת מתוך שמחה וגילה היא יראת אלוקים שסופה להשתמר ולהתעצם.

זאת צריך לדעת - יראה פירושה זהירות. זהירות

כל

התבוננות

והרגשה שתתן בליבנו

איזה חלק של הכנעה נוכל

בזה לזכות שיעלה זכרוננו לטובה

לפני השי"ת אב הרחמים

הרוצה להיטיב.

את הנצח של החיים. קיום המצוות ולימוד התורה הם הדרך היחידה והנצחית לבחור בטוב, בטוב האמיתי. זה בר הדעת אשר יבין את דרך הטוב ואת גודל ומעלת הטוב הוא זה אשר יבחר בחיים, חיים של תורה, חיים של מצוות, חיים אמיתיים שאין בלתם.

אבינו מלכנו

להשלמת הדברים מביאים אנו בלשונו של רבינו ללא שינויי עריכה דברים אותם נשא בשידור חי לאלפי בני תורה בעיר לייקווד שבארצות הברית "תשע"א -

עומדים אנו בערב יום הדין, יום המשפט, ובוודאי כל אחד מרגיש שצריך להתעורר ולהתחזק, ובפרט כשישים האדם מבטו ויעביר במחשבתו את משפטי שמים שאין לך יום שאין קללתו מרובה. צרות של יחדים, של משפחות, צעירים ומבוגרים. וצרות של הכלל ישראל שאנחנו בסכנה ממדינות העולם, וצרות של רדיפות הדת, שכאן בארץ ישראל רוצים פורקי העול ח"ו לעקור שם ישראל, וגוזרים גזירות כנגד הישיבות ותלמודי התורה והסמינרים, ועלינו לעמוד בכל תוקף נגדם.

צריכים לחפש עצות ודרכים באיזו דרך יוכל להתקרב לבא לפני השי"ת אשר כל מעשי האדם גלויים לפניו.

מו"ר בעל האור יהל אמר בדברי התעוררות, שהנה אנו מבקשים בנוסח אבינו מלכנו, ויש להרגיש בזה, כי אמנם ענין אב מורה על רצון חזק להיטיב לבנו, אבל לאב אין לו יכולת ליתן לבנו כל מה שיחפץ, אבל

המלך הוא השליט ובידו להיטיב בכל מה שיחפץ. אמנם אין חפצו לתת לעבדיו כל מה שיחפצו. אבל אתה אבינו רוצה להיטיב עמנו ללא גבול, וגם מלכנו שבידך כח וגבורה.

שנית. הנה אתה מלכנו שמעמיד אותנו למשפט, אך יחד עם זאת אתה גם אבינו ואהבת האב לבניו שרוצה שיתרצו לפניו, והוא משתוקק שבנו ימצא חן בעיניו, להוסיף אהבה על אהבתו. ולכן הקב"ה ברחמיו גילה לנו על ידי חז"ל הקדושים עיצות שנוכל על ידם להתרצות לפניו.

ההכנעה זה העבודה של מלכיות. אחז"ל אמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות כדי שתמלכוני עליכם וכו', וכתב הסבא מקלם דלכאורה אינו מובן וכי הוא ית' צריך שנמליך אותו, והוא בין כך מלך העולם גם בלא שנקבל על עצמינו מלכותו, אבל הענין שהוא רוצה שנמליך אותו ברצון נפשינו, והכונה ב"תמליכוני" שהאדם צריך להמליך אותו יתברך על כל אבריו וחושיו, שמיעה, מחשבתו, וכו', וזהו ש"תמליכוני עליכם", עכ"ל.

עבודת ימים קדושים אלו הוא להתבונן עד שיבא להרגיש בלב את ההרגשה של הכנעה מהשי"ת. ואף שעדיין אנו רחוקים משלימות בזה, בכל זאת כל התבוננות והרגשה שתתן בליבנו איזה חלק של הכנעה נוכל בזה לזכות שיעלה זכרוננו לטובה לפני השי"ת אב הרחמים הרוצה להיטיב.

למען דעת

נביא בזה מהנהגותיו של רבינו לקראת יום הדין, ביום הדין עצמו ובעשי"ת

לפני יום הדין

◆ התרת נדרים היה נוהג לעשות ביום כ"ח אלול אחר תפילת מנחה

◆ השיעור בישיבה בערב ראש השנה התנהל כרגיל מידי יום. ובסיומו היה מברך את התלמידים בדברי ברכה. ברשימות הרה"ג יעקב ישראל ברנר שליט"א מובא שבער"ה תשס"ב הזכיר מרן את הגמרא בקידושין (ל"א) שאלמלא הקב"ה עוזרו לאדם, אינו יכול לעמוד כנגד היצה"ר. סיים רבינו וסירך שהקב"ה יתן לנו את העזרה שיהיה לנו כוחות ללימוד התורה, וממילא נהי' ניצולים מהיצה"ר ובטוחים שאין אתם נמסרין בידו.

ביום הדין

◆ אחר תפילת ערבית בליל ר"ה היה נוהג לברך כל אחד ואחד במתינות בלחיצת יד, קטן כגדול בברכת השנה בנוסח לשנה טובה תכתב ותחתם לאלתר

לחיים טובים ולשלום. רק בשנתיים האחרונות בקושי הסכים להמנע מלתת את ידו מחמת חולשתו.

◆ קידש על היין בהתרגשות מתוך בכי על קדושת היום ושהחיינו.

◆ ראו עליו התרגשות מיוחדת בתפילות במיוחד בעת שהתפלל על כבוד שמים וישראל.

◆ בחזרת הש"ץ עמד בג' ברכות ראשונות ובאתה קדוש אחרי החלקים שאומרים בתפילה בלחש התיישב אבל בברכה של המלך הקדוש נעמד, וכן בשאר הברכות הקפיד לעמוד בסיומי הברכות. ולא הסיר עינו מהסידור כל שעות התפילה וחזרת הש"ץ.

◆ בבית המדרש אהבת חסד נוהגים למכור את העליות בימים הנוראים. רבינו ידע שמכבדים אותו בעליה מבלי שימכרו עליה זו. היות וכך נהג להקשיב למכירה של העליות באיזה סכום מוכרים העליות, ומיד אחר ר"ה ויו"כ היה רבינו שולח נדבתו על העליה כפי הסכום ששמע שמכרו שאר העליות. כסף זה היה נותן מכספו הפרטי ולא מכספי מעשר וצדקה.

בהסיעו ברכבו. כשנודע למרן על כך שילם גם על עליה זו ולא הסכים שהקונה ישלם, זאת כיון שידע שעליה זו נקנתה עבור אותו אדם משום הכרת הטוב על הטובה שמטיבים עמו.

◆ לא טעם כלום עד אחר תפילת מוסף.

◆ בין שחרית למוסף אמר תהילים ועיין בזהר על התקיעות.

◆ אחר התפילות היה מחפש את בעלי התפילות ומודה להם על תפילתם העריבה. כמו"כ הודה לתוקע והיה משבח בפניו את התקיעות.

◆ נהג לשמוע את התקיעות שתקעו אחר מוסף לצאת ידי שאר שיטות.

◆ אחה"צ היה לומד גמרא בסוגיא שאחזו בה או משניות ראש השנה.

◆ לא אמר תשליך. אמנם היו שנים שאמר הנוסח של מי קל כמוך כשהוא ישוב במקומו בבית המדרש ולא יצא לעמוד כנגד הים.

◆ סיפר לי שבולאזין [עירית מולדתו] היה בעשי"ת נר גדול בביהכ"נ על שולחן רחב שדלק כל העשי"ת ברציפות.

◆ נהג לעשות קידוש לבנה בעשי"ת.

◆ כל השנים שהיו יכולים ליקח את התרנגול לשוחט היה נוהג לעשות הכפרות על תרנגול, ואח"כ החל לעשות על כסף כמנין ח"י.

למסור לגבאים שרק מחצית מהסכום הוא מכספו, והשאר מה שהכפיל הוא מכספי צדקה. כמו כן היה רבינו מקפיד לשלם על מקום התפילה בימים נוראים כאחד המתפללים. בהזדמנות זו מן הראוי לספר שבכל שבת שקיבל עליה דאג להעביר כבר ביום ראשון מאה ש"מ מכספו עבור העליה, ובשבת לפני יא"צ בה קיבל מפטיר העביר מאתיים ש"מ.

◆ באב תש"ע שהה רבינו בירושלים. באותו זמן התקיימה בר המצוה של נינו. העליה לתורה התקיימה בבית בו שהה רבינו באותה עת. היות ומטבע הדברים לא היה רבינו יכול להרים את תרומתו לבית הכנסת (שכן כאמור התפילה התקיימה בביתו), לכן דאג אחר השבת להעביר נדבתו לבית המדרש אהבת חסד בבני ברק במקום תפילתו הקבוע.

◆ עוד היו שהזכירו בהספד איך שבמוצאי שב"ק נשא אסרו חג שבועות תשס"ו, כאשר חזר לביתו באישון לילה (בערך בשתיים אחר חצות) מהלווית חתנו - כבנו הגרב"ב קורלנסקי זצ"ל שהיה יד ימינו ותלמידו המובהק, למרות הצער והיגון, מיד בכניסתו לביתו העביר לידי משמשו המסור הבה"ח חיים אסחייק הי"ו את נדבתו עבור העליה שקיבל ביו"ט.

◆ במי שברך אחר העליה היה דואג שיברכו את הגבאים וכן את כל הציבור הקדוש.

◆ פעם אחת קנו עליה בתור הכרת הטוב לכבד בה איש סגולה שהיה מטיב עם מרן זללה"ה כל יום

הדעת נותנת

שבת האחרונה של השנה

אזי לקבוע קצת זמן ללימוד. וכן ביום השבת - ללמוד עם חברותא כמו שצריך, להוסיף זמן על הלימוד, ולהתפלל כמו שצריך.

כבר היה המשגיח דפוניבוז' זצ"ל מזכיר כל שנה, בשבוע האחרון, שהרי חז"ל הק' אומרים (שבת קי"ח, ב') "אלמלא היו ישראל משמריני שני שבתות מיד היו נגאלים". כך גם להתנהג בכל יום של השבוע האחרון, בכך נשפר את כל ימות השנה, ועי"ז נזכה לתשובה שלימה ולשנה טובה.

מתוך דברים שאמר רבינו בשבת האחרונה בשנת תשמ"ז - שבת זו היא השבת האחרונה של השנה. צריך בשבת זו לתקן על ידה את כל שבתות השנה. דבר זה כתב בעל התומים זצ"ל בספרו "יערות דבש", שבשבוע האחרון של השנה, כל יום ויום מתקן את כל ימות השנה של אותו היום. אם כן בשבת זו אפשר לתקן על ידה את כל שבתות השנה.

הנה עתה הוא ליל שבת האחרון של שנת תשמ"ז, וצריך להתחזק, בשולחן ליל השבת - להגיד דברי תורה, ולאחר הסעודה שבד"כ לא הולכים לישן מיד -

הגליון הבא, יופיע בס"ד לקראת יום הכיפורים, הבעל"ט.

עת פרוס השנה החדשה יהא רעווא מן שמיא
שתהא זו שנה של ברכה והצלחה השקט ובטח,
תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה איכ"ר,
כתיבה ומתיאם טובה לנפ טובה ומתק

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

אלול (2) תשע"ו

..... דברי מוסר והתעוררות

גליון מס' 136

חטא העגל, ובסופרנו פירש קשה עורף – כברזל שקשה להכניע ולעקם אותו, כך העורף קשה כברזל מלשמוע דברי מורה צדק, וממילא כשלא נשמעים ליחיד הדור, כבר אין תקוה לשנות ולישר ואי אפשר שישונו בתשובה. נורא נוראות מה ששומעים כאן!!!

וכן מצינו פרשה בתורה 'ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי וינצו במחנה וכו' ויקלל. והעונש ונוקב את שם אלוקיו יומת. אך התורה מתארת שיצא במריבה (עי' פירש"י). שורש החטא היה מריבה וקטטה, וזה המקור להגיע עד כדי חירוף וגידוף, כיון שהמחלוקת מערבת את שכלו של האדם ולא חושש לכבוד שמים עד כדי שמחרף את ד' רח"ל.

וכעת קודם יום הדין צריך לפקוח עינים ולהתבונן בשורש של תשובה.

בדרך שאדם מתנהג עם זולתו כך נוהגים עמו

איתא בגמרא (ר"ה י"ז) אמר רבא כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, שנאמר נושא עון ועובר על פשע, למי נושא עון למי שעובר על פשע. מי שמוותר מוחל וסולח הקב"ה מתנהג אתו כך. רב הונא בריה דר' יהושע חלש, על רב פפא לשוילי ביה [לבקר אותו ביקור חולים] חזיה דחליש ליה עלמא, שהוא במצב של סמוך לפטירתו, אמר להו [לבני בית] צביתו ליה זוודתא, לסוף איתפח - לבסוף הוא התרפא, רב פפא החזיק אותו שהוא כבר הולך למות ולבסוף הוא נתרפא, איכסיף רב פפא למיחזייה, [רב פפא התבייש מרב הונא בריה דרב יהושע], ושאלו מה ראית שם, והוא ענה לו שבאמת המצב היה כמו שרב פפא אמר שצריכים להכין לו תכריכים, אלא שאמר הקב"ה הואיל ולא מוקים במיליה, כיון שהיה לו המעלה הגדולה של מעביר על מידותיו, מידות טובות, לכן שיחיה ולא ימות. עד כדי כך שאפילו שכבר נקבע בדין שהגיע עד שערי מות, ומצד חשבונות שמים היה הכרעה למיתה, אעפ"כ אמר הקב"ה שהוא זכאי מדה כנגד מדה, כיון שמעביר על מידותיו וזה הכריע את הדין מחייב לזכאי.

אם היה מידת ההכנעה, לא היה מחלוקת המרקדת

בינינו כי היו נכנעים תחת דעתו של יחיד הדור

'עובר על פשע לשארית נחלתו', אמר ר' נחמן ב"ר חנינא אליה וקוץ בה, לשארית נחלתו ולא לכל נחלתו, אלא למי שמשים עצמו כשירים - ענוה, אם עושה עצמו כשירים שאינו מחשיב את עצמו שהוא כמו שאינו, ענוה! אפילו שהוא מעביר על מידותיו אבל עדיין צריך לבדוק שיש לו את השורש הטוב מידת הענוה, כי אם מעביר על מידותיו אבל לא מחמת השורש של מידת הענוה, אין את המעלה של מעביר על מידותיו, כי המידות קשורות בשורש הענוה, כל המידות הטובות באות מכח הענוה, והמידות רעות מהגאוה והכבוד, אם היה מידת ההכנעה

התשובה צריכה להיות מהדרך הרעה, ולא מספיק

בתיקון של מעשים

'שובו שובו מדרכיכם הרעים בית ישראל', הנביא יחזקאל (פרק ל"ג) אינו פונה לעם ישראל שישונו ממעשיהם - מהפעולות, אלא מהדרך, דרך זה לגמרי מושג אחר, צריך לחפש אחר השורש שממנו נובעים המעשים, וזה קשה ביותר לדעת, ולשנות דרך וכיוון זה בגדר של תשובה שלמה.

באור יהל מבאר מו"ר הגה"צ רבי לייב חסמן זצוק"ל ששורש הדרך הרע המה המידות הרעות הטבועות באדם, כל מצבי החיים וכל פעולותיו, המידות הרעות הם המקור להם ולכל החטאים. 'תשת חושך ויהי לילה' זה העולם הזה שדומה ללילה, והמידות מוליכות ומסובבות את האדם לענייני עוה"ז, ובאופן כללי יש רצון באדם לשפר ולשנות פעולות ומעשים שמרגיש ושם לב שצריכות שינוי, אך לתקן את מידותיו זה קשה מנשוא.

כדי לשוב מהדרך הרעה צריך לחקור ולחפש את

שורש המעשים

בגמרא בעירובין (י"ג) מובא שתים וחצי שנים נחלקו ב"ש וב"ה אם נוח לו לאדם שלא נברא, או שנברא, נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו. ובמסילת ישירים (פ"ג) ביאר שאפילו במעשים הטובים עצמם צריך לבדוק ולמשמש איך הם נעשים, שכתב שם וז"ל: תראה ששני הלשונות (של שפשוש ומשמוש) הם שתי אזהרות טובות ומועילות מאוד כי הנה הפשפוש במעשים הוא לחקור על כלל המעשים ולהתבונן בו: הנמצא בהם מעשים אשר לא יעשו אשר אינם הולכים על פי מצוות ה' וחוקיו, כי כל אשר ימצא מאלה יבערם מן העולם. אך המשמוש הוא החקירה אפילו במעשים הטובים עצמם, לחקור ולראות היש בעניינם איזה פניה אשר לא טובה, או איזה חלק שיצטרך להסירו ולבערו, והרי זה כמשמש בבגד לבחון הטוב וחזק הוא או חלש ובלוי. כן ימשמש במעשיו לבחון תכונתם בתכלית ההבחנה עד שיישאר זך ונקי. עכ"ל.

וזה מאוד קשור לענין של מידות. כשבאים לבדוק את החטא שנעשה, לראות ולחקור מהו שורש החטא, כיצד ואיך נעשה, מאיזה שורש פורה ראש ולענה זה צמח, אדם הראשון ששמע בקול אשתו ואכל מעץ הדעת איבד חיי נצח והשתנה מקצה לקצה, וכתוב בתורה 'כי שמעת לקול אשתך', אף שהחטא היה מה שאכל מעץ הדעת אבל העיקר מה שהתורה קובעת תלוי בשורש החטא וזה כיון ששמעת בקול אשתך...

כשלא נשמעים ליחיד הדור אין תקוה לשינוי, ואי

אפשר לשוב בתשובה

וכן מצינו בחטא העגל 'ראיתי את העם הזה והנה עם קשה עורף', כיון שזה היה שורש החטא שממנו נגרם התוצאה של

לא היה מחלוקת כמו שמרקדת בינינו, לא היה טעויות בהשקפה, כי היו נכנעים תחת דעת התורה של יחיד הדור, השורש הוא ממידות רעות.

האור יהל מביא דוגמא שאצל אדם אחד נמצא שטרות של כסף מזויף ואצל השני את המכונה, ודאי שהעונש החמור מגיע לבעל המכונה, כיון שהוא מביא לכל המצב והענין של זיוף השטרות. כך המידות הם השורש לכל המעשים, וכשבאים לתקן ולחזור בתשובה ראשית דבר הוא ענין המידות.

כשרואים א' שזכה לגדול, זה מכח זיכוי הרבים שבנה את האוירה בישיבה להתמדה בחשק ובאהבת רעים

עוד עצה נפלאה לזכות בדין, הוא זיכוי הרבים שבזה צובר לעצמו זכויות לאין שיעור, כל בחור הוא יחיד, אבל בעצם הוא חלק מכל הציבור הת"ח שלומדים בישיבה, וככל שמתחזק ומחזק את הציבור ומתגבר אור התורה, כך שכרו בלי שיעור. כשרואים כאלו שעולים וזוכים וגדלים, זה מכח מה שזכה ובנה את האוירה באהבת רעים בסבר פנים יפות, לימוד בחשק ושקידה.

כל הנהגה טובה יש ריבוי כבוד שמים שזה תכלית היצירה להרבות כבוד שמים.

ושכל אחד ישתדל להתחזק בזה להיות מאלו המעבירין על מידותיו שעל ידי זה יעבירו לנו על כל הפשעים. ונזכה לכתובה וחתומה טובה לקראת השנה הבעל"ט.

נמתוך שיחת רבינו בהיכל הישיבה אלול תשמ"ט. מכתבי הרה"ג ר' שמעון סנדומירסקי שליט"א

שביבים משיעורי רבינו בספר 'חיי אדם' הלכות ימים הנוראים (מרשימות הרה"ג הנ"ל)

א. כלל קל"ח סעי' א'. באהבת הקב"ה את עמו ישראל..... בתפילה אנחנו אומרים 'אהבת עולם אהבתנו', וממילא עלינו להבין שכל המצבים קשים של יסורי גוף ונפש של כל יחיד ויחיד זה גם כן יוצא מאהבת ד' לכלל ישראל. תקשיבו מה שאני אומר לכם! תחזרו על זה כמה פעמים, וזה יאיר לכל אחד ואחד מכם את דרך החיים!

ב. שם. לפי שימים אלו הם ימי רצון מעת נבחרנו לעם... ואחר זה עלה משה בהר והתפלל. יסוד הכל הוא תפילה. החפץ חיים זי"ע כשהיה קורה אצלו בבית איזו מחלה ח"ו, היה אומר לרבינית לתת לחם לעניים, ומיד עולה לעליית הגג ומתפלל.

ג. שם. ועיקר התקיעות הוא לעורר לב העם ולהחריד ליבותם שיעוררו לבותם לתשובה. הגר"ס זצ"ל באור ישראל שואל אך זה שאנחנו לא מפחדים כ"כ. ועונה, שהשופר בא לשמש כתזכורת, וזה מועיל לאנשים שכל השנה מתנהגים בפרישות

ויראת שמים, להם התקיעת שופר מעורר ומזכירם כי הנה יום הדין קרב ובא, אך אלו שכל השנה נמצאים בתרדימה גדולה ודאי שזה לא מספיק וצריך להשתדל לחיות בשימת לב על מעשינו, לעורר הכונה בתפילה, ולדקדק בקיום מעשי המצוות, ועי"ז הקב"ה יעזור לכל אחד להשיג מעלות גדולות.

ד. כלל קל"ט סעי' ב', אע"ג שכתבו הפוסקים דבר"ה ויר"כ מותר להתפלל בקול מעט, מ"מ כל ירא לדבר ד' יתפלל בלחש כמו בכל השנה... לא כמו שעושין ההמון בצעקות וקולות. בסידור הגר"א איתא בשם הקדמונים שראשית צריך שימת לב על כונת המילים. לשים לב על הברכה ראשונה של ברכת אבות לעבוד עם עצמו לפני שמתחיל שמר"ע, לחשוב שצריך לכוין בכל מה שמוציא מפיו, שח"ו לא יוציא בלי כונה, וזה עבודה כי צריך לשנות את ההרגל, ולכה"פ את הג' מילים הראשונות 'ברוך אתה ד', וכפי הידוע מרבינו בעל הנפש החיים שאומרים ברוך אתה זה התואר להקב"ה שהוא קל ברכות ומשפיע השפעה לעולם על ידי המעשים טובים של הכלל ישראל, וזה מה שכתוב 'תנו עוז לאלוקים'. אלוקינו – בעל כל הכוחות של הבריאה. ואח"כ מזכיר את האבות הקדושים שעבדו את בוראינו וקרא את שמו עליהם, וכן כל שאר התפילה קדושת ד', המלך הקדוש, ובכן תן פחדך, בקשות על כבוד שמים.

וכשאומרים 'זכרינו לחיים מלך חפץ בחיים', מבאר הגר"י סלנטר זצוק"ל שתיקנו זאת לעורר את האדם על יום הדין של חיים, אך עיקר התפילה צריך שיתפלל על כבוד השכינה, להתחנן ולבקש 'גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה.

ואין מזכירים שום חטא ועון ביום ראש השנה, ואע"פ שהרי מודה בקנס פטור, ומודה ועוזב ירוחם, אולם מובא בשם הזהר הקדוש שאם מבקשים על צרכינו הרי יש בזה עלבון נורא לשכינה הק' שהרי הקב"ה 'עמו אנוכי בצרה' והוא נמצא עמנו בגלות, שזה גופא עלבון לשכינה הק', וכדי להוריד את המצב הזה אנחנו מבקשים על כבוד השכינה וצער, וצריך שימת לב וכוונה להרגיש בזאת מאוד, ובנפה"ח מבואר שככל שמבקשים בכונת הלב על כבוד ד' זה גופא שמחה להקב"ה.

עוד יש להאיר להקפיד בשמיעת קול שופר, וטוב לומר בפה 'הנני מכוין לצאת ידי מצות שמיעת קול שופר', ולא לדבר כלל בין תקיעות דמעות למישובש שלא יהא הפסק עם הברכה.

וכן להקפיד בשמיעת חזרת הש"ץ ולהסתכל במחזור (כי הרי אפשר להירדם) ומצוה לשמוע את התקיעות על סדר הברכות, מלכיות זכרונות ושופרות.

וימי ראש השנה צריך שיהיו עסוקים כל הזמן במצוות, הן באמירת תהילים, ולימוד משניות וכד'.

וכשאחד מברך את חברו בכונה, וגם חברו מחזיר לו ברכה, עי"ז זוכה שהקב"ה מברך אותו.

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

* התרת נדרים היה נוהג לעשות ביום כ"ח אלול אחר תפילת מנחה. ביחד עם שאר רבני הישיבה.

* היה קונה את מקומו ומקום הרבינית תחי' לימים הנוראים, כאחד המתפללים. והיה מברר מה המחיר שמבקשים, על אף שהכינו לו מקומו גם בלא שיקנה.

* בערב ראש השנה אמר שיעור יומי רגיל בישיבה כבכל יום. ובסיומו היה מברך את התלמידים.

*אחר תפילת ערבית בליל ר"ה היה נוהג לברך כל אחד ואחד במתינות בלחיצת יד, קטן כגדול בברכת השנה בנוסח: לשנה טובה תכתב ותחתם לאלתר לחיים טובים ולשלום. ואע"פ שהדבר נתארך מאוד כי הגיעו המונים משאר בתי כנסיות להתברך מפיו. ורק בשנתיים האחרונות בקושי הסכים להמנע מלתת את ידו מחמת חולשתו.

*קידש על היין בהתרגשות מתוך בכי על קדושת היום ושהחינו.

*נהג להתפלל בימים הנוראים כותיקין בכולל חזון איש ומשנת תשנ"ח בביהמ"ד אהבת חסד, מחמת חולשת רגליו.

*ראו עליו התרגשות מיוחדת בתפילות במיוחד בעת שהתפלל על כבוד שמים וישראל.

*בחזרת הש"ץ עמד בג' ברכות ראשונות ובאתה קדוש אחרי החלקים שאומרים בתפילה בלחש התיישב אבל בברכה של המלך הקדוש נעמד, וכן בשאר הברכות הקפיד לעמוד בסיומי הברכות. ולא הסיר עינו מהסידור כל שעות התפילה וחזרת הש"ץ. (בתפילה נעילה בביהמ"ד אהבת חסד היה מפעם לפעם מרים עיניו מהמחזור בחזרת הש"ץ ומביט בש"ץ הרה"ג ר' לוי יצחק שושן שליט"א, והביע את התפעלותו מהצורה בה מתחנן לפני יוצרו ית"ש).

*בבית המדרש 'אהבת חסד' נוהגים למכור את העליות בימים הנוראים, וכיון שידע שמכבדים אותו בעליה, לכן נהג להקשיב למכירה של העליות באיזה סכום מוכרים העליות, ומיד אחר ר"ה ויו"כ היה שולח נדבתו על העליה כפי הסכום שישמע שמכרו שאר העליות. כסף זה היה נותן מכספו ולא מכספי מעשר וצדקה.

*במי שברך אחר העליה היה דואג שיברכו את הגבאים וכן את כל הציבור הקדוש.

*לא טעם כלום עד אחר תפילת מוסף.

*בין שחרית למוסף אמר תהילים ועיין בזהר על התקיעות.

*אחר התפילות היה מחפש את בעלי התפילות ומודה להם על תפילתם העריכה, וכן לתקוע שהיה מפאר בפניו את התקיעות.

*נהג לשמוע גם את התקיעות שתקעו אחר מוסף לצאת ידי שאר שיטות.

*אחה"צ היה לומד גמרא בסוגיא שאחזו בה או משניות ראש השנה.

*לא אמר תשליך, אמנם היו שנים שאמר הנוסח של מי קל כמוך כשהוא ישוב במקומו בבית המדרש ולא יצא לעמוד כנגד הים. (זכורני בא' השנים לאחר מנחה גדולה ביום א' דר"ה בכולל חזון איש, כל הציבור עלו לגג לומר תשליך, ורבינו נשאר על מקומו ושוחח ארוכות עם מרן הגרא"ל שליט"א שגם לא עלה לגג לומר תשליך).

הוראות והזכרות

לקנא ביראת השם

בגילוי לב, סיפר רבינו בערוב ימיו: סיפרו לי על יהודי מבוגר, תושב ירושלים, שעזב את כל עסקיו ועבודתו והתחיל ללמוד. ולא זו בלבד שהוא יושב ולומד לעצמו, הוא גם החל למסור שיעורים שלא על מנת לקבל פרס. את מסירת שיעוריו הוא מתחיל לפני תפילת ותיקין ועד השעה שבע בערב הוא מספיק למסור כשמונה שיעורים בשמונה מקומות. ויותר מכך, כשהוא פוגש אדם ברחוב, הוא מזכיר ומעורר: דע לך שצריכים לקבוע זמן ללימוד התורה, לקבוע לשמוע שיעור!

אמר רבינו: "שמעתי את הדברים הללו, וממש לא מצאתי מנוח - איזו זכות יש לאותו אדם! כמה זכויות, כמה קיומי מצוות... נורא נוראות". "אבל" - נאנח רבינו מתוך אמת נוקבת וחודרת כליות ולב - "עם כל ההתפעלות מאותו אדם נפלא, זה לא חייב אותי... יש לי תירוצים למכביר - ועם כל אותם תירוצים נשארתי אותו הדבר, לא השתנתי".

ועל זאת הביא רבינו את דברי הגאון מוילנא באגרתו: "תקנא ביראת ה' כל היום" - זוהי קנאה המרבה חכמה, כשהאדם אינו מסתפק ביר"ש שיש בו, אלא מקנא ביר"ש כל היום, מביאתו קנאה זו לתועלת לקנות יראת שמים".

לעולם

על החיוב ללימוד מוסר בכל יום ויום, אמר רבינו: "צריך התעוררות מחדשת בכל יום ויום, ההתעוררות של יום האתמול, אינה מועילה להיום, החיזוק של אמש אינו מספיק ליום המחרת - רק כך אפשר לזכות ולהתעלות!" כי מלחמת היצר נתונה מלפנים ומאחור, יום ולילה לא ישבות.

מתוך אגרת הגר"א שביקש "למען השם, שיקראו בכל יום" - דייק רבינו: "לומדים מכאן הלכה. שלימוד המוסר צריך להיות בכל יום!" והוסיף לספר על רבי נחום פרצוביץ, שהיה תלמיד מובהק למשגיח בעל אור יחזקאל. רבי נחום נודע בהתמדתו המופלאה, ואמר לו המשגיח שילמד בכל יום לכל הפחות עשר דקות מוסר, והבטיח לו שביום שילמד מוסר, לא יבוא לידי תקלה.

בחור שהגיע לפרק האיש מקדש, נכנס לרבינו ונפשו בשאלתו: "כיום אני מצהיר שאשב באהלה של תורה כל ימי חיי, אך מי יערוב לי? שמה יגיעו ימים קשים אם בפרנסה או שאר מאורעות החיים, עד כי אאלץ לשנות את דרכי?".

אמר לו רבינו: "אם תקבל על עצמך ללמוד מוסר בכל יום - חוק ולא יעבור - מובטח אתה שתוכל לשבת בבית ה' תמיד ולעסוק בתורה כשאפיותך הרוממות".

ללא מוסר אין חיבור לתורה

ערב ראש חודש אלול, יושב רבינו בביתו ולידו אחד המשגיחים. לפתע נפלטה אנחה כבדה מלבו הכואב של רבינו, ופנה אל היושב לצידו: "היודע אתה מה יהיה מחר? באחד מבתי המדרשות הגדולים יתחילו את הזמן מבלי לשמוע דברי מוסר".

יום אחד כאשר עלה רבינו ירושלימה לחופא העיניים שלו, בין הממתנים להכנס אל הרופא, היה אדם ישיש, אותו הכיר רבינו עוד מימי בחרותו, כאשר נודע אז שמו בעולם הישיבות כעילוי עצום שחיבר כמה ספרים נפלאים, והיה נכנס מעת לעת לישיבת חברון ומפלפל בלהט עם בני הישיבה - ורבינו ביניהם.

רבינו פתח עמו בשיחה, הזכיר לו את ביקוריו בשיבה, ואף ציין את הנושאים והסוגיות בהם פלפלו אז - לפני למעלה מחמישים שנה. מעניין לענין, סח לו אותו עליו על שנותיו במבחר ישיבות ליטא, ובין השאר למד במשך כחצי שנה במיר - אולם כך סיפר, הוא חש כי במקום זה עוסקים יתר על המידה ב'מוסר', ועל כן החליט לעזוב ולפנות לאחת מהישיבות הנודעות בה לא עסקו במוסר. כאשר פנה להפריד מהמשגיח רבי ירוחם, שאלו המשגיח למה הוא עוזב? אמר לו את דעתו על ריבוי המוסר בשיבה. אמר לו רבי ירוחם: "דע לך! כל דבר שאדם השיג, צריך מסגרת כדי לשומרו. והמסגרת של תורה - היא מוסר!"

הוא המשיך לספר לרבינו על עצמו ועל משפחתו, ובתוך הדברים ציין בצער כי אחד מצאצאיו נשוי לנכריה...

אמר רבינו: "ראו כמה צדקו דברי רבי ירוחם!"

אין להתחשב באלו שאינם לומדים מוסר

מעשה בכולל לאברכים שנקבע בו סדר ללמוד מוסר לפני תפילת מעריב. אולם כחלוף הימים, התברר כי חלק מהאברכים אינם מנצלים זמן זה ללימוד המוסר, אלא עומדים בחוץ ומבטלים את זמנם בשיחת מרעים בעלמא. בשל כך, החליטו ראשי הכולל לבטל את סדר המוסר, כדי שלא לגרום לביטול תורה לאותם אברכים.

אולם רבינו לא הסכים עמהם, והורה להחזיר את הסדר על כנו, באומרו: "אותם אברכים שאינם לומדים מוסר, אף ללימוד התורה אינם שייכים ואינם מחוברים, וממילא פשוט וברור שאין להתחשב בהם!" (מהגאון מרבי ישראל סוקל שליט"א).

רבינו אף יצא באגרת מיוחדת בה הוא פונה בקריאה "לכל רבנן ותלמידיהון, ראשי הכוללים ואברכי הכוללים שליט"א בכל אתר ואתר", לחיזוק קביעות לימוד המוסר - "כי גם בכוללי האברכים צריכים לזה, כי הוא הכרחי לכל אחד ואחד בלא יוצא מן הכלל". באגרת זו הרחיב רבינו בנחיצות לימוד המוסר: "שכל תקוות האדם למלא חובתו בעולם הזה, לתקן נפשו ולקנות מעלות רוחניות - הוא רק על ידי לימוד המוסר!... רק על ידי לימוד המוסר באמת, בקביעות בכל עת... יש תקוה שיוכל להנצל מן החטאים ולמלא חובתו בעבודת השם!"

רבינו תבע ודרש, שיש להחדיר ולהפנים בלבו של בחור ישיבה את גודל הנחיצות בלימוד המוסר, עד שיחשב אצלו כדבר הכרחי ופשוט - כדי שגם לאחר נישואיו יהיה הדבר אצלו לצורך פשוט ומוכן, שיש ללמוד מוסר!

במבחן התועלת

מוסר המביא דכאון ועצבות - אין בו תועלת, ורק נזק הוא מביא, היה רבינו עומד ומזהיר בכל הזדמנות.

באחת משיחותיו בתחילת הזמן, אמר: "כשעומדים בתחילת הזמן, כל אחד ואחד בודאי מחשב את חשבונות נפשו לראות מצבו. אמנם צריכים בזה זהירות! והכלל הוא, שאם מחשבונות אלו יוצא לו תועלת - הרי זו היא הדרך הרצויה. אך אם חשבונות אלו שוברים אותו ומביאים צער, יגון ודכדוך בלבו, הרי הם ממעשי היצר הרע, וצריך להרחיקם".

אדרבה - "הסגולה היחידה - הכוללת בתוכה את הכוח להתגבר לכל המצבים - היא להיות תמיד נפש שמחה. נפש הבאה מתוך שביעות רצון, משקידה ועליה בתורה".

ברוח זו היה מדריך ומכוון באלו ספרים רצוי ללמוד. כאשר נשאל אם ראוי ללמוד מתוך הספר 'ראשית חכמה', המרבה בתיאור עונשי החוטאים, אמר: "אפשר לעיין בו לפעמים, אבל באופן קבוע אינו מתאים לדורנו. היום נכנסים לפחדים... הקב"ה חפץ שיעבדוהו מתוך שמחת החיים". וכך גם הביע את דעתו כי "שני השערים הראשונים מספר 'שערי תשובה', הם 'נורא נוראות', ואינם לצעירים".

אחד מתלמידי רבינו, והוא כיום משמש כמורה הוראה לרבים, סיפר: בהיותי כבר שיתסר כבר שביסר, באחד מביקורי אצל רבינו, אמר לי אז שיחה ואף אמר לי לרשום זאת למען יעמדו ימים רבים. כותרת השיחה היתה: "להסתובב עם הרגשת חוסר שביעות רצון, זה הדבר הכי גרוע בעולם!" והסביר: צריך אמנם זמנים של חשבון הנפש וביקורת עצמית ולחדד שאיפות נעלות, ברם, זה לזמנים מיוחדים, מידי פעם, אבל ההתנהלות היום יומית - צריכה להיות תמיד בשביעות רצון! (ממכתבו של בעל המעשה, בספר 'בעצתך תנחנח', ח"ב).

יסוד זה חידד, כאשר נשא דברים על עבודת ימי חודש אלול:

אין התפקיד של השופר להפחיד על מנת להתמרמר ולהתייאש, אלא לדעת להתחזק בעבודת ה'! היינו, לשים לב כיצד אנו עושים את המעשים שלנו, לבדוק האם כל מעשה שעושים נעשה בשלימות, להתפלל כמו שצריך, ללמוד יותר טוב, להתקרב אל הקב"ה, לדעת שיש לנו הזדמנות לשוב אליו ולהתחיל הכל מחדש.

אבל מי שמפחד ומתמרמר, זה גורם לו לעצבות ולהתייאש, ואז אינו עושה את מה שצריך לעשות, ומפסיד את כל העבודה של חודש אלול, ואין זו אלא עצת יצר הרע!

בן ישיבה שהציג את עצמו כמי שנתן ב"משבר" (ביטוי זה הוא חדש של תקופה זו" - הגיב רבינו לעומתו), ששאל באיזה ספר מוסר ילמד בימים אלו, הזהירו רבינו: "לימוד בספרי מוסר במצב זה, צריך זהירות, איזה ספר ואיזה חלק, שלא יגרום חס וחלילה מצב רוח יותר חזק וגרוע".

לבן ישיבה אחר, אותו מכתיר רבינו "השוקד בתורה", כותב רבינו: "מדרכו של יצר הרע לשבור רוח טהרה של האדם על ידי התמרמרות, לתבוע מעצמו בצורה כזו שמביא את נפשו להיות עגומה. וזה מביא הפסד ונזק! אלא צריך להיות הולך תמים, להיות שמח בלימודו, ולשמוח על סדרי היום ולהנות מכל דבר תורה... דאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה..."

"אתן לך כלל גדול" - כתב רבינו במכתב לבן ישיבה נבון - "שכל הנהגה טובה, המדידה עד כמה היא ראויה לאותו האדם - המודד הוא, אם זה מביא לו תועלת ומעלה, או חס וחלילה שהנהגה זו מכבידה עליו ויוצא מזה נזק ברוחניות, ואם חס וחלילה גורם נזק - יש להתרחק ממנה!"

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגליין בבית מרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לסל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר חודעה בתא קולי] או דרך

פקס 036186624.

נפש גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל גליון 112 נצבים ראש השנה תשע"ו
לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 0527697944 או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

דרכו של רבינו היתה להעמיד יסודות איתנים המיוסדים על עומק דברי הגר"א וחכמת הנסתר. לא רעיונות ו"זורטים" שובי לב. וכל שנה היה מממשש ביסודות העבודה מכל מיני צדדים ובכל מאמר התחדשה הארה חדשה. והיה מתאים את הדברים ליכולת הקליטה של השומעים. דוגמא לכך מאמר זה שיש בו סכום מעשי של ימי אלול וההכנה לראש השנה הבא עלינו לטובה.

המאמר השני מעמיק יותר בסוגיית ראש השנה. ודורש עמל להשכילו.

גם כאן הדברים נוקבים וחריפים. ואולי דוקא משום כך ניכתה התועלת שבהם כפי שזכינו לשמוע בתגובות המעוררות בגליונות הקודמים גם כשהדברים לא נעמו כל כך לאוזן.

בפרוס השנה החדשה נשגר ברכת שנה טובה לציבור קוראי העלף ובפרט לנושאים בעול ההדפסה לזיכוי הרבים. שנזכה לכתיבה וחתימה טובה להכתב בספרם של צדיקים גמורים לעשות רצון בלבב שלם ולראות בגילוי כבוד מלכותו במהרה בימינו אמן.

המערכת

קבלת עול מלכות שמים באמת

וקובץ ישורון כרך כ"ד

לא רק אמירת מלכיות אלא קבלת עול מלכות – הכיצד?

עיקר העיקרים של ראש השנה, הכל יודעים "קבלת עול מלכות שמים". אז בר"ה הקב"ה מגלה שהוא מלך העולם, הוא אומר לכלל ישראל "אמרו לפניי מלכויות כדי שתמליכוני עליכם". זאת אומרת שאין האמירה עיקר, אלא אמירה מביאה לידי תמליכוני עליכם.

מה זה תמליכוני עליכם. הכל אומרים כשעומדים בר"ה בתפילה "אני ממליך את הקב"ה עליי". שואלים את האדם אתה יודע מה שאתה אומר בפה, מה שאתה חושב? מה הפירוש שהוא המלך שלך? האם ה מחייב משהוא, או רק מילולי, או נטיה שהיום לזרוק ככה. תמליכוני עליכם פירושו **קבלת עול מלכות שמים**, לא מלכות שמים. מה זה עול? יש ציור בהלכה שקולע היטב להגדיר מהות העול.

ציור לקבלת עול מהרמב"ן

יש מחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן במלאכת חורש ע"י בהמה בשבת, איך להגדיר מלאכה זו. האם זה מלאכת מחמר, שיש אסור מחמר שהבהמה תעשה עבורי מלאכה בשבת. או שה נחשב לגמרי מלאכת האדם ולא מלאכת בהמה, הגם שהוא אינו חורש אלא הבהמה. שיטת הרמב"ם שזו מלאכת מחמר והרמב"ן [בחיידושו סוף שבת] צועק שאין זה מלאכת הבהמה אלא זו מלאכת האדם עצמו. ואע"פ שהבהמה היא זו שחורשת סו"ס כיון שהאדם הניח עליה את העול והיא מרגישה שמונח עליה העול כל מה שהיא עושה, הוא בלי דעה עצמית, רק מחמת שהיא כגרון ביד האדם, וממילא זה נחשב לגמרי כמלאכת האדם ולא מלאכת הבהמה. היינו שלא הבהמה עושה בשבילי, שהרי איבדה את הדעת שלה ועכשיו היא כגרון בידי משום שמרגישה שיש עליה עול לציית לאדם החורש.

רבותי, זה נקרא עול!! עול פירושו שהאדם נמצא במצב שאינו יכול לזוז לכאן ולכאן, הוא נמצא לגמרי תחת רשות אחרת, עד כדי כך שאיבד את הדעה הפרטית שלו, אינו יכול אחרת. עול פירושו שהאדם מקבל עול מלכות שמים, שהוא מסכים להניח על עצמו תחת עולו של הקב"ה. מעתה לא יחשב אצלו הדעה הפרטית שלו לעשות כך או כך, רק מה הקב"ה רוצה ממנו. זה הכל! שום אחר אין לו בחיים.

על פי ציור זה נראה איך אנחנו נגישים לר"ה.

בכל התפילות צועקים מלך, מלך, מלך! אבל צריך להיות לכך משמעות, "כדי שתמליכוני עליכם", היינו שנהיה תחת המלך לגמרי, להשתעבד אליו לגמרי בכל החושים, שיעבוד גמור. זאת אומרת שהחושים שלי כבר לא שלי, הם שלו. נתתי לו כבר כל החושים שלי וממילא הצייתנות אליו מוחלטת, בלי דעה עצמית. זו תמונה של קבלת עול מלכות שמים. אבל אנו רחוקים מזה מאוד מאוד. ולכן צריכים לחפש עיצה איך עכ"פ להכנס למסגרת של עול מלכות שמים, להשתייך לעסק הזה.

מה מפריע לקבל עול מלכות שמים באמת

מה באמת מפריע להכנס לעסק זה. אנו יודעים שכאשר הדורות מתרחקים הכל נעשה קשה יותר. מה שהיה קל בדור הקודם קשה בדור הבא. כל דור והבעיות שלו, עם המצבים שלו, החולשות שלו, הנקודות שהוא מתחזק גם כן. אין

דומה דור לדור שלפניו. אבל יש דבר שדורנו
לצערנו מצטיין בו. כשהיינו צעירים לא הכרנו
מהמחלה הזו, לא ראינו כלל תופעה זו. היום
לדאבון מתרבות הבעיות אצל בחורי הישיבות,
בפרט אצל הצעירים, בעיות מבעיות שונות. יש
משברים, יש מצבים שאומר "לא יכול". התחדשו
דברים שבנעורנו אף פעם לא ראינו דבר כזה כלל.
מה קורה כאן ?

צריך לדעת דבר אחד, הבעיה הכללית של
הדורות האחרונים ניבאו בחז"ל ברוח קדשם
במשנה סוף סוטה. בדורות האחרונים של כלל
ישראל יהיה נגע שנקרא חוצפה "חוצפא יסגא".
חושבים שנגע זה של חוצפה זה להתחצף, זה
נכון. אבל אין זו ההגדרה של מהות החוצפה.

עומק מידת החוצפה

היסוד של חוצפה הוא שהחצוף לא מתחשב
בשום דבר רק רצונו קובע. מלבד רצונו אין לו
בחיים כלום, וממילא הוא מתחצף !! אבל
החוצפה היא לא החפצא של הבעיה, החוצפה
היא בטוי לתחושה הפנימית שנקראת "אני ואפסי
עוד", שום דבר לא יתנגד לרצונו. כשאדם כזה
מגיע למצב שבו אינו יכול להתמודד, הוא עומד
לאבד את ה"אני ואפסי עוד", לאבד את הרצון
שהכל יהיה כרצונו, אין לו כלים להתמודד עם זה
כי זהו המצב חדש שהוא אף פעם לא נפגש עמו.

ומה קורה אח"כ. הוא נשבר. אבל ממה נשבר ?
משום שהרצון שלו שהכל יהיה כרצונו לא
התקיים. זה המשבר שלו. בלשון נקיה קוראים
לזה "פינוק". הכל צריך להיות לפי מה שאני רוצה
ואם לא הולך זה האסון הכי גדול. כאן נמצא
הרקבון שמרקיב ממש את כל העול שיכול להיות
באדם. כי עול פירושו בדיק להיפך מפינוק. את
הרצון שלי אני משעבד לאחרים.

נוה התלאות - אדם לעמל יולד

כשהיינו צעירים היינו צריכים להתמודד על כל
מצבי החיים, ולדעת שאין לאדם שום זכות
שדווקא רצונו יקבע הכל ושרצונו של האדם
מוכרח להתקיים. אדם לעמל יולד !! [נ.א.ה זכורני
שפעם אחת אמר רבינו שבצעירותו כולם ידעו
שבלי להתאמץ לא משיגים כלום, ככה זה היה גם
אצל הגויים, לא היתה גישה אחרת שאפשר
להשיג דברים בלא מאמץ]. העולם שלנו זה לא
עולם של מיטה עם שושנים. זה עולם של תלאות,
כך מגדיר רבינו תם את עולמנו "נוה התלאות".
העולם הזה הוא רק מקום ניסיון, והאדם נמצא
בתוך קלחת של נסיונות. יותר מזה אין לו מצב
בעולמו. בכל הנסיונות שעוברים עליו זה התלאות
שהוא צריך להלחם בזה, ולעבוד כפי רצונו ית'

את הנסיון באופן הטוב. אדם שיגיד לעצמו שאני
אהפוך את הקושי כרצוני, לא יחזיק מעמד, בנסיון
הראשון הוא ישבר !!

כשבעולם זה, עולם של תלאות אדם מכין את
עצמו להתמודד, איך לעבור את התלאות, הוא
לא מתפעל גם כשתהיה לו נפילה, מפני
שבתלאות יכולות להיות נפילות. אבל צריכים
ללכת הלאה. לא עומדים באמצע הדרך בשביל
שפעם אחת נפלת. מתחזקים וממשיכים הלאה.
הי"ת עוזר במשך הזמן שמה שהיה מקודם נפילה
יהיה מתוקן. זהו הציר של החיים !!! כשמתחיל
את היום ויודע לכתחילה שהיום לא ילך כרצוני
ואעפ"כ יעשה מה שצריך, זו התחלה להרגיש
שאני משועבד למשהוא אחר. עד כאן דיברנו
באופן כללי קצת להרוס את הפינוק שבנפש. אבל
אין זו עבודה חיובית רק הריסת השלילה.

להתרגל לעול מלכות שמים

אבל יש גם ציור חיובי שאדם יכול להכין את
עצמו להכנס קצת לעול מלכות שמים. נדבר
תכלס. לא רעיונות.

יקבע לעצמו זמן קבוע, חמש עשרה דקות
בקביעות שבזמן זה בשום אופן אני לא מדבר
דבורים אסורים. מה הריוח מזה אם כל היום פנוי,
שהרי רק 15 דקות תפסתי לעסק זה. מלבד מה
שעצם ה 15 דקות זה ריוח אבל יש כאן עוד ריוח
עצום. סוד ממש !! כשאדם מיחד אפילו רק 15
דקות, או 10 דקות בהם הוא לא תחת רצונו. הוא
נמצא תחת רשות אחרת. כאן מתחיל להרגיש מה
זה עול. כשבא מישהוא ב 15 דקות אלו ואומר לו
יענקל תגיד מה עם זה ? והוא שותק. הרי 15
דקות אינן שלו. אני משועבד עכשיו. לא יכול לזח
אחרת. זה מרגיל את האדם להרגיש שיכול
להשתעבד, להיות תחת עול. והריוח של הרגשה
זו הוא להפריח את הפינוק. זה מתחיל להביא את
אדם לעולם אחר שהוא נמצא לתחת רשות
אחרים והוא חי עם זה. קשה ואני רוצה לדבר
אבל לא יכול. הוא מפקיע את ההפקרות מהפה
שלו. זה חשוב מאוד.

ע"י שהאדם מתרגל לכך, ממילא כבר יכול לצפות
והשתוקק בכלל שזה יתרחב במשך הזמן ליותר,
עוד קצת ועוד קצת. עד שבמשך שנים יכנס לעול
מלכות שמים. בשנים !! אבל הוא כל הזמן בדרך
לזה. אז מסתכלים עליו בשמים אחרת, מכניסים
כבר את העתיד המזהיר שלו שעדיין לא הגיע
לחשבון ההוה, יש כאלו חשבונות בשמים [נ.א.ה.
מבוסס על דברי ר' יונה שע"ת ש"ב הדרך
השלשית]. אם רואים באדם נקודה שעומדת

להתפתח, והתחיל להתפתח אף שזה קטן מאוד. עדיין רק גרעין קטן שרק הניח שורש. אין עדיין עץ ולא גזע ולא פירות. אבל דנים כבר עכשיו כאילו שיש כאן את הפירות. יקח כמה שנים. אבל זה לא אכפת.

גלוי כחות גנוזים

יש בזה עוד דבר נפלא שאמר ר' איצלה. כשאדם נמצא לא ברצון עצמו הוא כבר מוכרח לעשות מה שהוא עושה. הכחות הפנימיים שבנפש פורחים בשגשוג אחר לגמרי. בעליה אחרת לגמרי.

כאן הוא מגלה את הכחות הגנוזים בו. ורק הרצון הפרטי שלו שרוצה כך או אחרת מכסה על כחות אלו. ברגע שמסיר את המונע פורצות כחות הפנימיים ומתגלה כחם. זו דרך עליה. זה נקרא בן עליה. כל הגדולים נתגדלו אחרי שהיתה בהם נקודה זו של קבלת עול. משם נתגדלו !!! רבותי זה הסוד שנכנסנו אליו. וצריכים להתרגל בזה. בפעם אחת אי אפשר, תהיה מזה רק נפילה אבל בדברים קטנים קצת קצת, עד שבמשך השנים יגיעו לזה – ודאי יכולים.

סוד השופר [עיני ישראל ח"א]

בהשקפה פשוטה נראה שאין עוסקים בתשובה בימי ר"ה, כי עיקר ריכוז העבודה הוא במלכויות, ונחסרו בימים של עשרת ימי תשובה מעבודת התשובה. אבל פשוט שזו טעות גמורה, כי הנה עיקר מהות התשובה אינו רק איזה שינוי בפעולה זו או אחרת, אלא עיקרה היא עזיבת הדרך הקודמת כמש"כ בשע"ת ש"א בדרכי העבודה של המתייצב על דרך לא טובה תמיד, שראשית דרכו היא עזיבת החטא, וסלילת דרך חדשה, וב"יסוד התשובה" כתב "שיעשה עצמו כאילו היום נולד", ויתחיל חיים חדשים בדרך טובה, וזו עיקר עבודת המלכויות, שמבטל את מציאותו אל מלכו של עולם בבחינת מה שקנה עבד קנה רבו [א.ה. וכפי שהביא שיטת הרמב"ן גבי מלאכת בהמתו בשבת], וכל תנועה מחושבת רק עפ"י רצון המלך. זו גם סגולת השופר להפיח חיים חדשים בהכרת השכל שהוא מלכינו ואנו עבדיו, וזהו כל יסוד עבודת התשובה.

הגר"א הביא מקור לדברי הרמ"א [או"ח תקפ"ו ס"ז] "יש אומרים שאין לתקוע בשופר נקוב" מפסיקתא, וז"ל ילמדנו רבינו שופר שניקב וסתמו מהו, כך שנו רבותינו אם מעכב התקיעה פסול, ואם לא כשר, מ"ט דכתיב (זכריה ט' י"ד) וה' אלקים בשופר יתקע, מה שופרו של הקב"ה הוא שלם, אף שופר של ראש השנה יהא שלם. רוקח. עכ"ל. והנה "השופר של הקב"ה", הוא השופר שיהא לעת"ל בתחית המתים. מן ההשוואה של הפסיקתא בין שופר של ר"ה לשופרו של הקב"ה, אנו למדים שיש בשופר של ר"ה ג"כ סגולת תחית המתים בשיעור מסוים וכפי שיתבאר.

הר"ן (ר"ה ט"ז) מביא בשם הפסיקתא שיום ר"ה הוא יום בריאת האדם, ביום זה נפח הקב"ה באפיו נשמת חיים, וידועים דברי ספר הפליאה "מאן דנפח מדיליה נפח", כי החיים של האדם בעוה"ז הם השתלשלות מעצם מציאות החיים למעלה, וכמו שכתב הרמב"ן (בראשית ב' ז') וז"ל ואמר כי הוא נפח באפו נשמת חיים, להודיע כי לא באה מן היסודות וכו', אבל היא רוח השם הגדול, מפיו דעת ותבונה, כי הנופח באפו אחר מנשמתו יתן בו וכו' עכ"ל. על נשמת חיים זו בא לבוש של חכמת השכל כמש"כ בשע"ת ש"א (בעיקר החרטה) והנה הבורא נפח באפי **נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל** להכירו וכו' עכ"ל, מבואר שעצם ה"נשמת חיים" היא מציאות רוחנית המשתלשלת מן החיים של מעלה, ורק באה ב"לבוש" של שכל, בכדי שיכיר האדם את בוראו, וימשול בגוף וכל תולדותיו לשעבדם לעבודת ה'.

סגולת הזמן של ר"ה שבו נופחה הנשמת חיים לאדה"ר, להפיח חיים חדשים באדם, שאפילו אם חטא ופָשַׁע, ונכרתה נפשו ממקור החיים ית', ונסתלקה נשמת החיים הרוחנית ממנו, [ונשארה לו רק נפש התנועה הבהמית], ונקרא "מת" בחייו, יכול לקבל חיים חדשים ממש, כאילו נולד היום, וכמש"כ הר"י ז"ל ב"יסוד התשובה" "אדם אשר פשע וחטא, ובא לחסות תחת כנפי השכינה ולהכנס בדרכי התשובה וכו', ביום ההוא ישליך כל פשעיו אשר עשה, ויעשה עצמו כאילו בו ביום נולד, ואין בידו לא זכות ולא חובה, וזה היום תחילת מעשיו וכו' עכ"ל, וראש השנה הוא יום מסוגל לכך בעצם, שהוא ראש לעשרת הימים שהתשובה מקובלת בו ברצון.

ענין זה נעשה בעיקר ע"י השופר, כי השופר בר"ה הוא מעין השופר של הקב"ה לעת"ל שיחיו המתים, כך סגולתו של השופר להפיח רוח חיים בעצמות היבשות, ולהכניס "נשמת חיים" חדשה באדם, שכך טבע הקב"ה במעשה מצוה זו, שיהא בכחה להפיח רוח חיים חדשה, והנשמה החדשה היא בהכרח עם לבוש חדש של "חכמת לב וטובת שכל להכירו". ומפני כך תקנו ראשי הישיבות בליטא "סדר מוסר" לפני התקיעות, שאין זה רק "חיזוק" בזמן נשגב זה, אלא העיקר היה מפני שבזמן תקיעת השופר מקבלים שכל מחודש, וצריך להתאים עצמו לאחוז בהשגה זו.

ראש השנה מידת האמת יעקב אבינו [בסוד ישרים כי תצא תשנ"ד]

השם. ואז העולם קטן של האדם מתמלא רק בחזון אחד של הכרת כבודו ית"ש ומסירתו עליו. אמנם זה לא יספיק שהרי מדובר על מנוחה ומה שייכות מה שאמרנו למהלך של מנוחה?

אלא דהם הם הדברים, בהיות כי סוד המנוחה של הנפש הוא השרשתה בענינה עד שא"א להזיזה מזה על ידי כל רוחות שבעולם, אם כן הרי ענין מסירות נפש על קידוש השם היא המנוחה בה' הידיעה.

ולאידך גיסא אין לך דבר שיכול להזיז האדם ממקומו כמו עקירת ואיבוד החיים דאז היא האפשרות היותר גדולה לתמהון לבב וכשלון, כלשון הפסוק וכל אשר לאדם יתן בעד נפשו. ואע"פ כן אינו זו, ותכונה זו היא בכללות הציבור, אם כן הוא כח מושרש בנו ממש שלא ניתן להזיזה. וכאן הוא סוד מנוחת הנפש של קומת האדם. ועל זה כתיב יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם. ההכרה שהמנוחה נמצאת רק במחיצת "מאתך", השרשה בדביקות בו ית"ש, ואז ועל מנוחתם יקדישו את שמך, הבן.

אחרי שבעז"ה הגענו לדלות נקודה זו מהעלמה בתוכנו נבא לענינה בראש השנה. בגמ' ראש השנה דף ט"ז איתא אמר ר"א הוי תוקעים לפני בשופר של איל ואני מזכיר לכם עקדת יצחק בן אברהם ומעלה עליכם כאילו עקדתם את עצמכם לפני ע"כ. ואינו מובן איך עם נטילת שופר של איל נעשה ענין כל כך וגבוה. אמנם יובן עדמ"ש בפ' ציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' וכו' שהראיה מביא לזה והרי לכאורה אין החוש מסכים לזה. אמנם המדובר כאן הוא על מי שבעצם שקוע ודבוק בעבודת המצות ומכל מקום יתכן מפעם לפעם ענין היסח הדעת גם כן שהסיע דעתו אל מצב אחר, אז הראיה מספיקה - גם אם היא רק רמז - להחזירו אל עבודת המצות שהרי קשור שם בעצם. עד"ז צריך להבין ענין הגמ' הנ"ל. דכיון דמדובר בראש השנה על בנין אדם וכמש"נ בר"ן, והרי התבאר כי בכלל ישראל מושרש אצלם בעומק ענין קידוש השם, וגם הלא העקדה היתה עובדא גמורה בזה. שהרי היה שם שני כתובים המכחישים זא"ז, אתמול נאמר כי ביצחק וכו' והיום אמר לו העלהו וכו' ויצחק ידע זה כשאמר לו אברהם אלקים יראה לו השה לעולה בני. והרי מעשה אבות סימן לבנים והושרש בנו תכונת האבות ועל ידי העקדה הושרש תכונה דעקדתם את עצמכם לפני. אם כן צריך כאן רק רמז על אופי זה כדי לעורר למעשה את האופי הנמצא כבר בנו. וזהו מה שמספיק שופר של איל.

בראש השנה אופי ההנהגה העליונה היא מדת האמת במיוחד וכמו שהטביעו אנשי כה"ג במטבע התפלה ודברך אמת וקיים לעד.

ענין אמת הוא מציאות שאין לו הפסק כי מה שיש לו הפסק מכונה כזב, כמבואר במשנה [פרה] נהרות המכזבין וכו'. זאת אומרת שהאמת היא מציאות כזו שלא ניתן להזיזה כלל. וכן הוא יסוד ההנהגה העליונה בראש השנה, העמדת היצירה במהלך של קיימות. אמנם מכיון שזה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון הוא ליום ברא אדם הראשון, ו' למעשה בראשית [כמ"ש הר"ן פ"ק דראש השנה], על כן מרכז הנהגת מדת האמת העליונה קשורה עם ביסוס וציביות במהלך בנין אדם בראש השנה. עדיין צריכים להגדיר עומק הענין וכמשי"ת בעז"ה.

וכן צריכים אנו להגדיר ענין זה בנפש. שהרי כנגד כל הנהגה עליונה צריך האדם - בהיותו בצלם אלקים - להתייחס אליו באותו כח בנפשו. ואם כן צריך לברר איפה סוד כח האמת בנפש האדם כדי להשתמש בו בימים הנוראים הללו. אחרי שנתבאר שאמת היא מציאות שבלתי אפשרי להזיז קיומה על כן הוי כללות מדה זו באדם בשם "מנוחת נפש". ואין הכונה מנוחת נפש שכל הסביב לו יתאים לו וממילא ישתחרר מהדברים שיכולים להטריח ולהטריד שכלו, אלא פי' הוא השרשה כה עמוקה במה שהוא עוסק עד ששום דבר לא יהיה מסוגל להזיזו מעסק זה, וממילא נדחית האפשרות להטרידו, והוא במנוחה שלימה בענינו [ומ"ש רז"ל על אביי דפעם אחת אמר דלא היתה דעתו צלולה בלימודו ביום מסוים כי אמרה לו אמו חורגתו להניח סיר על האש, וכי היה חסר לאביי מדת מנוחת הנפש. אמנם הפי' שם הוא כי מציאות התורה הוא רק כשאין עוד מלבדה ממש כפשוטו, דהרי עומק ועיקר צורתה שמו הגדול ית"ש ובו הוא אין עוד מלבדו כפשוטו. על כן כל דבר שעושה האדם מלבדה הוא בגדר ציור יש עוד גם באופן הדק, ועל זה הוא המדובר, והוא עמוק].

אמנם אחרי שהגענו להבין נקודת האמת בנפש צריך להבין באיזה נקודה היא מתבטאת ביותר כדי לדלותה בעבודתנו. הנה בתפילת מנחה של שבת עיקר המטבע תפילה הוא סביב ענין המנוחה שהודגשה כמה פעמים שם. והסיום הוא יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם ועל מנוחתם יקדישו את שמך. ונאמר על זה בכתבי האריז"ל כי יצייר אז בעצמו העמידה בנסיון על קידוש השם ע"כ. ובפשוטו נראה דכיון דמנחת שבת הוא כנגד שבת דלעתיד לבוא - וכמ"ש בטור או"ח - ואז תהיה הבריאה. מלאה כבודו ית"ש, על כן כדי לצייר בנפשנו ציור "עולם" שמלא רק מכבודו ית"ש הוא בציור עמידתו בנסיון קידוש

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת נצבים תשע"ז -

לא בשמים הוא

לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה (ל' י"ב)
פירש רש"י, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללומדה.

בספר תולדות אדם (על הג"ר רבי זלמן מוולאזין, סוף ס' ט"ו) מביא עובדא, שהלך ר' זלמן באמצע הלילה לבדו לעיר אחרת רחוקה כשהיה קרח נורא, כדי לעיין באיזה ספר, וכששאלו אותו למה הטריח עצמו כל כך באמצע הלילה, ענה דהרי כתיב לא בשמים היא ולא מעבר לים היא וגו', ודרשו חז"ל (עירובין נ"ה א') דאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריה, ואם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה. והנה מהלך כזה איננו רחוק כמו מהארץ לשמים, או כמו אל מעבר לים, ואם כן ודאי היה חייב ללכת כדי להשיג הספר. עוד מביא (שם) עובדא, שפעם רצה ללמוד באיזה ספר, אך בינו לבין הספר הבדיל ארגז גדול משא ג' אנשים, ושינן ר' זלמן המאמר הנ"ל דלא בשמים היא, דאם בשמים היא אתה צריך לעבור אחריה, עד שהרגיש בקרבו אומץ והגביה הארגז לבדו ולקח הספר, והיה לנס ופלא בעין כל רואיו.

אין לדעת תורה על ידי נבואה

תו אמרינן בכמה דוכתי, 'לא בשמים היא', שאין לדעת דברי תורה על ידי נבואה או בת קול. (בבא מציעא נ"ט ב'). והנה אמרינן בגמרא עירובין (מ"ג א') דהני שבע שמועות נאמרו בבוקרו של שבת קמיה דרב חסדא בסורא, ולפנות ערב של אותה

שבת נאמרו על ידי אותו אומר [שהלך בקפיצה] קמיה דרבה בפומבדיתא, שהיא חוץ לתחומה של סורא.

ושואלת הגמרא, שלכאורה זה היה אליהו הנביא שיצא מחוץ לתחום לומר השמועות, ואע"פ שאליהו חייב בשמירת שבת, אלא מכיון דאין תחומין למעלה מעשרה, לפיכך הותר לאליהו לצאת חוץ לתחומה של סורא על ידי קפיצה למעלה מעשרה.

והקשה בתשובות חתם סופר (ח"ו סי' צ"ח) דאם אליהו לא יוצא בשבת מחוץ לתחום, היאך אליהו נמצא בכל ברית בשבת.

ותירץ החתם סופר דאליהו הרוחני [והיינו כשמתגלה בנשמתו] לא יכול לומר הלכות, דלאו בשמים הוא, ורק אליהו הגופני [והיינו כשמתגלה ומתראה בעולם הזה מלוכש בגופו הו"ו] דהוה גדול הדור, וקיבל תורה מאחיה השילוני או ממשוה רבינו [למאן דאמר אליהו זה פנחס], הוא יכול לחדש הלכות.

ואם כן הרי אליהו שנמצא בברית היינו אליהו הרוחני, והוא יכול לצאת מחוץ לתחום, אבל הני שב שמעתתא על כרחך שמעון מאליהו הגשמי, ובו מקשה הגמרא היאך יוצא בשבת מחוץ לתחום.

ושמעתי מקשים דאכתי מהו קושיית הגמרא דאליהו אינו יכול לצאת מחוץ לתחום, הרי דילמא שמעו השב שמעתתא מגופו, ואחר כך על ידי רוחו עבר מעיר לעיר ושוב נתלבש בגופו.

ומתריצים דבשבת אינו יכול לילך מגופו דהוה נטילת נשמה. אך לעני"ד אין התירוץ נכון, דלפי זה אין גלוי אליהו בשבת לצדיקים, שהרי יצטרך אחר כך להיות בברית מילה, ואינו יכול משום נטילת נשמה.

- ראש השנה תשע"ז הבעל"ט -

קושיית רבינו משולם איגרא

הנה אמרינן בגמרא ראש השנה (ל"ד א') דאתקין רבי אבהו שיתקעו תשר"ת תש"ת ותר"ת, ובאמת אינו יוצא אלא באחת מהם, או בתשר"ת או בתש"ת או בתר"ת, אלא מסתפקין איזה מהם, ומספק חייב לתקוע כל השלשה.

ואמרינן בגמרא הטעם שאין לתקוע תשר"ת בלחוד, וייצא בזה גם תש"ת ותר"ת, היינו משום דאם באמת צריך תש"ת או תר"ת, אם כן התרועה או השברים הנוסף בין התקיעות הוה הפסק בין התקיעות.

והנה מבואר בגמרא (שם ל"ג ב') דשיעור התקיעה היא כתרועה, ועל כן בתשר"ת דהתרועה היא שברים ותרועה ביחד, דהיא י"ח טרומיטין, אם כן התקיעה היא גם כן י"ח טרומיטין, ובתש"ת ותר"ת דהתרועה היא ט' טרומיטין, אם כן התקיעה היא גם כן רק ט' טרומיטין.

והקשה הגאון ר' משולם איגרא, דלאור האמור יש עצה לצאת ידי כל השיטות על ידי שיתקע תשר"ת, והיינו שיתקע תשר"ת והג' שברים יתקע כל אחד ג' טרומיטין, ויוסיף לשברים עוד שבר רביעי ויארץ בו כשיעור ט' טרומיטין, [ועכ"פ לא יותר מ"ח טרומיטין שזהו השיעור תקיעה של סדר תש"ת ותר"ת], ואחר כך תרועה ט' טרומיטין.

נמצא דבזה יצא ממה נפשך את כל התקיעות, שאם האמת היא תש"ת או תר"ת, הרי השבר הרביעי ישמש כתקיעה, [או של אחריה של השברים או שלפניה של התרועה], דהרי בתש"ת ותר"ת, שבר של ט' טרומיטין היא תקיעה.

ואם האמת היא תשר"ת, הרי בשבר הרביעי לא האריך כשיעור י"ח טרומיטין, ואם כן אינו תקיעה אלא שבר רביעי, והרי שבר רביעי אינו מגרע, כדאמרינן [שולחן ערוך סי' תק"צ סע' ג'] שאפשר להוסיף עוד שברים.

שהחיינו בליל שני

הנה אמרינן בשולחן ערוך (סי' ת"ר סע' ב') דבקידוש בליל שני דראש השנה ראוי שילבש בגד חדש או יניח פרי חדש ויאמר שהחיינו, כדי להוציא נפשיה מפלוגתא, משום שיש אומרים שאין אומרים שהחיינו על יום השני, דהרי תרומיהו יומי קדושה אחת היא, והרי כבר בירך שהחיינו ביום א'. אך אם אינו מצוי בגד חדש או פרי חדש, עם כל זה יאמר שהחיינו, דנקטינן כעיקר הדין דחייב בשהחיינו, מכיון דב' ימים הם.

ויש לעיין באשה שמדלקת נרות במקום אחד, ואוכלת במקום אחר, מהו שתברך שהחיינו על הנרות במקומה הראשון.

וצדדי הספק, דלחד גיסא יש לומר, דהרי הפרי תאכל במקום אחר, והוה ליה שני מקום לענין שהחיינו, [נעין בתשובות מעט מים מהגאון מהר"א הכהן מסאלוניקי, סי' ס"ה, מובא בבר אלמוגים סי' קפ"ב, וכעין זה דיינין נמי לענין ברכה מסוכה לסוכה], ואם כן יש לומר שלא תברך שהחיינו על הנרות, אלא תצא בשהחיינו בשמעה קידוש.

אך לאידך גיסא יש לומר שתברך כמנהגה על הנרות, דאע"פ דלא יחול שהחיינו על הפרי מכל מקום הוה כמו בליכא פרי דגם מברכין שהחיינו, ואחר כך תשמע שהחיינו בקידוש ותאכל הפרי.

אך יש לומר כהצד הראשון, דמכל מקום למה לן לעשות באופן דדילמא שהחיינו אינו עולה על הפרי, אלא תברך שהחיינו רק מכח הקידוש ולא תברך בנרות, וכן היה נראה יותר.

ויש לדון לתרץ, דהנה כתב בשער הציון (שם אות י"ז) בשם תרומת הדשן (סי' קמ"ב) דבמקומות שנוהגין כרבנו תם לתקוע רק תשר"ת למלכיות וכן לזכרונות וכן לשופרות, דנקטינן בתקיעות אלו כדעת רבינו תם דיצא בתשר"ת גם ידי תשר"ת ותשר"ת, ולהפסק לא חיישינן, אם כן צריך לעשות בתקיעות אלו שברים תרועה ב' נשימות, דהרי אי עביד שברים תרועה בנשימה אחת, דילמא תר"ת אמת היא ושברים לא כלום היא, ואם מתחיל בשברים באותה נשימה של תרועה, ככהאי גוונא לא חשיבא תרועה כלל.

ולפי זה יש לעיין מהו בתקיעה קמייטא ועשה לפניה שבר או תרועה בנשימה אחת, האם גם בזה אמרינן דלא חשיב תקיעה כלל, מכיון דתקע קול אחר באותה נשימה, או דילמא חשיב תקיעה, דלא מצינו לפסול בזה.

ואם הוה אמרינן דפסול, היה נוחא קושיית רבינו משולם איגרא, דלא מצינן למיעבד כדבריו, כיון דשברים בעינן בנשימה אחת, ואם מוסיף שבר רביעי בנשימה אחרת הוה הפסק, [כמבואר בשולחן ערוך שם סי' ח], ועל כרחק איירי דיתקע השבר הרביעי בנשימה אחת אם ג' שברים, ואם כן להצד דתר"ת, והשבר הרביעי הוא התקיעה קמייטא, הרי התקיעה קמייטא סמוכה לשבר בנשימה אחת, ולהנ"ל זה פסול, ועיין.

אך בעיקר הדין נראה פשוט דכשר, ולא דמי להך דתרומת הדשן. [א"ה, דיש לחלק בין שברים תרועה לבין תקיעה], וגם דינא דתרומת הדשן אינו מוכרע כמבואר בפסוקים.

לטלטל שופר לספק תקיעות

עובדא הוה באדם שהיה בבית חולים, והנידון היה האם מותר להביא שופר כדי לתקוע לו, ואע"פ דהיה בתוך התחום, אבל היה בזה הוצאה מרשות לרשות.

והנה אם הוה ידעינן שודאי יתנו רשות לתקוע לו, ודאי שרי ביום טוב, דהרי תנן בבבבא (י"ב א') דלצורך מצות היום שרי להוציא מרשות לרשות, אך היה ספק אם בבית החולים תינתן רשות לתקוע, כיון דהחולה לא יכל לצאת ממטתו והתקיעה יכולה להעיר חולים אחרים.

ויש לדון בהאי עובדא בכמה אנפי:

א. תוספות ושאגת אריה

הנה לכאורה תליא בהנידון האם מותר לעשות מלאכה ביום טוב לצורך ספק מצוה, דהנה כתבו תוספות בחולין (פ"ד ב' ד"ה תקיעת) דאין להוציא שופר מרשות היחיד לרשות הרבים כדי לתקוע לטומטום, כיון דהוה רק ספק צורך, דלהצד שהוא אשה אינה חייבת בשופר, ואין לעשות מלאכה ביום טוב לצורך ספק מצוה.

[ולפי זה הוא הדין בספק תקע, אלא אם כן נימא דהתם יש חזקת חיוב והוה ליה חייב בתורת ודאי, וכדכתב הגרע"א בתשובות (שבסוף ספר דרו"ח, ועיי' בקמא סי' ז', וסי' כ"ה), אך הארכנו במקום אחר שאין הדבר מוסכם, ואיכא לרבנן בתראי טובא דסברי דלא אמרינן להאי מילתא דחזקת חיוב].

ובשאגת אריה בתשובות (סי' ק"ז) נחלק על תוספות, וכתב דכיון דחייב מספק, מותר להוציא עבורו, לא מיבעיא להסוברים (ורש"א בתורת הבית בי"ד ש"א, ובקדושין ע"ג א', וכן ר"ן בקידושין ט"ו ב' בדפי הרי"ף) דספק דאורייתא מן התורה לחומרא, אלא אף להרמב"ם (פ"ט הל' טומאת מת ה"ב, פ"י הל' כלאים הל' כ"ז) דרק מדרבנן לחומרא, דהרי גם כדי לקיים מצוה דרבנן שרינן לעשות מלאכה ביום טוב.

ב. הוכחה ממילה שלא בזמנה

הנה יש לעיין מהא דמבואר במשנה בשבת (קל"ז א') דתינוק שנולד בבין השמשות, והוה יום טוב ספק שמיני ספק תשיעי, לא מהלינן ביום טוב, מכיון דהוה ספק מילה בזמנה. חזינן דאין לעשות מלאכה ביום טוב לצורך ספק מצוה. [והרי גם בשחיטה אמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך, וכדאמרינן בבבבא (י"ב א') דהשוטח עולת נדבה ביום טוב לבית הלל לא לקי].

והעירוני דאם במילה יש גם מלאכת גוזז, אולי בזה ליכא היתירא דמתוך. אך אין הדבר מוסכם דאיכא במילה משום גוזז.

תו, דבספר במלאכת יום טוב (אות פ"ט בהשטות) כתב דליכא ליישב הכי, דהא ברמב"ן (שבת קכ"ד ב') הוכיח ממילה שלא בזמנה דאינו דוחה יום טוב, דמוכח דלא אמרינן מתוך שלא לצורך כלל, ודלא כשיטת רש"י

דבמתוך לא בעינן צורך כלל. חזינן דאם היה צורך, היינו אומרים מתוך, והרי אם חייב משום גוזז ליכא בזה כלל מתוך.

[ובספר מלאכת יו"ט (שם) נשאר בקושיא על השאגת אריה, דהרי חזינן ממילה דבספק מצוה לא שרינן. ומהרמב"ן דלהלן מוכחא דבספק צורך שרינן, ועל כרחק לחלק בין צורך גופו לספק מצוה].

ג. חשיינן לאמלוכי

עוד כתב בספר מלאכת יום טוב (אות פ"ט) לדחך גיסא חזינן דבצורך היום דרשות, אף בספק אם צריך לו היום דמותר, והביא כן מחידושי הרמב"ן (שם), וכתב דאם כן כל שכן שמותר לעשות מלאכה לצורך ספק מצוה, דצריך השופר בתורת ודאי כדי לצאת המצוה מספק.

אך הקשה (שם בהשטות) דלאידך גיסא חזינן בגמרא ביצה (י"א א') דפליגי בית שמאי ובית הלל אי מולכין בהמה אצל טבח, דעת בית שמאי דחשיינן לאמלוכי, דיאמר נשבק האי בהמה כחושה ומייתניא בהמה אחריתי דשמינה מינה, ונמצא דהוציא הבהמה שלא לצורך, [ודעת בית הלל דלא חיישינן], ואם ספיקא שריא אמאי מיתסר שמא ימלך.

תו הקשה בהא דחייש לאמלוכי, הא מדינא דהואיל חזינן דשרינן אף מספק. [והנה יש עוד לשאול בהא דחייש לאמלוכי, הא ליכא איסור דאורייתא אף אם ימלך מפאת הואיל, ואם כן הוה ליה ספיקא דרבנן, ומזה יש לשאול על הא דכתבנו בספק אם יסכימו לתקוע בשופר דיש לומר ספיקא דרבנן לקולא].

ואלי אמלוכי גרע טפי דאגלאי דהפעולה היתה יתירתא, ואם כן יתיישב הכל.

ד. האם תליא בנידון תוספות ושאגת אריה

מעתה בנידון דידן, לדעת תוספות דלא שרינן מספק דילמא לא קעביד מידי, יש לומר דנמי בהאי עובדא לא שרינן להוציא השופר, [ובאמת יש לעיין אם מותר לבשל במסוקס אם ישתמש בו וכדכתבנו באות הקדם], משא"כ לשאגת אריה דסבירא ליה דחיוב ספק משוי היתר, אם כן הכי נמי הכא שרי לטלטל השופר.

אך יש לדחות, דהכא יש לומר דגם לשאגת אריה אסור לטלטל השופר, דבשלמא התם בטומטום, מחוייב לעשות המצוה עכ"פ מספק, משא"כ הכא הרי מספקינן אם יתקע כלל, ודמי למוציא לצורך ספק ישראל ספק נכרי, דנהי דחייב מספק שהוא ישראל, אך לגיסא דנכרי ליכא שריותא.

ה. להתיר מפאת הואיל

אך יש לדון להתיר מטעם אחר, דאיירי להוציא השופר רק לכרמלית, ואם כן נימא דספיקא דרבנן לקולא.

ואף אם הוה רשות הרבים, קאמר אחד מגדולי הדור שליט"א דאף אם לא יתקע, הא שרי מן התורה מפאת הואיל, דהרי כמו דאמרינן דאולי יבואו אורחים, הכי נמי נימא אולי יוכל לתקוע, ורק מדרבנן אסרינן, ואם כן הוה ליה שוב ספיקא דרבנן לקולא. [ולומר דהוה דבר שיש לו מתירין למחר, הא הנידון על תקיעת היום].

וכל זה כד אמרינן הואיל ומתוך ביחד, דדעת השאגת אריה (סי' ק"ח) דלא אמרינן, אך תיקשי דחזינן דאמרינן שניהם ביחד, דהנה בעירוב תבשילין שרינן גם מלאכות דמתוך, כגון להביא סידור ביום טוב לשבת, [להסוברים דהתירו בעירוב תבשילין רק מידי דאוכל נפש, ואם כן להביא סידור מותר רק מפאת מתוך], ועל כרחק אינו מותר אלא אף מטעם הואיל, כד נימא דאין צרכי שבת נעשין ביום טוב, ואם כן היתירא דעירוב תבשילין רק מפאת הואיל.

ו. אמאי בטומטום לא אמרינן הואיל

לפי זה תיקשי אמאי כתבו תוספות לענין טומטום דאין להוציא שופר בשביל, הרי מכיון דאמרינן הואיל שיכול לתקוע לבר חיובא, אם כן נימא ספיקא דרבנן לקולא. ויש לומר דאיירי בסוף היום דליכא הואיל.

והנה חזינן דהואיל אין היתירו משום ספק, דאם כן בטומטום גופא הוי ספק ולשתרי משום הואיל. ואולי חילוק בין ספק דלהבא וספק דלשעבר, דטומטום הוה ספק לשעבר, והיתירא דהואיל רק בספק דלהבא.

[הנה חזינן דגם השבות דתקיעה ביום טוב לא היתירו לר' יוסי, (כמבואר בסוגיא בחולין שם), ולא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא. ויש לומר דהתם ליכא מתוך אלא המצוה דחיא השבות, משא"כ הכא לענין לטלטל שופר, להצד דזכר לא מפאת דחיה אלא מפאת מתוך].

תקיעות דמעומד

אמרינן דאיכא תקיעות דמיושב ודמעומד, ובמיושב יוצא החיוב דאורייתא, ובמעומד הוה תקנת חכמים דמלכויות זכרונות ושופרות.
והנה בברכה שמברך על תקיעות דמיושב, חל גם על תקיעות דמעומד, ומשום הכי אמרינן בשולחן ערוך (סי' תקצ"ב סעי' ג') דלא ישיח בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, אבל אם סח אינו חוזר ומברך.
ויש לדון במי שבא לבית הכנסת לאחר שהתקוע בירך על השופר ולא שמע הברכה, אבל שמע תקיעות דמיושב, האם יברך עכשיו לפני התקיעות דמעומד.

א. דעת פרי הארץ

הנה דן בזה בתשובות פרי הארץ (להגאון רבי ישראל מאיר מורח, והוא לאחיו הגאון רבי חיים משה מורח, ח"א סי' ט, ומובא בכף החיים סי' תקפ"ה ס"ק ל"ט), וכתב דיברך, מתרי טעמי, חדא, משום דעת הגהות אשר"י (חולין סי' ב'), וברכות פ"ק סי' י"ג) דעובר לעשייתן רק לכתחילה, ובדיעבד יכול לברך גם לאחר עשיית המצוה.

ותו דגם להחולקים על הגהות אשר"י, הרי דמי לנענועים, דמצינו דיכול לברך גם לאחר נטילת ד' מינים משום דעדיין יש לו לנענע ומקרי עובר לעשייתן, והכי נמי כיון דעדיין יש לפניו תקיעות דמעומד יכול לברך.

והנה לטעם הראשון, לכתחילה אין לעשות כן דנמצא דמקיים המצוה בלא ברכה, והרי לכתחילה ודאי בעינן עובר לעשייתן, אך לטעם השני שפיר דמי לכתחילה, דהרי חשיבא עובר לעשייתן כיון דלא סיים המצוה.

ב. דעת כף החיים

אמנם לאידך גיסא, בכף החיים נחלק על הפרי הארץ, וטעמו, דלא קיימא לן כהגהות אשר"י.

ותו דגם לא דמי לנענועים, דהתם חשיבא גמר המצוה, אבל הכא הרי כבר גמר המצוה לגמרי, שהרי כבר שמע ל' תקיעות דמיושב, ויצא ידי כל הספיקות, ואם כן היאך יכול לברך על תקיעות דמעומד.

ולחכי כתב דאם אירע כן יש לברך בין סימן לסימן. [ולא הבנתי הא הוה ספיקא דרבי אבהו דשמא כבר יצא ידי חובתו בסדר הראשון, והיאך יברך מספק]. ואם לא בירך עד ששמע כל ה' תקיעות כבר אינו יכול לברך.

ג. לא יסיח בין התקיעות

הנה לכאורה משמע מדברי המשנה ברורה כדברי 'פרי הארץ', דהרי כתב במשנה ברורה (סי' תקצ"ב ס"ק י"ג) דאם שח בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, לא יברך, ולא דמי לסח בין תפילין לתפילין דחוזר ומברך, דהתם שתי מצות הן, משא"כ הכא כולה חדא מצוה היא.

משמע דאם היה ב' מצוות היה מברך על תקיעות דמעומד, חזינן דיש עליו חיוב ברכה. [ולומר דקאי בין סדר לסדר, לא משמע הכי, דהרי תחילה כתב בין מיושב למעומד ואחר כך כתב אפילו בין לסדר לסדר]. ויש לדחות דקושטא קאמר דהוה חדא מצוה, אך גם בלא זה אין מברכין.

ד. תוקע לנשים

אמנם לאידך גיסא יש להוכיח מדברי המשנה ברורה כדברי הכף החיים, דהנה כתב במשנה ברורה (סי' תקפ"ט ס"ק י"א) דבתוקע לנשים, יתקע להן אחר התקיעות בבית הכנסת, והם יברכו לעצמן, או שיכוין בלבו שלא לצאת בתקיעות בבית הכנסת, ואז יוכל אחר כך גם לברך בשבילן.

וצריך עיון, דאם מכוין לבו שלא לצאת בתקיעות בבית הכנסת אלא במה שתוקע אחר כך להנשים, אם כן היאך ייצא תקיעות דמעומד, אלא יכוין שלא לצאת רק בתקיעות דמיושב, ואם כן היכן הברכה לתקיעות דמעומד, וכי תימא דיכוין בברכה דמיושב לצאת המעומד, אם כן שוב יש לו הברכה והיאך יברך להן.

אלא יהא מוכחא מזה כדעת כף החיים דאין צורך בברכה.

אך הא חזינן דאסור לשוח בין מיושב למעומד, חזינן דיש כאן ברכה, ואם כן אף אם נימא כדעת הכף החיים דלא יברך, אך לתקן שישמע לכתחילה בלא ברכה היאך מצינן.

תו צריך עיון בדברי המשנה ברורה, דהרי מבואר בהדיא במגן אברהם (שם סק"ד) דתקיעות דמעומד בעינן ברכה, דהרי כתב דאם תוקע לנשים בביתו בשעת תקיעת הציבור ויוצא לעצמו, ואחר כך הולך מביתו לבית הכנסת ושמע בבית הכנסת תקיעות דמעומד, יש לדקדק האם

הליכה מביתו לבית הכנסת חשיב הפסק ויצטרך לברך שנית על התקיעות דמעומד ששומע בבית הכנסת, אלא שכתב שאינו כן דהוה חד מצוה וכמו לענין שיחה.

ה. נענועים

הנה אמרינן בגמרא פסחים (ו' ב') דהנוטל לולב, אע"פ שכבר יצא בשעת הגבהה, מכל מקום מברך על נטילת לולב.

וביאר התוספות (שם ד"ה בעידא) דאע"פ דכבר יצא מכל מקום יכול לברך, דחשיב עובר לעשייתן מכיון דאכתי עוסק במצוה, מכיון שצריך לנענע בקריאת הלל. ומשמע דאיירי אף כשדיבר בין הברכה להלל. ושמעינן מזה דאין הברכה רק על הנענועים.

ולפי זה אם נימא כדברי 'פרי הארץ' דיכול לברך לאחר תקיעות דמיושב מכיון שיש לפניו המעומד, ומדמינן לה להך דנענועים, אם כן איירי אף כאשר סח לאחר הברכה, וכגון, שבירך לאחר תקיעות דמיושב, ואחר כך הפסיק בדיבור, ואחר כך שמע תקיעות דמעומד.

[וצריך עיון קצת בלשון המגן אברהם (סי' תרנ"א סק"א) בהך דינא דברך לאחר הנטילה, שצ"ל להנידון דאם לא בירך ואכל, דמברך לאחר מכן על אכילה שניה (שולחן ערוך סי' קס"ז סעי' ח'), והרי התם בפשוטו אם סח חוזר ומברך, ויש ליישב].

ועיין בספר מעיל שמואל על מסכת פסחים (שם) דנמי העלה כן דאם מדבר קודם הלל שפיר דמי, ונחלק על מי שלא אמר כן.

ובעיקר האי דינא יש להעיר, דהנה באכל חצי זית מצה בלא ברכה, ומברך על החצי זית השני, ודיבר בין הברכה לאכילה, בפשוטו חוזר ומברך, ואמאי הכא אמרינן דאינו חוזר ומברך. וצריך לומר דשאני נענועים דמתייחסים להשלמת המצוה דקודם.

ו. פלוגתא בעל המאור ומלחמות

הנה בעיקר פיסקא דפרי הארץ, הנה הר"ה (פ"ד ראש השנה י' ב' בדפי הר"ף) כתב דלפני תקנת תקיעת דמיושב היו תוקעין רק מעומד ולא היו מברכין דהתפילה הוה הברכה, ורק בתקיעות דמיושב תיקנו הברכה. והרמב"ן במלחמות פליג על הר"ה, דהיו מברכין על תקיעות דמעומד.

ויש לעיין מינה לנידון דפרי הארץ. [א"ה, דהרי כתב הבעל המאור, דבתקיעות דמעומד, המלכויות וזכרונות ושופרות הם הברכות, ואם כן אין לברך לאחר תקיעות דמיושב מחמת התקיעות דמעומד, דהרי התקיעות דמעומד יש להם ברכה בפני עצמו. אך הרי נקטינן דלא יפסיק בדיבור בין תקיעות דמיושב דלמעומד, חזינן דלא נקטינן כדבריו].

שופר של עבודה זרה

איתא בשולחן ערוך (סי' תקפ"ו סעי' ג') תקע בשופר של עבודה זרה של ישראל, לא יצא, שאינה בטלה עולמית, וכתותי מיכתת שעוריה.

והיינו דמכיון דאי אפשר בשום פעם שתהא ניתרת, ועל כרחך לאיבוד קאי, הרי הוא כמי שאינו, ולא עדיף משופר כשר ורק שאין בו שיעור גדול שהוא פסול, וכל שכן הכא.

ויש לעיין מהו באופן שרק מדרבנן אינה בטילה, האם גם ככהאי גוונא אמרינן כתותי מיכתת שיעוריה לפוסלו מדאורייתא.

א. דברי הגרע"א דפסול מדאורייתא

הנה איתא בשולחן ערוך (שם) דהיינו רק בעבודה זרה של ישראל, אבל בעבודה זרה של נכרי, לא יתקע, ואם תקע בו יצא, דהרי הנכרי יכול לבטלו.

וביאר במשנה ברורה (שם ס"ק י"ד) דהיינו אפילו קודם שהנכרי ביטלו, וטעמא, דכיון שאפשר לבטלו, לא שייך ביה לומר כתותי מיכתת שיעוריה והרי היא כמי שאינה, דהרי אפשר שלא תבא כלל לידי שריפה. אך כתב ברמ"א דיש מחמירין בזה, דאינו יוצא גם בשופר כזה, דאע"ג שאפשר לבטלה, מכל מקום עדיין לא נתבטל ובאיסורו קאי.

ומוסיף הרמ"א, דלפי זה אף אם ביטלו באמצע ראש השנה אינו מועיל אלא אם כבר נתבטל בערב יום טוב. וטעמא דאם לא נתבטל בשעה שקידש היום, אם כן לא היה ראוי אז לתקוע בו, [לפי שיטה זו שפסול לתקוע בו קודם ביטול], ונדחה אז, ואם כן אפילו ביטלו העכו"ם אחר כך ביום טוב והותר מכל מקום שמא יש דיחוי אצל מצות וכבר נפסל.

והקשה הגרע"א (סוכה ל"ה א') הרי מן התורה מהני ביטול ישראל, נמצא דכל הפסול דעבודה זרה ביד ישראל הוה רק מדרבנן, [דהרי ודאי ישראל מבטלה], והרי עיקר הדין דדיחוי במצוות הוה ספיקא בגמרא, ואם

כן לגבי איסור דרבנן נימא דיש דיחוי אצל מצוות, דספיקא לקולא.
ותירץ הגרע"א, דמה שאסור מדרבנן, פוסל משום כתותי מן התורה,
ואם כן מכיון דרבנן אמרו דלא מהני ביטול ישראל וטעון שריפה,
ממילא כמיכתת דמי ופסול מדאורייתא.

ב. משנה ברורה משמע לא כך

ותיקשי דלכאורה מבואר לא כך, דהנה כתב במשנה ברורה (שם ס"ק ט"ז) דבמשמשי עבודה זרה של עכו"ם אפילו באו ליד ישראל, לא מחמירין בהו כולי האי, ונקטינן דישאל יכול לבטלו, וכמו דפסק המחבר (יו"ד סימן קמ"ו ס"ב), וטעמא דהא דמחמירין בבא ליד ישראל שאינו יכול לבטלו, הוי רק איסור מדרבנן, הלכך יש לסמוך לקולא.
והשתא תיקשי מדברי הגרע"א, דהרי אע"פ דרק מדרבנן אין לבטלו, מכל מקום נימא כתותי מיכתת שיעוריה לפוסלו מדאורייתא.

ג. לחלק בין הג"ל

יש לחלק, דשאני בדברי המשנה ברורה, דכשם שאם היינו דנין על השופר של המשמשים שנתבטל, והוה שרינן מחמת ספק דרבנן לקולא, היה מותר לתקוע בו, ולא דיינינן לה כספיקא דאורייתא, הכי נמי לענין הכח לבטל, אמרינן דודאי הוה בידו לבטל, דאם היה מבטל היה מועיל.
אך יש לדון לחלק בין הכח ובין החפץ, וזה יהא תליא באתרוג שהקדישו באמצע היום טוב לזמן קצוב, דהוה ליה נראה ונדחה וחזר ונראה, [ואולי הקדש לזמן שאני דעומד להיות מותר, אלא נימא דהקדישו עד שירדו גשמים], אלא דהיה בידו לישאל, [ואם הוה בידו לא חשיב דיחוי], אך ספק אם השאלה תועיל, ונימא דבספק שאלה מוקמינן אחזקת חולין.
[ועיין שם שבעתה ועין יצחק].

האם חשיבא ודאי בידו, דהרי אם ישאל יהא מותר מחמת חזקת חולין, או דילמא אינו אלא ספק בידו, דהרי הספק היינו אם יש לו כח, ולא מהני לן דאחר כך מספק יהא מותר.

[אך בלאו הכי יש בידו לפדותו. ויש לומר דהרי אסור לפדות ביום טוב אבל להשאל לצורך היום טוב שרי].

לתקוע לקטן

הנה קיימא לן דאע"פ שכבר קיים המצוה, ונמצא דכבר אינו חייב בהמצוה, מכל מקום מדין ערבות יכול לקיים המצוה פעם שנית כדי להוציא אחרים.

ויש לדון האם אמרינן הכי גם לענין להוציא קטן, והאם יכול גם לברך בשבילו, ומהו לענין אשה להוציא קטן.

א. להוציא קטן

יש לדון האם יכול לקיים המצוה שנית להוציא לקטן שהגיע לחינוך, אע"פ שהקטן חייב רק מדין חינוך, או דילמא אינו יכול לחזור ולקיימו אלא להוציא לגדול שחייב מעיקר הדין.

ולעני"ד ודאי יכול לתקוע בשופר עבור קטן ולהוציאו, ויש להוכיח כך, דאם לא כן גם כשחוזר ותקוע לגדולים כיצד יוציא להקטנים.

וכי תימא דמחמת שמהני לגדול כבר דמי לתקוע לעצמו, הנה כן סבירא ליה לצל"ח בברכות (כ"ב, א) אבל הגרע"א (תשובות סי' ז') לא סבירא ליה הכי, ואם כן הדרא ראייה.

ב. לברך עבור קטן

אבל לענין לברך רק עבור הקטן, בזה צריך עיון, וכדחזינן (ושולחן ערוך סי' תקפ"ט סעי' ו') דאע"פ שיכול להוציא הנשים בתקיעת שופר, מכל מקום אינו יכול לברך בשבילם הברכה.

אך מצאנו דקטנים שאני, דהרי מבואר במשנה ברורה (סי' רע"ג ס"ק ט"ז, ושער הציון שם ס"ק מ"ז) דגדול שכבר יצא בקידוש יכול לקדש עבור קטנים אף שאינם בניו, כדי לחנכם במצות. [והוא שאינם יודעים לקדש בעצמם].

והנה לפי זה גם בתקיעת שופר, אף שכבר יצא לעצמו, אכתי יכול לברך עבור קטן שאינו בנו.

ג. להבדיל עבור לקטן

לפי זה יתחדש, שאם אדם מסופק אם הבדיל, יכול למצוא קטן

שהגיע לחינוך ולהבדיל עבורו.

והנה האריכו הפוסקים (עיין משנה ברורה סי' רצ"ו ס"ק ל"ו) בענין מי שכבר יצא בהבדלה האם יכול להבדיל שנית כדי להוציא אשה שלא הבדילה, וזה תליא אם מדינא אשה חייבת בהבדלה.

והשתא יש תקנתא שיבדיל גם עבר ילד, וממילא גם היא תצא. וכי תימא הרי אינו יכול להוציאה בברכה, [וכדחזינן בתקיעת שופר], אך הרי מעשים בכל יום שאדם תוקע בשופר ומברך אע"פ שכבר יצא, והיאך הנשים תצאנה גם בהברכה, אלא כיון דיש ערבות על התקיעה, והכא ליכא ברכה לבטלה, אם כן יוצאות גם בהברכה.

ד. אשה להוציא קטן

והשתא יש לעיין אם אשה יכולה להוציא קטן בתקיעת שופר. ובפשוטו אינה יכולה, שהרי אינה בר חיובא, וקטן הוה בר חיובא עכ"פ מדרבנן.

אך לאידך גיסא יש להוכיח לא כך, דהנה כתב במשנה ברורה (סי' רצ"ז ס"ק מ"ג) דנקטו האחרונים דמי שאינו מריח אינו מברך על הבשמים, גם להוציא אחרים שיכולים להריח, דהברכה על הבשמים אינו כעיקר ההבדלה, דאינו אלא מנהג חכמים, ודומה לכל ברכת הנהנין שאינו יכול להוציא אחרים אם אינו נהנה בעצמו, מכיון דאינו מחוייב בהברכה.

אמנם כתב במשנה ברורה דיכול לברך על הבשמים אם מתכוין להוציא בני ביתו הקטנים שהגיעו לחינוך, מכיון שמוטל עליו כדי לחנכם במצות.

חזינן דיכול להוציא הקטנים בברכת הבשמים, אע"פ דאינו יכול להריח ואינו בר חיובא בהאי ברכה, ואם כן נימא דהכי נמי לענין תקיעת שופר, דאע"פ דאשה אינו בר חיובא בתקיעת שופר, מכל מקום היא יכולה להוציא בתקיעת שופר לקטנים כדי לחנכם במצות.

לבשל בראש השנה ליו"ט שני

כתב במשנה ברורה (סי' תק"ג שער הציון אות ד') דאם מבשל איזה דבר ביום טוב ראשון של פסח, וכוונתו בשביל יום השביעי, לכאורה בודאי שרי משום אוכל נפש. ובפשוטו הכי נמי כשכוונתו לכל יום טוב אחר. [אלא אם כן נחלק דמפאת קדושת חול המועד דבאמצע חשיבא כחדא יום טוב, אע"פ דהמבשל מיום טוב לחול המועד לקי].

ויש לחקור מהו לענין יום טוב שני של ראש השנה:

א. הנה מיום טוב שני של ראש השנה יהא מותר ליום טוב שני של ראש השנה בשנה הבאה. וכן ביום טוב שני של גלויות מאחד לשני.

ב. אך יש לעיין מהו מיום טוב שני של ראש השנה ליום טוב שני של גלויות, מי אמרינן דמותר, דחשיבנן להו כחדא, או דילמא אסור, דיום טוב שני של גלויות קילא, ואי אפשר לבשל מחמירא לקילא. ויותר היה נראה דהויין כחדא. וצריך עיון.

ג. הנה יש לעיין אם מותר לבן ארץ ישראל לבשל ביום טוב שני של ראש השנה עבור בן חוץ לארץ ליום טוב שני של גלויות.

[וכן לבן ארץ ישראל לבשל בחול המועד עבור בן חוץ לארץ ליום טוב שני של גלויות].

מי אמרינן דאסור, דהא לדידיה היום טוב שני הוא יום חול, או דילמא שרינן, דמכל מקום נאכל ביום טוב.

ד. ויש לשאול כך גם לענין איסור דאורייתא, האם מותר לבשל ביום טוב בתוספת שלאחריו עבור אדם ביום טוב הבא לתוספת שלפניו שהאוכל יקבל על עצמו, אבל אצל המבשל עדיין יהא חול. ובזה מסברא שרי דמאי איכפת לן דלמבשל הוא חול.

ואם כן יש לומר דגם ביום טוב שני של גלויות הכי הוא. ואינו מוכרח. [ועוד עיין מה שכתבנו בדברי השער הציון בפרשת במדבר תשע"ה].

המערכת נמצאה בגרעון עצום!

נא לתרום לזיכוי הרבים,

סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב,

פקס 0737263949 טל' 035703949 בין 7.30 - 8.30

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו ז"ל היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו זצ"ל בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל
פרשת נצבים - ראש השנה

הלכה בבית שמאי

"ושב ה' אלוקיך את שבותך ורחמך ושב וקבעך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלוקיך שמה". (פרק ל' פסוק ג').

מבואר בכל הדברים הללו חידוש גדול, שלעתיד לבוא ישתנה פסק ההלכה ויפסקו בבית שמאי, וזהו דבר חידוש שהרי אחד מהי"ג עיקרים הוא "שזאת התורה לא תהא מוחלפת", שבזמן הגאולה לא תתחדש תורה חדשה, אלא זאת התורה היא התורה שתהא גם לעתיד לבוא. ובכל זאת רואים כאן שכל זה נאמר דווקא על עצם התורה שלא תתחדש תורה חדשה, אבל בפסק ההלכה יהיה שינוי לעתיד לבוא ולא יפסקו בבית הלל אלא בבית שמאי.

לעד ולעולמי עולמים

אמנם לכאורה יש להעיר בזה מלשוננו של ה"מסילת ישרים" (פרק כ') שכתב שאחרי שנפסק להלכה בבית הלל כך הוא ההלכה, ואסור לעשות כדברי בית שמאי אפילו בתור חומרא. וכתב, "ומעשה דר' טרפון יוכיח (ברכות דף י"ב) שהחמיר להטות בבית שמאי, ואמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הלל, אע"פ שמחמיר היה. וזה שענין מחלוקת בית שמאי ובית הלל היה ענין כבוד לישראל מפני המחלוקת הגדולה שרבתה ביניהם, וסוף סוף נגמר שהלכה בבית הלל לעולם, הנה קיומה של תורה שגמר דין זה ישרא בכל תוקף לעד ולעולמי עולמים ולא יחלש בשום פנים, שלא תעשה תורה חס ושלום כשני תורות, ועל כן לדעת המשנה הזאת יותר חסידות הוא להחזיק בבית הלל אפילו לקולא מלהחמיר בבית שמאי וכו'".

והנה מלשוננו של המסילת ישרים שכתב שדבר זה שנפסק להלכה בבית הלל הוא דברי שישאר "לעד ולעולמי עולמים", משמע שההכרעה הזו תשאר לכל הדורות אפילו בעת הגאולה העתידה, שהוא דבר שלא ישתנה לעולם ועד. ולכאורה לפי דברי הגר"א והחיד"א שלעתיד לבוא תשתנה הכרעת ההלכה ויפסקו בבית שמאי, לא שייך לומר את הלשון הזה שהוא "לעד ולעולמי עולמים".

והגר"ח קנייבסקי שליט"א כשנשאל על סתירת דברי הגר"א מהמסילת ישרים, אמר שגם בשם האר"י כתוב כדברי הגר"א, ודחק בלשוננו של המסילת ישרים שאין כוונתו גם לעתיד לבוא, אלא בזמן הגאולה תהיה הלכה בבית הלל. אלא כוונתו להדגיש את הענין הזה שההכרעה בבית הלל היא דבר שלא ניתן לשינוי ואסור אפילו להחמיר בבית שמאי, ולכן כתב את זה בלשון כזו שההלכה בבית הלל הוא דבר שנפסק "לעד ולעולמי עולמים", אבל באמת לעתיד לבוא תשתנה ההכרעה ויפסקו בבית שמאי. [יש לציין שכאשר אמרו למרן הגר"א מ שך זצ"ל את דברי הגר"א הללו, לא האמין שכן אמר הגר"א. וגם כשהראו לו את הדברים בסידור הגר"א פקפק בזה, ואמר שהגר"א לא אמר את זה].

הנה בשעה שנזכה לגאולה העתידה מובא בשם הגר"א, שיהיה שינוי בהנהגת העולם ובפסקי ההלכות, והדברים מובאים בסידור הגר"א בפירוש "אבני אליהו" (בתחילת ברכת יוצר) מרבי אברהם בן הגר"א, וכתב "ושמעתי ממורי אבא זצלה"ה, שלעתיד לבוא יהיה הלכה בבית שמאי שהן מגבורות, כי בגבורות ישע ימינו". וע"ש בדבריו שכתב דהנה הכלל הוא "סוף מעשה במחשבה תחילה", ובתחילת הבריאה כתוב בחז"ל שעלתה במחשבה לפני הקב"ה לברוא את העולם במידת הדין בגבורות, ובסוף כשראה שאין העולם מתקיים בכך, עמד ושיתפה עם מידת הרחמים, וכתב שלעתיד לבוא בזמן הגאולה השלמה יחזור הנהגת העולם כפי מה שעלה במחשבה ויהיה רק במידת הדין בגבורות. וממילא לפי זה צריך להיות שיפסקו להלכה בבית שמאי, שההלכה נקבעת לפי ההנהגה שהקב"ה מנהיג את העולם כיון שהנהגה היא מצד הגבורות ע"כ גם ההלכה נפסקת בבית שמאי שהם מהגבורות.

מחלוקת שהיא לשם שמים

וכיוצא בדבר כתב החיד"א בספרו "פתח עינים" במסכת אבות (פרק ה' משנה י"ז) על דברי המשנה "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאונה לשם שמים אין סופה להתקיים, איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי וכו'". וכתב, "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, שמעתי שכתבו המקובלים דלעתיד לבוא יהיה הלכה בבית שמאי, וזהו בעצם מה שאמרו סופה להתקיים דבסוף תתקיים סברת בית שמאי, דאלו ואלו דברי אלוקים חיים, כמו שכתבו רבנו צרפת הביאם הריטב"א בחידושי פ"ק דעירובין".

אלו ואלו דברי אלוקים חיים

ודברי הריטב"א הם בעירובין דף י"ג ב', דאיתא שם בגמרא "אמר רבי אבא אמר שמואל, שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו, והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה, אלו ואלו דברי אלוקים חיים הן, והלכה בבית הלל וכו'".

וכתב הריטב"א, "אלו ואלו דברי אלוקים חיים, שאלו רבני צרפת ז"ל היאך אפשר שיהיו שניהם דברי אלוקים חיים וזה אוסר וזה מתיר. ותירצו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה, הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש, ובדרך האמת יש טעם וסוד בדבר".

מבואר בריטב"א שהפשט שבאלו ואלו דברי אלוקים חיים הוא שהכרעת ההלכה נמסרה לחכמי הדור, ויבוא דור ויפסקו להלכה כדברי בית שמאי.

כי קרוב אליך הדבר

"כי המעווה הזאת אשר אנכי מעווד היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא. לא בשמים היא וגו'. ולא מעבר לים היא וגו'. כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו". (פרק ל' פסוק י"א - י"ד).

התורה.

שיעבודא דאורייתא

מרן הגר"יז מבריסק זצ"ל היה אומר, שכלימוד התורה החובה היא להיות בבחינת "שיעבודא דאורייתא", להיות משועבד לתורה בכל עת

ופרש"י, "לא בשמים היא, שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללומדה. כי קרוב אליך, התורה נתנה לך בכתב ובעל פה".

מבואר בפסוק שהתורה היא קרובה אל האדם מאוד, ולא צריך לטרוח הרבה כדי להשיגה, אלא בפיך ובלבבך לעשותו שהתורה ניתנה בכתב ובעל פה, ובכל מקום ובכל מצב אפשר לשבת וללמוד ולהשיג את

יום שני ושחקו עליו, יום שלישי ולא שחקו עליו. כך אמרה לו לך ולמוד תורה, היום ישחקו עליך למחר ישחקו עליו, יום שלישי יאמרו זה מנהגו כן. מיד הלך הוא ובנו וישב לו אצל מלמד תינוקות וכו'".

מבואר בזה שכל הטענות של היצר שמונע את האדם ללכת ללמוד מחמת הבושה, אין בהם ממש, שבסופו של דבר לאחר יום יומים מתרגלים כולם למצב החדש, ואף אחד אינו שוחק ומלגלג על כך.

עסקו בתורה הרבה

והנה בגמרא בסנהדרין (דף כ' א') דורשים את הפסוק "שקר הבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל", על דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, ואתא בגמרא "דבר אחר, שקר החן זה דורו של משה ויהושע, והבל היופי זה דורו של חזקיה, יראת ה' היא תתהלל זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה".

ופרש"י, "דורו של משה ויהושע, עסקו בתורה הרבה, ודורו של חזקיהו יותר מהם, כדכתיב וחובל עול מפני שמן, ואמרינן בחלק חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיה, שהיה דולק בבתי מדרשות, עד שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ".

הגמרא מביאה את הדורות שבהם רואים את מעלת התורה שהיתה אז בכלל ישראל, ובתחילה דורו של משה ויהושע שהם קיבלו את התורה ועסקו בה הרבה, שמשם קיבל את התורה ומסרה ליהושע ושניהם כל ימיהם לימדו את כלל ישראל את התורה, והשפיעו על כלל ישראל שפע רב של תורה, ומכתם כולם עסקו בתורה הרבה. ובמדרש מובא "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", שהם זכו להזדקק הרבה עד שנעשו ראויים לקבל את התורה בדרגה הגבוהה ביותר.

ולאחר מכן היה דורו של חזקיה, שהם עסקו בתורה יותר מדורו של משה ויהושע, שחזקיה עמד ונעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו, שלימד את כלל ישראל שמהות החיים זה לימוד התורה, ומי שאינו עוסק בתורה אין לו מה לעשות בחיים וראוי לדקרו בחרב. ובזכותו כולם עסקו בתורה עד שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, ומגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיין בהלכות טומאה וטהרה, כמבואר בגמרא בסנהדרין (דף צ"ד ב').

ובסוף הגיע דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה, שאפילו בזמן שהיתה עניות גדולה לא עזבו את התורה ועסקו בה בכל כוחם.

וראים מכל זה מהי הדרגה האמיתית של לימוד התורה, שכל עיקר ומהות החיים יהיה אך ורק העסק בתורה, וכל שאר הענינים יהיו טפלים לערך הגדול של לימוד התורה, וזה יהיה המרכז העיקרי של כל החיים. והגמרא משבחת את דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי שהיה יותר מדורו של משה, יהושע וחזקיה, משום שבכל הדורות הקודמים אפילו שעסקו בתורה בכל כוחם, בכל זאת בפנימיות הנפש עדיין היה חסר משהו של משהו כדי להגיע לשלמות. ובזה התייחד דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי שהפנימיות שלהם היתה זכה וטהורה בשיא השלמות הראויה. אבל מעלת התורה שהיה אצל כולם רואים שזה היה בתורה, שעסקו בתורה הרבה ולא ביטלו אפילו רגע אחד לבטלה.

[והנה בדורו של משה ויהושע וכן בדורו של חזקיה, מודגש שהסיבה שהדור זכה להתעלות כל כך בלימוד התורה, היא משום זכותו של רבם שעמד בראשם, שמשם ויהושע וכן חזקיה שעמדו בראש העם ללמד דעת ותבונה, הם גרמו להם לעסוק בתורה. אבל בדורו של רבי יהודה ברבי אילעאי לכאורה לא מוזכר שזה בא משום רבם, אלא מוזכר רק את מעלת התלמידים שששה התכסו בטלית אחת ועסקו בתורה. ויש להבין מדוע לא הוזכר כלום שזה בא ממעלתו של רבם רבי יהודה ברבי אילעאי.

אבל באמת הפשט פשוט, שאם התלמידים הגיעו לכאלו דרגות נשגבות בלימוד התורה, מזה אנו לומדים מה היה כוחם של רבם שהביאם לכל זה, וממעלת התלמיד רואים את גדולתו העצומה של הרב].

ובכל שעה. שהרי חיוב תלמוד תורה מחייב לעסוק בתורה כל רגע ורגע, וממילא כדי לקיים את החובה הזו בשלמות, צריך לקבל את התורה בבחינה כזו שמרגיש שזהו עיקר היום, שהשיעבוד והחובה העיקרית שצריך לעשות במשך היום הם העסק בתורה.

ודבר זה הוא רק בלימוד התורה, שבכל המצוות יש זמן מסויים שצריך לקיים את המצווה, ולאחר שקיימה יצא ידי חובתה ושוב אינו מחוייב בה. אבל בלימוד התורה בכל רגע ורגע מתחייב מחדש לעסוק בתורה, ממילא לכן ההרגשה בלימוד התורה צריכה להיות בבחינה כזו של "שיעבודא דאורייתא" שמרגיש שזהו הדבר העיקרי בחיי היום יום, אשר עיקר ההשקעה במשך היום צריך להיות בתורה.

קבעת עיתים לתורה

הנה בשערי תשובה (סימן קנ"ו), מביא בשם ההפלאה שמפרש את הלשון "קביעות עיתים לתורה", וכתב "שקביעות הוא מלשון קבען פלניא, שאף מי שהוא טרוד גדול בעסקיו יש לו לגזול מזה עת ללמוד תורה".

מבואר בזה שהחובה ללמוד תורה היא כה גדולה, עד כדי כך שגם מי שעסוק מאוד בעסקיו, וכמעט אין לו זמן לשום דבר מיותר, הרי בשביל לימוד התורה הוא מוכרח לחתוך מזמנו כעין גזילה מזמנו, כדי לקבוע בו עת ללמוד תורה. רואים מזה כמה החובה ללמוד תורה צריכה להיות אצל האדם קבועה בתוך תוכו, שגם בזמנים הכי עמוסים הוא חייב לקבוע לו זמן קבוע שבו ילמד תורה.

ובמשנה ברורה (סימן קנ"ה סק"ה), מביא את דברי הירושלמי בסוטה וכתב, "וכדאיאת בירושלמי (סוטה פרק ט') מאי אנשי אמנה, כהדא דהו צוחין ליה בפרגמטיא [פי' שהיו צועקים הקונים שיבא עם סחורתו למכור], והוי אמר לית אנא מבטל ענתי, מה דחמי למיתי מיתי. וז"ל הקרבן עדה שם, הוי אמר אין אני מבטל השעה שקבעתי ללמוד התורה בשביל הרווחת ממון, אם ראוי שיבוא לי ריווח יבוא הוא מעצמו מהקב"ה אף לאחר שאגמור קביעות למודי".

מבואר בזה שאנשי אמנה טענו שכאשר קובעים עיתים לתורה, אין צריך לחשוש שמא מחמת זה יפסיד בעסקיו. אלא צריך לדעת ולהאמין שאפילו אם באים להציע לו איזה עסק בדיוק בזמן הלימוד ונדמה לו שהוא מפסיד, הרי האמת היא שהוא לא יפסיד מזה, ואם הקב"ה גזר עליו להרוויח הוא ישלים את זה ממקום אחר.

חזק נא בן אדם

בספר "אמונה ובטחון" למרן החזון איש זצ"ל (פרק ג' אות כ"ז) כתב, "ואמנם לא נמנע הוא בזמן מן הזמנים, אשר רוח נכון עובר בלבו, ומקיצו משנתו העמוקה, ומחשבה מעופפת באוויר עולמו, הלא הרבה מעמודי עולם אשר קבעו עצמם ללימוד תורה בהיותם כבר באים בשנים, וגם אני אזכה לדעת תורה ולהבין בינה. אבל מידת הבושה תעצרהו, וממהר להסיח דעתו לדברים היותר נעימים לו לפי שעתו וכו'".

החזון איש בדבריו הללו בא לעורר שלפעמים אדם רוצה להתחיל ללמוד לימוד חדש, או במקום חדש, וחושב שיצליח בזה ויתעלה יותר. או לפעמים יש אדם שהיה טרוד בעסקיו וכמעט ולא למד כלל, ועתה הוא רוצה לעזוב את הכל ולהתחיל ללמוד. אבל מחמת מידת הבושה הוא דוחה את הרצונות והמחשבות הללו, ומשום כן אינו לומד ואינו מתעלה כמו שהיה יכול להתעלות.

ועל זה הוא מאריך בדבריו שצריך לאחוז בזה במידת העזות כדי לעשות רצונו של מקום, ואיזה ערך יש לבושה הזו מבשר ודם שהוא כחלום יעוף כנגד הבושה הנצחית ממלך מלכי המלכים. ובסוף הוא מסיים וכותב "חזק נא בן אדם, חזק ולבש אומץ, והוי שקוד ללמוד הלכה".

ובמדרש (מדרש הגדול פרשת שמות פרק ד' פסוק י"ג) מובא על רבי עקיבא שכאשר היה בן ארבעים שנה עדיין לא למד תורה, ואז ראה מעשה שהתעורר מזה שיש לו תקווה עדיין ללמוד תורה, אמרה לו אשתו "לך למוד תורה". ומביא המדרש שרבי עקיבא אמר לה "הלא ישחקו ממני שאני בן ארבעים שנה ואיני יודע כלום".

וכתב, "אמרה לו, בוא לעשות פלא וכו' הבא לי חמור וכו', זרקה עליו עפר וזרעה עליו שחלים וצמח. הוציאו לשוק יום ראשון ושחקו עליו,

בדיני ועניני ראש השנה

שכח יעלה ויבוא בברכת המזון

בברכת המזון בשבת מוסיפים לומר רצה, וביום טוב מוסיפים יעלה. וכאשר שכח ולא הזכיר והתחיל כבר בברכת הטוב והמטיב, שאמר

”ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם הא-ל”, כתב השו”ע (סימן קפ”ח סעיף ו’) שצריך לחזור לראש ברכת המזון.

ובראש חודש מוסיפים יעלה ויבוא, ואם שכח והתחיל ברכת הטוב והמטיב כתב השו”ע (סעיף ז’) שאינו חוזר לראש. והטעם כתב ”מפני שאינו חייב לאכול פת כדי שיתחייב לברך ברכת המזון”.

וביאר המשנה ברורה (סקכ”ו), ”דווקא בשבת וביו”ט שמחוייב לאכול דווקא פת וא”כ חייב ברכת המזון קבוע הוא בימים האלה לכן תקנו רבנן לעיכובא ג”כ להזכיר שם מעין המאורע, וכמו בתפלה. אבל בראש חודש אע”ג שאסור להתענות בו, מכל מקום אינו מחוייב לאכול דווקא פת, וא”כ אין חייב ברכת המזון קבוע בו, ולהכי לא תקנו חכמים הזכרת מעין המאורע שלו לעיכובא בברכת המזון, וע”כ אם שכח אין צריך לחזור”.

מבואר בזה שהעיקר תלוי אם יש לו חייב לאכול עתה פת או לא, שאם מדיני ומצוות היום יש חייב לאכול סעודת פת, יש גם חייב להזכיר רצה ויעלה ויבוא, ואם שכח ולא הזכיר צריך לחזור ולברך שוב מראש ברכת המזון. ואם אין חייב לאכול סעודת פת, הרי החייב להזכיר יעלה ויבוא בברכת המזון אינו מעכב, ואם שכח ולא הזכיר אינו צריך לחזור ולברך שוב ברכת המזון. ולכן בשבת וביום טוב שיש חייב לאכול סעודת פת, הזכרת רצה ויעלה ויבוא מעכבת בהם. אבל בראש חודש שאין חייב לאכול סעודת פת, אין הזכרת יעלה ויבוא מעכבת.

יעלה ויבוא בראש השנה

והנה בראש השנה אם הזכרת יעלה ויבוא בברכת המזון מעכבת או לא, האם דינו כיום טוב ומעכב, או דדינו כראש חודש ואינו מעכב, מביא המשנה ברורה (סקי”ט) מחלוקת באחרונים, דעת המגן אברהם דאינו מעכב ודינו כראש חודש שאם שכח אינו חוזר שוב לראש ברכת המזון, ודעת האליה רבה דדינו יום טוב שמוזה מעכב ואם שכח חוזר לראש.

ולכאורה ראש השנה הוא יום טוב, ומדוע סובר המגן אברהם שלענין יעלה ויבוא דינו כראש חודש שאינו חוזר, הלא ביום טוב יש חייב לאכול סעודת פת, וא”כ צריך להיות שהזכרת יעלה ויבוא תעכב שאם שכח חוזר לראש.

וכתב השער הציון (סקט”ו) שהסברא של המגן אברהם הוא כיון שיש פוסקים שסוברים שמותר להתענות בראש השנה, א”כ לשיטתם אין חייב לאכול סעודה בראש השנה כלל, שאם הוא מתענה הרי אינו אוכל סעודה. ממילא לכן יש לדמותו יותר לראש חודש ולא ליום טוב, והזכרת יעלה ויבוא לא תעכב בברכת המזון.

ויש להוסיף, שאע”פ שלהלכה נפסק בשו”ע (סימן תקצ”ז סעיף א’) שאין מתענים בראש השנה, ולמה לגבי ברכת המזון סובר המגן אברהם שאין צריך לחזור, הרי להלכה אנו מכריעים שאין מתענים. וי”ל כיון שיש קצת פוסקים שסוברים שמותר להתענות בראש השנה, ולשיטתם צריך להיות שאין חייב סעודת פת וממילא בשכח אינו חוזר, ע”כ סובר המגן אברהם שבברכת המזון משום חשש ברכה לבטלה צריך לחוש לאותם שיטות לגבי זה שאם שכח יעלה ויבוא שלא יצטרך לחזור שוב על ברכת המזון.

חלם חלום רע בשבת ולא התענה

ובביאור פלוגתת המגן אברהם והאליה רבה, שהמגן אברהם חשש לשיטות שמותר להתענות בראש השנה, ולכן הכריע שאם שכח יעלה ויבוא בברכת המזון אין ההזכרה מעכבת, והאליה רבה לא חשש לשיטות הללו וסובר שהזכרת יעלה ויבוא מעכבת. נראה לומר דהנה בשבת יש חובה לאכול סעודת פת ואסור להתענות בו, אבל אעפ”כ מצינו אופן שמותר להתענות בשבת, ודבר זה נפסק בשו”ע בהלכות שבת (סימן רפ”ח סעיף ד’) שכתב, ”מותר להתענות בו תענית חלום כדי שיקרע גזר דינו וכו’”. והנה יש לדון במי שחלם חלום רע בשבת, באופן כזה שמותר להתענות בו, והוא אינו מתענה, האם נאמר שכיון שמותר לו להתענות היום ולא לאכול סעודת שבת, נחשב הדבר שאין לו היום חובה לאכול סעודת פת, וממילא אם ישכח להזכיר רצה בברכת המזון לא יצטרך לחזור כדין שוכח יעלה ויבוא בראש חודש, או לא שבשבת דינו שונה והזכרת רצה תעכב.

ונראה פשוט שיש הבדל בין שבת לראש חודש, ובוודאי שבשבת אם שכח רצה צריך לחזור לראש אפילו באופן שחלם באותו יום חלום רע. ויסוד הדבר הוא שבשבת בעצם יש חייב לאכול סעודת שבת דהיינו סעודה של פת, אלא שמי שחלם חלום רע מותר לו להתענות תענית חלום, וכל זה דווקא כשמתענה בפועל, אבל מי שבפועל אינו מתענה חל עליו חייב סעודת שבת עם כל דיניה, ואין לו שום התר שלא לאכול את הסעודה. וממילא אי אפשר לדמות את שבת לראש חודש, בראש חודש אין שום חייב לאכול סעודה, ולכן אנו אומרים שהחייב הזכרה בברכת

המזון אינו מעכב, אבל בשבת יש חייב לאכול סעודה אלא שיש התר מסויים למי שחלם חלום רע שיכול להתענות, אבל אם אינו מקיים את ההתר הזה ואינו מתענה נשאר עליו החייב לאכול סעודת שבת, ואם יש לו חייב לאכול את הסעודה הזו, יש לו חייב להזכיר בברכת המזון את ההזכרה של שבת. וכשם שחייב בסעודה הזו חייב גמור, כך חייב להזכיר בברכת המזון את השבת, וההזכרה הזו מעכבת.

חייב סעודה כשאינו מתענה

ומעתה לפי זה נראה לבאר את פלוגתת המגן אברהם והאליה רבה לגבי ראש השנה, המגן אברהם סובר שהזכרת יעלה ויבוא בברכת המזון אינה מעכבת שכיון שיש שיטות שמותר להתענות בראש השנה ממילא רואים מזה שחייב סעודה של ראש השנה אינו חייב גמור שהרי יש אפשרות להתענות ביום זה, לכן לחוש לאותם שיטות אנו אומרים שגם ההזכרה אינה מעכבת.

אבל האליה רבה חולק וסובר שיש לחלק, שאע”פ שיש שיטות שמותר להתענות בראש השנה וממילא לא יתחייב לאכול סעודה, י”ל שכל זה שייך דווקא כשמתענה בפועל, מדיני התענית אין לו חייב סעודה. אבל מי שאינו מתענה ואינו מקיים את ההתר להתענות, הרי אצלו חל חייב סעודה שחייב לאכול בחיוב גמור סעודה גמורה של יום טוב, שהרי ראש השנה הוא יום טוב ככל הימים הטובים שיש בהם חייב גמור לאכול סעודה. אלא שכיון שהוא יום דין ממילא יש סוברים שמותר להתענות, אבל מי שבפועל אינו מתענה חל עליו חייב סעודה, ועד כמה שחייב עתה לאכול סעודה מוכרח להיות שההזכרה של יעלה ויבוא בברכת המזון מעכבת, ואם שכח צריך לחזור לראש.

ויסוד הדברים הוא שההתר להתענות אינו התר שמפקיע את חייב הסעודה מראש השנה, אלא באמת בעצם היום יש חייב סעודה כדין יום טוב, אלא הוא התר מסויים של ”תענית”. וממילא שמקבל על עצמו את ההתר הזה ומתענה בפועל, התענית פוטר את חייב הסעודה. אבל מי שבפועל אינו מתענה אין אצלו מה שיפטור אותו מחייב סעודה, ולכן נשאר עליו חייב גמור לאכול סעודה גמורה. ואם יש חייב לאכול סעודה חייב להיות שהזכרת היום בברכת המזון תעכב.

יום של תענית

ובדעת המגן אברהם שסובר שההזכרה אינה מעכבת, נראה לומר שהוא מחלק בין ההתר של תענית חלום בשבת לכין ההתר של תענית בראש השנה, בשבת ההתר של תענית חלום אינו מפקיע את חייב סעודת שבת מעצם היום, אלא הוא התר צדדי שאדם זה מותר לו להתענות היום, אבל אפילו אחרי כל ההתר הזה עדיין עצם היום הוא יום שמחייב בחיוב סעודה, והאדם הזה שמתענה אפילו שהוא בהתר נקרא שאינו מקיים את חובת היום. ולכן מוכן מאוד שמי שחלם חלום רע ואינו מתענה בשבת, אין לו שום התר וקולא שלא לאכול סעודת שבת, אלא החייב אצלו הוא חייב גמור ככל השבתות, שעד כמה שאינו מקיים את ההתר של תענית, חובת היום היא לאכול סעודת שבת. ולכן הזכרת השבת בברכת המזון מעכבת, ואם שכח ולא אמר רצה חוזר.

אבל בראש השנה לפי השיטות שמותר להתענות בו, הפירוש הוא שיש התר בעצם היום להתענות, שכיון שהוא יום הדין ממילא הוא יום שמחייב בתענית. שראש השנה יש בו שתי בחינות, מצד אחד הוא יום טוב, וביום טוב יש חייב סעודה. ומצד שני הוא יום הדין שזהו יום שראוי להתענות בו. ושתי הבחינות הללו הם אמת, שמי שרוצה להתענות יכול מצד עצם היום להתענות, ומי שאינו מתענה חייב בסעודה כדין יום טוב. ומעתה לפי זה יוצא שבראש השנה ההתר להתענות אינו סתם היתר גרידא, אלא זהו התר שכלול בעצם היום, ומי שמתענה אינו מוגדר כאינו מקיים את חובת היום, אלא להפך הוא מקיים את חובת היום בצורה של תענית.

ומעתה סובר המגן אברהם שי”ל שחייב הסעודה שיש בראש השנה הוא חייב יותר קל משבת ושאר המועדים, שבשבת ובשאר המועדים זהו עצם חובת היום, אבל בראש השנה אע”פ שיש חייב סעודה למי שאינו מתענה מ”מ זה כבר לא חובה שמתחייב בה מצד עצם היום, שהרי בעצם היום יש גם אפשרות של תענית, וממילא גם מי שאינו מתענה וחייב בסעודה בכל זאת החובה היא יותר קלושה. וממילא לגבי הזכרת יעלה ויבוא בברכת המזון, יש לצדד ולומר שאין זה מעכב, שהחובה של הסעודה הזו אינה מוגדרת כחובה כזו שמעכבת את חייב ההזכרה בברכת המזון, אלא אע”פ שחייב בסעודה אין בכחה לעכב את ההזכרה שאם לא הזכיר יעלה ויבוא בברכת המזון יצטרך לחזור. ולכן סובר שאם שכח יעלה ויבוא בראש השנה אין זה מעכב, ואינו צריך לחזור שוב לראש ברכת המזון.

סימן טוב

דשמיא מיוחדת בכל אותו היום להצליח בתורה על צד היותר טוב. ומעתה הוא הדין לגבי ראש השנה, כדי לקבל סייעתא דשמיא בשנה החדשה, צריך שראשית השנה - יום ראש השנה, יתחיל בחיזוק בביטחון בה' ובשמחה של מצווה, ובזכות זה יזכה שהדין יהיה לטובה ויצליח בכל השנה לעלות ולהתעלות בצורה הטובה ביותר. ולכן מלבד כל הסימנים שאוכלים לסימן טוב, צריך להזהר מאוד מכעס שלא יהיה בזה ח"ו סימן שאינו טוב לכל השנה כולה.

הרמ"א (סעיף ב') כותב, "יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים (בראש השנה), שאגוז בגמטריא חטא וכו'".

והנה אם לא אוכלים אגוזים מפני שהם בגמטריא חטא, בוודאי שצריך להזהר מהחטא בעצמו, שהוא גם בגמטריא חטא... ויש הרבה שתופסים את הטפל ושוכחים את העיקר, ומדקדקים בכל הסימנים של ראש השנה ואילו את העיקר בחטא עצמו לא מדקדקים שלא להכשל בו ביום הגדול הזה. ובוודאי שהסימן הטוב ביותר הוא כשנזהרים שלא להכשל בחטאים, ומקיימים את כל מצוות היום באופן הטוב ביותר.

בגמרא בכריתות (דף ו' א') איתא, "אמר אביי, השתא דאמרת סימנא מילתא היא יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא קרא ורוביא כרתי סילקא ותמרי".

ובשו"ע (סימן תקפ"ג) הביא את דברי הגמרא, וכתב את היהי רצון שאומרים בשעת אכילת הסימנים הללו.

וכתב במשנה ברורה (סק"ה), "והנה כל אלו הענינים עושין הכל לסימן טוב, ולכן פשיטא שיוזהר מאוד שלא יכעס בימים האלו מלבד גודל האיסור, כדי שיהיה לסימן טוב רק יהיה שמח לבו ובטוח בה' עם התשובה ומעשים טובים".

ובביאור הדבר יש לפרש, דהנה ב"כתר ראש" מהגר"ח מוואלאזין (אות ע"א) כתב, "אמר רבנו דבר מנוסה, כשישכים אדם בבוקר ויקבל עליו ביום ההוא עול תורה באמת ובלב תמים, היינו שיגמור בלבו שלא ישמע לשום דבר ולא יבטלנו שום טרדא, אז יסורו ממנו הביטולים ובוודאי יצליח ביום ההוא בתורה, וכפי תוקף קבלת עול התורה בבוקר וכפי חיזוק ההסכמה כן יעזרוהו ה' בו ביום וכן יסורו הטרדות ממנו".

מבואר דבריו שהכל הולך אחר הראשית, ואם בבוקר אדם מתחיל את היום מתוך חיזוק בתורה וקבלת עול תורה, הרי הוא מקבל סייעתא

שוועתנו תאזין בעמדנו לפניך בתפילה

נפשו של אבא לאזין לקול תורתו של הגר"א, אשר נשמע היטב דרך קיר המבדיל ביום ובלילה. ואשר בגלל זה לא רצה אבא לעזוב את דירתו ולצאת לשוק לחפש פרנסה. כי נכסף מאוד לקלוט את קול צלילי הגר"א. ובכן ישב כל היום והלילה בביתו, והרואה את צמאנו בקול תורתו של הגר"א. ובבית שלנו אין לחם ואין שמלה, היינו 12 ילדים מבקשים טרף לפיהם. לאמא שלנו היתה חנות מכולת קטנה, ומפרנסת בצמצום את אבא והילדים. הדוחק בבית היה נורא. נכרמו רחמי על אבא ואמא ועל אחד עשר אחי אשר בבית.

רחש לבי דבר טוב, הייתי אז ילד בן 9, אמרתי אל לבי אני אביא בשורה לאבא, שהחל ממחר יונהג בחיידר לתת ארוחת צהרים בחינם לכל הילדים שבחיידר. האמנתי שעל ידי זה שאני לא אבוא לאכול בצהרים, אני אקל מאבא את עול הפרנסה, שיחטוך יום יום מזון ארוחת צהרים. וכך עשיתי, באתי מהחיידר ואמרתי לאבא על הנוהג החדש, כי החל ממחר לא אבוא בצהרים הביתה, כי יותן לנו ארוחת צהרים בחיידר.

אבל האמת לא היה כך, כי למעשה לא נתנו לנו ארוחה. **רעבתי ולא אכלתי**, ההורים בתומם חשבו כי אני אוכל בחיידר. דבר הזה נמשך שתי שנים רצופות. ארוחת צהרים לא אכלתי, והעלמתי את האמת מהורי...

הריני מתוודה עתה על חטאת נעורים זו, וה' יסלח לי. זהו החטא היחיד שאני זוכר להתוודות עליו. דמעות זלגו מעיני כל השומעים לשמוע ויודיו כזה...

ככלותי להתוודות לעיני כל, קם רבי ישראל על רגליו נשא עינו למרום ואמר, "רכונו של עולם, בסליחות אנו מבקשים ממך פנה לתלאות ואל לחטאות, עכשיו אני אומר להפך **פנה נא לחטאות** - הביטה וראה מהם החטאים והפשעים של הקטן שבתוכנו, שלא מצא שום חטא לתלות את העונשים של זעף הים, אלא בזה שבהיותו ילד הולך שולל את הוריו, והעדיף ללמוד תורה מתוך הדחק ולהקל על צער אביו ואמו. כן אבינו שבשמים פנה לחטאות האלה, וצווה לשר של ים להשקיט את גליו".

הדברים יצאו מפי רבי ישראל והסערה קמה לדממו ותנח הספינה. אחרי גמר הווידי עמדו כולם ואמרו בהתלהבות **"מומור לתודה"**, ושם שמים התגלד והתקדש לעיני רב החובל ומלחי האוניה. (עיקרו של הסיפור נדפס בספר "עולמות שחרבו" עמוד ק"ח, בשם הגה"צ רבי שמואל שניקר זצ"ל).

הוסיף הגר"צ, מרן הגר"ז זצ"ל סיפר למרן הגר"א זצ"ל, שפעם אחת רבי חיים מוואלאזין נכנס לשיבה בוואלווין כאשר דמעות זלגו מעיניו, וביקש מהבחורים בישיבה לומר תהילים. נעמדו הבחורים יחד עם הגר"ח ואמרו זמן רב תהילים, כאשר אף אחד אינו יודע את הסיבה לאמירת התהילים.

לאחר זמן התברר שבאותה העת היתה הספינה מטלטלת בסערה בים, כאשר כל יושביה עומדים בסכנת נפשות.

צריך להבין - הוסיף הגר"צ - המרחק מוואלאזין עד האניה, היה כרחוק מזרח ממערב, ובכל זאת עמד רבי חיים בעת ההיא בישיבה ואמר תהילים להצלת תלמידי הגר"א, נוסעי הספינה.

עיקר התפילות בימים הנוראים הם על כבוד שמים "מלך על כל העולם כולו בכבודך", "וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", וכן כיוצא בזה כמעט כל הבקשות הם על כבוד שמים שיתגלה ויתעלה בעולם.

לחם ותפוחי אדמה

הגר"צ פלג"צ זצ"ל היה מביא בשיעוריו את דברי מרן החפץ חיים זצ"ל, שכאשר דיבר בימי אלול על תפילות הימים הנוראים היה מספר שבשנת תרע"ז הדיחו את המלך ניקולאי מכסא המלוכה, וכאשר שהה במעצר ביקש שיגדילו לו את מנת האוכל, ויתנו לו כמות יותר גדולה של לחם ותפוחי אדמה.

כאשר הדבר התפרסם בעולם כולם צחקו עליו, שבעת שישב על כסא המלוכה היה ניקולאי מלך אדיר, שכל פקודה שלו היו חייבים לקיים באש ובמים. ואילו עתה הוא שוכח מכל הנהגת המלוכה, ונכנס לכזו שפלות שכל מה שיש לו לבקש זה רק לחם ותפוחי אדמה.

אמר החפץ חיים אותו הדבר יש לומר גם כלפינו, עם ישראל שהם בני מלכים גלו מעל שולחן אביהם, ועתה כאשר אנו באים בימי הדין לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, צריכים שלא להיות טפשים בניקולאי ולבקש רק "לחם ותפוחי אדמה", אלא עיקר הבקשות צריך להיות על המלך שיחזור לכסא מלכותו "הופע בהדר גאון עוץ על כל יושבי תבל ארצך", שכאשר המלך ישוב בוודאי שלא יתן לבניו בני המלוכה שירעבו. ולכן בכל התפילות מבקשים בעיקר על כבוד שמים, שהיא בקשה שכוללת את הכל.

פנה לתלאות ולא לחטאות

עוד היה מספר הגר"צ בהתרגשות את הסיפור הבא, בסוף שנת תקס"ט יצאו ממדינת ליטא החבורה השלישית של תלמידי הגר"א כדי לעלות לארץ ישראל, בראש החבורה עמד הגאון הצדיק רבי ישראל משקלאוו (בעל "תקלין חרתי"). היו שם 40 משפחות, 150 נפש.

ויהי בהיותם בלב ים בדרום ארץ ישראל, וסערה גדולה התחוללה בים, נחשולים עזים איימו להטביע את הספינה. המלחים נראו מודאגים מאוד, הנשים הצדקניות פרצו בזעקות ובככיות, והאנשים קראו בקול תהילים, ויהי **המקום לחרדת אלוקים!**

עמד רבי ישראל משקלאוו על רגליו, והכריז שכל האנשים הגדולים והקטנים, חייבים כולם להתאסף לחדר אחד, וחובה על כל אחד להתוודות על כל חטאיו שעשה בחייו, ויהיה ויודי זה כפרה, ותקובל תשובתנו, והים ינוח מזעפו. מיד נתאספו כולם לחדר אחד, והסכימו כולם להתוודות איש איש על חטאיו.

ציווה רבי ישראל משקלאוו על הקטן שבחבורה שיתוודה תחילה, ואחר כך לגדול ולזקן שבחבורה. קם הצעיר שבחבורה ואמר, **"פשפשתי ומצאתי חטא גדול שחטאתי אני בנערותי, אני רוצה להתוודות ולשוב בתשובה"**.

וכך היה הנעשה - פתח הצעיר ומספר - "אבי זצ"ל היה ביתו ליד בית מרן הגר"א בוילנא, קיר קרשים הפריד בין בית אבא לבין דירת הגר"א. וחשקה

הרהורים לסוף שנה

כמה תודות עלינו ליתן לבוראנו יוצרנו ועושהנו, על כל הטוב שהשפיע עלינו במשך השנה האחרונה, הן בכלל, בהמשך שגשוג עולם התורה לאין שיעור, על כל מקומות התורה שנפתחו ונתייחדו או התפתחו בשנה זו, ובפרט, בהמשך בריאותם האיתנה של מרנן ורבנן גדולי הדור שליט"א אין מתנות גדולות מאלה. והן לגבי הפרט נפלא לחשוב כמה זכו להקים בתים השנה, להפקד, להתרפאות, להתבסס כלכלית, הכל מתנות רבות ונפלאות שנתן לנו הית"ש.

ואכן מי שלומד תורה, צריך להודות עוד הרבה יותר, ונעתיק כאן אגרת נפלאה מהחז"א, בה הוא מתאר בעטו היחודית מהו ה'עולם' שאנו שרויים בו? בתחילה מקדים החז"א שהוא עושה זאת מחמת שטבע האדם לאהוב את הבהירות ולהתעצב על העמעות, וברוב כשרונו שואף הוא תמיד להתייחס לכל גוף גולמי, לא אל חיצוניותו אלא על מרכיביו השונים, למען תהייה ידי השכל חרוצות לפרקם וללמוד את פרקי החכמה האצורים בכל גוף נברא.

ואז הוא פותח ואומר: "רצוני לעמוד על חלוקת הדורות שראה הבורא יתב' כי טוב" ומנין שדור הוא קומה בפנ"ע? כי הנה "אמרו חז"ל שהראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור, מזה יש לנו אישור למציאותו של 'שם דור' והוא גוף מוצק של פרקים, וכל איש הוא אבר מאברי הגוף, החיים חיים משותפים, בנשמה משותפת"

כלומר אם נתייחס לדורינו אנו, יצא לפי תפיסת החז"א, שהבריסק והמזרחניק, איש הנטורי קרתא והחילוני, בן ישיבת מיר וצעיר ישראלי בהודו, ראש ישיבה ונגר בשכונת הבוכרים, כולם שותפים באותה נשמה ממש, וכולם בונים גוף אחד של 'דור', שותפים הם - כמו סועדים ב'קדירא דבי שותפי' ענקית.

ועפ"ז פונה החז"א (כנראה לר' רפאל הלפרין ז"ל בבחרותו) ומציג בפניו את עמדתו בעניינים 'העומדים ברומו של עולם' כלשונם שם, וכך הוא כותב לו: "משוכנע אני כי העולם סתום-כחידה, אשר אנו מתגלגלים בו מספר שנים. הוא נברא מכח ספון שאי אפשר ליצור להשיגו, (ה"ה כוח האין סוף בחך הוא) וכי יש כוח נבואי הקושר נימין בין נשמות האדם לרצונו של הממציא, (עיין נפש החיים שהאריך שיש לאדם נפש ובה רוחו, המקושרת לנשמה שמקושרת לחיה שתלויה ביחידה שאחזזה בנשמה דנשמתא עד דרגה העליונה של 'נשמת ש-ד-י תבינם) וכי היו זמנים שמחים ומאירים דורות מזוהרים שזכו לכך, (בעת שהיתה נבואה בעולם יכל האדם להתחבר עם הבורא, עד דרגת משה רבינו ששיכנה דיבר מתוך גרונו) וכי האנושות עתידה לחזור לאושר ההוא, (ואקים מבניכם לנביאים וגו') והבנתיים של החיים (היינו אלפיים שנות גלות מעת שנסתם חזון) זכו לשלל של הדורות הספורים - הוא שיויר התורה שבידינו, (כמו שאמרנו בסליחות 'ואין לנו שיויר רק התורה הזאת) וחזן מזה הכל הבל ורעות רוח" עכ"ל.

ויש להבין מה פירוש 'והכל הבל ורעות רוח'...? וכי אין פרנסה ואין עול משפחה, ואין תחזוקת דירה, וקניות, ודאגה לבריאות וכו'. מה נכלל ב'הכל' הזה של החז"א...? ובכלל איך אפשר לקפל את כל ההווה של העולם בכמה משפטים ספורים, כאילו אומר היה פעם תפקוד נכון של העולם, עוד עתיד העולם לחזור לתפקודו הנכון ובנתיים יש משהו שהוא בגדר 'שיויר', שזהו התורה הזאת...? ככה אפשר לבטל את כל העולם כולו על כרעיו ועל קרביו...? וכי זה נקרא לפרק וללמוד פרקי החכמה האצורים בכל נברא...?

אבל דברי החז"א ברורים, כי מלבד שהגשמיות ממש הבל מול הרוחניות כפשוטו, עוד ברור ופשוט שכל התענוגות שיש בעולם, אשר סביב הציר הזה נעים כל חיי האנושות מבריאות ועד עתה, אינם אלא טיפות זעירות, ומה הם כלפי נהרות התענוג של החיבור לבורא אשר למען זה נברא האדם להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו... וכמה שיותר חיבור אל הבורא ככה מושגת יותר ויותר תכלית העולם, וכל רצון הנבראים כולם, כל שאיפתם וריצתם יומם ולילה אחרי טיפ טיפת תענוג מדומה, מושגת לנו בקלות, ובנהרה בלתי פוסק של תענוג בתוכי בית המדרש, ואילו היינו זוכים לנבואה היינו משוררים נעימות מופלאות יומם ולילה מרוב תענוג...

ד. צא וראה מה ארע כששואל רדף אחרי דוד שהלך לקבל את דרכי הנבואה משמואל הרמתי, ושלח קבוצות אנשים לתפוסו שם, אולם תיכף כשהגיעו אל שמואל נותרו להתנבאות עם בני הנביאים ומרוב תענוג והנאה שכחו משליחותם, וכן ארע גם לאחרים, עד שהחליט שואל בעצמו לבא ולתפוס את דוד, והנה גם הוא נמשך אחר אותו תענוג עילאי "ויפשוט גם הוא את בגדיו (ללבוש בגדי הנביאים) ויתנבא גם הוא לפני שמואל ויפול ערום כל היום ההוא וכל הלילה, על כן יאמרו הגם שואל בנביאים" (שמואל א, ט), עי"ש. הרי שכה גדול תענוג הנבואה עד ששואל בעצמו שכח מכל טרחתו לבא עד הנה, ומכל כעסו על דוד, והעדיף להשתעשע באותו כוח נבואי הקושר נימין בין נשמת האדם לרצונו של המאציל.

וא"כ פשוט וברור מש"כ החז"א שאין לנו שיויר רק התורה שבידינו וכל השאר הבל ורעות רוח, כי בשלמא דבר עוה"ז שנצרך לתורה בעצמה אזי חלק הוא בלתי נפרד מבקשת התורה עצמה, אבל כל שאר רדיפות בני האדם אחרי החומר והתענוגות המדומות של העולם, טיולים, מסעדות, בגדי אופנה, ורהיטים, דירות ובניינים, טיסות ומחשבים, הכל אפס ואבדון!! והתענוג האמיתי אשר הוא שורש כל התענוגות שבעולם גמזות בלהתענג על ה' של תורה...

ולכן אם כל אדם צריך לתת תודה לה' על עצם הבריאות שהוא קיבל ממנו, כמה עלינו להודות ולשבח על עוד שנה של שטייגן, על עוד שנת עליה בתורה. ויה"ר שנזכה לעוד שנה פוריה ונפלאה.

ג. אבל יש מקרים שהפרש התלמד היטב בדרכי הרכיבה, והוא שולט על סוסו שליטה גמורה, עד שברמז קל מבין הסוס את רצון רוכבו ומבצע זאת בזריזות וביעילות, כשאתה רואה פרש כזה, אתה מבין שהפרש והסוס נהפכו למקשה אחת, כי שניהם מרוכזים ועסוקים אך ורק במטרה העליונה של העברת המעטפה ליעדה...

על סוס כזה מתכוונים בבקשה השניה, כשאומרים "הנשמה לך והגוף שלך" היינו גם הגוף - הסוס הזה, גם הוא שלך... וא"כ הבקשה היא רק למענך - "ה' עשה למען שמך"... כי כאן זכיית הגוף בדין הוא כבר שאלה של ריבוי כבוד שמים.

אולם אח"כ אנו מוסיפים לומר שהננו מהסוג השני - "אתאנו על שמך ה', עשה למען שמך, בעבור כבוד שמך..." ובאמת צריך להבין מנין הבטחון הגדול שאנו מהסוג השני שגם הגוף שלנו הוא למען כבודו יתברך, איך אפשר להכריז זאת בודאות האם אין בזה כעין דובר שקרים לפני המקום ח"ו...?

ברם ההסבר בזה ברור, עצם מה שבאנו לומר סליחות לפניו הרי זה הוכחה גמורה שאנו שולטים על הסוס, כי הרי הסוס אינו אוהב לקום מוקדם, ולהתפלל תפילות ארוכות, הוא התרגל כבר לתפילה חפזה של חצי שעה ואין לו טיפת חשק לשנות את ההרגל, וא"כ בעצם מה שהטריח את עצמו ובא לומר סליחות הרי כבר יש בזה הוכחה שהשטח עדיין בידו, וכי עודנו בגדר פרש על סוס, נשמה על גוף, ולא להיפך ח"ו סוס על פרש.

ד. בעשרת ימי תשובה אנו מכריזים - המלך הקדוש המלך המשפט... ממליכים את הקב"ה, זוהי המלכתו של הפרש, כי הסוס יש לו מלך אחר - 'מלך אביון'... עד מתי ימלך...? כי כל העולם נמצא תחת איזו מלוכה... והאדם צריך להחליט האם הוא תחת שיפוטו של המלך אביון, או שהוא מכריז ה-מ-ל-ך והוא נותן את כתר המלוכה להקב"ה.

וזהו סוד הקבלה הקטנה של מרן הגרי"ס, שמדובר אפילו בקטנטנה ממש, וכפי שהכריז מרן הגרא"מ שך צוק"ל בלויית הגאון רבי יונה ארנטר'י זצ"ל שהיתה בשעתו בערב רה"ש, והלבבות היו פתוחים ובקשו כולם להתחזק, והציע בהספדו שכל אחד יקבל על עצמו לומר ברכת המזון מתוך ברכון... ולנו זה נראה כמוזר ולא הגיוני, וכי בכזאת קבלה זעירה אפשר לעבור את נוראות הדין והמשפט...? אבל התשובה היא, כדי לקבל לעוד שנה תעודת פרש, אנו צריכים הוכחת 'שליטה', כשאדם ח' בטבע, הוא עצמו הופך לסוס ואז ה' ירחם... אבל קבלה קטנה היא כבר הצלפה על גב הסוס והפקעה מאותו מלך אביון. וחזקה על התשובה שהצלפה תגרוור הצלפה, ואט אט נצליח להביא את המעטפה לעיר...

אתאנו על שמך ה' עשה למען שמך... אכן כל בקשתינו בימים הנוראים סובבים על הציר של כבוד שמים, אבל הנה כמה כבוד שמים יש מכל אברך שמסתפק בפרנסתו, מכל לומד תורה שחיך משוך על פניו תמיד... מבקשים אנו מה' יתב' שיתן לנו את כל צרכי ביתינו כדי שנוכל לעובדו באמת, כתבנו בספר החיים - למענך...

א. האדם מורכב מגוף ונשמה, ניתן להמשיל אותו לפרש הרוכב על סוס, הפרש צריך להעביר מעטפה בדחיפות מהכפר אל העיר, הוא יכול לדהור על סוסו ולבצע זאת תוך שעתיים, אבל הסוס רעב וצמא ומידי פעם אוהב לרדת אל האגם, להתרענן במים הקרירים ולרעות במרעה שמן וטוב, וה'פרש' נחמד שכמותו יודע נפש סוסו ונותן לו תאוות נפשו, וכך הוא משתהה בכל חורשה ומשעתיים זה הופך ליזמיים, ומיזמיים לשבועיים, והדרך עוד לפניו...

כך אנו מתמודדים עם גוף שהוא כסוס שוטף במלחמה, ואינו מוזן שהאדם יעצור ויחשוב מה קורה איתו ומה יהיה באחריתו, והנשמה שבו היא ממש כמו 'פרש' שרוכב על הסוס. ובמשך השנה, אם האדם לא משליט את הפרש על הסוס אזי נשמתו איננה גוברת על גופו, ואז הוא לא מצליח להעביר את המעטפה ליעדה. כי לכל אדם יש שליחות שאותה הוא אמור לבצע, ויש איזה מין תפקיד ומשימה שמיוחדים אך לו, אולם במשך השנה הוא פינק את סוסו ונתן לו כל רצונו, לאכול, לשתות לנוח, ולשעשע בשיחות בטלות את כל בני סביבתו, והנה הדרך עוד ארוכה לפניו...

לזה עיקר העבודה בימים הנוראים לקחת את השוט ולהצליף בסוס הסורר, להסביר לו ברור מיהו הבעל הבית האמיתי, לדאוג שיתחיל לדהור בשביל הנכון, לשעוט אל המטרה... בזמנים מיוחדים אלו הנשמה מתעצמת ולוקחת את המושכות לידיים, ומחזירה את הגוף אל דרך התורה...

ב. את היחסיות הזאת אנו מתארים בפתיחה לסליחות - "הנשמה לך והגוף פעלך חוסה על עמלך, הנשמה שלך והגוף שלך ה' עשה למען שמך..." כמו אומרים אנו לפניו, רבש"ע, הננו באים לכאן מתוך ידיעה שיש לנו גוף שהוא כסוס סורר... ונשמתינו איננה אלא פרש שנפלו מידי השוט והמושכות וכעת הוא תועה בדרכו... ולכן מבקשים אנו 'חוסה על עמלך'... כי סוף כל סוף גם את הסוס בראת ויצרת, אז אנא, שלח לסוס הזה בריאות וחיים כי אחרת לעולם לא נוכל לשוב אל המסלול למצוא את הדרך.

ונך מסופר על החידושי הרי"ם שפעם נקלע למקום בו מוכרים סוסים, ושאל למחיריהם, הצביע הסייס על הראשון והשני, ונקב - זה חמש מאות רובל וזה מאה רובל... וכשהתפלא האדמו"ר על פער המחירים הגדול, הסביר לו הסייס, שהראשון יודע לשעוט היטב ולהגיע למהירות של מאה קמ"ש, ואילו השני עצלן ונרפה ובקושי מגיע לעשרים קמ"ש לשעה. אמר לו האדמו"ר, אך בכל זאת יש לעצלן יתרון שכאשר הפרש טועה בדרך הטעות איננה חמורה כ"כ כמו הסוס המהיר, וא"כ היה צריך להיות שהעצלן יעלה יותר כי הסיכונים שבו לא כ"כ גדולים, ולא ידעו להשיבו. ואז ענה האדמו"ר מעצמו, שהעצלן אמנם לא יטעה כ"כ הרבה אבל הוא גם יתעצל לחזור אל הדרך, ואילו הראשון המהיר יכול לטעות בקילומטרים רבים, אבל ברגע שהפרש יתפוס את הטעות הוא יוכל ברגעים ספורים להחזירו לדרך המלך.

מגדל העסקים במנהטן

ה. הנה האמור עד כה הוא אמת ויציב, כלפי עצם הזכייה בדיון, שאפי' קבלה קטנה מועילה לזכות בדיון, אבל בכל זאת נראה שאצל בני תורה צריך להיות מבט מעמיק יותר, להבין שלגביהם תביעת הדיון ספציפית יותר.

ניקח לדוגמא גביר אדיר שבבעלותו מגדל עסקים בן חמישים קומות במנהטן, מה הוא עושה כשבמאזן השנתי האחרון הוא מגלה שחלה ירידה ממשית בהיקף המכירות של העסקים, הוא תיכף שולח למשרד המגדל הודעה שבעוד שבוע הוא מגיע לביקור עם פמלייתו, והנה שם במגדל הלחץ ממלא את חמישים הקומות ומרקיע שחקים... זה מחליף ריהוט, וזה מסייד את קירות המשרד, אכן אין זה פשוט כשהבוס מגיע... בקומת הבקרה חשבו גם על הערכות לקראת הביקור, בקומה זו ניצבים מערכות מיחשוב אסטרטגיות החולשות על התיפקוד של כל המשרדים והמפעלים, והיא בעצם הקומה שגרמה לכל תקלות הייצור... כתוצאה ממחשבים שלא תוחזקו כראוי, ומויזוסים שחגגו... כעת לקראת הביקור כדי למצוא חן בעיני הבוס החליטו גם הם לסייד את המשקופים של חדרי המחשבים, ולהחליף את הווילונות לצבעים תואמים... הבוס הגיע וסייר בכל הקומות, עד שקלט במהרה שהבעיה בחדרי הבקרה, הוא נפנה לשם עם פמלייתו ומה מאד כעס לראות את המחדלים בתפעול המחשבים... ולכאורה למה באמת לא עזר להם ה'קבלה קטנה' של המשקופים והווילונות...?

התשובה ברורה מאד, כאשר מדובר על קומה כל כך מרכזית כמו זו המכילה את המחשבים של חדרי הבקרה, ה'קבלה קטנה' היתה צריכה להתייחס למערכת הבקרה עצמה לתיפעולה השוטף ולייעולה, אילו היו מחדשים אחד מן המסכים, ומשדרגים כמה תוכנות... היו מראים לבוס שהם בכיוון חיובי ושיש מה לצפות מהם, אבל כשהם השקיעו בתפאורה החיצונית הם הוכיחו בזה שלא התחילו להבין את משמעות תפקידם...

עמלי התורה הם קומת הבקרה של כדור הארץ, העולם כולו עומד בזכות לומדי התורה, ואם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי... כל אסון שקורה בעולם, כל הפסד ממון, או נזק בריאותי וגופני שמתרחש במיליארדים שחיים על פני הגלובוס, בא בגלל מיעוט הלימוד בעולם.

כשהמלך יורד לעולמו לבדוק את תפקודו ולשפוט את אופן פעולת בני אדם החיים בו, הוא בודק בכל מקום את התפקיד שהוטל עליהם ואת אופן ביצועו, והוא מחלק חיים חדשים לפי השימוש שלהם בכלים הישנים... כאשר הוא מגיע לחדרי הבקרה של העולם, הלא הם היכלי התורה די בכל אתר, אשר בעמלם בתורה מחזיקים את כל העולמות, ומעמידים בתוקף תורתם את כל הבריאה כולה. כאן דרוש איזה שינוי בפעולת המחשבים. אי אפשר לנו קבלה שמתאימה לאנשים רגילים, ולהזניח את עיקר תפקידנו בהעמדת העולם בלימודינו... וה' יזכינו להכיר במעלתנו.

מול הכנופיות...

ו. כשרואים את היקף העבודה של 'מלכויות' עלולים להתייאש, הלא לפי גודל העבודה המוטל עלינו באמת מה אנו ומה חיינו... האם נוכל לומר שעשינו משהו כדי להוכיח הצטרפות להמלכה...? האם קל להגיע לשינויים מהותיים...? ברם נראה לברר נקודה מאד מהותית ביחס לעבודתנו המסויימת בשלהי עיקבתא דמשיחא.

משל למלך שהיו לו עשרה בנים והוא מולך על עשר מדינות, את כל אחד מהבנים הוא הציב באחד ממדינותיו וככלל הם ניהלו את מלכותו ביד רמה זולת בן אחד, בן זה הקטן מכולם הוצב באיזור בו שכנו עשרות כפרים זנוחים ומופקרים שגידלו פושעים לרוב, הבן סבל רבות מהכנופיות שצצו כפטריות והתקשה לתפוס שם את רסן ההנהגה, בכל שנה היו הבנים צריכים למסור דין וחשבון על הישגיהם, והמלך העלה את משכורתם לפי הצלחת פעילותם... באחד מן השנים הבן הקטן נשבר והודיע לאביו שמבחינתו הוא מתפטר, כי איננו מסוגל יותר להעמיד את המלכות שם...

המלך קרא לו לחדר הפנימי והסביר לו את הנקודה... תשמע היטב בני רחמיא... שם באיזור הזה של המלוכה, איני מחפש טקסים מרשימים ומפוצצים, יודע אני היטב שעליך להוציא את מירב כוחותיך על המינימום של ההנהגה, ועיקר המרץ שלך מופנה לדכא קטטות בין כנופיות, ולמגר קיני מורדים... דע לך, שמעריך אני את פועלך זה לא פחות מפעולות אחיך, ואף יותר... במקומות נידחים אלו רק אתה מצליח להעמיד שם את תוקף כבוד מלכותי.

הנמשל מתאים מאד לגבינו. אנו לומדי התורה מוטל עלינו התמודדיות נוראות עם הרחוב המדורדר של עקבתא דמשיחא, המלא חוצפא יסגא ופריצות שפילה, ועלינו להפעיל כוחות איתנים בהצבת המינימום של מלכות שמים, לכן מוגבלים אנו ביכולתנו להתקדם ולהתעלות בתורה כרצונו האמיתי, אבל הקב"ה ברחמיו כי הוא ידע יצרנו זכור כי עפר אנחנו, שלח אותנו והעמיד אותנו כבניו להמליכו דווקא במקומות אלו כי כך גזרה חכמתו העליונה להעלות כבוד שמים אפילו ממחוזות מרוחקים ושפלים כאלו.

אדרבה ההמלכה ההגדולה ביותר היא כאשר אנו מסכימים לקבל על עצמינו את כל המלחמות הקשות הללו, וכי מי תמים לחשוב שהמלחמה באינטרנט, באיפונים ובשאר מפגעי המדיה היא ענין צדדי, כאי' חזית בדרך אגב, לא ולא, זהו כל מה שהקב"ה רוצה מאיתנו, שנמשיך להתחזק ולעלות בתורה ויר"ש יחד עם כל הבוץ הנוראי הזה, וכל אחד בנסינותיו אם אינו נכנע להרים ידיים רק משתדל להתחזק ולמצוא דרכים לעבוד את הקב"ה גם במצבו, הרי הוא ממליך את הקב"ה באופן היותר נעלה, בעצם התגברות זו.

בעיתות שכאלו כל חיזוק בלימוד התורה יקר הוא בעיני ה', כל תוספת השתדלות בחזרה, ובכתיבה, בסיכום ובהעמקה, בדיבור בלימוד או בעשה לך רב, נחשב הוא כשינוי עצום וכחיזוק כללי בכל המערכת, ומעצים ומרומם את השליטה של נשמתנו על גופינו - כפרש על סוס אביר... ויהי רצון שיקובל בעיני ה' כל מעשינו.

כוח הריכוז בתפילת ימים נוראים

א. **אנו** מוצאים שעיקר עבודת הימים הנוראים בנוייה על עבודת התפילה, כמפורש בפסוק (תהילים קב,ח): 'פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם, תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה' דמפורש במדרש שזה הולך על דורות האחרונים שהם כמותם במעשיהם ולא נותר להם אלא תפילת רה"ש ויוה"כ והקב"ה בורא אותם מחדש. וצריך להבין מדוע הכל עומד על עבודת התפילה.

ובגמ' בב"מ (ק"א) מבואר שכוח התפילה ברישא דשנתא הוא כל כך ברור ומוחלט עד שהוא קביל לגמרי במשא ומתן של טוען ונטען בחושן משפט, שמסופר שם על א' שסיכם עם האריס שלו לזרוע חטים, והלה עבר על דבריו וזרע שעורים, אח"כ השתדפו שדות השעורים יחד עם כל שדות הבקעה, והאריס טוען אילו הייתי זורע חטים היה קורה לך כמקרה כולם, והבעלים טוען אילו זרעת חטים כבקשתי היה מתקיים בי 'ותגזר אומר ויקם לך', ופרש"י: **מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחי בשעורים אלא בחטים.** עכ"ל. וכך מכריעה הגמ' שהבעלים צודק שבוודאי היה מתקיים בו 'ותגזר אומר ויקם לך'!!

ובאמת קצת פלא על האיש הלז מדוע התפלל במסוים על חטים ולמה לא ביקש בכללות הצלחה בשדותיו, ואשר לכאורה מבואר כאן כדברי המשנ"ב (תקפ"ב ס"ק ט"ז) שיאמר לחיים בשב"א תחת הלמ"ד ולא יאמר בפת"ח דלא לשתמע לאחיים, לומר לא חיים, ובימים האלו שהם ימי דין צריך לדקדק **ולפרט היטב תפילתו**, אבל בשאר ימות השנה אנו אומרים והעמידנו מלכינו לחיים בפת"ח תחת הלמ"ד ואין אנו חוששים שאחר כוונת הלב הן הדברים, עכ"ל. הרי מבואר שבראש השנה אי אפשר לסמוך על כוונת הלב בכללות אלא צריך לפרט, ואשר על כן הסגולות של כוח התפילה הוא דווקא בפירוט חטים... ולא שאומר 'שד' בעלמא.

ב. **ומצאתי** בגידולי מוסר שהביא דבר פלא בשם הסבא מקלם, דהטעם שנקבע כל העבודה על התפילה, משום שאנו רוצים שהקב"ה יכבוש את כעסו ויתן לנו שנה מבורכת, ולכן יש כאן מהלך של מדה כנגד מדה, שכשם שכובש בשעת התפילה את כל הפרעות והמחשבות הזרות שאופפות את רעיונו, כך הקב"ה מדה במדה ימדוד לו שלא יתחשבו בכל הפרעות ועיכובי השפע. ולפ"ז כמה עלינו להתאמץ להתרכז בתפילתנו בפירוט הבקשות ובריכוז המחשבה כמה שיותר, כי בזה תלוי כל זכייטנו במשפט.

זה ג"כ עידוד גדול לנשותינו היקרות תחי' שמתאמצות בלי גבול בתפילה במחיצת המרעישים הקטנים, ולפעמים נופלות ברוחם וכי לזה תקרא תפילת ימים הנוראים...? אבל האמת היא שדרגתה עולה עשרת מונים על חברתה שמתבודדת עם קונה בעזרת הנשים הממוזגות... כי היא נאלצה לתמוך בין המשחקים של הקטנים ובין מריבותיהם, והתאמצה בתפילה, והתמודדה עם הפרעות בלתי פוסקות, ובעצם המאבק שלה, היא מגלגלת כוח של כבישת כעס וגלגול רחמיו יתב' עלינו **מה שאי אפשר לתאר...**

החילוק בין 'סידור' ל'מחזור'

א. יש לעמוד על הא דנהיגי עלמא לכנות ספר התפילות של ימות השנה בשם 'סידור' וזה של ימים נוראים בשם 'מחזור', ואשר יל"פ בזה, דסידור היינו הסדר של הבריאה והחיים, שכשאשר נכנס האדם לביהכנ"ס הוא מקבל תמונה אמיתית על החיים, אבל כשיוצא החוצה מתבלבל לו הסדר וצריך לחזור כל פעם לביהכנ"ס ולסדר לו את תמונת החיים האמיתית.

משא"כ מחזור הוא הענין השני שיש בתפילה - לחזור לה' יתברך, והתפילה בימים נוראים מחזירה את כלל ישראל להי"ת.

אבל עוד יש לומר שנרמז כאן דבר נפלא הנוגע לתפילה דייקא, שכל התפילות שנדחו במשך השנה, בעשי"ת הם שבים למקומם, וז"ל החת"ס (דרשות ח"ב ש"א): ...שכתבו הקדמונים שכל התפילות של כל השנה שנפסלו מחמת מחשבת חוץ ונדחו כפסולי המוקדשים, הם תלויים ועומדים עד עשי"ת, ואז כשמתפלל בלב שלם אז כל יום מעלה עמו תפילה יומו, כגון יום א' מעלה עימו כל תפילה יום א' בשבת של כל השנה וכן כולם. וכ"כ בתולדות יעקב יוסף (פר' שלח) 'זאם מתפלל ברה"ש בכוונה מעלה כל התפילות של כל השנה שחרית לשחרית מנחה למנחה, עכ"ל.

ב. **ומקורם** טהור בדברי השערי אורה (ש"ב), וז"ל: ואם ח"ו התפלה שאדם מתפלל אינה הגונה, קורין לאותה תפלה מלמעלה תפלה פסולה וכו', וא"ת נמצאו רוב התפילות שמתפלל אדם יחיד נפסדות ונאבדות, כי אחת מני אלף לא יוכל להתכוון בתפילת היחיד בענין שתהא תפילתו ראויה להתקבל. דע שאין הדבר כן, אלא כל אותן התפילות הפסולות הנקראות 'פסילים'... הי"ת ויתעלה נותן להן מקום להכנס בו... ואם חזר היחיד שהתפלל תפילות פסולות שעומדות בזה הרקיע החיצון, ועמד והתפלל תפלה אחת בכוונה גדולה ותפלתו זו הגונה ושלמה, אז אותה התפלה הכשרה מסתלקת והולכת ונכנסת באותו היכל החיצון שהתפלות הפסולות שהתפלל מקודם עומדות שם... ועולות כולן עם אותה התפלה הכשרה שהתפלל עכשיו, וכולן נכנסות עמה באגודה אחת לפני השם יתב', **ונמצא שלא יפול דבר אחד מכל התפילות שהיחיד מתפלל**, ואם לא חזר האדם בתשובה ולא התפלל תפלה בכוונה כהוגן, כל אותן התפילות הפסולות מוציאות אותן אל מחוץ למחנה למקום טמא בהיות האדם נמשך אחר הטומאה, ואז ננעלו לפניו שערי תשובה, עכ"ל. (ועי' זוה"ק פקודי רמב"ה, ששם מקור הכל).

וחזינו כוח הימים נוראים לטוב ולמוטב, דמי שאינו שב בתשובה א"כ אבידתו אבידת עולם, שמפסיד את כל התפילות הפסולות שלו לנצח וננעלו בפניו שערי תשובה, ומאידך מי שזכה לשוב בתשובה, אזי כל התפילות שהתפלל במשך השנה עולים לפני הקב"ה לרצון, וממילא הרבה בקשות שביקש במשך השנה כולה פתאם בראש השנה ויוה"כ הם מתקבלות, וא"כ נמצא דמה שאמרנו ב' פירושים בשם 'מחזור': א. שהוא החזרה שלנו אל הי"ת. ב. שבכחו חוזרת התפילות אל שרשם. הא בהא תליא והכל אחד.

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555 ברכפלד * ישיבת מיר דרדק 08-9741667 בבתי הכנסת *אוהל תורה *חניכי הישיבות רשב"י נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) נתניה רמת אפרים 052-7664668 ביהכנ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (וייס) עוצם ישיבת נר זרח פתח תקוה גני הדר בבתי הכנסת: *אוהל אברהם *מקוה בעש"ט קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול רכסים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בביהכנ"ס *היכל משה - בנה ביתך רמת השרון 052-7141747 תפרח 08-9924520 לרבים המבקשים קובץ גליונות גדול (A4) ניתן להזמין מראש במוקדי ההפצה.	הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוד) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל סנהדריה המורחבת *ביהכנ"ס עזרת תורה עזרת תורה 054-8474651 (אלקינן) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטון) רמות ג' *ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין *ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת אשכול ביהכנ"ס חניכי הישיבות שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה *ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820 מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) גוש 80 *ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול ישיבת הגרי"מ דרוק חודיעין עילית *בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק נאות הפסגה 052-7608620	*חזון איש *פוניבז' (אוהל קדושים) *ברסלב אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מאיר בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון מרכז *חנות גל פז- ר' עקיבא 88 *חנות שאבעס חזון איש 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) בבתי הכנסת: *מנין אברכים (אבוחצירא 9) קרית הרצוג 03-5708404 (שטרן) 052-7640848 (פרידמן) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) *ביהכנ"ס המרכזי זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבון) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזינער) ישיבת נחלת הלויים הדר *ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים) פלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) *חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בבתי הכנסת: *אמשינוב *מנין אברכים בר אילן/נוה צבי 054-8474651	מופקים 052-7635246 (סמידן) בבתי הכנסת: *קייטית שיטית אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 058-3231891 (שוורץ) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה ג' *ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה ביתר גבעה A *ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 050-4156578 (מון) בני ברק *שכון ג'/יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטון) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: *הליכות חיים *המרכזי - רמת אלחנן *הליגמן *לדרמן *נאות יוסף *משכנות יעקב *דברי שיר *שם אבותי *אוהל משה ורחל- רח' פרל *יד אהרון *שבת אחים *היכל צבי רח' סירקין *אשכנז רח' יעל *בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא בכוללים: *בית הלל *נחלת משה
--	---	--	---

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

ברכת שנה טובה ממרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

607

GMBL S/Sx

12. 777

[illegible]

נמסר ע"י נכד רבנו שליט"א